magazin istoric

ANUL VI Nr. 12 (69)

DECEMBRIE 1972

AU TRECUT 25 DE ANI

magazin istoric

Revistă de cultură istorică

Anul VI - Nr. 12 (69)
decembrie 1972

Redactor şef
CRISTIAN POPIŞTEANU

Redactor şef adjunct
NICOLAE MINEI

Colegiul redacţiei
DUMITRU ALMAŞ
CONSTANTIN ANTIP
VIRGIL CĂNDEA
TITU GEORGESCU
DINU C. GIURESCU
ŞTEFAN PASCU
M. PETRESCU-DÎMBOVIŢA
ŞTEFAN ŞTEFĂNESCU

COPERTELE NOASTRE

① ② ③ ④

① Acum 25 ani, poporul român, răspunzînd unei necesităţi izvorîte din mersul firesc al istoriei, a înfăptuit Republica.

② „România revoluţionară"...

③ ... şi „România rupîndu-şi cătuşele pe Cîmpia Libertăţii" — picturi de Constantin Daniel Rosenthal (Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România).

④ Privind astăzi în lungul şi în latul ţării, vedem roadele binefăcătoare ale politicii înţelepte a Partidului Comunist Român. În imagine : harta economică a României — 1971 (Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România).

SUMAR

30 DECEMBRIE 1947 — ÎNAINTE ŞI DUPĂ

Sfert de veac republican : N. IONEL, P. NICHIŢELEA, AL. POPESCU . . 2
Maiestatea Sa Republica se îndreaptă spre tron : GH. ŢUŢUI 8
Ciudata „grevă regală" şi firescul ei eşec : ARON PETRIC 19
Un mesaj de Anul Nou : PETRE IOSIF 24
Mutare cu regele, dar... mat : GELU URECHE, MARIAN ŞTEFAN . . . 25
Alături de Republică : ILIE CEAUŞESCU 30
Din însemnările unui fost aghiotant regal : EMILIAN IONESCU 38
Ultimele zile ale monarhiei, prima zi de Republică : ŞTEFAN LACHE . . 44
Presa internaţională despre 30 Decembrie — „Cu atît mai bine pentru România !" : TRAIAN CARACIUC 52
Membru al primului Prezidiu : ION NICULI 55
Emisie specială de noapte : C. KORMOS 57
Hrana poporului în gura unui lup lacom : M. FLORESCU, V. NICULAE . . 61
Capul hidrei trebuie retezat ! : NICOLAE PETREANU 65
Carol I „Izvorul tuturor relelor, samsarul tuturor trădărilor" : G. PANU . . 69
O domnie fără dreptate : NICOLAE COPOIU 72
Regele milionarilor : V. LIVEANU 75
„Încrederea noastră : guvernul republicii socialiste" : M. C. STĂNESCU . . 78
Întîlnire între doi monarhi : ECATERINA CIMPONERIU 81

1922-1972 : 50 ANI DE LA CONSTITUIREA UNIUNII REPUBLICILOR SOVIETICE SOCIALISTE

Acum cinci decenii în sala Teatrului Mare din Moscova : VERA LVOVNA BELŞAI 86
Evenimentele, aşa cum le-am văzut atunci... : ANASTAS MIKOIAN . . . 88
Milenii de istorie la Baku : GH. I. IONIŢĂ 93

Mărturiile unui binemeritat prestigiu : G. OANCEA 94
• Enigmistică . . . 85 • Sumarul sumarelor . . . 95

SFERT DE

„Proclamarea Republicii Populare Române a însemnat începutul puterii democrat-populare, trecerea României într-o nouă etapă a dezvoltării sociale — etapa revoluției socialiste“.

NICOLAE CEAUȘESCU

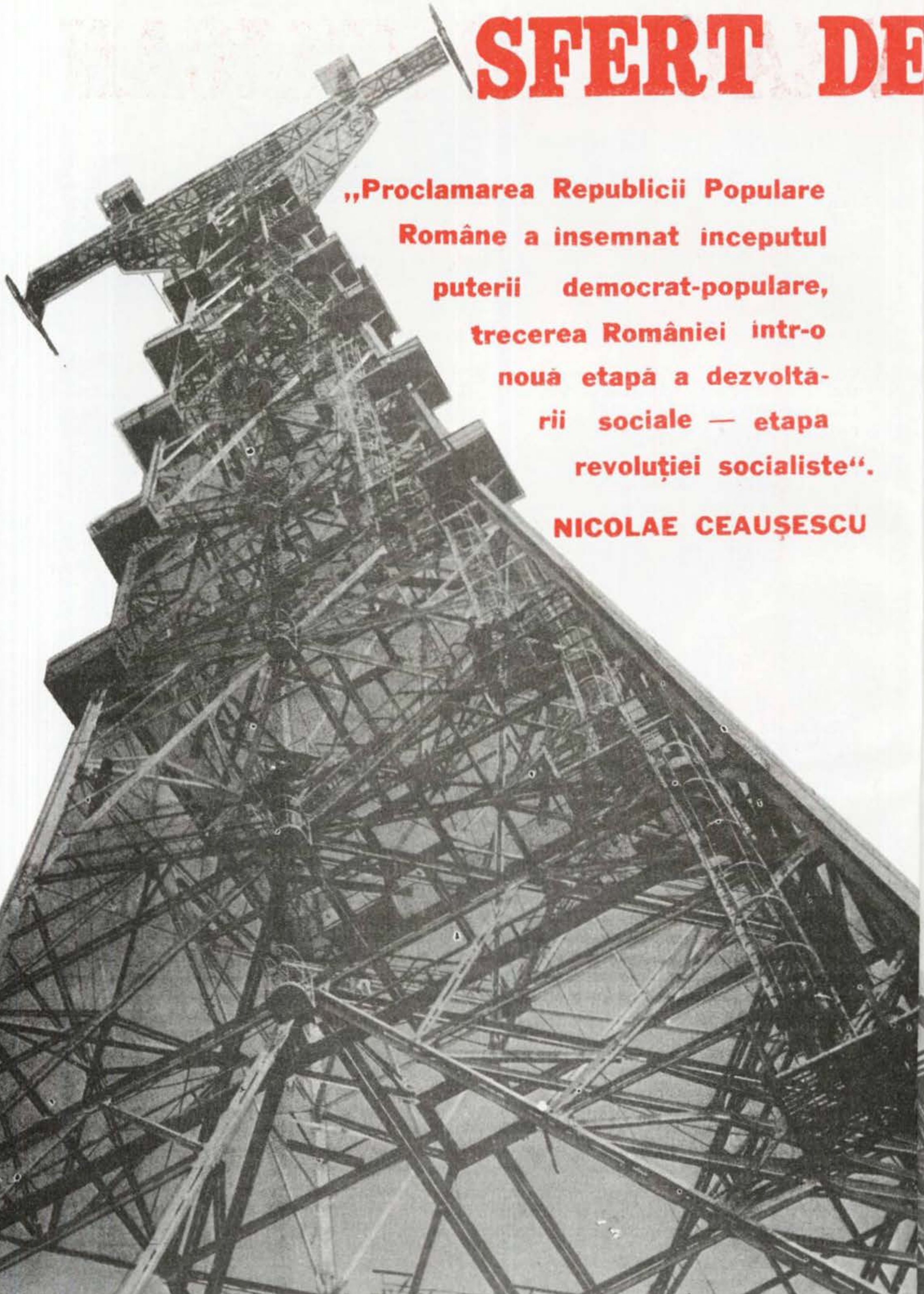

VEAC REPUBLICAN

Acum 25 ani, poporul român, răspunzînd unei necesități izvorîte din mersul firesc al istoriei, a înfăptuit Republica. S-a realizat astfel, în climatul de efervescență revoluționară din acei ani de adînci și fundamentale răsturnări ale vechilor întocmiri sociale, un vis hrănit de lupta și aspirațiile multor generații. Abolirea monarhiei și proclamarea Republicii au marcat încheierea procesului de cucerire a întregii puteri politice de către clasa muncitoare, aliată cu țărănimea și celelalte categorii de oameni ai muncii, au semnificat instaurarea deplinei suveranități a poporului. Prin Republică, națiunea română a dobîndit cea mai democratică formă de guvernămînt din întreaga sa istorie, un puternic instrument al construirii vieții noi, pășind în glorioasa etapă a edificării socialismului.

Acest sfert de veac republican — interval de timp scurt din punct de vedere istoric — reprezintă o întreagă epocă de mari prefaceri fundamentale în toate domeniile vieții sociale, economice, politice, ideologice și culturale — prefaceri ce se înscriu firesc pe coordonatele procesului revoluționar deschis de insurecția națională antifascistă de la 23 August 1944. Prefaceri ce se exprimă sintetic în izbînda deplină și definitivă a socialismului pe pămîntul românesc, în lichidarea pentru totdeauna a exploatării omului de către om.

Conducerea întregii vieți sociale de către Partidul Comunist Român, politica sa marxist-leninistă au determinat înfăptuirea obiectivelor și sarcinilor de bază ale revoluției și construcției socialiste în România. Istoria acestui sfert de veac republican este o strălucită mărturie a înțelepciunii și clarviziunii cu care partidul nostru a știut să găsească soluții adecvate complexelor probleme ridicate de viață, să înfrîngă și să depășească greutățile, să unească și să mobilizeze capacitățile și eforturile creatoare ale întregului popor pentru a asigura desfășurarea cu succes, etapă cu etapă, a operei de edificare a societății noi, socialiste.

Repere într-un proces dinamic

Stă scris în istoria densă a acestui sfert de veac republican — ca un strălucit exemplu de gîndire și acțiune politică — modul în care partidul nostru, conducînd destinele poporului, a știut să-i orienteze eforturile, să-i canalizeze energiile spre problema cheie a lichidării înapoierii economice moștenite de la regimul burghezo-moșieresc și a edificării noii orînduiri — industrializarea socialistă. Factorul hotărîtor al progresului general al țării, temelia sigură a creșterii bunăstării maselor, a întăririi independenței și suveranității naționale, industrializarea a ocupat în toți acești ani locul de frunte în planurile elaborate de partid pentru dezvoltarea multilaterală și dinamizarea întregii economii naționale, pentru creșterea rapidă a forțelor de producție. Privind astăzi în lungul și latul țării vedem roadele binefăcătoare ale acestei politici, îmbrățișate și înfăptuite cu entuziasm de masele populare. România a devenit în anii Republicii, dintr-o țară aflată la periferia vietii industriale, o țară cu unul din cele mai înalte ritmuri de creștere economică din lume : în perioada celor peste 20 ani de economie planificată, industria noastră s-a dezvoltat într-un ritm mediu anual de 12,9 la sută, față de numai aproximativ 7 la sută pe plan mondial. Încă în 1970, întreaga producție industrială a României din 1938, anul cu cei mai înalți indici economici atinși în vechiul regim, era realizată în fabricile și uzinele noastre socialiste în numai 22 zile : în unele ramuri de bază, ca, de exemplu, chimia, energetica, construcția de mașini, acest termen se limita la 6-8 zile. În anul gloriosului jubileu al Republicii, producția industrială este de 21 ori mai mare decît în 1938. Industrializarea socialistă a imprimat un puternic dinamism întregii vieți sociale, a determinat valorificarea intensă a potențialului material și uman al țării, creșterea rapidă a avuției naționale. Continuarea în ritm susținut a acestei politici, concretizată ferm în actualul plan cincinal și în orientările de perspectivă elaborate de partid, preocuparea neabătută pentru îmbunătățirea structurii industriei, pentru creșterea accentuată a unor ramuri moderne, prin larga aplicare a cuceririlor revo-

In anii de după război, astfel de imagini se întîlneau pretutindeni pe întinsul țării (foto stînga). Înlăturînd ruinele și construind pe coordonatele socialismului, poporul muncitor a schimbat din temelii înfățișarea României (foto dreapta)▶

luției tehnico-științifice, corespunde astfel pe deplin necesităților majore ale progresului general al țării, asigură participarea tot mai activă a României în circuitul economic al lumii contemporane.

Odată cu făurirea și dezvoltarea industriei socialiste și pe temelia ei, orînduirea socialistă a scos țărănimea dintr-o îndelungată înapoiere și a pus bazele unei agriculturi moderne. Problema agrară — marea problemă care veacuri de-a rîndul a frămîntat masele țărănimii, marcînd cu amprenta sa multe pagini din cronica României — a căpătat o rezolvare cu un conținut nou, socialist. Prin înfăptuirea programului elaborat de istorica Plenară a C.C. al P.C.R. din 3-5 martie 1949 — și îmbogățit ulterior cu indicații, măsuri și soluții conforme noilor cerințe ale construcției socialiste —, agricultura a pășit pe drumul progresului neîntrerupt, asigurînd producții sporite, satisfăcînd cerințele de consum ale populației și permițînd ridicarea continuă a veniturilor țărănimii. Optînd pentru agricultura cooperatistă, țărănimea a optat, de fapt, pentru o agricultură care să se bizuie larg pe folosirea tehnicii moderne, a chimizării și irigațiilor, pe aplicarea cuceririlor științei. Față de 4 049 cîte existau în 1938, în agricultură se folosesc acum 114 000 tractoare, împreună cu un însemnat număr de alte mașini agricole cu caracteristici și performanțe ridicate.

Ritmul accelerat pe care l-a căpătat istoria în acești 25 ani de Republică, își completează firesc dimensiunile prin roadele bogatei activități desfășurate în domeniul vieții spirituale, prin remarcabilele succese dobîndite în dezvoltarea învățămîntului, a științei, a artei și literaturii, în pregătirea cadrelor, prin rezultatele muncii deosebite pe care partidul o desfășoară în direcția dezvoltării conștiinței socialiste a maselor, a formării omului nou, cu un larg orizont profesional și cultural și cu o înaltă conștiință. Față de anul 1938/1939, numărul elevilor din învățămîntul mediu și de cultură generală a sporit în anii Republicii de 12 ori ; în anul școlar 1970-1971 au funcționat 195 facultăți, față de numai 33 înainte de război ; cercetarea științifică dispune astăzi de 303 institute, față de numai 52 în anii 1938/1939. Ritmuri ce își găsesc corespondența în profunde schimbări calitative, în mutații structurale, aflate în plin proces, menite să lege cît mai strîns instrucția și cercetarea de cerințele sociale.

În mod firesc — ca o rezultantă directă a dezvoltării complexe și echilibrate a economiei naționale — se include, în bilanțul cu care întîmpinăm a 25-a aniversare a Republicii, evoluția ascendentă a tuturor indicilor care marchează nivelul de trai al populației. Grija față de om — țelul suprem al politicii partidului — s-a materializat, etapă de etapă, într-un șir de măsuri destinate să asigure condițiile materiale și spirituale necesare pentru ca toți cetățenii țării, fără deosebire de naționalitate, să se bucure de o viață civilizată, prosperă. Crearea de noi locuri de muncă, creșterea salariului real — astăzi de peste 2,7 ori mai mare decît în anul 1938 — alături de impresionantul volum al construcției de locuințe, de lărgirea bazei materiale pentru ocrotirea sănătății sînt tot atîtea domenii în care se simt efectele măsurilor luate de partid. Numai în primul an și jumătate al actualului cincinal, de exemplu, s-au creat aproape 400 mii de locuri de muncă, s-a asigurat, în 1971, un spor la veniturile de salarii cu 8,1 la sută mai mare decît în 1970, s-au realizat din fondurile și cu sprijinul statului 120 mii de apartamente. Eforturi susținute au fost făcute și pentru creșterea nivelului de trai al oamenilor muncii de la sate, prin introducerea minimului garantat pentru remunerarea țărănimii cooperatiste, majorarea pensiilor țăranilor cooperatori, prin faptul că, începînd de anul trecut, țărănimea beneficiază de asistență medicală gratuită și de alte înlesniri.

Țară aflată în plin proces de dezvoltare materială și spirituală, România înscrie în cronica acestui sfert de veac republican multiple și grăitoare mărturii ale autorității și prestigiului pe care și le-a cîștigat în lume. În inseparabilă legătură dialectică cu activitatea internă, politica externă a țării noastre slujește în întregime cauzei generale a prieteniei și colaborării între popoare, a păcii în întreaga lume. În centrul acestei politici se află prietenia, solidaritatea și colaborarea multilaterală cu toate țările socialiste, pe temeiul respectării cu strictețe a principiilor marxism-leninismului și internaționalismului proletar, principii ce corespund intereselor tuturor țărilor socialiste, cauzei unității lor, progresului general al socialismului. Factor activ în rîndul forțelor care luptă împotriva asupririi imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, România acordă o deosebită atenție dezvoltării relațiilor cu țările care au pășit pe calea dezvoltării independente. Țara noastră, acționînd în spiritul principiilor coexistenței pașnice, a dezvoltat și dezvoltă, de asemenea, relații

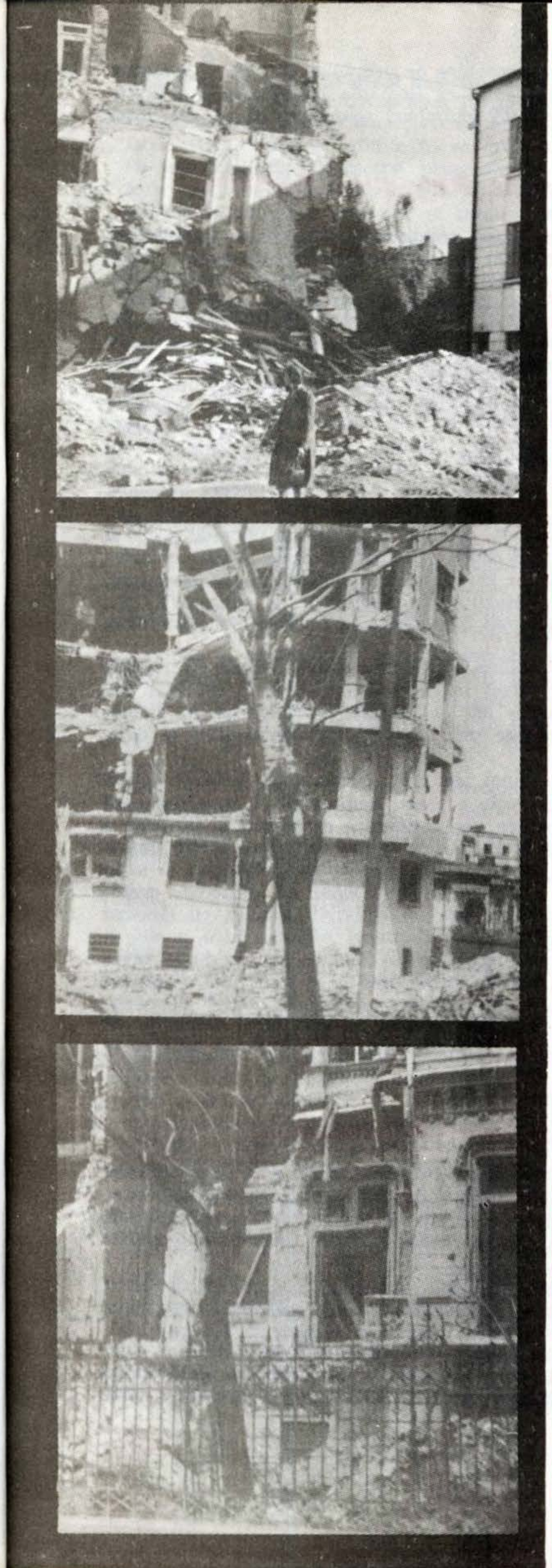

multilaterale cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială. O ilustrare sintetică a acestei bogate activități o dă faptul că România întreține relații diplomatice și consulare cu 106 state și dezvoltă schimburi economice și de cooperare cu 110 state.

De la Republica Populară la Republica Socialistă

Intreg acest tablou de înfăptuiri, acest rodnic bilanț cu care întîmpinăm gloriosul jubileu al Republicii, încorporează munca entuziastă a întregului popor condus de partid, activitatea tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate, care făuresc pe pămîntul României viața lor liberă, independentă — viitorul comunist. Acest însuflețitor bilanț este o convingătoare expresie a superiorității social-politice a orînduirii noastre, a forței și vitalității sale. Societatea noastră are astăzi o structură socială — rezultat al transformărilor revoluționare din baza economică — radical deosebită de cea din vechea orînduire. Ea este formată din clase și categorii sociale neantagoniste, cu interese economice și sociale convergente, călăuzite de țeluri comune. Clasa muncitoare, ale cărei rînduri au sporit considerabil, în structura căreia s-au produs importante schimbări calitative și a cărei experiență în producția materială și în conducerea societății s-a îmbogățit pe multiple planuri, și-a îndeplinit și își îndeplinește cu devotament și înalt simț de răspundere misiunea sa istorică de clasă conducătoare, de forță socială fundamentală a României noi. Țărănimea cooperatistă, clasă nouă, omogenă, prietenă și aliată de nădejde a clasei muncitoare, participă activ la făurirea noii istorii a României. Noua noastră intelectualitate, formată în anii socialismului din rîndurile muncitorimii și ale țărănimii, desfășurîndu-și activitatea pe baza învățăturii marxist-leniniste, a politicii P.C.R., își aduce, de asemenea, o contribuție tot mai importantă la dezvoltarea economică, științifică și culturală a țării.

Prin munca înfrățită a fiilor ei, România a străbătut astfel, treaptă cu treaptă, drumul de victorii de la Republica Populară la Republica Socialistă. Istoria a înregistrat ca un moment glorios al acestor ani de izbînzi, proclamarea, în august 1965, a Republicii Socialiste, consfințindu-se prin aceasta victoria deplină și definitivă a socialismului în țara noastră.

Istoria devenirii Republicii a însemnat, de fapt, istoria unor acte de înaltă conștiință civică din partea maselor, expresie a realei democrații ce caracterizează orînduirea noastră. Socialismul — societatea unei puternice dezvoltări și înfloriri a forțelor de producție — este, în același timp, și orînduirea celei mai înalte democrații, orînduirea libertății și dreptății depline, în care se cultivă respectul și grija pentru om. Exercitarea de către partid a rolului său conducător se împletește armonios cu participarea poporului la conducerea întregii activități sociale, cu lărgirea continuă a democrației socialiste. Amplul și însuflețitorul dialog dintre partid și popor, vizitele și consfătuirile de lucru ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, dezbaterea cu masele largi populare a celor mai de seamă măsuri și hotărîri care privesc politica internă și externă a țării, alături de participarea nemijlocită a reprezentanților oamenilor muncii la activitatea organelor de stat și a organizațiilor obștești, reprezintă căi fertile prin care întreaga națiune ia parte activă la viața țării.

Curs viguros al istoriei românești

In anii Republicii, realitatea românească s-a afirmat, deci, ca o convingătoare demonstrație a justeței politicii Partidului Comunist Român, a priceperii sale de a aplica principiile socialismului la condițiile concrete ale României, a capacității sale de a polariza eforturile întregului popor în opera de propășire economică și socială a României.

În acest efort de ridicare generală a țării, în cei 25 ani pe care i-am străbătut, perioada jalonată de Congresele IX și X ale partidului, de Conferințele Naționale din decembrie 1967 și iulie 1972 s-a remarcat printr-un viguros și dinamic curs, definit printr-un ansamblu de măsuri novatoare și îmbrățișînd toate laturile și compartimentele construcției socialiste. Marcînd intrarea României într-o nouă etapă istorică, ca rezultat al realizărilor dobîndite în viața economică și socială a țării,

Congresul X a stabilit drept obiectiv fundamental al acestei etape făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Țelurile spre care sînt orientate eforturile poporului în decursul acestei etape, esența principiilor pe care ele se bizuie, au fost pregnant și multilateral definite în raportul secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prezentat la Conferința Națională care a avut loc în iulie acest an : „**Dacă am fi spus** — a arătat secretarul general al partidului — **că obiectivul de viitor este pur și simplu dezvoltarea socialismului, nu am fi dat o orientare clară pentru activitatea partidului și statului ; aceasta s-ar fi putut înțelege în sensul că este suficientă realizarea unei puternice dezvoltări economice a țării, ceea ce cred că nu corespunde pe deplin obiectivului nostru fundamental. Noi ne propunem să asigurăm o dezvoltare multilaterală a societății, înflorirea tuturor laturilor vieții sociale, atît a economiei cît și a științei și culturii, perfecționarea conducerii, formarea omului nou, promovarea eticii și echității socialiste. De aceea, considerăm pe deplin corespunzătoare etapei istorice actuale formularea ca obiectiv fundamental al partidului — făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Aceasta dă o orientare precisă activității partidului, muncii întregului nostru popor**".

Acestor obiective cuprinzătoare le-au fost subordonate o serie de măsuri stabilite încă de Congresul IX al partidului, amplificate și fundamentate în documentele Congresului X și ale celor două Conferințe Naționale. Ceea ce a caracterizat aceste documente și ampla activitate desfășurată în lumina lor a fost preocuparea neslăbită a partidului de a cuprinde construcția economică și socială a țării într-un tot armonios, de a așeza uriașa muncă pentru edificarea socialismului multilateral dezvoltat pe criterii riguros științifice, într-un proces de permanentă confruntare și aplicare a celor mai înaintate cuceriri ale științei, tehnicii și culturii contemporane.

Urmărind consecvent înscrierea României pe calea progresului multilateral, partidul — sfătuindu-se în permanență cu poporul — s-a ocupat cu stăruință de perfecționarea continuă a conducerii și organizării vieții economice și sociale în raport cu cerințele impuse de evoluția necontenită a societății noastre, cu sarcinile noi ridicate de fiecare stadiu atins în dezvoltarea construcției socialiste. În această privință, partidul nostru a pornit și pornește, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat la Conferința Națională din decembrie 1967, **„de la principiul verificat de viață că formele si metodele de conducere și organizare socială nu sînt imuabile, stabilite odată pentru totdeauna, că ele trebuie continuu perfecționate în pas cu schimbările ce se produc în viață, cu sarcinile pe care le impune procesul obiectiv al dezvoltării materiale și spirituale a societății"**.

Roadele acestei concepții, ale aplicării măsurilor preconizate, începînd cu îmbunătățirea activității de conducere și planificare a economiei, cu mai buna organizare administrativ-teritorială a țării, și continuînd cu perfecționarea activității generale a statului, a organelor și organizațiilor obștești de masă, a mecanismului democrației socialiste, a legislației, se vădesc pregnant în întreaga viață economică, socială și politică a patriei.

Sărbătorim împlinirea celor 25 ani de la întemeierea Republicii sub semnul vastului program de lucru elaborat de recenta Conferință Națională a partidului, în atmosfera de însuflețire și activitate creatoare a maselor pentru înfăptuirea lui. Făcînd bilanțul activității desfășurate de la Conferința Națională din decembrie 1967 și după Congresul X, Conferința Națională din iulie acest an a stabilit noi măsuri menite să asigure într-un ritm și mai înalt dezvoltarea economică-socială a țării în următorii ani și în perspectivă, să situeze România, încă în cursul acestui secol, în rîndul țărilor avansate ale lumii. Mesajul vibrant al Conferinței adresat poporului de a realiza actualul plan cincinal înainte de termen a găsit pretutindeni, în rîndul maselor populare, un puternic ecou. Entuziasmul cu care s-a trecut la realizarea sarcinilor, avînd drept fundament istoric bilanțul de victorii ce încununează acești 25 ani de Republică, constituie dovada cea mai convingătoare că tot ceea ce s-a prevăzut se va împlini. Prin munca poporului strîns unit în jurul încercatului său conducător — Partidul Comunist Român —, a conducerii sale, a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, realizărilor de azi li se vor adăuga, mîine, noi și mari înfăptuiri, care vor aduce istoriei noastre contemporane un ritm și mai alert, și mai avîntat, pe drumul de luptă, de jertfe și împliniri al înaintașilor.

N. IONEL, P. NICHIȚELEA, AL. POPESCU

23 VIII 1944–30 XII 1947

Maiestatea Sa Republica se îndreaptă spre tron

Dr. GH. ŢUŢUI

După doborîrea dictaturii antonesciene, monarhia a continuat un timp să aibă un anumit rol în viaţa politică a ţării. În baza Constituţiei din 1923 (repusă în vigoare) şi a unei practici de peste şapte decenii, regele avea o sferă largă de împuterniciri. Monarhul exercita puterea executivă, prin intermediul guvernului, şi, pînă la constituirea reprezentanţei naţionale, şi pe cea legislativă — la propunerea Consiliului de Miniştri. El avea dreptul de a numi şi revoca pe miniştri, de a convoca, deschide şi dizolva cele două camere ale Parlamentului, de a numi sau confirma funcţiile publice, de a sancţiona şi promulga legi, de a încheia convenţii internaţionale, de a acorda amnistie în materie politică, de a bate monedă etc. Fiind comandantul suprem al armatei, el avea dreptul de a conferi grade, de a numi şi revoca din funcţii cadrele ofiţereşti, de a aproba planurile de pregătire şi înzestrare a armatei.

15 kg aur, 152 000 ha terenuri, 2 067 camere...

După 23 August 1944 regele se bucura și de un anumit prestigiu, datorită participării sale la acțiunea de răsturnare a dictaturii antonesciene și de întoarcere a armelor împotriva Germaniei hitleriste. În proclamația adresată atunci poporului, monarhul se angaja să participe la asigurarea „unei noi ere, în care drepturile și libertățile tuturor cetățenilor țării sînt garantate și vor fi respectate ; la făurirea unei Românii libere, puternice și fericite". Ulterior, la 25 septembrie, în cadrul unei conferințe de presă, șeful statului declara că „monarhia nu se va abate niciodată de la principiile constituționale și democratice".

Pentru a avea o imagine mai clară și mai completă a locului și rolului monarhiei în acea vreme trebuie avut în vedere și faptul că, atît monarhia ca instituție, cît și membrii familiei regale, ca persoane fizice, reprezentau în cel mai înalt grad îmbinarea de interese dintre burghezie și moșierime, fiind, în același timp, exponenți ai capitalului străin. După cum rezultă din inventarul bunurilor fostei familii regale, întocmit la începutul anului 1948, monarhia deținea aproape patru milioane de acțiuni la cele mai importante întreprinderi industriale, instituții financiare și de credit și la alte numeroase societăți capitaliste, plus alte numeroase titluri și efecte publice evaluate, după reforma bănească din 1947, la circa 70 milioane lei. Casa Regală deținea, de asemenea, acțiuni la o serie de firme străine, realizînd astfel o împletire directă a intereselor între capitalul autohton și cel străin. Pe lîngă acestea, Mihai era singurul proprietar al fabricilor de salam și sticlărie din Azuga.

Pachetelor de acțiuni și întreprinderilor li se adăugau, în 18 județe din țară, 152 183,87 hectare teren arabil și pădure, numeroase instalații de prelucrare și un însemnat parc de mașini, unelte și animale. Cît privește bogățiile acumulate sub alte forme, este de remarcat că numai în monezi și medalii jubiliare regele avea depuse, în 1947, la B.N.R., 15 kg aur, iar valoarea bijuteriilor rămase în țară, după abdicare, depășea suma de 34 milioane lei. Nu ar trebui uitate nici cele 158 clădiri (palate, castele, case de locuit, pavilioane care totalizau 2 067 camere, escadrila de aviație formată din cinci aparate, material de zbor și utilaj de aerodrom, yachturile TAIFUN și LUCEAFĂRUL, parcul de autoturisme și trăsuri de gală etc., etc. *

Mari proprietari funciari și mari capitaliști, membrii familiei regale din România erau în permanentă și strînsă legătură cu cele mai diferite cercuri ale clasei exploatatoare, cu reprezentanții acestora din diverse verigi ale aparatului de stat, din viața economică, din partidele politice și din cercurile diplomatice. Aceștia, împreună cu camarila, eterogenă sub aspectul compoziției sociale și politice, exercitau o puternică influență asupra monarhului, îi sugerau și pregăteau acțiunile pe care el urma să le întreprindă. Printre persoanele strîns legate de interesele mo-

* Vezi și *Magazin istoric*, nr. 11/1972.

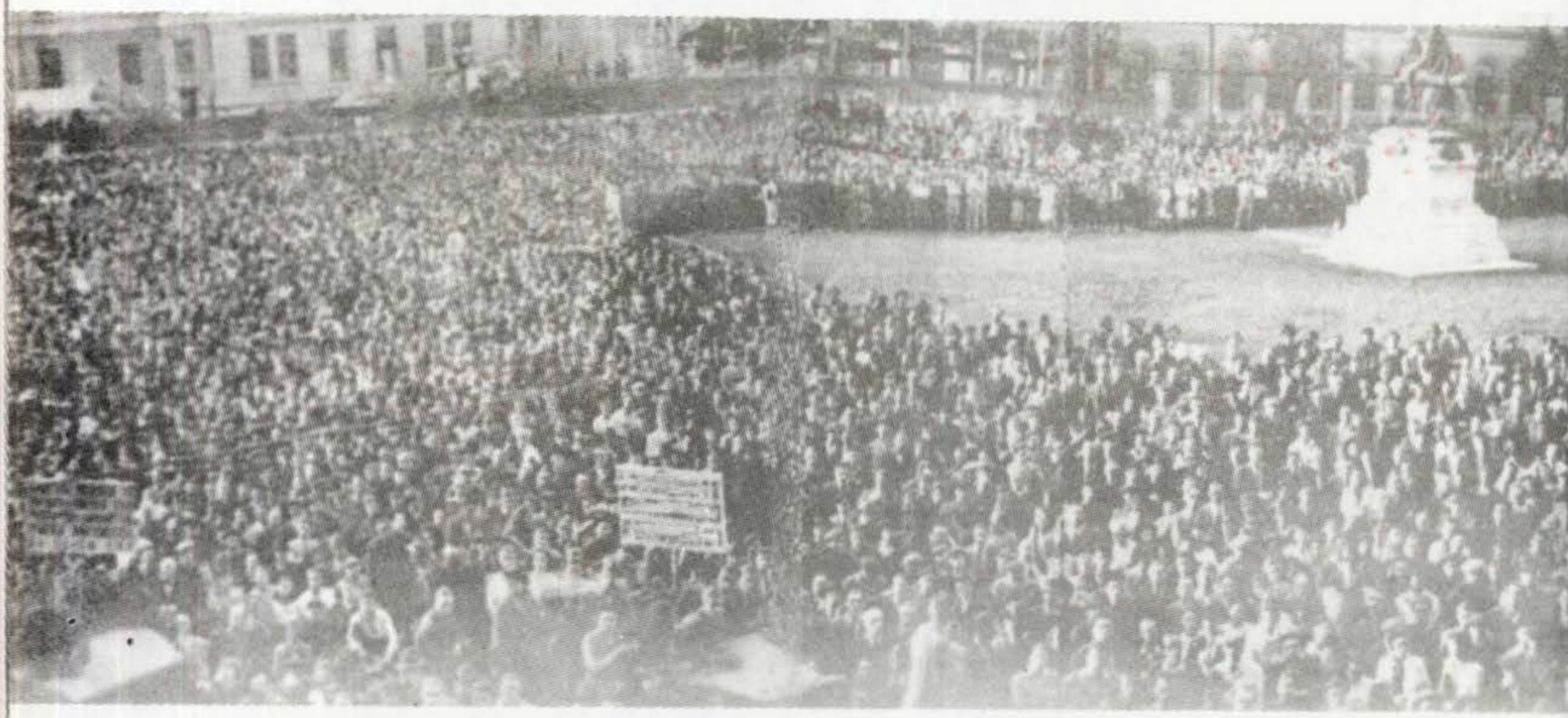

narhiei şi în acelaşi timp sfetnici apropiaţi * amintim pe Mircea Ioaniţiu — secretar particular, avocatul Dimitrie Negel — mareşal al Curţii şi şef al serviciului de informaţii interne al Palatului, colonelul Octavian Ullea — şeful ceremonialului Palatului, Constantin Chintescu — şeful serviciului de informaţii externe al Casei Regale şi alţii. Alături de aceştia şi de alte persoane care aveau diferite funcţii în aparatul ce deservea Palatul, în anturajul regelui se aflau generalii Aurel Aldea, A. Ilasievici, David Popescu, Alexandru Manolescu, comandorul Nicolae Udriski, coloneii Petre Lazăr, Robert Bossie, căpitanul Jaques Vergotty etc. Din camarila regală, alături de militari, şi nu de puţine ori situaţi pe poziţii mai conservatoare, făceau parte o pleiadă de prinţi şi prinţese, diferite persoane din aristocraţia burghezo-moşierească : Nicolae, Emanoil şi Bîzu Cantacuzino, Constantin Basarab-Brîncoveanu, Filip Bibescu, Elena şi Ecaterina Ghica, Alice Sturza, Marioara Ştirbey, Nelly Catargi, Elena Gheorghe-Brătianu, baronii Ştefan Flondor şi Urkiil de Syllenbad, Ion Mocsony-Stîrcea şi alţii, care exercitau asupra regelui o însemnată influenţă în direcţia orientării sale spre apărarea intereselor claselor exploatatoare. Pentru acţiunile de informare a Palatului asupra situaţiei din diferite sectoare ale activităţii de stat şi economice, pentru relaţiile cu partidele politice burgheze şi cercurile diplomatice occidentale erau folosiţi o serie de specialişti ca Grigore Niculescu-Buzeşti şi Savel Rădulescu — în probleme externe, Mircea Durma — în chestiuni economice, Istrate Micescu — în materie juridică ; mai erau utilizaţi : Atta Constantinescu, Dinu Alimănişteanu, Cezar Pavelescu.

* Vezi şi articolul *Din însemnările unui fost aghiotant regal*, din numărul acesta.

In pp. 8-9 : *„masele simţeau că lupta lor pentru o viaţă mai bună nu mai poate fi oprită" (In fotografie : demonstraţie organizată de forţele democratice, în faţa Palatului regal)*

Entuziastă manifestaţie a populaţiei bucureştene în sprijinul transformărilor democratice (1946) ▼

Nu orice român se naşte dinastic

Partidele politice burgheze se situau pe poziţii ostentativ regaliste, încercînd să acrediteze ideea că fără monarhie nu numai că nu putea fi vorba despre o dezvoltare progresistă a ţării, dar nici măcar de existenţa ei ca stat independent. Imediat după 23 August 1944, partidele politice burgheze, îndeosebi P.N.Ţ. şi P.N.L., au desfăşurat o largă şi ţipătoare propagandă monarhică, declarînd făţiş că „orice român se naşte dinastic, trăieşte dinastic şi moare dinastic", iar regele „întruchipează toate nădejdile ţării, este însăşi naţiunea". Treptat, aceste forţe politice s-au îndepărtat tot mai mult de obiectivele stabilite prin acordul de colaborare realizat la 20 iunie 1944 ** şi au depus eforturi pentru a transforma monarhia într-un pion avansat al politicii lor reacţionare. Începînd din octombrie 1944 cînd, printr-un comunicat publicat în presă, P.N.Ţ. făcea cunoscut că „îşi asumă răspunderea guvernării", fiecare acţiune mai importantă a sa a fost urmată de manifestaţii în faţa Palatului. Regele şi regina au răspuns aprobativ, ieşind în balcon, tot aşa după cum fiecare telegramă trimisă de P.N.Ţ. monarhului a primit imediat răspuns. A existat o preocupare asiduă pentru coordonarea acţiunilor celor două forţe politice, în vederea împiedicării transformărilor revoluţionare cerute de mase.

În rîndurile P.N.L. existau unele deosebiri de păreri în privinţa dezvoltării ulterioare a ţării şi a tacticii de urmat, dar atît „bătrînii", grupaţi în jurul lui C. I. C. Brătianu, cît şi „tinerii", care polarizau spre G. Tătărăscu, considerau monarhia ca una din instituţiile fundamentale, iar regele „conştiinţa şi speranţa poporului, credinţa sa".

Dacă mai ţinem seama că în rîndurile unei însemnate părţi a populaţiei, îndeosebi în mediul funcţionăresc şi ţărănesc, fusese implantat un anumit spirit monarhic, că Hohenzollernii se bucurau de un sprijin important din partea puterilor occi-

** Este vorba de crearea, pe baza unei platforme antifasciste, a Blocului Naţional-Democrat, în componenţa căruia intrau P.C.R., P.S.D., P.N.Ţ. şi P.N.L. — *n.r.*

dentale din coaliția antihitleristă, putem aprecia că după 23 August 1944 regele deținea încă poziții puternice, în calitatea sa de reprezentant al intereselor fundamentale ale claselor exploatatoare, ale tuturor acelora care, dintr-un motiv sau altul, erau interesați în oprirea procesului revoluționar și în menținerea orînduirii burgheze.

Colaborare loială...

În vara anului 1944, răspunzînd unei întrebări pusă de generalul C. Sănătescu în legătură cu atitudinea comuniștilor față de monarhie, Lucrețiu Pătrășcanu spusese : „Partidul Comunist Român este și rămîne un partid republican, dar pentru scoaterea României din Axă și încheierea războiului antisovietic înțelege să colaboreze cu monarhia".

După 23 August 1944, cînd P.C.R. a trecut la elaborarea liniei politice de dezvoltare democratică a țării, orientare care și-a găsit atunci concretizarea cea mai completă în Platforma F.N.D. *, problema atitudinii față de forma de stat monarhică s-a ridicat iarăși la ordinea zilei, fiind necesare noi precizări. ** În ziarul **Semnalul**, din 20 oct. 1944, în răspunsul dat de Gheorghe Gheorghiu-Dej la întrebarea unui corespondent, privind atitudinea F.N.D. față de monarhie și persoana regelui, se arăta : **„Frontul Național Democratic are aceeași atitudine față de monarhie și de persoana M.S. Regelui, pe care au avut-o forțele democratice ale țării în ajunul și în ziua de 23 August a.c.** În credința că M.S. Regele Mihai I va fi ca și în acele zile alături de poporul român și de năzuințele lui, **Frontul Național Democratic înțelege să conlucreze în modul cel mai loial cu regele Mihai în opera de democratizare a țării și de realizare a tuturor obiectivelor naționale...**" **(subl. ns.)**

Pentru partidul comunist existența regimului monarhic era o problemă de tactică, cerută de necesitățile revoluției și ușurată de poziția pe care se situa regele după 23 August 1944. Odată cu epuizarea obiectivelor de colaborare sau manifestarea de către monarh a unei atitudini contrare năzuințelor poporului, putea fi adoptată — cum s-a și întîmplat — o nouă tactică și repusă problema abolirii regimului monarhic. În acel moment, însă, lozinca desființării monarhiei ar fi îngreunat participarea armatei române, cu toate forțele ei, la războiul contra hitlerismului, ar fi contribuit la complicarea situației internaționale a țării. Din aceste motive, forțele democratice n-au lansat lozinci și nu au elaborat programe care să conțină prevederi antimonarhice, Frontul Național Democrat încercînd în permanență să soluționeze problemele prin tratative cu regele.

*** Pentru momentul creării F.N.D. și semnificațiile sale, vezi *Magazin istoric*, nr. 11 și 12/1969.**

**** La 7 septembrie 1944, prin articolul *România stat constituțional*, semnat de Gh. Spina și publicat în ziarul *Libertatea*, P.S.D. își definea și el poziția față de monarhie, arătînd că prin restabilirea prerogativelor și ca urmare a atitudinii sale, regele „este iar arbitru constituțional al țării..."**

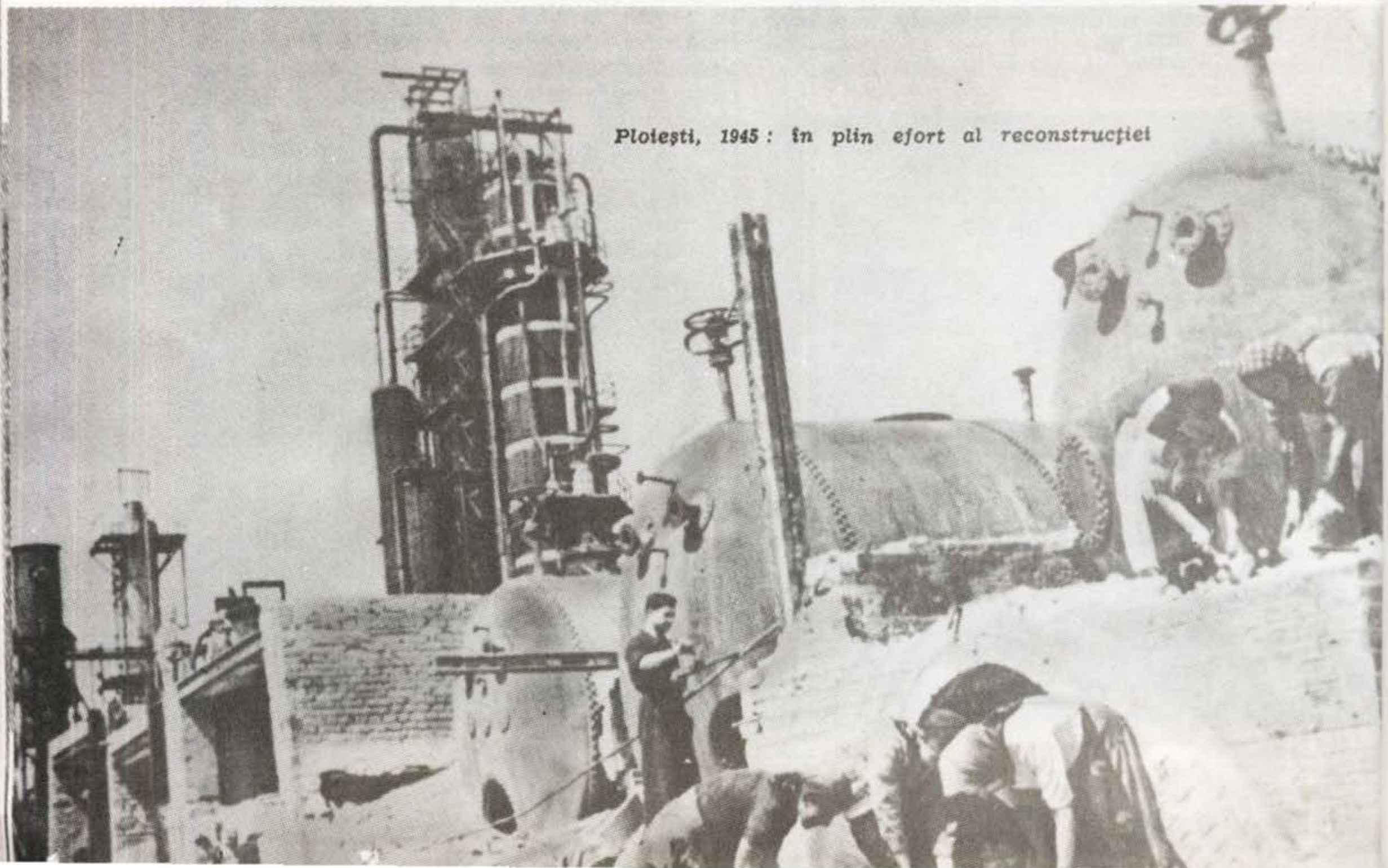

Ploiești, 1945 : în plin efort al reconstrucției

... sau angajare pe o pantă periculoasă ?

Tras înapoi de interesele sale de clasă şi sub înrîurirea cercurilor reacţionare, monarhul n-a respectat promisiunea de a colabora loial şi a sprijini procesul de democratizare a ţării. În şedinţa Consiliului F.N.D. din 12 octombrie 1944, care a dezbătut problemele legate de ascuţirea luptei pentru putere şi de criza în care intrase guvernul prezidat de C. Sănătescu, s-a stabilit să se propună regelui un guvern, avînd ca preşedinte pe dr. Petru Groza. La Consiliul F.N.D. din ziua de 14 octombrie Lucreţiu Pătrăşcanu a arătat că regele era de acord cu o schimbare de guvern, dar nu se hotărîse încă ce formulă va avea noul cabinet, urmînd ca asupra acestei probleme să se mai ducă discuţii.

Deşi era evident că regele şi cercurile Palatului manevrau pentru a împiedica constituirea unui guvern al F.N.D., forţele revoluţionare nu au adoptat o atitudine rigidă faţă de monarh. Dar, către sfîrşitul lunii octombrie, cînd a devenit deosebit de evidentă legătura dintre rege şi partidele burgheze, în contextul încercării acestora de a se împotrivi dezvoltării ţării pe calea unei reale democraţii, Consiliul F.N.D., într-un apel dat publicităţii la 20 octombrie 1944, a avertizat că aceste acţiuni angajează „coroana pe o pantă periculoasă pentru ţară", lăsînd să se înţeleagă clar consecinţele unei asemenea poziţii.

Atitudinea fermă adoptată de forţele democrate a dat rezultate. La 4 noiembrie 1944, odată cu formarea unui nou guvern Sănătescu, în care F.N.D. deţinea vicepreşedinţia, o treime din departamente şi trei subsecretariate, a avut loc prima confruntare deschisă între forţele democratice şi rege, realizîndu-se un important succes al forţelor revoluţionare pe linia limitării posibilităţilor monarhului de a folosi prerogativele cu care era învestit.

Ascuţirea conflictului dintre forţele revoluţionare conduse de P.C.R. şi reacţiune a devenit evidentă în a doua jumătate a lunii februarie 1945, cînd — sub guvernarea lui Rădescu — au avut loc ciocniri deschise soldate cu morţi şi răniţi.* Era clar că cercurile conservatoare ale claselor exploatatoare urmăreau să împingă ţara pe panta războiului civil.

Şedinţa Consiliului Naţional al F.N.D. din 26 februarie a făcut o analiză multilaterală a situaţiei create în ţară după evenimentele din ziua de 24 februarie, stabilind tactica forţelor democrate în perioada următoare. Criza politică, a arătat Gheorghe Gheorghiu-Dej, se ascuţise în aşa măsură, încît căpătase un caracter deschis. Subliniind intenţia cercurilor reacţionare de a transforma criza în război civil, reprezentantul P.C.R. a apreciat, în acelaşi timp, posibilitatea de a împiedica un astfel de deznodămînt, în primul rînd printr-o largă mobilizare a maselor şi prin extinderea legăturilor cu alte grupări politice interesate în rezolvarea paşnică a conflictului: „Cînd vom pune problema asaltului general în toată ţara — arăta Gheorghe Gheorghiu-Dej — va trebui să ridicăm întreaga populaţie a Bucureştiului, întregul popor împotriva lui Rădescu, împotriva acelora care împiedică dezvoltarea normală a ţării noastre. Aceasta poate aduce un guvern F.N.D. A aştepta de la rege şi de la clica care-l înconjoară [să accepte un guvern democrat — **n.r.**] e mai greu, dar nu renunţăm nici la aceasta".

În continuare, reprezentantul P.C.R. a arătat necesitatea ca, în timpul audienţelor la rege, reprezentanţii F.N.D. să aibă o asemenea atitudine încît să evite, pe cît posibil, adîncirea încordării, dar, în acelaşi timp, să dea dovadă de fermitate, arătîndu-i clar lui Mihai că poporul, în lupta pentru instaurarea guvernului democrat, era hotărît să zdrobească orice împotrivire, din partea oricui ar fi venit. „Ceea ce s-a întîmplat pînă acum sub emblema regală, provocările înfăşurate sub mantia monarhiei, poate să submineze însăşi poziţia M.S. Regelui. Poporul încă nu şi-a pus problema dacă vrea Republică, sau dacă vrea o monarhie constituţională democratică... Trebuie spus: «Gîndiţi-vă Maiestate, în curînd se vor ivi factori noi care vor ameninţa însăşi monarhia, dar poate că atunci va fi prea tîrziu». Să-i punem această perspectivă, să simtă şi dînsul că-l trec fiori, căci noi nu ne vom da înapoi, dacă vedem că monarhia e luată ca un instrument, să doborîm acest instrument în praf şi noroi, aşa cum merită, renunţînd să vorbim în limbajul de pînă acum".

Un mesaj pînă în faptul serii

Hotărîrile adoptate atunci de F.N.D. au dat rezultate scontate, deşi monarhul nu a renunţat definitiv la intenţiile sale de a împiedica instaurarea unui guvern democratic. Astfel, după ce sub presiunea maselor a acceptat să facă publică demisia generalului Rădescu, regele, cu sprijinul cercurilor reacţionare din ţară şi de peste hotare, a însărcinat pe prinţul Barbu Ştirbey cu formarea unui nou cabinet. Dar, cu toate eforturile depuse, prinţul n-a reuşit în misiunea sa. „Numai după 24 de ore — arăta organul P.N.Ţ. **Dreptatea** — Ştirbey a remis factorului constituţional mandatul, deoarece nu izbutise să se pună de acord cu reprezentanţii mişcării de stînga."

* Vezi *Magazin istoric*, nr. 3/1970.

Regele a rămas în continuare nehotărît şi nici după acest eşec n-a încredinţat doctorului Petru Groza formarea noului guvern. El a reluat discuţiile şi consultările atît cu partidele burgheze, cît şi cu cercurile politice occidentale. Confuzia care domnea în rîndul reacţiunii s-a reflectat pregnant şi în „sfaturile" pe care liderii partidelor „istorice" le-au dat regelui. În timp ce Dinu Brătianu considera că, la nevoie, ar putea fi acceptat Petru Groza ca prim ministru, cu condiţia ca în guvern să intre reprezentanţi ai tuturor partidelor (bineînţeles, păstrînd poziţiile hotărîtoare în mîinile reacţiunii), Iuliu Maniu s-a pronunţat categoric împotriva constituirii unui guvern Groza, indiferent în ce componenţă. O opinie asemănătoare exista şi în cercurile Palatului ; o parte a camarilei îl sfătuia pe rege să cedeze, în vreme ce alta considera că ar fi mai bine să abdice, decît să accepte instaurarea unui guvern democrat. „Misiunile americană şi britanică — relatează Arthur Gould Lee, biograful oficial al regelui Mihai — îşi manifestau sentimentele de simpatie [faţă de rege — **n.r.**], dar erau neputincioase şi, înţelegînd că regele nu va putea rezista la infinit, i-au sugerat, în cursul dimineţii [de 2 martie — **n.r.**] că, dacă nu va primi nici un mesaj pînă în faptul serii, să-l numească pe Groza ; va trebui, însă, să controleze ca acesta să alcătuiască o listă echilibrată a guvernului. Regele a aşteptat ore în şir, dar n-a sosit nici o veste. La orele 6 a devenit limpede pentru consilierii săi intimi că trebuie să se supună."

Confruntarea dintre forţele democrate şi cele reacţionare a fost urmărită cu atenţie şi peste hotare. La 28 februarie 1945, corespondentul din Bucureşti al ziarului suedez **Svenska Dagbladet** scria : „În cîteva zile se va decide dacă radicalii de stînga vor lua puterea totală, excluzînd complet grupările burgheze, sau dacă va izbucni războiul civil..."

Şi, într-adevăr, în cîteva zile forţele democratice au repurtat o biruinţă strălucită. * Sub presiunea luptei maselor şi negăsind nici în interiorul ţării, nici în afară, sprijinul de care avea nevoie, regele a fost nevoit în cele din urmă să-l însărcineze pe doctorul Petru Groza cu formarea primului guvern democratic, în care clasa muncitoare şi aliaţii săi deţineau poziţii precumpănitoare.

În cadrul acţiunii de consolidare a puterii democrat-populare, de demascare şi zdrobire a provocărilor puse la cale de reacţiune, un rol de mare însemnătate l-a avut Conferinţa Naţională a P.C.R. din octombrie 1945. Astfel, raportul prezentat demasca politica dusă de monarhie, condamnînd atitudinea pe care regele Mihai o luase începînd din august 1945, atitudine cunoscută sub numele de „greva regală" **. Acţiunile monarhului erau apreciate drept o manevră brutală îndreptată împotriva guvernului democratic.

* Vezi *Magazin istoric*, nr. 3/1970.

** Vezi articolul următor.

Ex-moşierii : — Şi crezi că o să poată lucra pămîntul fără noi ? (România liberă, *1945*)

Provocări, provocări...

În fața eșecului, tot mai evident, spre care se îndrepta „greva regală", reacțiunea din România a încercat o nouă și gravă provocare, la 8 noiembrie, prin care spera să determine tulburări în țară și să obțină prin aceasta intervenția directă a puterilor străine. În acel moment s-a manifestat, mai puternic ca oricînd pînă atunci, atașamentul maselor populare pentru regimul democratic, hotărîrea lor de a pune capăt pentru totdeauna provocărilor reacțiunii. Pe tot întinsul țării, în întreprinderi, în instituții, la sate au avut loc adunări de protest în care oamenii muncii au înfierat provocările reacționare.

Deși conflictul dintre rege și coaliția guvernamentală, care se manifestase cu vigoare în a doua jumătate a anului 1945, dovedise clar că monarhul era departe de a se situa pe poziția „unui arbitru imparțial în lupta dintre partide", P.C.R. și P.S.D. și-au reafirmat din nou hotărîrea de a conlucra cu monarhia pentru înfăptuirea transformărilor democratice. La 19 noiembrie, partidul comunist și-a făcut cunoscută poziția. În interviul acordat ziaristului britanic O'Brien, Lucrețiu Pătrășcanu arăta că punctul de vedere afirmat încă în perioada pregătirii insurecției din august 1944 era „în vigoare și acum". În aceeași lună, ziarul **Libertatea,** într-un articol semnat de Lotar Rădăceanu, critica încercarea unor forțe politice de a atrage pe rege „în lupta de care, prin firea lucrurilor, trebuie să fie ferit", precizînd, în același timp, că „Partidul Social-Democrat este un partid republican, dar el înțelege să colaboreze loial cu Coroana pe linia democrației și a intereselor populare."

Analizînd aceste declarații și confruntîndu-le cu practica politică din perioada respectivă, se observă clar că cele două partide muncitorești își reafirmau poziția lor republicană și dorința de a conlucra cu monarhia ; această colaborare era condiționată, însă, de atitudinea regelui, de măsura în care el înțelegea să acționeze pe linia dezvoltării democratice a țării.

La 5 februarie 1946, Statele Unite și Marea Britanie au recunoscut guvernul democrat din România. Cu aceasta a luat sfîrșit atît „greva regală", cît și posibilitatea puterilor imperialiste de a folosi arma nerecunoașterii pentru a se amesteca în treburile noastre interne.

După eșecul „grevei regale", partidele politice reacționare, cercurile Palatului și regele s-au retranșat pe noi poziții, pregătindu-se în vederea alegerilor, pe care, pe drept cuvînt, le apreciau ca fiind hotărîtoare.

În ianuarie 1946, partidele politice reacționare au organizat o serie de acțiuni provocatoare, cu scopul de a demonstra că guvernul nu era capabil să mențină ordinea în țară. Deși reprezentanții P.N.Ț. și P.N.L. în guvern (Emil Hațieganu și Mihail Romniceanu) erau obligați „să colaboreze loial", aceștia desfășurau tot felul de manevre pentru a frîna opera de guvernare, sperînd într-o destrămare a unității guvernului. În numele „destinderii politice", E. Hațieganu și M. Romniceanu au încercat să obțină în guvern adoptarea unor măsuri care în fapt ar fi ușurat activitatea forțelor reacționare, ar fi dus la creșterea încordării politice și la slăbirea regimului democrat. În ședința Consiliului de Miniștri din 15 ianuarie 1946, ei au cerut guvernului să permită editarea de către cele două partide a unui număr de peste 40 ziare, să le asigure hîrtia necesară, localuri pentru sedii în întreaga țară și să înceteze acțiunea de cercetare a elementelor vinovate de provocarea reacționară din 8 noiembrie 1945. Dr. Petru Groza, în interviul acordat la 12 februarie 1946 ziarului american **Christian Science Monitor,** avea să spună : „Nu sîntem încă în situația de a acorda libertatea completă a presei. Ne aflăm încă sub controlul armistițiului. Nu putem tolera ura de rasă și injuriile aduse celorlalte naționalități conlocuitoare. Am permis partidelor de opoziție să-și scoată publicații periodice și le-am dat hîrtia necesară. Partidul d-lui Iuliu Maniu are astăzi mai multe ziare zilnice decît partidul meu [Frontul Plugarilor — **n.r.**]".

Tronul în vîltoare

După reluarea, în ianuarie 1946, a legăturilor normale cu guvernul Groza, regele și cercurile Palatului au început să acționeze cu mai multă prudență, mai voalat. În 1946, monarhul a fost văzut mai mult alături de guvern, participînd la toate manifestările oficiale, sărbătorile legale și naționale, recepții etc. Teama regelui că opoziția sa față de măsurile cerute de mase ar putea să afecteze însăși existența monarhiei, a fost exprimată clar de către unii dintre colaboratorii săi apropiați. Unul din aceștia declara, în februarie 1946 : „Regele nu crede că, în vîltoarea prin care trec tronurile astăzi, se mai poate menține ignorînd reformele sociale". Acesta este motivul pentru care în anul 1946 a sancționat legile propuse, multe dintre ele consfințind măsuri luate de guvern încă din anul 1945, cînd monarhul refuzase să colaboreze. În același timp, folosind prerogativele ce le mai deținea, regele a încercat să „modereze" reformele respective și să facă astfel încît aplicarea lor să nu dea posibilitate forțelor democrate, și îndeosebi partidului comunist, să-și lărgească legăturile cu poporul. „Regele a luat hotărîrea de a semna decretele — arăta la sfîrșitul lui ianuarie 1946 unul din apropiații săi — pentru a nu da posibilitate partidului comunist să

demonstreze că Palatul ar împiedica avansările în armată, ridicarea salariilor funcționarilor publici etc".

În spatele „colaborării" cu guvernul, Palatul a continuat să mențină și să lărgească legăturile cu reacțiunea internă și internațională și a luat noi măsuri pentru lărgirea „serviciului de informații" al Palatului. S-a acordat o atenție deosebită măririi atît a numărului de colaboratori, cît și a cercului de probleme ce făceau obiectul acestui serviciu.

De altfel, încă înainte de alegeri, datorită politicii ferme promovată de guvern, de democratizare reală a țării, pozițiile forțelor reacționare slăbiseră în mod vizibil. Judecarea și condamnarea principalilor criminali de război, în frunte cu I. Antonescu, șubrezise poziția monarhiei, lovind puternic în partidele burgheze reacționare, ai căror lideri fuseseră dovediți ca sprijinitori ai lui Antonescu. Faptul că unii membri ai camarilei și apropiați ai regelui fuseseră, de asemenea, demascați ca sfătuitori și colaboratori ai regimului antonescian nu a rămas fără urmări. Astfel, D. Negel, mareșalul Curții Regale, se văzuse obligat să demisioneze din postul său, fapt care „a produs o profundă impresie în cercurile Palatului". Referindu-se la situația regelui și a cercurilor Palatului în timpul procesului lui Antonescu și imediat după aceea, unul dintre membrii camarilei arăta că aici se manifesta o „îngrijorare asemănătoare aceleia din ultimele luni ale anului 1945".

Desființarea, prin legea electorală *, a Senatului — cea de-a doua cameră a reprezentanței naționale — în care 50 la sută din membri erau numiți de rege sau erau senatori de drept —, extinderea și garantarea dreptului de vot, restricțiile prevăzute de legea electorală împotriva elementelor fasciste și a sprijinitorilor fostului regim, au reprezentat noi pași pe linia limitării posibilităților monarhiei de a acționa în sprijinul forțelor reacționare și au făcut posibil ca alegerile să exprime în mod real voința maselor.

A deschide sau a nu deschide Parlamentul

Rezultatele scrutinului din 19 noiembrie 1946 au consfințit victoria categorică a forțelor democratice, care au obținut 79,86 la sută din voturi. Dar reacțiunea, în ultimele ei zvîrcoliri, a făcut noi încercări de a bara calea democrației. De astă dată a încercat să folosească prerogativele regale pentru a împiedica deschiderea noului organ legislativ. „Imediat după alegeri — declara fruntașul P.N.Ț. V. Serdici — dl. Maniu m-a însărcinat să mă duc la Palat pentru a-i transmite regelui o sugestie care să-i ușureze prorogarea [amînarea — **n.r.**] Parlamentului". La rîndul său N. Penescu relata : „Dl. Maniu și Brătianu îl sfătuiau pe M. S. Regele să nu dea mesaj de deschidere a Parlamentului" sau, cel puțin, să nu-l deschidă personal. „Toți liderii opoziției, aproape fără excepție — arăta biograful lui Mihai de Hohenzollern — îl avertizau pe rege să nu deschidă Parlamentul. Dar eșuarea grevei fusese o lecție amară pentru el... Cu patru zile înaintea deschiderii Parlamentului, el a stat treaz aproape toată noaptea, așteptînd sfaturi și ajutoare de la Washington".

Neprimind sprijinul necesar, nici din țară, nici de peste hotare, regele a fost obligat, la 1 decembrie 1946, să legalizeze începutul activității noului Parlament. Deschiderea lucrărilor Parlamentului de către monarh, fapt obișnuit în practica oricărei monarhii constituționale, depășea acum importanța unui act protocolar, determinat de prevederile înscrise în Constituție. Prezența monarhului în mijlocul unui Parlament a cărui alegere era contestată de către partidele de opoziție, rostirea mesajului de deschidere, în care urmau să fie enunțate principalele direcții de activitate ale noului organ legislativ, ca și răspunsul pe care Adunarea Deputaților urma să-l elaboreze, reprezentau acte politice de mare însemnătate, apreciate în consecință de către rege și colaboratorii săi.

Deși se afla în dilemă, pe de o parte, dorind să facă front comun cu opoziția, iar, pe de alta, fiindu-i teamă să intre în conflict cu Parlamentul nou ales, ceea ce, chiar după aprecierea Palatului, ar fi fost „considerat ca o sfidare aruncată voinței națiunii", regele s-a prezentat în ziua de 1 decembrie 1946 și a rostit tradiționalul mesaj. Participarea monarhului la deschiderea lucrărilor Adunării Deputaților a însemnat, de fapt, o recunoaștere a rezultatelor alegerilor și o puternică lovitură pentru propaganda partidelor „istorice" și pentru intervențiile lor către marile puteri în care cereau infirmarea rezultatelor și „ordonarea" unor noi alegeri.

Dar aceasta nu era totul. Faptul că mesajul regal cuprindea aprecieri pozitive la adresa activității anterioare a guvernului, ca și angajamentul public de a sprijini eforturile acestuia în perioada următoare, reprezenta un act de întărire a prestigiului și autorității regimului democrat. Fruntașul manist N. Pascu scria : „Actul regelui avea să fie foarte greu prin urmările sale. Mai înainte ca Mihai I să semneze decretul, Iuliu Maniu îmi spusese că dacă regele convoacă Parlamentul, el își va pierde tronul. Din punctul de vedere al exercitării prerogativelor constituționale, capul statului acceptă în fapt reducerea atribuțiilor sale la semnarea cu

* **Aprobată la 15 iulie 1946, legea extindea dreptul de vot asupra tuturor cetățenilor de la vîrsta de 21 ani ; se prevedea desființarea Senatului și înființarea Parlamentului unicameral — *n.r.***

ochii închiși a decretelor prezentate de guvern. El nu mai putea năzui la demiterea guvernului, de vreme ce fu nevoit să se plece în fața refuzului anterior al aceluiași prim-ministru de a executa forma regală de revocare, iar acum deschisese Parlamentul aceluiași guvern".

Constituirea și activitatea Parlamentului democratic,* în care clasa muncitoare și aliații săi dețineau poziții însemnate **, a lărgit și mai mult influența forțelor revoluționare în organele centrale ale statului. Alături de guvernul revoluționar democratic — principalul organ al puterii executive — clasa muncitoare, țărănimea și ceilalți oameni ai muncii exercitau acum o pondere precumpănitoare și în cadrul puterii legislative, limitîndu-se și mai mult rolul monarhiei în activitatea statală.

„Ciinele" nu poate să muște

În 1947 a avut loc un proces rapid de maturizare a forțelor interne cărora le revenea misiunea de a duce revoluția populară dincolo de faza ei burghezo-democratică. Aceasta avea să provoace, în mod inevitabil, o ascuțire a contradicțiilor dintre conținutul și sarcinile noii puteri și forma de stat monarhică. De fapt, după instaurarea puterii democrat-populare, la 6 martie 1945, poziția monarhiei în viața social-politică a României fusese neîncetat redusă. Înfăptuirea reformei agrare din martie 1945, care desființase moșierimea, unul din principalii suporți ai regimului monarhic, exercitarea de către guvern a conducerii efective a țării în perioada „grevei regale", victoria forțelor democrate în alegerile din 1946, crearea și activitatea noului Parlament, care acționa pe linia consolidării puterii oamenilor muncii, determinaseră schimbări radicale în mecanismul statal al României și apropiaseră momentul izolării totale a monarhiei și al abolirii formei de stat pe care aceasta o reprezenta.

Privind raportul dintre noua putere instaurată la 6 martie și forma de stat existentă, putem remarca o creștere rapidă a elementelor care aveau să ducă la transformarea regimului existent într-o formă a dictaturii proletariatului. Este, credem, suficient să subliniem concordanța deplină dintre activitatea guvernului, ca organ executiv, și cea a Adunării Deputaților, ca organ legislativ, fapt care dădea puterii populare largi posibilități de acțiune. În același timp, prin crearea unor organisme statale, îndeosebi economice, cu sarcini și funcțiuni noi, a avut loc o extindere a rolului statului în dirijarea și controlul vieții economice și s-a făcut un pas însemnat în transformarea statului democrat-popular într-o putere a dictaturii proletariatului.

Situația internațională a României, substanțial schimbată în 1947, ca urmare a semnării și ratificării Tratatului de Pace cu Națiunile Unite, a extinderii relațiilor diplomatice și economice cu numeroase state de pe toate continentele, a deschis guvernului nostru largi posibilități de afirmare și în domeniul politicii externe, marcînd, în același timp, o reducere a posibilităților regelui de a acționa pe plan internațional.

Dezvoltarea unității de acțiune a clasei muncitoare, prin adoptarea Platformei Partidului Unic și începutul constituirii organizațiilor unice de partid, a ridicat pe noi trepte rolul de conducător al proletariatului în viața întregii țări. Sub influența schimbărilor economico-sociale și a rolului crescînd al proletariatului au avut loc modificări substanțiale în orientarea și caracterul grupărilor participante la opera de guvernare. Drept urmare, în cadrul alianțelor politice ale clasei muncitoare s-a produs o nouă regrupare de forțe pe baza criteriilor de clasă. Începutul activității de îngrădire a elementelor capitaliste de la orașe și sate, măsurile de reorganizare a Frontului Plugarilor și Uniunii Populare Maghiare au marcat, în același timp, și o schimbare de conținut a alianței muncitorești-țărănești, care devenea o forță profund și activ anticapitalistă.

Revoluția populară a avut un important ecou pînă și în anturajul regelui: în timp ce o serie de elemente aparținînd vîrfurilor reacționare ale moșierimii și burgheziei și cele legate direct de partidele politice desființate se situau în continuare pe poziții antidemocratice, alții, îndeosebi ofițerii de carieră, treceau treptat pe poziții mai realiste, iar unii dintre ei se apropiau de forțele democratice. Ca urmare a noilor regrupări din tabăra adversă, locul principal, ca forță de opoziție și susținătoare a instituției monarhice, a fost preluat de gruparea burgheză condusă de Tătărăscu, care făcea încă parte din guvern și din coaliția democratică. Acționînd din interiorul guvernului și din afara lui, coordonîndu-și activitatea cu regele, noua opoziție și-a concentrat eforturile pentru a împiedica luarea măsurilor necesare creșterii rolului statului în viața țării: această poziție se împletea cu o amplă propagandă monarhică. Gheorghe Tătărăscu care, după cum scria un prieten de-al său, se autocaracterizase drept „cîinele credincios al tronului" arăta că locul principal îi revenea monarhiei, deoarece „regele este simbolul viu al

---

* Vezi *Magazin istoric*, nr. 11/1971.

** Compoziția, pe profesii, a majorității parlamentare, era următoarea: 65 muncitori, 27 țărani muncitori, 25 agricultori, 38 profesori, 31 învățători, 27 funcționari, 15 ingineri și tehnicieni, 16 ziariști, scriitori și publiciști, 12 medici, 65 avocați, 17 mici meseriași, 8 preoți, 9 comercianți, 5 industriași, 20 ofițeri superiori și 8 liber-profesioniști.

unității și perenității neamului, și regalitatea... așezămîntul de bază al statului român".

Regele și cercurile Palatului au încercat, la rîndu-le, să frîneze măsurile de consolidare a puterii populare, tărăgănînd sancționarea legilor supuse spre aprobare. În legătură cu starea de spirit care domnea la Palat, un membru al camarilei avea să arate că aceasta se caracteriza printr-o îmbinare de „indignare, speranțe și teamă". Indignarea provenea din faptul că pe lista ofițerilor propuși spre epurare erau și unele cadre din anturajul regelui, speranțele erau determinate de iluzia că după ratificarea Tratatului de Pace se va putea acționa mai hotărît împotriva guvernului și că S.U.A. ar putea declanșa un război contra U.R.S.S.; toate acestea — nădăjduiau forțele reacționare — ar fi creat un cadru favorabil doborîrii puterii populare. Pentru înfăptuirea acestei „speranțe", regele a hotărît să rămînă pe tron „cu toate riscurile".

La Palat se aprecia că prezența miniștrilor tătărăscieni în guvern, care mai înainte „a stînjenit planurile comuniștilor", în noua situație trebuia să fie o „pîrghie pentru acțiunea viitoare a regelui". Tocmai de aceea, la sfîrșitul lui septembrie, regele s-a hotărît să facă uz de atribuțiile sale constituționale pentru a nu semna un decret care ar fi cerut demisia lui Tătărăscu; în cazul cînd aceasta ar fi fost provocată, urma să ceară marilor puteri instituirea unui alt guvern.

Solidaritatea declarată dintre rege și Tătărăscu nu era însă dublată și de o putere efectivă, care să le permită realizarea unei împotriviri eficiente. În țară, raportul de forțe era net în favoarea clasei muncitoare și a aliaților săi, iar planurile de realizare a unei intervenții din exterior erau cu totul fanteziste. Ca atare, la 5 noiembrie 1947, cînd cei patru miniștri și doi subsecretari de stat tătărăscieni au fost obligați să demisioneze, regele nu numai că n-a putut întreprinde nici o acțiune de salvare a lor, dar chiar a doua zi a semnat decretul de numire a noilor titulari, îndeosebi comuniști și social-democrați.

Ultimul act

Reorganizarea guvernamentală din noiembrie 1947 a marcat momentul saltului calitativ în activitatea de cucerire de către clasa muncitoare și aliații săi a puterii politice, al transformării acesteia în putere a dictaturii proletariatului. Caracterizînd acest moment, Raportul politic al C.C. al P.C.R. la Congresul de unificare din februarie 1948 — prezentat de Gheorghe Gheorghiu-Dej — preciza că „înlăturarea tătărăscienilor n-a fost o remaniere oarecare de guvern, ci o fundamentală schimbare a caracterului pe care îl are guvernul nostru, o schimbare a caracterului puterii de stat".

Îndepărtarea din guvern a celor din urmă reprezentanți ai burgheziei a marcat ultimul act al luptei pentru izolarea monarhiei, după care s-a trecut la doborîrea acesteia, în vederea realizării concordanței depline între caracterul puterii și forma de stat. Concordanță deplină pentru că, chiar în acel timp, regele, izolat aproape total, nu mai reprezenta o putere efectivă. De altfel, la 12 noiembrie, cînd Casa Regală a anunțat plecarea monarhului în străinătate, s-a dat publicității și decretul regal prin care guvernul era împuternicit, în lipsa monarhului, să efectueze toate lucrările administrației publice, inclusiv numirile și revocările de funcționari, urmînd ca acestea să fie sancționate ulterior.

Acest cec în alb acordat de rege guvernului, aceluiași guvern pe care în august 1945 refuza să-l recunoască, iar în septembrie 1947 îl amenințase cu demiterea pentru a-l salva pe Tătărăscu, era un prim pas al regelui spre capitulare. De altfel, referindu-se la poziția monarhului în viața țării în acea perioadă, Arthur Gould Lee avea să scrie: „Îndatoririle sale se reduseseră și odată cu ele și posibilitățile sale de a-și exercita influența. Deși două sau trei zile pe săptămînă erau ocupate cu audiențele pe care le avea cu miniștrii, aceștia reduceau treptat cîmpul discuțiilor sau raportau că nu aveau nimic de discutat".

După schimbările survenite la începutul lunii noiembrie în conținutul puterii de stat, evenimentele politice s-au desfășurat rapid. La 9 decembrie, în expunerea prezentată în fața comisiilor mixte de organizare a partidului unic, Gh. Gheorghiu-Dej — precizînd sensul ultimelor evenimente și direcția de dezvoltare a revoluției — arăta că acum „clasa muncitoare și aliata ei, țărănimea muncitoare, nu trebuie și nu poate să împartă puterea cu nici o altă putere politică". Dacă avem în vedere faptul că această precizare venea la o lună după îndepărtarea din guvern a ultimilor reprezentanți ai burgheziei, cînd în fapt puterea era neîmpărțită, putem aprecia că această indicație avea în vedere lichidarea ultimelor îngrădiri determinate de existența monarhiei. De altfel, clasei muncitoare unite i se stabilea ca sarcină de a asigura „condițiile obiective de trecere de la democrația populară la socialism".

Bazîndu-se pe raportul de forțe politico-sociale care înclina net în favoarea proletariatului și a aliaților săi și luînd în considerare situația internațională favorabilă, P.C.R. a trecut la elaborarea și aplicarea planului de măsuri în vederea doborîrii monarhiei și proclamării Republicii populare.

Ciudata „grevă regală“ și firescul ei eșec

Prof. univ. dr. ARON PETRIC

Cercurile Palatului, considerînd situația creată în țară după 23 August 1944 și îndeosebi după 6 martie 1945 drept o stare de lucruri trecătoare, nu au renunțat la planurile lor de subminare a pozițiilor guvernului democrat. La rîndul lor, liderii partidelor „istorice“ considerau monarhia ca „centrul politic“ de raliere a întregii reacțiuni, catalizatorul tuturor grupărilor și elementelor antidemocratice, simbolul luptei împotriva revoluției. Această situație a generat criza ivită în raporturile guvernului cu monarhia în cea de-a doua jumătate a anului 1945, criză care a intrat în istorie sub numele de „greva regală“.

După victoria obținută de forțele populare la 6 martie 1945, cercurile reacționare s-au regrupat și și-au concentrat activitatea în direcția slăbirii pozițiilor și chiar a îndepărtării guvernului democrat. Realizarea acestui obiectiv urma să se obțină printr-o acțiune conjugată a opoziției din interior și a cercurilor imperialiste occidentale. Evoluția evenimentelor internaționale în perioada de sfîrșit a celui

Avanpremieră editorială

de-al doilea război mondial, deşi hotărît favorabilă forţelor democrate din întreaga lume, dată fiind înfrîngerea inevitabilă a fascismului, a oferit şi reacţiunii unele iluzii, legate de deosebirile de vederi ce se conturau între marile puteri angajate în războiul antihitlerist cu privire la organizarea lumii postbelice. Este cunoscut faptul că, chiar în problema situaţiei ce urmau să o aibă România, Bulgaria, Finlanda şi Ungaria, Statele Unite ale Americii şi Marea Britanie au încercat să impună o serie de condiţii de natură să împiedice evoluţia acestor ţări spre regimuri democratice. În opoziţie cu acestea, Uniunea Sovietică, sprijinind forţele democrate, le-a acordat un ajutor multilateral, militînd totodată pentru intrarea lor în rîndul Naţiunilor Unite şi pentru recunoaşterea guvernelor instaurate în aceste ţări prin voinţa popoarelor. Într-un astfel de context politic, cercurile imperialiste din Statele Unite şi Marea Britanie au refuzat un timp recunoaşterea regimurilor statornicite la conducerea acestor state, creînd, între altele, în mod artificial, o „problemă românească", ce ar fi trebuit, chipurile, să fie rezolvată prin tratative între Statele Unite, Anglia şi U.R.S.S.

Politica dusă de cercurile imperialiste occidentale a fost de natură să stimuleze şi să activizeze întreaga reacţiune din ţară, începînd cu cercurile Palatului, continuînd cu vîrfurile conducătoare ale partidelor burgheze şi sfîrşind cu rămăşiţele fasciste ale Gărzii de fier, cuibărite în cele mai multe cazuri în organizaţiile Partidului Naţional-Ţărănesc. La 18 iulie 1945, deci la începutul Conferinţei de la Potsdam, a fost organizată o adunare a studenţilor naţional-ţărănişti, cu care prilej Iuliu Maniu a propus trimiterea unei moţiuni către rege, cerîndu-i să facă uz de prerogativele sale şi să demită guvernul. Ceva mai tîrziu, la 4 august 1945, deci imediat după ce s-au încheiat lucrările Conferinţei celor trei mari puteri, P.N.Ţ. a adoptat o moţiune în care se afirma că guvernul „nu ar fi reprezentativ", întrucît nu ar cuprinde toate „curentele populare" (!) şi cerea înlocuirea lui imediată printr-un „guvern de con-

centrare a tuturor partidelor democratice din țară". În același spirit, la 10 august 1945, conducerea P.N.L. a trimis un memoriu regelui și șefilor misiunilor marilor puteri la București, în care se afirma că guvernul era „curat comunist", că nu îndeplinea condițiile stabilite la Potsdam și, ca atare, trebuia „înlăturat fără întîrziere", sarcină care „revenea suveranului". De altfel, în cercurile conducătoare ale celor două partide, ca și în rîndurile camarilei Palatului, au și fost puse în circulație zvonuri privind „căderea iminentă" a guvernului, organizarea unor alegeri generale, sosirea în acest scop a unui trimis al președintelui Truman și chiar venirea probabilă a unor divizii americane.

Vodă ba, poporul da

Așa cum rezultă din declarațiile unor foști conducători ai P.N.Ț., făcute cu prilejul procesului ce le-a fost intentat în toamna anului 1947, cercurile Palatului și o serie de lideri ai partidelor „istorice" au organizat un adevărat complot împotriva regimului democrat. Întreagă această acțiune clandestină, care își avea ca loc obișnuit de întîlnire casa lui Barbu Știrbey, avea strînse legături cu Palatul regal, regele fiind informat în mod curent despre activitatea desfășurată. Lui Mihai i se cerea, totodată, să intervină acolo unde se considera că „autoritatea" sa ar fi necesară, ceea ce el nu ezita să facă, mai ales că primea încurajări în acest sens din partea unor reprezentanți diplomatici ai marilor puteri occidentale.

Astfel, la 17 august 1945, guvernul S.U.A. a adresat Ministerului Afacerilor Externe al României o notă verbală prin care îi aduce la cunoștință că nu va recunoaște regimul politic din țara noastră și că va refuza să ducă tratative cu el în vederea încheierii tratatului de pace. Președintele Consiliului de Miniștri, dr. Petru Groza, a respins, însă, cu hotărîre, nota diplomatică, socotind-o „nulă și neavenită", lucru asupra căruia l-a informat și pe rege. O notă similară a fost adresată guvernului român și de către reprezentantul Angliei.

Cele două proteste au fost folosite de către Palat pentru a încerca o nouă lovitură împotriva regimului democrat. După ce, prin mijlocirea omului său de încredere, Barbu Știrbey, a avut loc o nouă consultare a reprezentanților forțelor reacționare, printre care Iuliu Maniu, Dinu Brătianu, Grigore Niculescu-Buzești, regele a cerut guvernului, la 21 august 1945, să-și prezinte demisia, spre a se constitui un nou cabinet, care să fie recunoscut și de marile puteri occidentale.

Cercurile Palatului și ceilalți exponenți ai reacțiunii sperau ca guvernul să demisioneze, contînd atît pe faptul că, fără aprobarea suveranului, care dispunea de prerogativa sancționării legilor, guvernul nu-și va putea continua activitatea, cît și pe sprijinul cercurilor imperialiste din afară. În acest sens, secretarul particular al regelui, Mircea Ioanițiu, se și grăbise să afirme la sediul misiunii americane în România, că guvernul „va trebui să abandoneze puterea în două-trei zile"; liderii P.N.L. apreciau, de asemenea, că, în cel mult două zile, Barbu Știrbey va forma un nou cabinet, cu reprezentanți ai Partidului Național-Țărănesc, Partidului Național-Liberal și Partidului Social-Democrat. Fără îndoială însă că exponenții reacțiunii luau dorințele lor drept realitate, nesocotind transformările radicale produse în configurația social-politică a țării, faptul că masele largi populare conduse de P.C.R. reprezentau o forță peste care nu se mai putea trece.

În adevăr, guvernul a respins cu energie cererea regelui, a luat toate măsurile necesare pentru a contracara eventuale acțiuni aventuriste și provocatoare ale forțelor antidemocrate, desfășurînd totodată o intensă activitate de lămurire a maselor asupra manevrelor reacțiunii, asupra situației dificile create ca urmare a poziției regelui. În ședința Consiliului de Miniștri din 24 august 1945 s-a luat hotărîrea unanimă ca guvernul să-și continue activitatea. În comunicatul adoptat cu acel prilej se arăta că: „Sprijinit de întregul popor, guvernul este hotărît să rămînă neclintit la postul său, pentru a continua și desăvîrși opera constructivă începută la 6 martie 1945".

Un suveran care nu își mai „cunoaște" miniștrii

Ascultînd indicațiile liderilor țărăniști și liberali, regele a rupt legăturile cu guvernul prezidat de dr. Petru Groza, refuzînd să mai sancționeze decretele-legi, în speranța că astfel îl va sili să demisioneze; totodată, el a împins mai departe provocarea adresată forțelor democrate, făcînd apel la cercurile conducătoare din S.U.A. și Marea Britanie să-i trimită „ajutor" pentru „formarea unui nou guvern în România". Relatînd aceste evenimente, agenția **Reuter** adăuga: „Se pare că e vorba de o revoltă a Palatului contra guvernului existent condus de premierul său de stînga dr. Petru Groza. Regele Mihai a făcut cererea (de intervenție — **n.a.**) după ce nu a reușit să determine demisia

prezentului guvern". Numeroase mărturii confirmă complicitatea Palatului cu liderii partidelor „istorice" şi cu cercuri imperialiste din afară. Astfel, ziaristul american Ruben H. Markham, care se afla atunci în România, relatează că regele Mihai, „cedînd presiunii englezilor şi americanilor, a cerut guvernului comunist al lui Groza să-şi dea demisia", ştiind „că poate conta pe sprijinul total al P.N.Ţ." ; el nu omite să adauge, apoi, că eşuînd în tentativa sa, regele „a suferit cea mai grea umilire".

Prin greva sui generis a regelui, concretizată în refuzul de a mai avea legături şi de a conlucra cu guvernul democrat, monarhia şi-a dat din plin pe faţă poziţia sa de forţă antipopulară, legată strîns de cercurile cele mai reacţionare din ţară şi de peste hotare. Dorind să evite crearea unor prejudicii intereselor fundamentale ale ţării, guvernul a încercat, la început, să-l determine pe rege să-şi exercite prerogativele, dar acesta, supraestimînd forţa reală de care dispunea şi sprijinul pe care-l putea primi din partea reacţiunii, a refuzat să o facă. Arthur Gould Lee, biograful autorizat al regelui şi autorul volumului **Crown Against Sickle** („Coroana împotriva secerei") relatează că „miniştrii veneau să se consulte cu el, dar erau respinşi. Mormane de hîrtii de stat erau aduse, dar erau trimise înapoi, fără a fi semnate". Cînd generalul C. Vasiliu-Răşcanu, ministrul de Război, s-a prezentat spre a fi primit, regele a afirmat : „Nu cunosc şi nu am nici un ministru de Război cu numele de Vasiliu-Răşcanu". În acelaşi mod a refuzat, de trei ori la rînd, să-l primească pe ministrul de Externe.

Acestor acţiuni obstrucţioniste, Partidul Comunist Român, guvernul şi celelalte forţe democrate le-au răspuns prin intensificarea eforturilor în redresarea economică, în consolidarea şi dezvoltarea regimului democrat-popular. În ceea ce priveşte rezolvarea problemelor care intrau în competenţa regelui, ele au fost soluţionate pe calea Jurnalelor Consiliului de Miniştri şi a deciziilor ministeriale. Se adevereau, astfel, precizările făcute de Gheorghe Gheorghiu-Dej, la 26 august 1945, cînd arăta că „Guvernul Petru Groza nu poate fi răsturnat, fiindcă el a fost adus la cîrma ţării prin voinţa populară".

Faţă de încercările de amestec ale cercurilor imperialiste în treburile noastre interne, guvernul sovietic a adoptat o poziţie fermă, declarînd că nu putea fi de acord cu conţinutul scrisorii regelui prin care cerea sprijin străin şi nici cu cererea S.U.A. şi Marii Britanii de demitere a guvernului prezidat de dr. Petru Groza.

In p. 20 : *pe aici au trecut bandele huliganice*

Inmormîntarea victimelor agresiunii

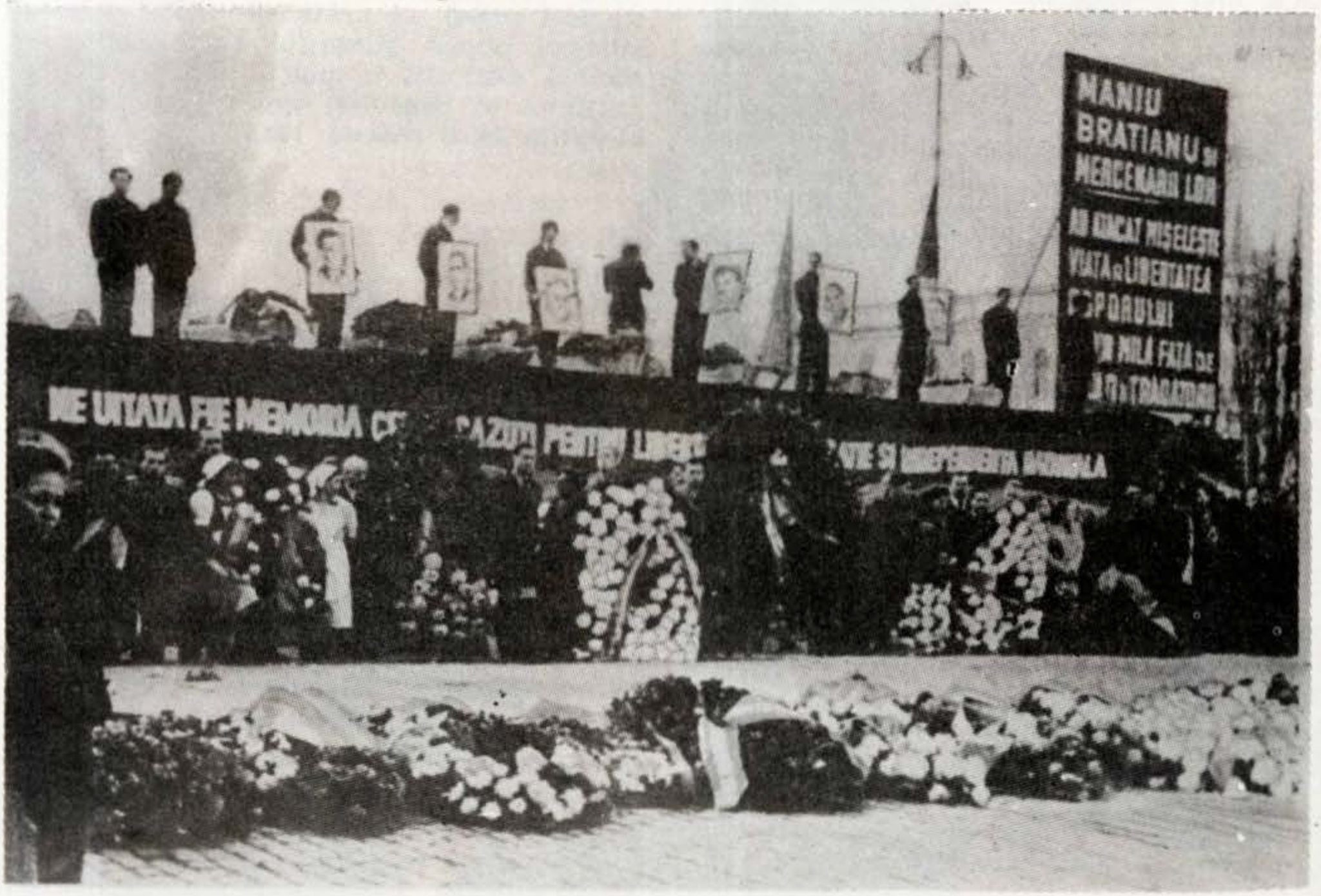

Huliganii în acțiune

Dar, deși cercurile Palatului și liderii partidelor burgheze sufereau astfel un grav eșec, nu au renunțat la planurile lor, mizînd în continuare și pe sprijinul forțelor imperialiste din afară. Cum între 12 septembrie și 2 octombrie 1945 a avut loc la Londra conferința miniștrilor de Externe ai marilor puteri, la care s-a discutat problema încheierii tratatelor de pace cu România, Bulgaria și Ungaria, cercurile conducătoare ale Angliei și S.U.A. au găsit un nou prilej de a face agitație în jurul caracterului pretins „nereprezentativ" al guvernelor acestor țări. În același timp, forțele reacționare interne au trecut la strîngerea rîndurilor lor, prin constituirea așa-zisei „mișcări naționale de rezistență" (pusă sub comanda generalului Aldea), dar lucrînd nemijlocit sub îndrumarea politică a lui Iuliu Maniu și în strînsă legătură cu cercurile Palatului.

Sub un astfel de „înalt" patronaj s-au pus la cale și s-au desfășurat manifestațiile monarhiste, cu caracter huliganic și chiar fascist, din 8 noiembrie 1945, al căror pretext l-a constituit sărbătorirea numelui regelui. Cu acel prilej, în Capitală au fost dezlănțuite atacuri huliganice asupra Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Propagandei, Confederației Generale a Muncii, sediului Uniunii Patrioților etc., în timpul cărora mai mulți luptători din rîndurile forțelor democrate au căzut uciși, iar alții au fost răniți ; acțiuni similare au avut loc în alte centre din țară. Dar atitudinea fermă de care au dat dovadă forțele democratice în apărarea libertăților lor, intervenția organelor aparatului de stat au făcut să eșueze toate aceste provocări ale reacțiunii, care dovedeau nu forța, ci slăbiciunea și deruta lor în fața pierderii rapide a influenței pe care o mai aveau în viața politică.

Semnificativ este faptul că, în cursul mitingurilor de solidaritate cu guvernul, ce au avut loc după 8 noiembrie 1945, masele au cerut dizolvarea partidelor „istorice", judecarea conducătorilor acestora și, mergînd mai departe, au lansat lozinca : „Vrem un rege democrat", ceea ce demonstra că pentru popor devenea tot mai clară complicitatea monarhiei cu forțele reacționare. Partidul Comunist Român a considerat însă că era necesară mai întîi o intensă activitate de demascare a poziției retrograde pe care se situau aceste forțe, în scopul izolării lor complete, astfel încît pînă și membrii celor două partide burgheze să acționeze împotriva conducerilor acestora. Acest proces era, de altfel, în plină desfășurare, numeroase organizații locale ale P.N.Ț. și P.N.L. desolidarizîndu-se de clica reacționară manistă și brătienistă.

Capitulare fără condiții...

La sfîrșitul anului 1945 a avut loc la Moscova Conferința miniștrilor Afacerilor Externe ai U.R.S.S., S.U.A. și Marii Britanii, care a adus importante clarificări pe planul situației internaționale ; au fost luate, totodată, unele hotărîri și în ceea ce privea România. Astfel, s-a stabilit că guvernele S.U.A. și Marii Britanii vor recunoaște guvernul român după ce acesta va fi reorganizat, prin includerea și a cîte unui reprezentant al P.N.Ț și al P.N.L. și după ce va declara că, în cel mai scurt timp, va organiza alegeri libere, pe baza votului universal și secret. Hotărîrea Conferinței de la Moscova referitoare la **completarea** guvernului român a reprezentat un succes al forțelor democrate, pretențiile reacțiunii interne și externe de înlocuire a cabinetului existent printr-unul în care partidele burgheze să fie larg reprezentate fiind astfel dejucate. Cu acel prilej, primul ministru dr. Petru Groza arăta că în perioada anterioară se încercase să se creeze în mod artificial o așazisă „criză constituțională", dar guvernul și-a făcut tot timpul datoria, ceea ce i-a dat cîștig de cauză prin hotărîrea ca el „să rămînă pe loc, în structura lui inițială, structură nu modificată, ci completată..." **Eșecul suferit de partidele „istorice"** și de monarhie a fost recunoscut și de reprezentanții acestora.

După ce Iuliu Maniu și Dinu Brătianu au încercat să introducă drept reprezentanți în guvern pe Ion Mihalache și pe Bebe Brătianu, politicieni cunoscuți pentru poziția lor antidemocratică, în cele din urmă, la 7 ianuarie 1946, au fost acceptați Emil Hațieganu, ca reprezentant al P.N.Ț., și Mihail Romniceanu, ca reprezentant al P.N.L. A doua zi, regele a reluat în mod oficial legăturile cu guvernul.

A luat, astfel, sfîrșit „greva regală", printr-o înfrîngere categorică și de răsunet — în primul rînd a monarhiei, care nu reușise să răstoarne regimul democrat-popular, dar și a întregii reacțiuni, care

încercase să facă din Palatul regal principala sa forță de șoc. Așa cum remarca un fruntaș al P.N.Ț., „la 8 ianuarie 1946, Mihai I capitulează fără condiții", apreciere în consonanță și cu remarca biografului regelui, care menționa că „Hotărîrea de la Moscova îi răpise (regelui — **n.a.**) cea mai importantă din prerogativele sale, dreptul de a demite un guvern". Eșecul „grevei regale" a reprezentat un important succes al forțelor democrate, al poziției ferme adoptate de P.C.R. și de guvern. El și-a găsit expresia și în recunoașterea guvernului prezidat de dr. Petru Groza, de către S.U.A. și Marea Britanie, la 5 februarie 1946, ceea ce a echivalat cu o consolidare a regimului democrat-popular pe planul relațiilor externe *.

* Articolul de față, ca și altele din prezentul număr — *Cu atît mai bine pentru România !* ; *Capul hidrei trebuie retezat* — reprezintă fragmente din lucrarea *Pentru Republică în România*, aflată în pregătire la Editura Politică. Titlurile și subtitlurile articolelor aparțin redacției *Magazin istoric*.

Un mesaj de Anul Nou

PETRE IOSIF

Era după cunoscuta „grevă regală", cînd Mihai a fost nevoit să cedeze și să reia conlucrarea cu guvernul doctorului Petru Groza. Semnul „Împăcării" trebuia să fie pronunțarea tradiționalului mesaj regal de Anul Nou.

Mă aflam în colectivul de conducere al Radiodifuziunii, cînd Matei Socor, directorul general, mi-a transmis din partea conducerii de partid sarcina de a pleca la Sinaia, pentru a obține înregistrarea discursului regelui pe un disc de decelit, așa cum se obișnuia pe atunci.

Mi s-a atras atenția asupra importanței misiunii. Mihai acceptase toate condițiile și era greu de presupus că ar mai fi putut opune un refuz de ultim moment. Mi s-a dat însă a înțelege că puteam să mă aștept din partea cercurilor reacționare la orice act disperat. Se cerea deci vigilență și prudență. Eram copleșit mai curînd de încrederea ce mi se acorda și care depășea — eram convins — meritele proprii, decît de îngrijorarea față de un eventual „atac". Tinerețea mă făcea să cred într-o anumită exagerare. Predomina deci preocuparea pentru îndeplinirea sarcinii — cuvîntul care păstra nealterat întregul său conținut romantic, cuprinzînd în el calitatea revoluționară, cinstea, curajul, puterea de sacrificiu.

Trebuia deci să mă întorc cu mesajul imprimat, orice s-ar fi întîmplat. N-au lipsit nici frazele : „Îl păzești ca pe ochii din cap. Nu uita că ești comunist ! Răspunzi de el cu carnetul de partid". Trebuia să mă asigur că regele îl va citi corect și, la nevoie, puteam să cer repetarea. Șoferul, de asemenea comunist, a primit sfaturi cum să circule atent pe o șosea acoperită de un strat de gheață, cu o mașină cam veche. Din echipă mai făceau parte Valentin Bude, inginer de sunet și prieten din tinerețe, precum și un tehnician. În ultima clipă cineva ne-a pus la picioare o armă automată, murmurînd : „Pentru orice eventualitate".

Cu mici peripeții datorită zăpezii de pe drum și hîrbului de automobil, am ajuns cu bine la Pelișor. Pe Mihai îl mai văzusem de aproape, la Constanța, pe bricul MIRCEA, cînd purta o somptuoasă uniformă de amiral. La Sinaia, după o așteptare încordată în holul german al Pelișorului, ne-a primit un tînăr înalt și frumos, într-o ținută mult mai puțin protocolară.

Tînărul și-a șters mîinile pătate de ulei, într-o cîrpă murdară : tocmai încercase o nouă mașină sport. Ne-a strîns grăbit mîinile, a luat textul pe care i l-am întins și zîmbind încurcat, a îngăimat : „Știu, cunosc, am să citesc exact, după cum ne-am înțeles".

Și așa a făcut.

Am urmărit, după copie, lectura monotonă. Apoi, într-o cameră alăturată, am ascultat împreună cu inginerul Bude înregistrarea care, tehnic, s-a dovedit fără cusur. L-am întrebat pe Mihai dacă dorește și el să facă același lucru. Răspunsul lui, tărăgănat, mi-a rămas întipărit în memorie ca o tragedie comprimată : „Nu-mi place niciodată să mă aud cum vorbesc".

Mutare cu regele, dar... mat

GELU URECHE, MARIAN ȘTEFAN

În acțiunile lor politice, partidele „istorice" au mizat mult pe amestecul și intervenția puterilor occidentale, pe care în dese rînduri au solicitat-o. Era unul din mijloacele menite să asigure reacțiunii pe plan intern o manevrare mai abilă a monarhiei. Dar pentru a determina o intervenție externă era nevoie de motive și dacă motivele nu existau puteau fi provocate, inventate. În acest sens, Ion Mihalache, vicepreședinte al P.N.Ț., a propus, în ședința biroului acestui partid din 6 iulie 1945, organizarea unei acțiuni provocatoare în țară „care să mobilizeze toate forțele celor două partide", **pentru a** „determina guvernul actual la o serie de măsuri represive". **Același I. Mihalache, într-o altă ședință din 1 august, a fost și mai clar :** „Să se organizeze o rezistență împotriva regimului care să ducă pe toți fruntașii [**P.N.Ț.** — n.r.] în lagăre și astfel străinătatea să vadă că aici situația este anormală".

Treptat, s-a conturat tot mai clar o coalizare a monarhiei și a partidelor politice reacționare împotriva guvernului Groza, coalizare în calculele căreia speranțele într-un ajutor al puterilor occidentale ocupau un loc important. Un raport al Direcției Generale a Poliției (D.G.P.) din 8 octombrie 1945 sublinia faptul că unele hotărîri național-țărăniste erau adoptate „ținîndu-se seama și de sugestiunea făcută de către Misiunea americană". **Însuși Maniu, într-o discuție cu președintele organizației județene P.N.Ț.-Alba, la 21 iunie 1945, recunoștea :** „Avem contact permanent și strîns cu anglo-americanii, atît prin oamenii noștri din străinătate, cît și aici, în țară, cu delegații lor..."

Încă la începutul lunii iulie 1945, în cercurile maniste se zvonea că Mihai Popovici, fruntaș țărănist, pretindea a ști că Maniu lucrează la un memoriu, în care formula „necesitatea unei schimbări de guvern". **Încrezător în crearea unei conjuncturi favorabile după Conferința de la Potsdam și în efectul manevrelor pe care le plănuia, Maniu declara cu emfază la 7 iulie că :** „în cel mult 20 de zile, situația politică din România va cunoaște o clarificare definitivă..."

Contînd, deci, pe o conjunctură externă care să-i faciliteze planurile de răsturnare a guvernului Groza, șeful P.N.Ț. a acordat monarhiei un rol important în bararea democrației în România. În ziua de 10 iulie 1945 a solicitat o audiență la rege, motivînd-o prin nevoia de a-și exprima „punctul său de vedere, înainte ca o criză politică formală să fie deschisă". **Siguranța lui Maniu în înlăturarea guvernului a crescut și mai mult după această audiență. Atitudinea monarhului, receptiv la ideea îndepărtării guvernului Groza, l-a făcut pe fruntașul P.N.Ț.-ist să declare intimilor săi că** „are motive să creadă că aniversarea zilei de 23 August va fi sărbătorită sub auspiciile unui guvern, care să aibă o alcătuire similară cu acela care a prezidat evenimentul". **Precum se va vedea, Maniu s-a grăbit să vîndă pielea ursului din pădure.**

Stratageme mici și mari

Conducerile celor două partide burgheze plănuiseră pentru ziua de 4 iulie 1945 o întrunire a tineretului național-liberal și național-țărănesc care urma să aibă loc în Piața Romană. Dar întrunirea n-a putut fi organizată, din lipsă de participanți. Spre a se înlătura pe viitor insuccesul, nu s-a mai lăsat doar în seama tinerilor o treabă atît de importantă. La 14 iulie, tineretul național-țărănesc a fost convocat la sediul central al P.N.Ț., unde trebuia să vorbească chiar Maniu. Pentru a spori optimismul participanților, s-a recurs la o mică stratagemă : la ora cînd urma să apară Maniu, **„s-a anunțat că a fost urgent chemat la Palat, și că întrunirea se amînă pe ziua de 18 iulie".** Era astfel adus în scenă... regele. În același timp se sugera ca posibilă perspectiva unei guvernări a P.N.Ț. În ziua de 18 iulie, adunarea a fost în așa fel montată — semnala un referat al Serviciului Special de Informații (S.S.I.) din 21 iulie 1945 — încît **„să se dea impresia că cele ce se vor discuta sînt urmarea vizitei lui Maniu la Palat".** Deci, din nou regele. Vîrfurile P.N.Ț. sperau că amintindu-l mereu pe monarh, tineretul va crede că toate acțiunile la care era solicitat să participe aveau girul Palatu-

lui. Se credea, în același timp, că toate acestea îl vor încuraja și pe rege pentru a merge pe calea sugerată de reacțiune. Pentru aceasta, întrunirea de la 18 iulie s-a încheiat cu o manifestație în fața Palatului Regal, cu care ocazie s-a scandat chiar **„Regele și Maniu"**. În ziua de 20 iulie, a avut loc o întrunire asemănătoare la sediul P.N.L.-Brătianu, urmată de o manifestație pe Calea Victoriei și pe Bulevardul Brătianu, cu care ocazie s-au scandat lozinci dușmănoase la adresa guvernului. Este de prisos să spunem că aceste adunări și „demonstrații" nu angajau decît cîteva sute de elemente din drojdia vieții politice. Cine erau acestea ? Așa cum constata referatul D.G.P. din 21 iulie 1945 **„în tot timpul discuțiilor și al manifestațiilor de stradă, cei care conduc grupurile, care scandează lozincile și chiar majoritatea membrilor celor mai activi din tineret nu sînt alții decît foștii sau actualii legionari..."**

În timpul Conferinței de la Potsdam șefii partidelor „istorice", și cu deosebire Maniu, au exercitat o continuă și permanentă presiune asupra regelui, în vederea răsturnării guvernului Groza. Încă în audiența care a avut loc la 10 iulie 1945, discuțiile s-au purtat pe marginea unei eventuale lărgiri a guvernului Groza ; Maniu a înmînat apoi monarhului o copie a memoriului pe care îl trimisese cu cîteva zile înainte guvernului britanic. Era vorba, firește, de noi atacuri calomnioase la adresa guvernului Groza și de o nouă încercare de a obține un sprijin din afară pentru înlăturarea lui. Pentru a-l convinge pe rege că în acțiunea în care era solicitat să se angajeze avea și sprijinul unor mase mari de oameni, partidele „istorice", și îndeosebi P.N.Ț.-Maniu, și-au continuat încercările de a organiza demonstrații. În ședința biroului P.N.Ț. din 6 august, spre exemplu, Maniu și Mihalache au susținut că era necesar **„să se organizeze în Capitală, pentru ziua de duminică 12 august** [deci după Conferința de la Potsdam — **n.r.**], **o mare demonstrație național-țărănistă, care să ceară plecarea guvernului și alcătuirea altuia nou"**. Ideea a rămas în fază de proiect, neavînd susținători...

Temeri și amenințări

Documentele întocmite de S.S.I. și D.G.P. dezvăluie noi aspecte privind presiunile exercitate de P.N.Ț. și P.N.L. asupra Palatului, **„pentru ca regele să profite de aceste note** [adresate de guvernele S.U.A. și Angliei, la 17 august 1945 — **n.r.**] **și să grăbească sau chiar să provoace o criză de guvern. Regele e încă foarte nehotărît și se teme să facă un gest în acest sens"**. În ziua de 17 august — cînd au fost trimise notele respective — a avut loc o

Cetățeni ! Partidul Național-Țărănesc își desfășoară steagul său de luptă... (Scînteia, *1946*)

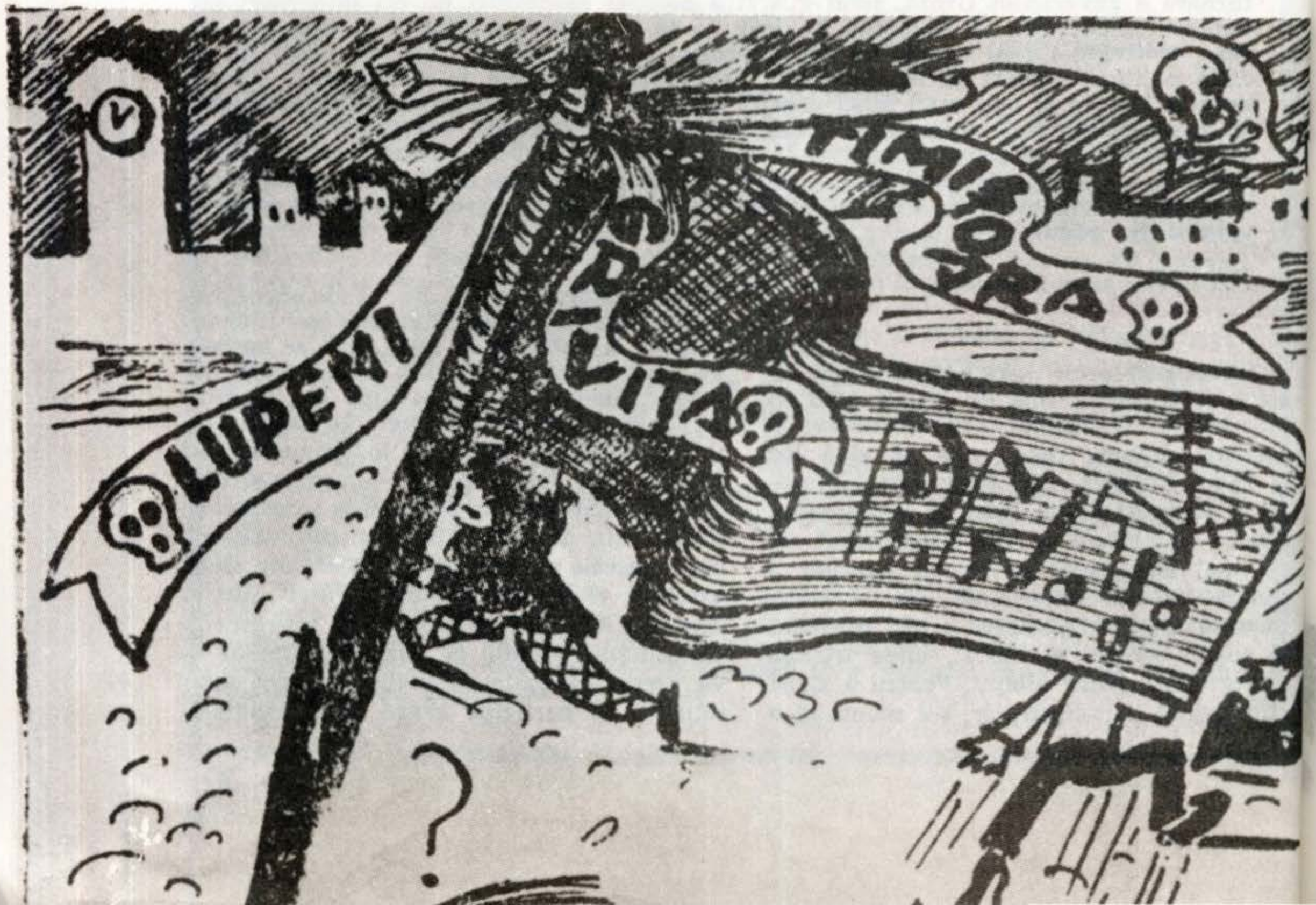

ședință de birou al P.N.Ț., în care Maniu a afirmat că schimbarea de guvern **„trebuie să survină în cîteva zile"**. Existau însă și unele îndoieli. **„Față de ezitările pe care le are regele și față de lipsa de experiență a cercurilor de la Palat** — declara Maniu în aceeași ședință —, **e nevoie ca partidele de opoziție să forțeze lucrurile"**. Pentru a le forța, a cerut biroului să-i aprobe solicitarea unei audiențe la rege și să aibă latitudinea de a organiza o demonstrație sau mai multe, dacă va socoti de cuviință și cînd va crede oportun.

Monarhul manifesta în continuare rezervă față de înfăptuirea pasului ce i se cerea **„Se teme să forțeze demisia guvernului Groza"**, discutau cercurile politice reacționare, deoarece **„consecințele pot fi grave"** pentru el. Pentru a-l face să-și învingă nehotărîrea, Maniu și Brătianu au adoptat față de el, așa cum rezultă dintr-un raport al D.G.P. din august 1945, **„o atitudine rigidă, aproape amenințătoare"**.

Victor Pogonat, unul dintre participanții la consfătuirea reprezentanților reacțiunii, care a avut loc în seara zilei de 20 august, în casa lui Barbu Știrbey, nota că acolo s-a stabilit o conduită comună și s-a recomandat regelui, **„în numele fiecăruia dintre partidele politice... înlocuirea guvernului în funcțiune..."**

Presiunea a făcut impresie în cercurile Palatului și l-a determinat pe rege să treacă la întreruperea legăturilor cu guvernul Groza, deși și-a manifestat nehotărîrea pînă în ultima clipă. Regele a înmînat reprezentanților U.R.S.S., S.U.A. și Angliei la București, scrisori în care se spunea că, datorită refuzului președintelui Consiliului de Miniștri de a înainta demisia guvernului, Mihai cere intervenția marilor puteri. După aceasta, la 21 august, monarhul a întrerupt legăturile sale cu guvernul și s-a retras în mod ostentativ la Sinaia, începînd așa-numita „grevă regală". Este de notat că, înainte cu cîteva zile, Mihai (o dovadă în plus a nehotărîrii sale) a transmis, prin Negel, președintelui Consiliului de Miniștri că **„guvernul său va continua să conducă destinele țării"**.

Cu orice preț — „manifestațiuni"!

Mult mai siguri de reușita planurilor lor, șefii reacțiunii au început să se gîndească la ceea ce urmau să facă după venirea lor la guvern. Maniu mărturisea intimilor săi: **„Pot să vă asigur că după victoria noastră vor urma schimbări temeinice și radicale în țară! F.N.D.-ul va fi dizolvat, iar fruntașii mai periculoși comuniști și cei din partidul Frontul Plugarilor vor fi puși în imposibilitatea de a mai activa"** (a se citi arestați — **n.r.**). Dar contrar așteptărilor lor, guvernul Groza n-a demisionat, ci a rămas la postul său.

La 4 septembrie 1945, o delegație a guvernului, în frunte cu dr. Petru Groza, a plecat la Moscova pentru a discuta probleme privind colaborarea politică, economică și culturală dintre România și U.R.S.S. Rezultatele obținute în cursul tratativelor au contribuit în mare măsură la consolidarea puterii populare, au ușurat lupta pentru biruirea greutăților economice.

Așteptările reacțiunii continuau să nu se îndeplinească. Potrivit unui document din 8 octombrie, elaborat de Prefectura Poliției Capitalei, între politicienii burghezi ar fi intervenit un acord, în sensul că, dacă pînă la 15 octombrie nu se vor produce schimbări politice, **„să se organizeze mari manifestațiuni atît în Capitală, cît și în provincie"**, pentru înlăturarea guvernului Groza. O astfel de manifestație, mereu proiectată și amînată la nesfîrșit, demonstra nu numai lipsa de forță a reacțiunii, ci și totala impopularitate a unei acțiuni cu caracter antiguvernamental.

După cum se știe, pînă la urmă reacțiunea a reușit să improvizeze o asemenea manifestație — cea de la 8 noiembrie 1945 — cu efecte catastrofale pentru ea

La întîlnirea care a avut loc în ziua de 24 septembrie 1945 cu șefii oganizațiilor țărăniste județene, aflați în acel moment în Capitală, Maniu i-a îndemnat **„să plece în organizațiile lor și să înceapă imediat lupta politică"**. Dorind să-și sporească rîndurile, P.N.Ț., așa cum rezultă din referatul D.G.P. din 11 octombrie 1945, a trimis **„emisari în toate provinciile pentru a regrupa pe legionari, luînd contact mai întîi cu foștii conducători cu influență în organizația legionară"**.

De unde în primele zile ale „grevei" regele părea deosebit de intransigent, în cursul lunii septembrie a început să fie tot mai îngrijorat de evoluția crizei pe care o provocase. Acest fapt a stîrnit în cercurile maniste și brătieniste derută și descurajare. Documentele S.S.I. relatau faptul că **„atît în rîndurile cadrelor mature, cît și în rîndurile tineretului** [domnește] **o stare de completă dezinteresare"**, zvonurile că regele începuse să cedeze, contribuind **„în mare măsură la crearea unei stări de nesiguranță"**.

Dezamăgirea era determinată și de faptul că, socotindu-se coaliția guvernamentală insuficient de solidă, cunoscîndu-se sentimentele monarhice ale grupării burghezo-liberale condusă de Tătărăscu, și îndeosebi ale șefului ei, se contase cert pe detașarea acesteia din guvern, în momentul în care regele încetase să-i mai acorde „girul" său. S-au făcut presiuni pe lîngă

Tătărăscu spre a-l împinge la ruptură. Emisarii trimiși la el îl avertizau că **„e momentul cînd se poate reabilita în fața țării și chiar a anglo-americanilor. El** [Maniu — n.r.] **e dispus acum să accepte această reabilitare..."** Presiuni asupra lui Tătărăscu s-au făcut chiar și prin mijlocirea unor membri ai grupării sale. **„C. Tătăranu, A. Bentoiu... l-au somat de mai multe ori pe Tătărăscu să părăsească guvernul, atacîndu-l violent pentru atitudinea sa în chestiunea regelui".** Bentoiu — președintele organizației tătărăsciene pe Capitală — într-o scrisoare din 24 octombrie îi făcea aspre reproșuri pentru atitudinea sa potrivnică hotărîrii regelui : **„... Făcînd cele ce ați făcut** — scria el — **nu ați executat voința partidului. Partidul nu se recunoaște în atitudinea dumneavoastră... În loc să fiți alături de rege, sînteți contra lui..."**

În 1947, Tătărăscu avea să demonstreze că reproșurile erau nejustificate și că singura voință de care nu ținea seama era aceea a poporului *.

Cît privește atmosfera din guvern și hotărîrea lui de a rămîne la datorie, ni se par semnificative aceste cuvinte rostite de Petru Groza în fața miniștrilor : **„În grădina mea am pus o statuie a lui Decebal, pentru că eu mă consider dac și dacii aveau un cult pentru curaj și rezistență. Ei au preferat să moară decît să cedeze în fața dușmanului. Eu sînt dac prin structură morală și fizică. Cum vreți voi să mă duc eu acasă și să-i spun lui Decebal că am cedat? Eu nu cedez. Nu cunosc cuvîntul «retragere». Cunosc numai cuvîntul «înainte». Iar cît privește răspunderea, eu o port și cu cît este mai grea, cu atît mai mult îmi place să simt această răspundere."**

Pe măsură ce „greva regală" se profila tot mai mult ca un insucces al reacțiunii, în sînul partidelor „istorice" disensiunile și animozitățile sporeau. Maniu era privit cu tot mai multă circumspecție, chiar de către susținătorii săi politici. Un raport al organelor informative ale statului, din 1 septembrie 1945, semnala pronunțatul scepticism în privința reușitei politicii maniste. **„Dacă pierde acum** [Maniu — n.r.], **desigur el va continua lupta, dar partidul nu-și va mai putea menține unitatea".** Un alt raport din 3 septembrie consemna că în rîndurile național-țărăniste **„domină o oarecare nervozitate și îndoială asupra reușitei acțiunii ultime a lui Maniu, care a dus la atitudinea regelui de la 21 august încoace... Sînt mult mai puțin optimiști și sînt mai ales precauți".** Într-un document din 11 septembrie se nota : **„Au început să se ridice voci chiar printre cei mai intimi ai lui Maniu, care susțin că s-a făcut o greșeală punînd direct pe rege să iasă din cadrul lui de arbitru".**

Cu nimic mai bună nu era nici starea de spirit de la Palat. Regele încerca temeri serioase pentru soarta monarhiei. Hotărîrea cu care guvernul înțelesese să rămînă la postul său, fermitatea care se degaja din toate actele sale, faptul că masele făceau zid în jurul său, arătau că, la urma urmei, guvernul putea conduce țara și fără prezența „factorului constituțional". Încă din seara zilei de 23 august 1945 **„se discuta în cercurile țărăniste și liberale din Capitală** — consemnau organele informative — **că nu este exclusă ivirea unei crize a instituției monarhice în România."** În prima jumătate a lunii septembrie, această temă era amplu dezbătută. Cercurile țărăniste discutau cu insistență zvonul că **„s-ar fi pus în discuție crearea unei regențe, pînă în momentul cînd se va rezolva problema factorului constituțional".**

Ultima resursă — violența

Un raport al D.G.P. din 8 octombrie 1945 semnala că la o consfătuire a căpeteniilor țărăniste s-a hotărît, **„ținîndu-se seama și de sugestia făcută de către Misiunea americană, ca atît regele, cît și partidele istorice, să nu-și modifice atitudinea adoptată cînd s-a cerut demisia cabinetului Groza"** și **„să se recomande în mod stăruitor Coroanei să rămînă pe poziția pe care s-a situat..."**

Pentru a ieși din impas și a înlătura deruta și pesimismul în care intraseră

* Vezi articolul *Maiestatea Sa Republica se îndreaptă spre tron* din numărul acesta.

Diplomația P.N.Ț. în acțiune **(Scînteia, *1947*)**

membrii celor două partide reacţionare, pentru a-i demonstra regelui că „poporul“ este alături de el, Maniu a trecut (pentru a cîta oară ?!) la organizarea unei mari demonstraţii. Un raport al D.G.P. din 29 octombrie 1945 arăta că **„fruntaşii naţional-ţărănişti întocmesc un plan de acţiune pentru a deschide o violentă campanie împotriva guvernului“**, Mihalache şi Penescu plecînd la Topoloveni **„pentru a pune la punct amănuntele planului de acţiune“.** În primele zile ale lui noiembrie se vorbea încă **„despre o mare manifestaţie politică ce urmează să aibă loc“,** care, ca amploare, **„ar fi a treia, după cele care au avut loc la Alba Iulia, în noiembrie 1918 şi mai 1928“.** Folosind ca pretext ziua regelui, Penescu le-a arătat şefilor de organizaţii de sectoare din Capitală că **„această manifestaţie trebuie privită nu atît ca o demonstraţie de simpatie la adresa regelui, cît ca o demonstraţie de forţă a partidului“,** dîndu-le astfel de înţeles cam ce se aştepta de la ei.

Pentru a nu suporta consecinţele represive firești, decurgînd din organizarea premeditată a unui act provocator (mai ales că Ministerul Afacerilor Interne îi atrăsese atenţia lui Penescu că guvernul era la curent cu pregătirile şi interzisese o astfel de acţiune), capii reacţiunii au dat cuvînt de ordine să se renunţe la cuvîntări (ele trebuiau ţinute în faţa Palatului), iar manifestaţia **„să aibă un caracter spontan** (sic !) **şi să ralieze cît mai mult public de pe stradă“** (în realitate, oamenii dinainte masaţi în diferite puncte). Făţărnicia a fost împinsă şi mai departe. **Ardealul,** ziar cunoscut pentru sentimentele sale maniste, a publicat în numărul din 7 noiembrie o chemare către **„toată suflarea românească“,** pentru a fi prezentă a doua zi în faţa Palatului, exprimîndu-şi speranţa că **„nu va lipsi nimeni de la această sărbătoare“.** Dar, a doua zi, a anunţat retragerea apelului, făcînd precizarea că ziarul l-a publicat **„indus în eroare de unele persoane care caută turburarea ordinii publice“.** E limpede că organizatorii provocărilor din 8 noiembrie erau conştienţi de faptul că puneau la cale o acţiune criminală.

Maniu s-a ocupat personal de pregătiri. **„Domnul Maniu** — declara mai tîrziu N. Penescu — **mi-a dat, cred, 2-3 zile înainte de 8 noiembrie, dispoziţia să comunic organizaţiei Capitalei să convoace la club pe şefii de sectoare şi circumscripţii, urmînd să le dea domnia-sa, personal, instrucţiuni în legătură cu manifestarea din 8 noiembrie... Împreună cu alţi fruntaşi ai partidului am însoţit la club pe dl. Maniu, unde d-sa a vorbit şefilor de sectoare şi comitetelor de circumscripţie, în sensul că membrii partidului şi populaţia Capitalei să fie îndemnată să participe la acea manifestaţie“.** Acelaşi N. Penescu mărturisea că în dimineaţa zilei de 8 noiembrie, pe la orele 9-9,30, a fost invitat împreună cu Bebe Brătianu la Ministerul Afacerilor Interne, unde ministrul le-a cerut din nou **„să ia măsuri pentru împiedicarea manifestaţiei, fiindcă elemente iresponsabile ar putea provoca incidente“.** Sînt notabile, deci, eforturile pe care autorităţile le-au făcut pentru a preveni şi împiedica incidentele care au avut loc.

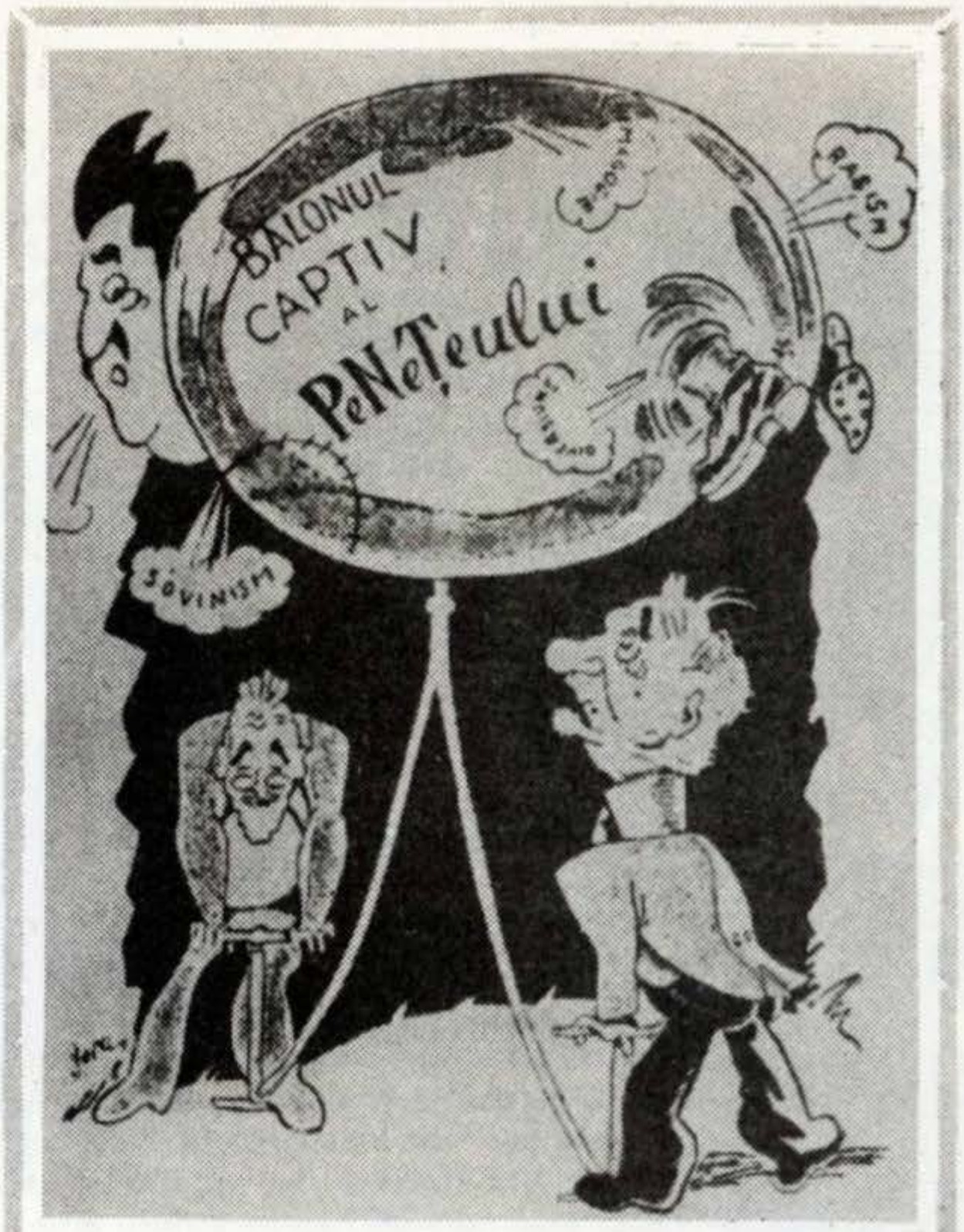

Balonul captiv al P.N.Ţ. **(Scînteia, *1946*)**

La curent cu cele ce se organizau, regele a încurajat făţiş ideea înfăptuirii manifestaţiei. A făcut-o prin însuşi gestul său din ziua de 8 noiembrie, cînd a refuzat să participe la sărbătorirea zilei numelui său, organizată de guvern.

După provocările de la 8 noiembrie, conducătorii principalelor partide politice burgheze s-au văzut, împotriva aşteptărilor lor, izolaţi de mase, condamnaţi pînă şi de unii din membrii partidelor lor. **„Conducerea naţional-ţărănistă** — se raporta la 15 noiembrie 1945 de către D.G.P. — **e acum serios îngrijorată de urmările manifestaţiei din 8 noiembrie... Linia generală a conducerii este de a nega tot ce spune Ministerul de Interne... Evenimentele politice se desfăşoară tocmai contra planurilor şi speranţelor conducerii...** [naţional-ţărăniste **—n.r.**]“

Şi aşa aveau să se desfăşoare în continuare, pînă la 30 decembrie 1947.

23 August 1945 : trupele române, victorioase pe frontul antihitlerist, defilează pe străzile Capitalei

ALĂTURI DE REPUBLICĂ

Locotenent-colonel dr. ILIE CEAUȘESCU

Preluînd și ridicînd pe o treaptă superioară tradițiile mișcării democratice și socialiste, Partidul Comunist Român și-a înscris, încă de la înființarea sa, pe steagul de luptă, țelul cuceririi puterii de stat și construirii societății socialiste. Exponent al intereselor poporului muncitor, partidul comunist a dezvăluit legătura dintre monarhie și regimul burghezo-moșieresc, subordonînd, totodată, activitatea sa pentru un stat republican democratic, luptei generale revoluționare.

În organizarea acțiunilor împotriva exploatării și asupririi, P.C.R. s-a adresat deopotrivă muncitorilor, țăranilor, celorlalte categorii de oameni ai muncii exploatate, inclusiv soldaților, chemîndu-i la luptă pentru răsturnarea regimului burghezo-moșieresc și a monarhiei, pentru înfăptuirea unei orînduiri noi, socialiste, și instaurarea Republicii. Astfel, într-un manifest din 1933 intitulat Către toți muncitorii ! Șomerii ! Țăranii săraci și mijlocii, către funcționari, învățători, profesori, intelectuali, către pensionari, invalizi, văduve și orfani de război, către naționalitățile asuprite, către soldați și marinari !, **P.C.R. cerea :** „Jos regele... Jos monarhia, reprezentanta intereselor burgheziei și moșierimii, asupritoarea și jefuitoarea poporului muncitor !“.

Pentru a se exclude orice eventuală reacție a reacțiunii

Înfăptuirea insurecției naționale antifasciste din august 1944 a însemnat un moment de cotitură și în lupta antimonarhică a poporului român. La înfăptuirea insurecției, P.C.R. a atras și cercurile Palatului, în frunte cu regele Mihai, fapt ce a ușurat răsturnarea regimului antonescian și a creat condiții favorabile desfășurării procesului revoluționar în România, proces care avea printre obiectivele sale de bază și instaurarea Republicii.

După 23 August 1944, timp de peste trei ani, forțele revoluționare din țara noastră au apreciat că sarcinile desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice puteau fi realizate chiar și în condițiile existenței monarhiei. Schimbarea radicală a raportului de forțe, în favoarea clasei muncitoare și a aliaților săi, a asigurat însă condițiile înlăturării monarhiei, care devenise centrul de regrupare a tuturor forțelor reacționare din țară. La schimbarea raportului de forțe în favoarea maselor largi populare, o contribuție de seamă au adus-o și soldații, fii ai oamenilor muncii din țara noastră, precum și cadrele de generali și ofițeri patrioți care s-au atașat ideilor luptei pentru transformări revoluționare și democratice.

Deoarece regele continua să fie capul armatei și se bucura de sprijinul unor cadre de comandă cu sentimente regaliste, reacțiunea și-a pus mari speranțe în faptul că, regrupîndu-se în jurul regelui, va putea manevra și armata în interesul politicii de frînare a democrației în țară. Se aștepta, de pildă, cu înfrigurare reîntoarcerea trupelor de pe front, în speranța că guvernul democrat nu va putea asigura reîncadrarea demobilizaților în activități pașnice și aceștia vor fi ușor antrenați în acțiuni de tulburare a ordinii. P.C.R. și guvernul Groza au luat însă măsuri pentru ca trupele să fie întîmpinate cu căldură și dragoste și cu onorurile cuvenite unei armate victorioase, prevenindu-se orice dezordini ce puteau fi provocate de elementele reacționare. În Circulara C.C. al P.C.R. din 12 iulie 1945 către comitetele regionale și județene, către toate organizațiile de partid se cerea sporirea vigilenței pentru ca elementele provocatoare să nu poată acționa. În articolul **Armata poporului se întoarce (Scînteia,** 14 iulie 1945) se spunea că **„primirea ostașilor care se întorc din războiul împotriva bestiei fasciste e o sărbătoare cum nu pot fi multe în viața unei țări. Să-i dăm strălucirea pe care o merită!"** La cîteva zile, Confederația Generală a Muncii a adresat un apel celor care se întorceau acasă: **„Eroii luptelor de ieri vor fi eroii muncii de mîine. Muncitorimea noastră îi întîmpină cu inima clocotind de frățească, de tovărășească dragoste.**

Și în ceasul cînd ei pășesc din nou să-și reia locurile în fabrici, uzine, pe ogoare și în birouri, îi salutăm pe acești ostași care se întorc la uneltele și îndeletnicirile lor, cu simțămîntul puternic că împreună vom învinge greutățile ceasului de față. Și-i salutăm cu certitudinea că vom face din țara noastră un factor al păcii, libertății și progresului."

Cu aceeași căldură li se adresau și apelurile unor comitete județene de partid: **„Bine ați venit, fii ai poporului** — se spunea în apelul comitetului Timiș-Torontal. **Întorcîndu-vă acasă găsiți munca uriașă a guvernului Groza pentru refacerea țării, găsiți reforma agrară înfăptuită. Găsiți pămînt pentru a-l munci."**

Cei care mai purtau încă în auz vuietul marilor încrîncenări de pe frontul antihitlerist, întorși acasă s-au alăturat forțelor democratice, care în țară duseseră o bătălie tot atît de grea și importantă pentru viitorul țării.

Deși, prin acțiunile întreprinse de P.C.R. și guvern, la sfîrșitul anului 1947, monarhia și elementele care o sprijineau nu mai dispuneau practic de nici un suport social și politic pe care s-ar fi putut bizui, forțele revoluționare din România au luat în prealabil măsuri de prevedere și și-au sporit vigilența ca, în eventualitatea în care regele și anturajul său ar fi încercat să se împotrivească proclamării Republicii, să nu poată întreprinde nimic contrar voinței poporului.

Pentru a exclude orice eventuală reacție a forțelor reacționare, punctele strategice din Capitală și provincie, telefoanele, poșta, radiodifuziunea, precum și o serie de întreprinderi și amenajări importante, poduri, tuneluri etc. au fost puse sub pază. Au fost luate măsuri pentru neutralizarea unităților de gardă regale și pentru asigurarea pazei palatelor regale de către ofițeri, subofițeri și ostași credincioși puterii populare. Au fost mobilizate organizațiile de partid și de masă, iar gărzile patriotice și unitățile militare au fost puse în stare de alarmă.

În ansamblul de măsuri luate, un loc important l-a ocupat trecerea la o formă directă și nemijlocită de conducere a armatei de către P.C.R. Astfel, funcția de

ministru al Apărării Naţionale a fost încredinţată tovarăşului Emil Bodnaraş, membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.R. În cuvîntarea ţinută cu prilejul numirii sale la conducerea Ministerului Apărării Naţionale, tovarăşul Emil Bodnaraş a subliniat rolul jucat de P.C.R. şi guvernul român pentru reorganizarea armatei pe baze noi : **„Din însărcinarea Partidului Comunist Român şi cu asentimentul unanim al guvernului condus de preşedintele nostru, dl. dr. Petru Groza, am primit misiunea de a conduce de astăzi înainte treburile armatei... Mai întîi Armata română va trebui să devină unul din cele mai bine organizate şi disciplinate corpuri ale poporului nostru, apărătoarea drepturilor şi libertăţilor poporului român. În al doilea rînd, armata noastră nu va trebui să servească niciodată intereselor clicii imperialiste şi reacţionare şi scopurilor care să ameninţe libertatea şi independenţa altor popoare. Armata română va trebui să fie apărătoarea păcii şi a libertăţii. Sprijinind cuceririle democratice şi contribuind la lărgirea lor, armata va trebui privită ca una din părţile cele mai alese ale poporului nostru. Iată sfaturile şi îndrumările pe care partidul şi guvernul mi le-au dat atunci cînd mi-au încredinţat sarcina conducerii armatei."**

„Comandanţii cei mai capabili şi mai necesari..."

Măsurile luate în decurs de numai cîteva zile, concretizate prin Ordinul de zi nr. 50, din 29 decembrie 1947 şi Ordinul de zi nr. 1, din 1 ianuarie 1948, au însemnat un pas înainte pe drumul transformării vechii armate într-o armată cu adevărat populară, legată trup şi suflet de poporul român căruia îi aparţinea. **„Faţă de măsurile de îmbunătăţire a situaţiei materiale a armatei şi a condiţiunilor ce vor fi create cu deosebită stăruinţă pentru a o ridica la un nivel superior** — se spunea în Ordinul de zi nr. 50 — **cer tuturor ostaşilor şi comandanţilor de toate gradele cea mai desăvîrşită disciplină, executarea neşovăitoare a ordinelor şi devotament faţă de marea cauză a construirii democraţiei noastre populare şi a armatei ca apărătoare a drepturilor şi cuceririlor poporului."**

În aceeaşi idee, P.C.R. şi guvernul ţării au considerat necesar să întreprindă măsuri radicale menite să ducă la înlăturarea din rîndurile oştirii române a acelor elemente care ocupau un loc de seamă în armată numai prin faptul că

(Continuare în p. 37)

PLANŞELE NOASTRE

① Patru imagini dintr-o adevărată cronică ilustrată antimonarhică :
Sus : „Carol I înconjurat de miniştrii săi" (desen de A. Murnu) şi „10 Mai, purpură şi sînge" (desen de I. Iser)
Jos : Ferdinand şi Carol II, văzuţi de I. Roşs şi M. T. (Desenele se află în colecţia cabinetului de stampe al Muzeului de Artă al Republicii Socialiste România)

② „Sărbătoare", în viziunea pictoriţei Georgeta Năpăruş Grigorescu

③ „Cîntare României" ; pictură de V. Gavrilean

④ Palatele vechi şi noi de pe teritoriul Azerbaidjanului sînt împodobite cu picturi şi ornamente inspirate din istorie şi folclor **(Milenii de istorie la Baku,** p. 93)

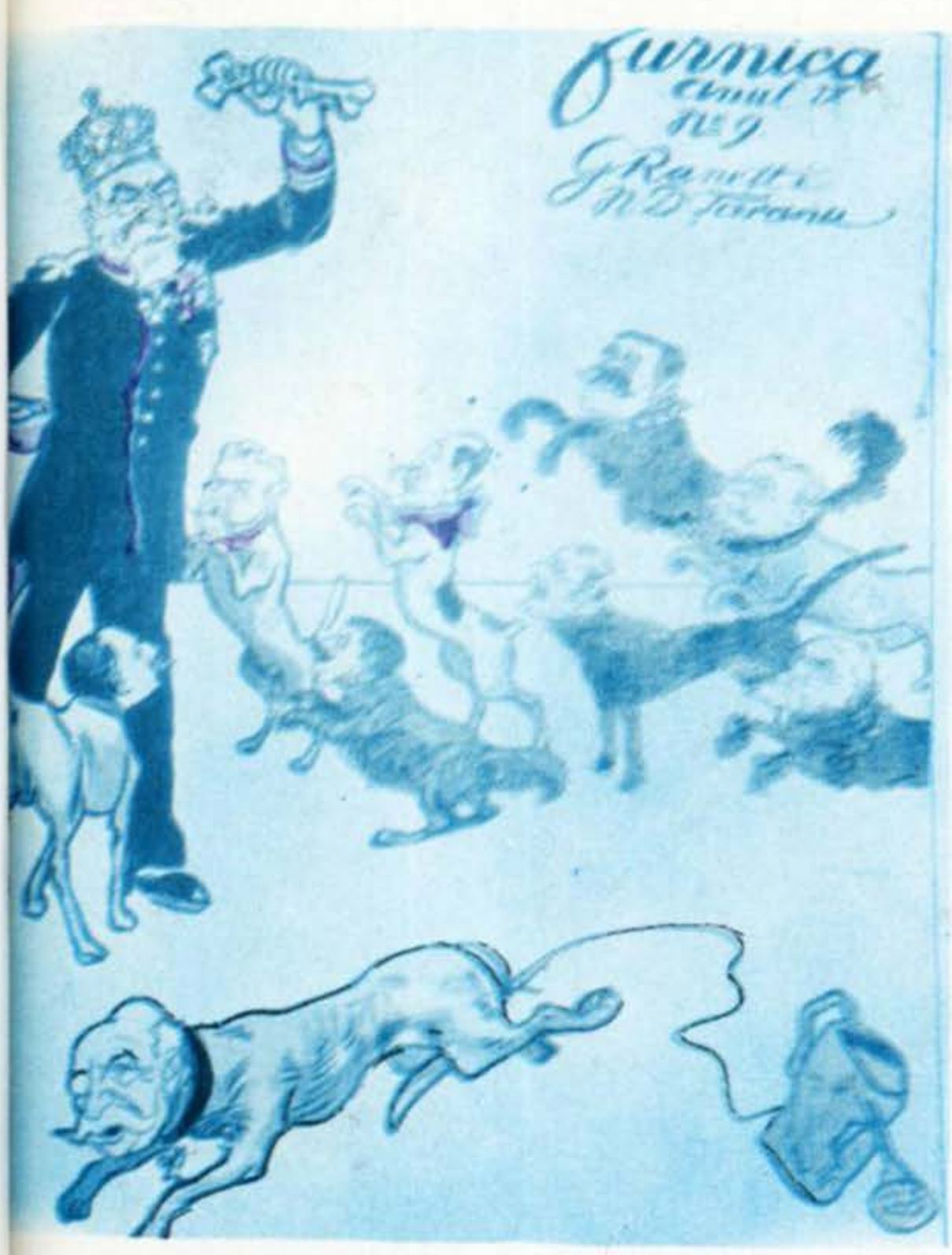
Formica
Anul IX
Nr 9

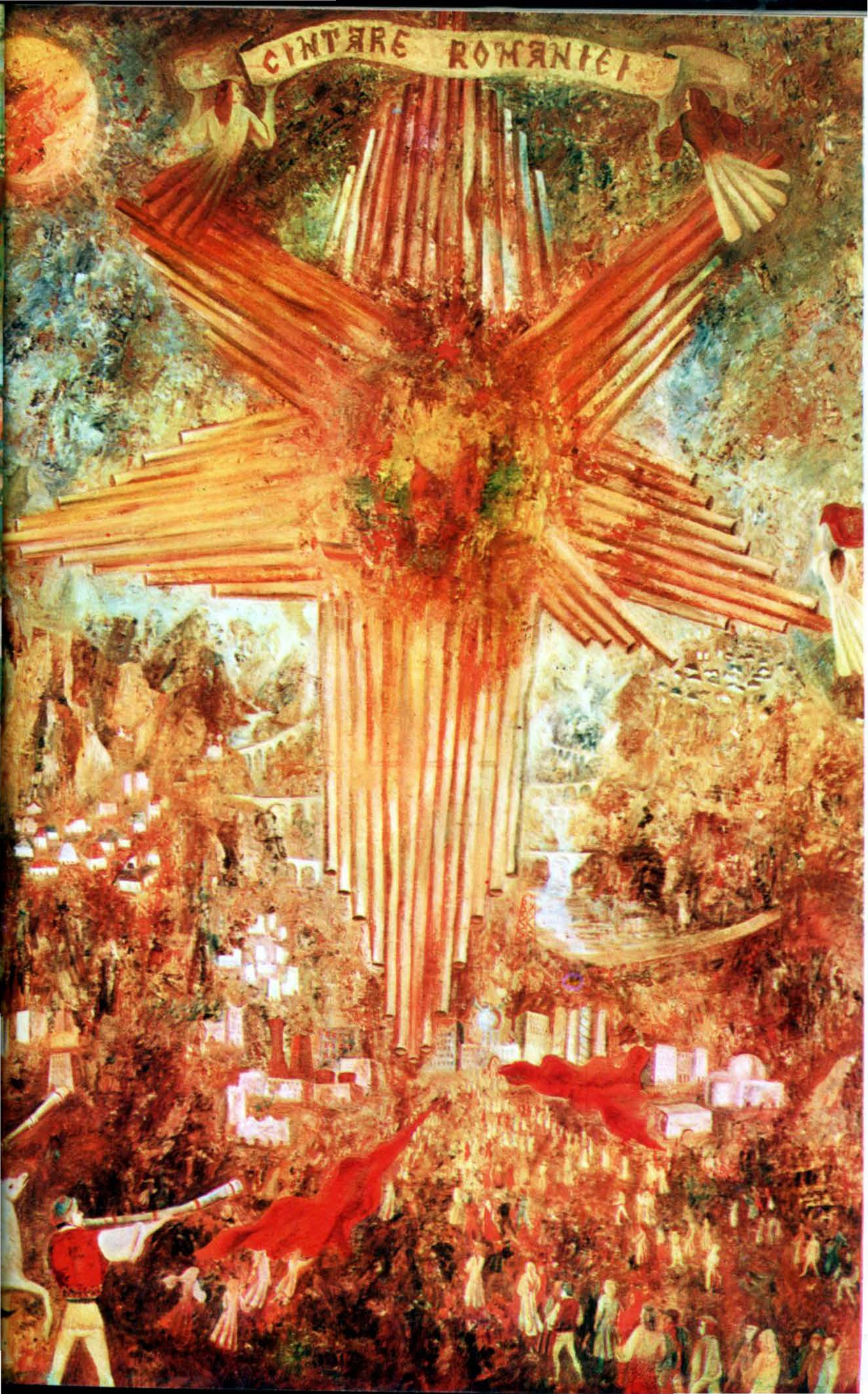
CINTĂRE ROMÂNIEI

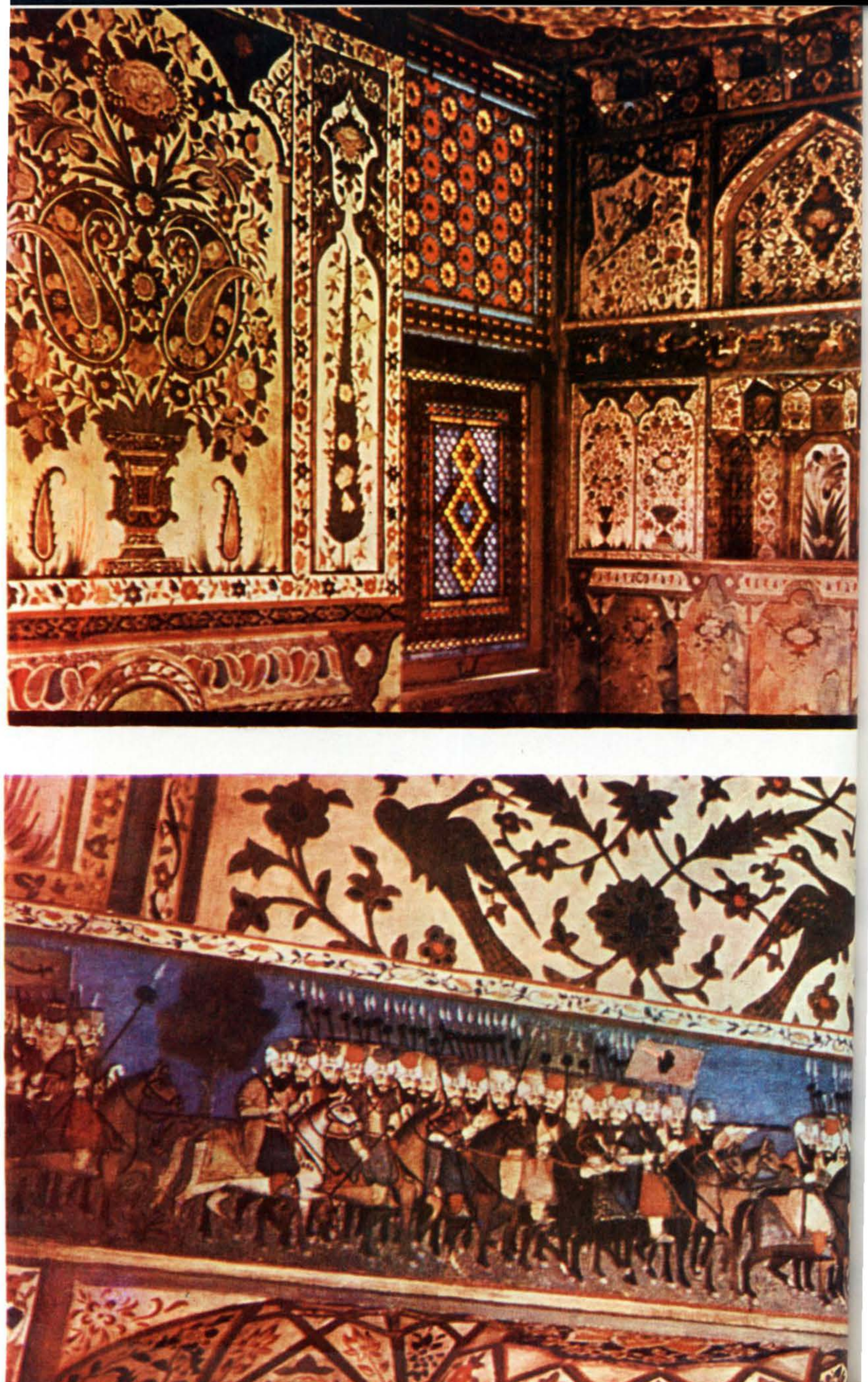

(Urmare din p. 32)

erau devotate monarhiei, elemente care priveau cu dușmănie înnoirile ce se aduceau societății. Astfel, în ziua de 27 decembrie 1947 au fost numiți în funcții importante de conducere ale armatei (comandanți ai regiunilor militare, secretari generali în Ministerul Apărării Naționale etc.) generali și ofițeri devotați poporului, guvernului revoluționar-democrat, Partidului Comunist Român. Unitățile și marile unități militare au primit cu satisfacție și încredere măsurile luate de partid și guvern în privința cadrelor de comandă : **„Ultimele treceri în rezervă... au fost comentate ca fiind o măsură foarte bună, punînd la conducerea oștirii comandanții cei mai capabili și mai necesari și în același timp pentru întinerirea cadrelor. Toate sînt considerate ca schimbări structurale progresiste.“**

Măsurile luate de P.C.R. au avut darul de a pregăti populația țării, inclusiv armata, pentru evenimentul de la 30 decembrie 1947.

Trăiască Republica!

Cînd la orele 18,00, în seara de 30 decembrie, posturile noastre de radio au făcut cunoscută țării și lumii întregi vestea că regele Mihai a abdicat și a fost proclamată Republica, o explozie de entuziasm a cuprins poporul român, de la un capăt la altul al țării. Un martor la marele miting din centrul Capitalei relata : **„În fața Palatului s-a încins o horă care face înconjurul imensului spațiu, din str. Episcopiei pînă la biserica Crețulescu. Au intrat în horă tineri și tinere..., muncitori și muncitoare, funcționari și funcționare, ostași de toate gradele și de toate armele.“**

Armata a înțeles de la început această înfăptuire, acest moment epocal în istoria patriei noastre și a răspuns așa cum se cuvenea să facă o armată aflată în plin proces de transformări revoluționare, pusă în slujba intereselor poporului român.

Știrea că monarhia a fost răsturnată și că România a fost proclamată Republică populară, s-a răspîndit cu iuțeală în unități, mari unități, licee și formațiuni militare, fiind primită cu entuziasm în rîndul militarilor de toate gradele. Pretutindeni lozincile **Trăiască Republica Populară Română** și **Trăiască armata populară** au izbucnit din mii de piepturi ostășești.

În mitinguri fulger, ostașii, elevii, subofițerii și ofițerii au ovaționat îndelung pentru Republică, pentru P.C.R. și prin moțiunile adoptate și-au exprimat hotărîrea de a apăra cu prețul vieții Republica Populară Română. **„Astăzi, 30 decembrie 1947, orele 19** — se spunea în moțiunea adoptată la mitingul care a avut loc la Regimentul de artilerie marină din Constanța — **trupa, subofițerii, maiștrii și ofițerii... luînd cunoștință la radio de actul proclamării Republicii Populare Române, ne-am întrunit într-un miting la comanda Regimentului și la bateriile de coastă, pentru a sărbători acest mare eveniment și, cu această ocazie, a ne exprima deplina bucurie pentru triumful drepturilor democratice ale poporului român și a ne lua angajamentul să punem în slujba Republicii Populare Române și regimului democrat român întregul nostru devotament și spirit de sacrificiu, pentru propășirea și înflorirea noii noastre Republici.“**

Moțiunile care soseau la Prezidiul Republicii Populare Române proveneau din unități de arme diferite, dar toate exprimau aceeași dorință, aceeași hotărîre de a face tot ce le stătea în putință pentru dezvoltarea democrației românești, pentru apărarea patriei.

În același sens sunau și cuvintele comandantului Regimentului 5 artilerie grea, colonel Florescu Mihai, adresate primilor ostași lăsați la vatră după 30 decembrie 1947 : **„Sînteți primii care pășiți pe poarta cazărmii ca cetățeni conștienți ai Republicii Populare Române. Spuneți tuturor oamenilor muncii să aibă încredere în armata Republicii Populare Române, care le garantează liniștea muncii lor și care îi va apăra“.**

Pentru țara noastră, pentru poporul român, pentru muncitori, țărani, intelectuali, soldați, subofițeri și ofițeri ai armatei populare, pentru toți acei care și-au făcut din muncă, din cinstea și dragostea de țară un adevărat crez, odată cu proclamarea Republicii Populare Române a început o eră nouă, cînd ultima piedică în calea dezvoltării democrației populare a fost înlăturată, eră care a deschis calea spre propășirea, bunăstarea și fericirea poporului român.

Din însemnările unui fost aghiotant regal

General locotenent în rezervă
EMILIAN IONESCU

Prezent și altă dată în paginile revistei noastre, cu care prilej a împărtășit cititorilor amintiri despre actul de la 23 August, la care a participat direct, de astă dată generalul locotenent în rezervă Emilian Ionescu **și-a așternut pe hîrtie cîteva însemnări consacrate situației monarhiei din România în perioada septembrie 1944-decembrie 1947. Ele n-au pretenția unei cronici complete a vieții Palatului și cu atît mai puțin a perioadei istorice scursă de la victoria insurecției din august 1944 pînă la 30 decembrie 1947. Sînt doar însemnările unui aghiotant regal, observații personale înregistrate de-a lungul a aproape trei ani de prezență în mijlocul societății Palatului, pe care a cunoscut-o în toate culisele ei, cu micile și marile-i probleme, cu slăbiciunile, păcatele și intrigile ei, pînă în ceasul din urmă, cînd propunîndu-i-se de către fostul suveran să-l însoțească definitiv peste hotare, a preferat să rămînă în patria sa.**

M. ȘT.

* * *

În ziua de 16 septembrie 1944, regele Mihai a primit jurămîntul guvernului Sănătescu. Primul ministru a rostit o scurtă alocuțiune, arătînd greutățile prin care trecea țara, asigurîndu-l, totodată, pe suveran că guvernul său își va face datoria. Regele a răspuns prin cîteva cuvinte, mulțumind primului ministru pentru asigurările date și a urat miniștrilor succes în activitatea lor.

Un cuib de invidii reciproce

Viața la Palat își reluase cursul normal, cu deosebirea că regele trebuia să facă față numeroaselor solicitări ce veneau din partea diferiților demnitari. Majoritatea timpului și-o petrecea în palatul de la Șosea, dar, cum avea un moment liber, se deplasa la Sinaia, unde — cum îmi spunea deseori — „mai răsuflu puțin". Era un pasionat al automobilului și avionului, petrecîndu-și multe ore în garaj, trebăluind pe lîngă automobilele sale. Uneori, foarte rar, îl auzeam silabisind la pian cîteva bucăți de muzică ușoară ; citea mai mult literatură tehnică. Temperament închis, fire nesociabilă, bănuitor și cam zgîrcit, Mihai nu avea darul de a și-i apropia pe cei din jur.

Vara — pentru o lună — Mihai, însoțit de o suită restrînsă, mergea la proprietatea sa de la Săvîrșin, pe malul Mureșului, unde, pe lîngă plimbările zilnice cu mașina, lua lecții de zbor. În acest scop, la Vărădia, fusese amenajat un teren special. Din cînd în cînd se organizau și mici partide de vînătoare. După aceea, regele revenea în Capitală și viața își relua cursul obișnuit.

Elena — mama sa —, o femeie distantă și rece, lipsită de sensibilitate, foarte orgolioasă și răutăcioasă ; nu era legată prin nimic de poporul pe care avea pretenția să-l stăpînească. Mai mult de ochii lumii, luase sub patronajul său un pavilion al Spitalului Militar Central, dar prezența ei acolo era foarte rară. În schimb, găsea timp suficient pentru a pune la cale numeroase intrigi. O ura pătimaș pe cumnata sa Ileana — sora lui Carol II — deoarece pe vremea lui Antonescu aceasta îl amenințase pe Mihai că îl va „asvîrli peste granită, dacă se mai joacă de-a complotul" și-l va pune în locul lui pe Ștefan, băiatul său cel mare. Deseori am auzit-o pe Elena adresînd expresii din cele mai triviale

cumnatei sale Ileana. Cam aceeaşi „simpatie“ nutrea şi faţă de cealaltă soră a lui Carol II — Elisabeta — care locuia în majoritatea timpului la proprietatea sa Banloc, din Banat. Ura aceasta era reciprocă. Îmi aduc aminte, cum odată, cu prilejul unei vizite a Elisabetei la Bucureşti, întîlnindu-mă în parcul palatului de la Şosea, ea mi-a spus printre altele : „Ar fi bine ca regina Elena să nu se mai ocupe atîta de viaţa intimă a rudelor sale ; să fie mai atentă şi mai ales discretă în ce priveşte «legătura» sa cu Vergotty...“ Îmi spusese toate acestea însoţindu-şi cuvintele cu un zîmbet din acelea drăceşti, prin care o femeie răutăcioasă vrea să spună că ştie ea ceva şi accentuase într-un anume fel pe cuvîntul legătură. Am zîmbit şi, plecîndu-mi capul puţin jenat, m-am îndepărtat pe o alee. Mă miram şi eu cîtă ură şi invidie puteau să încapă în sînul unei singure familii.

Eminenţe cenuşii

Conform prevederilor Constituţiei din 1923, repusă în vigoare pe baza Decretului din 2 septembrie 1944, România redevenise un stat monarhic constituţional, regele avînd o însemnată influenţă în viaţa de stat, în conducerea armatei şi în problemele de politică externă.

Situaţia era foarte grea ; alături de Naţiunile Unite, ţara se afla angajată cu tot potenţialul său economic şi militar într-un război care cerea multe sacrificii. Încă din primele zile, Sănătescu i-a adus la cunoştinţă regelui numeroasele greutăţi pe care guvernul său le avea de întîmpinat. S-a plîns adesea de lipsa de înţelegere pe care o găsea la şefii partidelor naţional-ţărănesc şi liberal, care nu numai că refuzau o colaborare onestă, dar făceau tot felul de obstrucţii. Maniu, înspăimîntat de avîntul mişcării democratice de masă, începuse să-şi organizeze detaşamente înarmate, care săvîrşeau acte de tulburare a ordinii. Împins de ura sa împotriva elementelor progresiste, şeful naţional-ţărănist solicita cu insistenţă arestarea unor fruntaşi politici a căror orientare nu convenea liniei sale politice. Sabotat de către ţărănişti şi liberali, ca şi de alte cercuri politice reacţionare, guvernul îşi tocea energiile în jurul unor chestiuni mărunte, neglijîndu-se adevăratele probleme ale ţării, cum erau sprijinirea cu toate forţele a războiului antihitlerist, reconstrucţia, democratizarea.

Cum reacţiona Palatul la toate aceste evenimente ? Cred că pentru a da un răspuns mai complet acestei întrebări ar trebui să prezint pe cîţiva dintre sfetni-

1 decembrie 1946 : prima sesiune a Parlamentului ales în noiembrie

cii apropiaţi ai regelui, cei care îi „îndrumau“ cu grijă fiecare mişcare. Sînt convins că multe din obstrucţiile săvîrşite de monarhie după 23 August 1944 sînt opera acestui anturaj intim.

Dumitru Negel, descendent dintr-o mare familie de latifundiari, îndeplinea la Palat un dublu rol : sfetnic şi bufon regal. Înainte de a ajunge în această „strălucită“ situaţie, se străduise ani de zile pentru a obţine o licenţă în drept. Se străduise e un fel de a spune, fiindcă tînărul vlăstar boieresc mai mult bătuse trotuarele Parisului. Întors în ţară, datorită influenţei rudelor sale, s-a trezit cocoţat în fruntea mai multor instituţii care, odată încăpute pe mîna sa, se transformaseră peste noapte în simple tarabe pentru afaceri necinstite. Ion Antonescu îl numise în fruntea Ministerului Aprovizionării (nici că se putea altceva mai pe gustul lui Negel !), dar după cîteva luni fusese înlocuit din cauza „incapacităţii“. Acestea fuseseră faptele ; cînd l-am întîlnit mai apoi la Palat, nu se sfia să se considere drept unul dintre persecutaţii fostului dictator. Dar faptul nu mira pe nimeni ; faima sa de samsar şi afacerist, de om în jurul căruia mişunau tot felul de elemente declasate se dusese pînă departe. Şi cu toate aceste „calităţi“, în perioada 1944-1947, a devenit „starostele“ Domeniilor Coroanei, cumulînd şi funcţiile de mareşal şi ministru (cu problemele politice ! ?) al Palatului. Nu pot să-mi explic nici astăzi pentru ce acest om ajunsese cel mai apropiat şi ascultat consilier al regelui. Multe din sfaturile sale l-au pus pe suveran de-a curmezişul intereselor vitale ale poporului român. Cît priveşte activitatea sa ca administrator al Domeniilor Coroanei, aceasta s-a caracterizat prin jaf, afacerism şi risipă. Rudele şi prietenii săi (cîţiva rataţi ai societăţii bucureştene) formau o şleahtă de nesătui care s-au înfruptat din plin.

Negel fusese adus la Palat cu sprijinul liberalilor şi, omul fiind credincios susţinătorilor săi, a rămas tot timpul un pion înaintat al acestora pe lîngă monarh.

La absolvirea şcolii de jandarmi, sublocotenentul Jaques Vergotty fusese numit comandant al plutonului de jandarmi din Cîmpina. După 1940, cu un grup de subofiţeri din aceeaşi armă, a primit misiunea de a păzi vila din Predeal a lui Ion Antonescu. Şi fiindcă absolvise şi Institutul militar de educaţie fizică, Vergotty a devenit şi instructorul de schi al familiei Antonescu. Cu ocazia vizitelor pe care familia regală le făcea la Predeal, Vergotty i-a iniţiat în tainele acestui sport şi pe Mihai şi pe mama sa Elena. Fire linguşitoare, curînd a devenit simpatizat de Elena şi la cererea acesteia a fost mutat la Palat, cu asentimentul dictatorului, care spera că în acest fel îşi mai trimite un om de încredere în preajma regelui. Treptat, treptat, Vergotty a intrat în graţiile Elenei care, în afară de încrederea sa, i-a acordat chiar şi intrarea liberă în apartamentul său. Devenind obraznic şi impertinent faţă de ceilalţi demnitari militari de la Curte, Vergotty a fost îndepărtat de la Palat, cu toate accesele de furie ale Elenei. Dar după arestarea lui Antonescu, la insistenţele reginei a fost rechemat şi numit prefect al Palatului, „ca să fie mai aproape“. Cu ocazia lucrărilor de reparare a Palatului — avariat în timpul bombardamentelor efectuate de aviaţia hitleristă asupra Capitalei — Vergotty a alunecat cu mîinile pînă la coate în visteria Casei Regale.

Acest om total lipsit de scrupule era de o brutalitate scandalizantă cu cei mici, dar îşi mlădia comportările ca o şopîrlă faţă de cei mari. Prietenii şi neamurile sale primeau gratuit sau pe sume derizorii tot ce pofteau din rezervele Palatului (în fond, ale poporului).

Dar încă n-ar fi fost nimic dacă activitatea sa s-ar fi limitat la problemele economice. Jaques, „imberbul amorez“, nutrea şi ambiţii de om politic. Speculînd slăbiciunea Elenei pentru persoana sa, Vergotty a primit adesea şi importante misiuni politice din partea lui Mihai. El devenise un fel de legătură a Palatului cu tot felul de cercuri politice din străinătate, ostile forţelor democratice din România care doreau să orienteze dezvoltarea ţării pe calea progresului. A făcut numeroase voiaje în străinătate, în timpul cărora a pus la adăpost diferite bunuri ale Casei Regale (tablouri, devize, obiecte de preţ etc.).

Vergotty şi Negel ştiuseră să se „lipească“ de Mircea Ioaniţiu, o persoană foarte influentă la Palat, pe care regele o consulta mai ales în probleme politice. Fiu al lui Nicolae Ioaniţiu — proprietarul întreprinderii „Cartea românească“ — Mircea Ioaniţiu fusese coleg de clasă cu Mihai şi prieten intim. Inteligent, cult (vorbea foarte bine limbile engleză, franceză şi germană) şi spontan, el reuşise să cîştige deplin încrederea regelui şi a mamei sale. Ioaniţiu, simpatizînd cu anumite cercuri politice reacţionare interne, îşi asumase şi misiunea de a ţine legătura între legaţiile occidentale şi Palat.

Dar tabloul n-ar fi cît de cît complet, dacă n-am mai aminti pe generalul Petre Lazăr, unul dintre sfătuitorii de tristă amintire ai regelui. Debutase ca ofiţer în Regimentul 2 vînători de munte „Sinaia“. Nu s-a putut împăca cu regi-

mul aspru din aceste unităţi şi, protejat de unele „doamne cu trecere", şi-a aranjat repede mutarea în alte funcţii. Absolvise şi cursurile unui Institut de educaţie fizică din Elveţia, fapt pentru care fusese numit profesor la institutul similar din Bucureşti ; mai tîrziu Carol II îl făcuse profesor de gimnastică al lui Mihai. După 1942 a fost numit adjutant regal şi, văzînd bine influenţa pe care Vergotty o avea asupra reginei mame, a început să-i caute insistent prietenia. În urma comportării arogante şi dispreţuitoare pe care o avea faţă de superiorii militari de la Palat, Petre Lazăr a fost înlăturat o vreme din funcţia de adjutant regal. În 1944, odată cu Vergotty, a fost readus, la cererea insistentă a Elenei. Petre Lazăr a slujit la Palat interesele Partidului Naţional-Ţărănesc, pentru a cărui politică nutrea o simpatie deosebită.

Nu numai o simplă formulă...

Cunoscînd pregătirea lui Mihai, am propus de mai multe ori organizarea unui program special de audienţe şi consultaţii pentru completarea cunoştinţelor sale. Recomandam invitarea unor oameni de ştiinţă din diferite domenii care, prin convorbiri, să-l iniţieze pe rege în tainele conducerii ţării. I-am explicat reginei mame că, fără o pregătire adecvată, regele va fi pus adesea în situaţii delicate, atunci cînd demnitarii îi vor cere cuvenitele recomandări şi el va trebui să-şi spună părerea.

La început, Elena a fost de acord, dar consultîndu-se cu Vergotty, a respins propunerea mea, aducînd ca argument şi părerea lui Petre Lazăr : „monarhul e de origine divină şi nu poate primi învăţătură de la supuşii săi" (!?)

Totuşi, trebuia făcut ceva, regele prea se rupsese de viaţa ţării. Această izolare era periculoasă propriilor sale interese, după umila mea părere. I-am propus Elenei ca Mihai să ia parte mai des la anumite manifestări culturale, să efectueze vizite prin instituţii etc. Mi s-a răspuns că astfel de acţiuni ar periclita viaţa regelui. Acest răspuns nu era întîmplător ; auzeam adesea pe Negel, Vergotty sau Petre Lazăr sfătuindu-l pe rege să intensifice măsurile de pază, obsedîndu-l, pur şi simplu, cu ideea unui posibil complot. Cu mare greutate am reuşit să-l determin pe rege să facă cîteva vizite unor regimente din Capitală, întoarse de curînd victorioase de pe frontul antihitlerist ; a făcut-o, însă, fără nici un interes, fără entuziasm, fără suflet.

Ceea ce mă mira era faptul că nimeni, începînd cu regele şi sfîrşind cu cel din urmă om al anturajului său, nu se gîndea serios la noua situaţie creată în ţară ; viaţa căpătase un alt ritm, oamenii îşi schimbaseră credinţele, îşi făureau alte vise. Masele simţeau că lupta lor pentru o viaţă mai bună nu mai poate fi stăvilită. Şi cu toată această presiune a forţelor democratice, în urma căreia masele îşi impuneau tot mai ferm voinţa, Palatul continua să întîrzie într-o atitudine nedecisă şi uneori chiar obstrucţionistă, care de multe ori l-a pus în conflict cu mersul firesc al evenimentelor. La prima vedere, această situaţie părea rezultatul unei totale lipse de experienţă, a unei miopii politice. Privind, însă, mai atent lucrurile, puteai desprinde uşor factorii determinanţi în stabilirea unei

Stîlpii monarhiei (Scînteia, *ianuarie 1948*)

astfel de conduite. Înconjurat de un grup restrîns de colaboratori (de altfel, singurii săi sfătuitori) regele era rupt complet de viaţa ţării. Dacă uneori am intervenit — în calitatea pe care o aveam — spre a sugera o atitudine mai realistă, de fiecare dată am fost întîmpinat cu zîmbete ironice.

Dar dacă aceştia erau „ochii" şi „urechile" cu ajutorul cărora regele vedea şi asculta nevoile ţării, nu trebuie să mire pe nimeni faptul că monarhia devenea cu totul străină. Numai că poporul român, oricum, cu sau fără aprobarea regelui, nu mai era dispus să-şi plece grumazul şi să facă temenele adînci. Mare a fost, desigur, mirarea suveranului cînd primele decrete care i-au fost prezentate de ministrul Justiţiei, Lucreţiu Pătrăşcanu, nu se mai încheiau cu formula „Sînt al Maiestăţii Voastre prea supus servitor...", ci cu una mai simplă, dar care exprima demnitatea unui popor întreg : „Sînt al Maiestăţii Voastre Ministrul Justiţiei..."

Se schimbase nu numai o simplă formulă, se schimbaseră vremurile. Nu era nevoie de prea multă filozofie ca să-ţi dai seama de acest lucru. Dacă unii (milioanele de umiliţi) puteau spune (şi o spuneau răspicat în avalanşa de mitinguri şi manifestaţii) că a sosit şi vremea lor, alţii ar fi trebuit să-şi deie seama că... a trecut vremea lor. Şi poate că cei în măsură să-l sfătuiască pe rege ar fi trebuit să-l înveţe şi această simplă regulă istorică.

Dar să lăsăm în seama istoricilor analiza amănunţită a faptelor.

La Londra, discuţii deloc încurajatoare

Era cu vreo două luni înainte de abdicare... Cei din jurul regelui presupuneau că ceva, ceva trebuia să se întîmple, dar, probabil, la primăvară... Nu ştiu nici azi

Londra, 1947 : printre invitaţii la nunta prinţesei Elisabeta a Angliei se afla şi Mihai

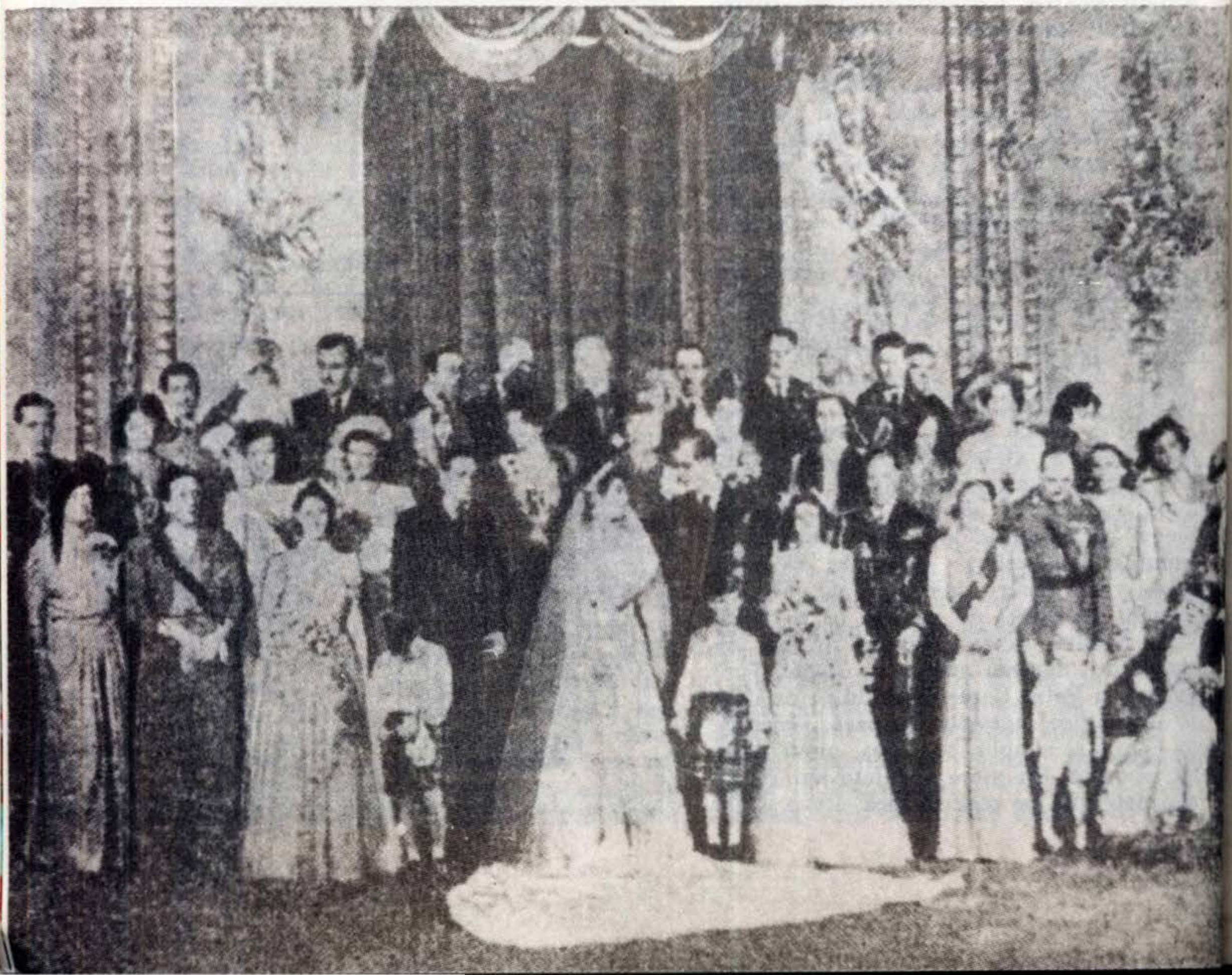

de ce credeau ei că primăvara era anotimpul „cu probleme."

Prin octombrie 1947 s-au primit la Palat invitații oficiale pentru serbările ce urmau să se organizeze la Londra, cu prilejul căsătoriei principesei moștenitoare a Angliei, Elisabeta, fica cea mare a regelui George VI. După discuții îndelungate, purtate între Palat și guvern, s-a hotărît ca Mihai și Elena să dea curs invitațiilor, urmînd a fi însoțiți de o suită restrînsă. Numărul membrilor suitei fusese stabilit conform indicațiilor sosite din partea Curții Regale engleze ; din cauza greutăților economice, guvernul laburist condus de Attlee hotărîse ca serbările să fie mai puțin fastuoase.

În noiembrie, am fost înștiințat că guvernul a acceptat ca dintre aghiotanții regali eu să fiu cel care îl va însoți pe suveran în timpul călătoriei ; mai făceau deplasarea Negel — mareșalul Palatului, Vergotty — prefectul Palatului, Eugen Bianu — șeful siguranței Palatului și Nelly Catargi — doamnă de onoare. Mihai, Elena și Vergotty au plecat cu avionul, în ziua de 12 noiembrie, restul suitei cu trenul, ceva mai devreme.

Eu am plecat pe 11 noiembrie, împreună cu Eugen Bianu. Acesta din urmă primise și o misiune suplimentară : fiindcă tot făcea omul un drum — se gîndise Elena — n-ar fi fost rău să-i lase surorii sale Irina, care locuia la Geneva, cîte ceva. Nu era mare lucru, un vagon încărcat cu fel de fel de cufere și geamantane, tablouri, covoare și... două automobile noi. Și în drum, Bianu s-a oprit și la Geneva.

Am trecut apoi prin Paris : criză economică accentuată, orașul paralizat de puternice greve, dezlănțuite încă din octombrie. Poate și de aceea, după o scurtă escală la Geneva, Mihai luase drumul direct spre Londra.

În capitala Angliei, vizita regelui României era privită cu răceală... Se aflau la Londra regi, regine și prinți moștenitori din Suedia, Norvegia, Danemarca, Olanda, Grecia, România etc. Serbările au fost însă lipsite de fastul de odinioară...

În timpul șederii sale în Anglia, Mihai a avut o serie de întrevederi și contacte politice în afară de familia regală, cu diferiți demnitari și oameni politici britanici. Nu de puține ori mi-a spus cu un aer de amărăciune că discuțiile purtate cu personalități politice de prim rang (W. Churchill, C. Attlee, E. Bevin, A. Eden) — în ciuda sfaturilor pe care unii dintre aceștia i le-au dat — nu fuseseră deloc încurajatoare. Cu prilejul unei recepții dată la Buckingham Palace, căutînd să inițieze o conversație cu premierul Attlee asupra situației din România, șeful guvernului britanic a evitat-o, prefăcîndu-se că n-aude și, privind spre un tablou, îl întrebase pe Mihai ce impresie îi făcea pînza respectivă. Povestindu-mi această scenă, Mihai, revoltat, nu s-a putut abține, rostind cîteva cuvinte, într-un limbaj nu tocmai regesc, la adresa omului de stat britanic.

Atmosfera care domnea în jurul familiei regale române era, într-adevăr, destul de apăsătoare. De la Nelly Catargi am aflat că Mihai și Elena știau că Nicolae și fostul rege Carol II nu fuseseră primiți la Curtea Angliei.

Tot cu ocazia acestei vizite la Londra, Mihai a cunoscut-o pe Anna de Bourbon-Parma, hotărîndu-se chiar logodna lor. Într-o zi spre sfîrșitul lunii noiembrie, Elena (probabil influențată de Vergotty) mi-a cerut părerea, dacă nu cumva ar fi fost mai bine ca Mihai să-și prelungească șederea în străinătate. Pentru cît timp, se va vedea ulterior. M-am opus categoric acestei idei. Elena s-a supărat și m-a acuzat c-aș fi dușman regelui, deoarece întorcîndu-se în țară, Mihai își periclita viața. Nu prea pricepeam eu bine ce însemna această periclitare, dar i-am explicat reginei mame că, în acea situație grea prin care trece țara, cînd întregul popor făcea eforturi eroice pentru a șterge cît mai curînd rănile adînci ale războiului, regele trebuia să fie la București. Am apelat la sentimentul datoriei, al mîndriei. Elena, îndărătnică, nu voia cu nici un chip să renunțe la ideea sa. Pînă la urmă regele a hotărît să se întoarcă.

Eu și Eugen Bianu am sosit la București pe 6 decembrie 1947. La 21 ale aceleiași luni, membrii guvernului l-au primit pe rege și mama sa în gara Băneasa. Coborît din tren în uniformă militară, Mihai a fost surprins : pe peron nu se afla nici o unitate militară pe care s-o treacă în revistă și de la care să primească onorul. A fost afectat de această lipsă de protocol și presimțiri sumbre i-au încolțit în suflet.

21 decembrie 1947. Regele se întorsese la București. Pentru cîtă vreme, nimeni nu știa.

Ultimele zile ale monarhiei, prima zi de Republică

Conf. univ. dr. ȘTEFAN LACHE

La 12 noiembrie 1947, printr-un comunicat al Casei Regale s-a anunţat că regele pleacă în voiaj.

Publica dilemă a Hohenzollernilor

Regele fusese invitat la festivităţile organizate cu prilejul căsătoriei reginei Elisabeta, pe atunci moştenitoarea tronului Angliei — cu principele Filip de Edinburg — văr de-al doilea cu Mihai. În intenţia acestuia, călătoria era însă mai mult decît o simplă vizită la rude îndepărtate. Monarhul voia să sondeze cercurile politice occidentale cu privire la atitudinea pe care urma s-o adopte faţă de poporul său. Voiajul s-a prelungit pînă la 21 decembrie. Personalităţile politice şi militare cu care a avut întrevederi şi consultări la Londra i-au dat sfaturi şi încurajări, dar, aşa cum reiese dintr-o serie de documente aflate în Arhivele Statului, în cazul unei detronări nu i-au putut promite nimic concret. Astfel, în timpul unei serate care a avut loc la Buckingham Pallace, Mihai s-a întreţinut mai întîi cu Winston Churchill. **„Cea mai bună politică de urmat este să priveşti întotdeauna pericolul în faţă“,** i-a recomandat sentenţios acesta, după care l-a sfătuit **„să stea pe tron, pentru că un rege trebuie să fie curajos“.** La rîndul său, ministrul britanic al Afacerilor Externe, Ernest Bevin, jenat de întrebarea directă pusă de Mihai, i-a sugerat, de asemenea, **„să se întoarcă în România şi să nu facă jocul comuniştilor, care doreau ca ei să rămînă în Anglia pentru a prezenta absenţa din ţară ca o părăsire a postului“.**

În schimb, ambasadorul Statelor Unite în Marea Britanie i-a comunicat regelui Mihai că **„guvernul Statelor Unite nu găsea util ca el să se întoarcă în România“.** Această poziţie concorda întrucîtva cu aceea formulată de unii transfugi români care îi ceruseră lui Mihai nu numai să rămînă în străinătate, dar şi să dezavueze guvernul dr. Petru Groza şi să formeze un guvern peste graniţă.

Preocupată şi ea de soarta monarhiei şi excesiv de temătoare pentru viaţa fiului său, regina Elena înclina mai mult spre varianta ca Mihai să nu se mai întoarcă în ţară sau, în orice caz, să-şi prelungească pentru cît mai multă vreme vizita în străi-

inătate. Ea a fost sfătuită însă de oamenii politici britanici pe care i-a consultat ca **„Mihai să stea pe tron"**. Dintre membrii suitei, fără echivoc s-a pronunțat pentru întoarcerea în țară, generalul Emilian Ionescu. Dilema Hohenzollernilor devenise publică. Presa străină o comenta în cele mai diferite chipuri. Săptămînalul austriac **Weltwoche,** de pildă, exprimînd opinia celor care socoteau că Mihai nu trebuia să se mai întoarcă în România, scria : **„Dacă regele nu se întoarce, el își va pierde sigur coroana. Dacă se întoarce, va pierde coroana și poate și viața"**.

Într-o lucrare memorialistică *, generalul locotenent în rezervă Emilian Ionescu — pe atunci prim aghiotant regal — arăta : **„Mihai și mama sa puseseră multă bază pe puterile occidentale, dar aici, la Londra, ei nu au găsit decît, pe lîngă grijile proprii ale acestora, disensiuni, teama de noi conflagrațiuni și o totală indiferență pentru soarta suveranilor României"**.

În general, sfătuitorii ultimului rege al României se dovedeau preocupați mai mult de treburile lor personale decît să salveze un tron care și așa nu mai avea decît un rol simbolic. În cele din urmă, Mihai a dat curs părerilor potrivit cărora trebuia să se întoarcă în România și să încerce să-și păstreze coroana, cît va putea mai mult. A plecat, deci, spre țară, cu gîndul că se va statua un **modus vivendi** între monarhie și forțele revoluționare, pînă cînd alte evenimente politice internaționale îi vor ameliora situația.

„Părăsind Elveția, pentru a se întoarce în țara sa — arăta René Payot, comentatorul postului de radio Berna, la 10 ianuarie 1948 — **regele Mihai nu-și făcea nici o iluzie asupra soartei ce-i era rezervată. La București i s-a lăsat să se înțeleagă că menținerea monarhiei nu era compatibilă cu regimul democratic și popular pe care-l instalau comuniștii"**.

E drept că în cercurile de la Palat se considera că monarhia nu va putea fi atît de ușor înlăturată ; se vehicula ideea că raporturile dintre rege și guvern, și așa destul de ascuțite, vor culmina cu un conflict abia în primăvara anului 1948, cînd se va încerca, probabil, o nouă reducere a prerogativelor regale, urmînd ca suveranul să fie menținut, în continuare, dar cu un rol mai mult simbolic.

A doua zi după sosire, la 22 decembrie 1947, Mihai a avut o amplă discuție cu dr. Petru Groza privind situația internă și internațională a României, precum și planurile de căsătorie ale monarhului. Cu acel prilej, șeful guvernului i-a arătat lui Mihai contradicția dintre monarhie si transformările democratice în care se angajase poporul român. Regele i-a răspuns că dacă se va pune problema nu se va împotrivi schimbărilor cerute.

În timpul șederii sale la Londra, Mihai proiectase căsătoria sa cu principesa Anna de Bourbon-Parma. Mareșalul Palatului, Negel, venise la București (6 decembrie 1947), pentru a cere, conform uzanțelor, avizul președintelui Consiliului de Miniștri și al Ministerului Afacerilor Externe. În zilele imediat următoare instaurării Republicii, o serie de organe de presă din Occident au arătat că guvernul român și îndeosebi ministrul Afacerilor Externe, socotiseră mariajul regelui Mihai ca inoportun din considerente financiare și de politică internațională. De asemenea, în goană după aspecte senzaționale, unele ziare occidentale au prezentat intenția de căsătorie a lui Mihai drept cauza principală a conflictului dintre guvern și monarhie. Alte ziare însă și-au dat seama de șubrezenia unei atari născociri. **Le Monde,** de pildă, scria : **„A vorbi astăzi despre o abdicare cauzată de dragoste nu este decît un popas pe care l-au și făcut amatorii de senzațional"**, iar **Ce Soir** considera că **„romanul de dragoste al ex-regelui Mihai nu este decît un pretext elegant al unei retrageri pe care istoria o face inevitabilă"**.

Se pare că aceste inepții l-au deranjat chiar pe rege, deoarece două persoane apropiate lui, Jaques Vergotty și Mircea Ioanițiu, au făcut declarații potrivit cărora motivele abdicării erau de natură politică și că **„actul căsătoriei nu are nimic comun cu abdicarea"**.

În pragul prăbușirii inevitabile

În timp ce, departe de țară, de frămîntările și năzuințele poporului român, Mihai căuta „soluții", procesul revoluționar își urma cursul ireversibil. În ultimele două luni ale anului 1947, aproape în fiecare zi avuseseră loc evenimente, se inițiaseră și înfăptuiseră acțiuni care marcau creșterea rolului clasei muncitoare, al maselor populare în viața social-politică, întărirea pozițiilor acestora în conducerea statului.

În această perioadă, de pildă, s-a trecut la înfăptuirea reformei justiției (28 noiembrie), care statornicea participarea nemijlocită la activitatea organelor judecătorești, alături de magistrații de carieră, a judecătorilor neprofesioniști, aleși din rîndurile muncitorilor și țăranilor. Luînd cuvîntul, în numele grupului parlamentar al P.C.R., în ședința Adunării Deputaților din 28 noiembrie 1947, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia importanța politică a noii reforme : **„Caracteristica principală a noii legi judecătorești este introducerea elementelor populare muncitorești și a ță-**

* Fragmente din această lucrare aflată în manuscris, sînt publicate în numărul de față al revistei.

Monarhia : M. Gion

rănimii muncitoare în organele de judecată. A doua caracteristică este alegerea democratică a acestora de către sindicate și organizațiile profesionale de la orașe și de către adunarea obștească la sate".

Tocmai pentru că schimba caracterul de clasă al justiției și dădea încă o lovitură prerogativelor regale, noua lege de organizare judecătorească, îndeosebi partea referitoare la alegerea judecătorilor populari, a întîmpinat o puternică rezistență din partea cercurilor reacționare din jurul regelui

Acțiunea de alegere a judecătorilor populari a început în cursul lunii decembrie 1947. **„Manifestările de încredere și entuziasm care au avut loc în timpul alegerilor de asesori populari** — sublinia **Scînteia** —, **au dovedit că muncitorimea, chemată să ia în mîini încă o pîrghie a statului nostru democrat e conștientă de însemnătatea acestui act și e hotărîtă să utilizeze această pîrghie în folosul clasei muncitoare și al poporului".**

Fermitatea cu care P.C.R. acționa în cadrul guvernului și al Parlamentului pentru înfăptuirea și adîncirea transformărilor democratice, pentru promovarea și apărarea intereselor maselor muncitoare, activitatea sa laborioasă de zi cu zi au sporit și mai mult încrederea milioanelor de oameni ai muncii în cuvintele și faptele comuniștilor.

În momentul cînd a trecut la elaborarea planului de instaurare a Republicii, P.C.R. se bizuia pe sprijinul nelimitat al clasei muncitoare și al țărănimii muncitoare, fiind urmat, practic, de majoritatea covîrșitoare a poporului. Cîmpul de influență al monarhiei se îngustase la minimum, prerogativele regelui, ca factor de exercitare a puterii politice, fuseseră aproape complet anulate. Prin evoluția sa ascendentă, procesul revoluționar adusese monarhia în pragul prăbușirii inevitabile.

P.C.R. a conceput înlăturarea monarhiei și instaurarea Republicii ca pe o acțiune cu caracter predominant politic, folosind și de această dată, în mod consecvent și ferm, tactica de rezolvare a sarcinilor revoluției pe cît posibil fără război civil. În acest scop, s-a trecut la înfăptuirea unui ansamblu de măsuri privind mobilizarea P.C.R. și a celorlalte partide democratice, a organizațiilor de masă, pentru ca acestea să poată acționa prompt și în funcție de necesități.

Pregătind marele act revoluționar al instaurării Republicii, P.C.R. a ținut seama de faptul că, deși monarhia era izolată din punct de vedere politic, iar baza ei social-economică fusese puternic lovită, nu trebuia exclusă eventualitatea ca regele să încerce să-și mențină tronul prin forță, uzînd de prerogativele sale de șef al statului și comandant suprem al armatei. Pornind de la acest considerent, pe baza planului de măsuri elaborat de conducerea P.C.R., s-a asigurat securitatea cadrelor de conducere ale partidelor și organizațiilor democratice, a membrilor guvernului etc.

Pe baza indicațiilor C.C. al P.C.R. s-au constituit comandamente județene, avînd în frunte secretarii comitetelor județene ale P.C.R., a fost mobilizat întregul activ de partid și un mare număr de muncitori, care alături de unitățile militare și formațiuni de poliție și jandarmerie, să asigure securitatea sediilor partidului, a principalelor întreprinderi și instituții din cuprinsul fiecărui județ.

O mare însemnătate în înfăptuirea măsurilor cu caracter militar a avut-o numirea, la 24 decembrie 1947, a lui Emil Bodnaraș, membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.R., ca ministru al Apărării Naționale ; prin aceasta, comuniștii preluau, de fapt, conducerea directă a armatei. Deși nu a fost de acord cu hotărîrea guvernului privitoare la schimbarea conducerii Ministerului Apărării Naționale, monarhul a fost nevoit să o accepte. Dr. Petru Groza sublinia că numirea unui militant al P.C.R.

în fruntea Ministerului Apărării Naţionale **„nu este numai o schimbare de titular, ci are rosturile ei adînci, rosturi care ne aparţin nouă tuturor, rosturi care aparţin întregului popor“.** Această schimbare viza nu numai obiectivul la ordinea zilei — abolirea monarhiei şi instaurarea Republicii —, ci avea semnificaţii mult mai largi care ţineau de întregul proces al făuririi armatei populare.

În loc de mariaj — despărţire

În seara zilei de 29 decembrie, D. Negel, mareşalul Palatului, i-a comunicat regelui, care se afla la Sinaia, cererea şefului guvernului de a fi primit în audienţă, pentru a doua zi dimineaţa. Conform uzanţelor, regele trebuia să vină la Bucureşti abia în ziua de 31 decembrie 1947, pentru Tedeumul de la Patriarhie şi primirea tradiţională a corpului diplomatic. Dr. Petru Groza a cerut regelui să vină cu o zi mai devreme, în vederea rezolvării „unor probleme de stat, fără a da nici un alt detaliu. I s-a mai transmis monarhului doar că, datorită importanţei chestiunilor ce urmau să fie discutate în cursul audienţei solicitate de primul ministru, trebuia să vină la Bucureşti împreună cu mama sa, regina Elena. Atît regele, cît şi persoanele din anturajul său considerau că obiectul principal al audienţei nu putea să fie decît proiectatul mariaj.

A doua zi, la ora 11,45, regele Mihai, împreună cu regina mamă, a revenit în Capitală. La sosire, M. Ioaniţiu şi D. Negel l-au informat că **„se petrece ceva neobişnuit“,** dar în mod precis nu ştiau ce. Nerăbdarea şi curiozitatea familiei regale, ca şi a sfetnicilor, a fost însă de scurtă durată : la ora 12,15, la Palatul din Şoseaua Kiseleff, de pe malul lacului Herăstrău, s-au prezentat dr. Petru Groza, preşedintele Consiliului de Miniştri, şi Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general al C.C. al P.C.R. Primul ministru a arătat regelui că evenimentele din România au pus la ordinea zilei problema schimbării formei de stat şi, exprimîndu-şi dorinţa de a accepta **„o despărţire prietenească“,** i-a cerut, în numele guvernului, al tuturor forţelor democratice, al poporului, să abdice. Sub-

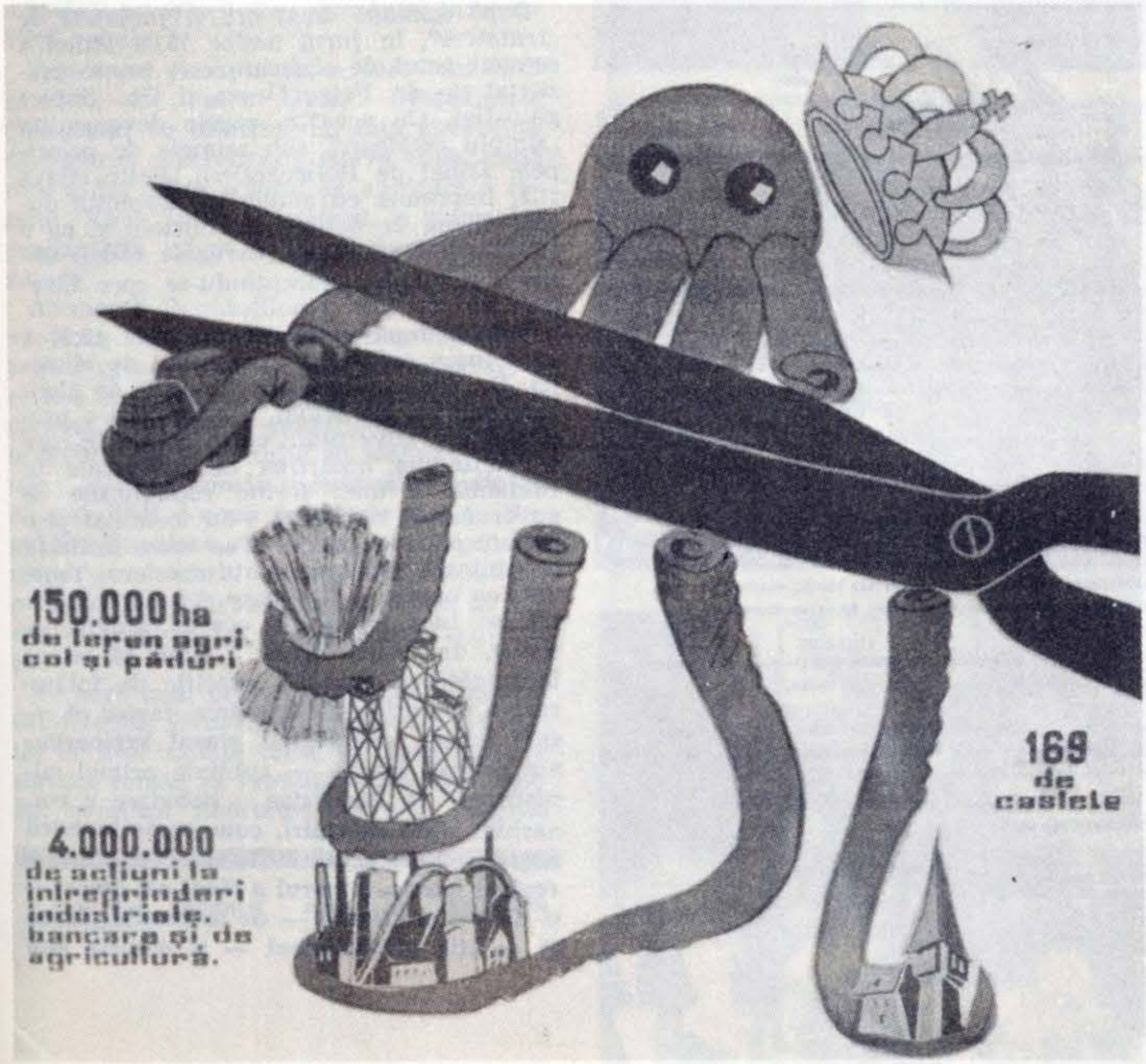

Tăierea tentaculelor caracatiţei monarhice **(Scînteia, 1947)**

liniind că în condiţiile raportului real de forţe orice împotrivire era sortită eşecului şi că poporul român, care nu avea de ales alt drum decît acela al Republicii, aştepta acum ştirea abdicării. Petru Groza i-a înmînat regelui Mihai I actul de abdicare pentru a-l semna.

Acest act — după cum relatează A. Gould Lee, biograful regelui — primul ministru **„l-a scos din dosarul cu scoarţe roşii pe care-l ţinuse în mîini de cînd venise".**

Tot Gould Lee povesteşte că pentru moment regele a rămas uluit, întrucît nu se gîndise niciodată ca abdicarea **„să-i fie impusă atît de brusc, în mod atît de degajat".**

Desigur, pentru oricine dorea să vadă realitatea, era clar că într-o zi sau alta Mihai trebuia să părăsească tronul. O arăta însăşi logica evoluţiei evenimentelor interne. Mihai a încercat o manevră de ultimă oră, căutînd o soluţie pentru a evita abdicarea. El a solicitat **„un răgaz de 48 de ore spre a analiza situaţia",** deşi în declaraţia făcută cu opt zile înainte, în cursul audienţei de la 22 decembrie 1947, promisese dr-ului Petru Groza că nu se va opune schimbărilor cerute.

I s-a arătat că trebuia să se pronunţe imediat.

Mihai I-iu

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională

Rege al României

La toţi de faţă şi viitori, sănătate

In viaţa Statului român s'au produs în ultimii ani adînci prefaceri politice, economice şi sociale, cari creiat noi raporturi între principalii factori ai vieţii ă Stat.

Aceste raporturi nu mai corespund astăzi condiţiunilor stabilite de Pactul fundamental-Constituţia Ţării-ele cerînd o grabnică şi fundamentală schimbare.

In faţa acestei situaţiuni, în deplină înţelegere cu factorii de răspundere ai Ţării, conştient şi de răspunderea ce-mi revine, consider că instituţia monarnică nu mai corespunde actualelor condiţiuni ale vieţii noastre de Stat, ea reprezentând o piedică serioasă în calea desvoltării României.

In consecinţă, pe deplin conştient de importanţa actului ce fac în interesul poporului român,

A B D I C

pentru mine şi pentru urmaşii mei dela Tron, renunţând pentru mine şi pentru ei la toate prerogativele ce le-am exercitat ca Rege al României.

Las poporului român libertatea de a-şi alege noua formă de Stat.

Dat la Bucureşti,
astăzi 30 Decembrie 1947.

Neputînd obţine decît o jumătate de oră pentru gîndire, Mihai s-a retras într-o cameră alăturată, pentru a se sfătui cu regina Elena şi cu consilierii săi, Ioaniţiu şi Negel. Împreună cu aceştia, a citit actul de abdicare şi a încercat să obţină legătura cu exteriorul. N-a reuşit : paza Palatului din Şoseaua Kiseleff fusese între timp schimbată şi clădirea înconjurată de trupe credincioase guvernului ; nimeni nu putea intra sau ieşi, iar telefoanele, deconectate, amuţiseră. Regele a revenit în sala de audienţe, împreună cu mama sa. După cîteva aprecieri privind graba cu care trebuia tranşată situaţia monarhiei, regele a cerut relaţii privind condiţiile de ordin material şi soarta familiei regale după abdicare.

În şedinţa Consiliului de Miniştri, ţinută în aceeaşi zi, dr. Petru Groza arăta că abolirea monarhiei **„s-a făcut prin bună învoială".** Primul ministru a avut în vedere, desigur, înţelegerea stabilită încă înainte cu Mihai pentru a semna actul de abdicare, înţelegere care, printre altele, prevedea : dreptul lui Mihai de a lua o parte din imensa avere a Coroanei (devize, tablouri, aur, diferite valori mobiliare) ; o rentă viageră substanţială pentru el şi urmaşii săi ; dreptul de a fi însoţit de o serie de persoane apropiate şi slujitori etc.

După aproape două ore şi jumătate de „tratative", în jurul orelor 15,00 Mihai a semnat actul de abdicare ce-i fusese prezentat de dr. Petru Groza şi Gh. Gheorghiu-Dej. Cu aceasta, regele devenea un „simplu cetăţean". sub numele de principele Mihai de Hohenzollern. Peste cîteva zile, împreună cu mama sa, devenită ducesa Elena de Schleswig-Holstein şi cu o suită de 30 persoane, exregele Mihai părăsea România, îndreptîndu-se spre Elveţia.

Îndată după abdicare, la orele 15,30 a avut loc o şedinţă a Consiliului de Miniştri. Dr. Petru Groza a citit actul de abdicare semnat de Mihai. S-a adoptat o proclamaţie a guvernului către popor, în care se consemna hotărîrea de instaurare în România a unei forme republicane de guvernămînt. Totodată s-au formulat propuneri privind constituirea unor instituţii republicane şi componenţa acestora. Toate acestea urmau a fi supuse Adunării Deputaţilor. Încă în cadrul acestei şedinţe istorice, dr. Petru Groza a ţinut să releve însemnătatea modului specific de înlăturare a monarhiei în România, faptul că regele însuşi, **„înţelegînd glasul vremurilor s-a retras".** Istoria — sublinia primul ministru — va înregistra o lichidare a monarhiei **„fără zguduiri, cum poate inamicii noştri n-ar fi dorit. Utilizînd o expresie a reginei mame, poporul a făcut azi divorţ — şi decent şi elegant — de monarhie. Vreau să se ştie pretutindeni — şi aceasta este**

foarte important — că lucrul acesta s-a făcut cu cumințenie, la timpul său".

Ședința la care, în afară de membrii guvernului, a participat și Mihail Sadoveanu, președintele Adunării Deputaților, s-a terminat la orele 16,10.

După opt decenii, cîte trecuseră de la instaurarea domniei Hohenzollernilor în România, poporul român se elibera pentru totdeauna de instituția anacronică și parazitară a monarhiei — instrument al dominației claselor exploatatoare și a capitalului străin, frînă în calea realizării năzuințelor profunde ale maselor largi populare, a progresului societății românești. **„Prin înlăturarea monarhiei** — se arăta în proclamația adresată poporului de către guvern — **se deschid democrației noastre populare căi noi de măreție înfăptuiri... Să înălțăm noua formă de viață a statului nostru, Republica Populară Română, Patria tuturor celor ce muncesc cu brațele și mintea de la orașe și sate".**

Împlinirea idealului

Seara, între orele 19,10-19,55, într-o atmosferă de mare însuflețire, a avut loc, sub președinția lui Mihail Sadoveanu, ședința extraordinară a Adunării Deputaților, care a consfințit abolirea monarhiei și a hotărît transformarea României în republică populară.

Primit cu vii aplauze, a luat mai întîi cuvîntul dr. Petru Groza. Președintele Consiliului de Miniștri, cu fața strălucind de bucurie, a privit sala cîteva clipe, după care a dat citire actului de abdicare a regelui. Apoi, vădit emoționat, a prezentat proclamația adresată poporului de către guvern.

Adunarea Deputaților a luat act de renunțarea lui Mihai, atît pentru el cît și pentru urmașii săi, la toate prerogativele ce le-a exercitat ca rege al României și a aprobat proclamația guvernamentală. Cînd în incinta Parlamentului au răsunat cuvintele : **„Poporul român a dobîndit libertatea de a-și clădi o nouă formă de stat — Republica Populară..."** — cuprinse în proclamație — membrii guvernului, deputații, publicul din balcoane, sculîndu-se în picioare, au aplaudat și ovaționat minute în șir.

Pe baza unui proiect depus de deputatul Gh. Nechiti, Adunarea Deputaților a adoptat în unanimitate legea de constituire a statului român ca republică populară. Astfel, cucerind libertatea de a-și înfăptui

Populația Capitalei salută cu entuziasm Republica

forma de stat corespunzătoare năzuințelor sale, poporul român s-a folosit din prima zi de acest drept, votînd, prin reprezentanții săi în Parlament, actul de naștere a Republicii. Legea stabilea ca puterea legislativă să fie exercitată de Adunarea Deputaților (pînă la constituirea unei Adunări Legislative Constituante); se forma un Prezidiu compus din cinci membri, aleși cu majoritate de Adunarea Deputaților, dintre personalitățile vieții publice, științifice și culturale a țării.

În primul Prezidiu al Republicii au fost aleși: Constantin Parhon, Mihail Sadoveanu, Ștefan Voitec, Gheorghe Stere, Ion Niculi. Aceștia au depus, pe rînd, jurămîntul în fața Adunării Deputaților: **„Jur a apăra drepturile și libertățile democratice ale poporului român și independența și suveranitatea Republicii Populare Române, precum și legile sale".** Gheorghe Stere, nefiind prezent în București, a depus jurămîntul în ședința următoare, convocată special în acest scop, la data de 31 decembrie 1947. Cu alegerea prezidiului și depunerea jurămîntului de către membrii acestuia s-au încheiat lucrările ședinței extraordinare a Adunării Deputaților din 30 decembrie 1947.

În aceeași zi, Prezidiul Republicii l-a însărcinat pe dr. Petru Groza cu formarea noului guvern, în componența căruia au intrat reprezentanți ai Partidului Comunist Român, Partidului Social-Democrat, Sindicatelor, Frontului Plugarilor, Uniunii Populare Maghiare, ai organizațiilor obștești și democratice hotărîte să militeze pentru construirea orînduirii socialiste.

Încă în după-amiaza zilei de 30 decembrie 1947 a început o amplă acțiune de informare a maselor populare, a opiniei publice asupra marilor evenimente ce avuseseră loc. Pînă la deschiderea lucrărilor Adunării Deputaților, P.C.R. a asigurat apariția unei ediții speciale a ziarului **Scînteia,** consacrată evenimentelor. Posturile de radio — care, între timp, aduseseră la cunoștință ascultătorilor că vor transmite un important comunicat — au difuzat textul actului de abdicare și al proclamației guvernamentale. A doua zi, în numărul special de Anul Nou, **Scînteia** a publicat, în facsimil, actul de abdicare semnat de ex-regele Mihai, proclamația guvernului, componența Prezidiului Republicii și a noului guvern, legea pentru proclamarea Republicii, un reportaj asupra desfășurării lucrărilor ședinței Adunării Deputaților, precum și un amplu articol intitulat **Prin Republica Populară spre noi înfăptuiri.** Ediții speciale consacrate marelui eveniment, au editat și unele organe de presă județene ale P.C.R. (**Dezrobirea** — Galați; **Înainte** — Dolj; **Gazeta Gorjului** — Gorj etc.).

În noaptea de Anul Nou 1948, la posturile de radio au rostit mesaje dr. Petru Groza — în numele guvernului și prof. dr. Constantin I. Parhon — în numele Prezidiului Republicii.

Marea veste a proclamării Republicii a provocat o explozie de entuziasm general. Încă din seara zilei de 30 decembrie, masele populare și-au exprimat profunda bucurie și satisfacție. În orașe și sate, pe străzi și în piețele publice, în întreprinderi și instituții s-au desfășurat manifestații, adunări, mitinguri care au căpătat aspectul unor impresionante serbări populare. În București, zeci și zeci de mii de oameni s-au adunat în Piața Palatului, în Piața Gării de Nord, la „Malaxa" și la „Grivița", în Bariera Vergului, în Piața Unirii și în Piața 7 Noiembrie, cîntînd, scandînd lozinci, prinzîndu-se în hore. Pînă departe se auzeau lozincile: **Muncitori, țărani, sol-**

...Sumbră, dezolantă, apăsătoare, atmosfera acelei porțiuni de peron în amurgul care cobora peste Sinaia. „Gara regală", cum i se spusese pînă mai deunăzi, despuiată de fastul obișnuit, lipsită de forfota fracurilor marilor demnitari ai „Curții" și de strălucirea uniformelor de paradă ale gărzii regale era, în acea seară de 3 ianuarie 1948, aproape pustie. Totuși, în trenul tras la peron, în vagoanele cu storurile lăsate, se afla cel care, pînă cu cîteva zile înainte, fusese regele României. Înconjurat de cei mai apropiați membri ai fostei camarile care îl însoțiseră pretutindeni, Mihai de Hohenzollern își făcuse bagajele și aștepta placid să plece, pentru totdeauna, din țara care nu-l dorise niciodată, nici pe el nici pe predecesorii săi.

La cîteva zeci de metri, în gara destinată muritorilor de rînd, forfota obișnuită: oameni care plecau sau soseau, însoțiți de rude, prieteni, cunoscuți. Pe ultimul descendent al dinastiei Hohenzollern nu-l petrecea nimeni, nu-l regreta nimeni... Dimpotrivă, la Sinaia, în celelalte orașe, la sate, pretutindeni, poporul se bucura din plin de plecarea lui Mihai, ecoul proclamării Republicii fiind încă foarte viu în întreaga țară.

Doar cîțiva corespondenți de presă străini încercau, în acea seară de iarnă, să furnizeze ziarelor la care erau acreditați material de senzație. Truda gazetarilor a fost zadarnică. Ușile vagoanelor rămîneau închise, ferestrele oblonite: Mihai nu ținea să comenteze în nici un chip hotărîrea poporului și a istoriei. Doar o

Neregretaţi de nimeni, exregele României şi mama sa au ajuns la Lausanne

daţi, Republica s-apăraţi ; Să trăiască să-nflorească, Republica Românească ; Să muncim şi să luptăm Republica s-apărăm ; Muncitori, soldaţi, ţărani, toţi sîntem republicani.

În ziua de 31 decembrie 1947, în municipii, oraşe — reşedinţe de judeţ —, centre muncitoreşti populaţia s-a adunat în mod spontan în fata sediilor P.C.R., ale prefecturilor şi primăriilor pentru a saluta proclamarea Republicii. La aceste întruniri au luat cuvîntul reprezentanţi ai P.C.R., P.S.D., Frontului Plugarilor, sindicatelor, prefecturilor de judeţ sau primarii oraşelor respective, reprezentanţi ai armatei etc.

Adunările şi serbările populare care au avut loc în întreaga ţară după 30 decembrie, precum şi conţinutul sutelor de telegrame, moţiuni şi scrisori adresate C.C. al P.C.R., guvernului, Prezidiului R.P.R., Adunării Deputaţilor arătau clar că masele de oameni ai muncii înţeleseseră pe deplin imensa semnificaţie politică a instaurării Republicii.

Prin modul în care a pregătit şi a asigurat abolirea monarhiei şi proclamarea Republicii, partidul comunist a făcut o nouă dovadă a maturităţii sale politice, a capacităţii de a-şi elabora strategia şi tactica pornind de la realităţile ţării, de a mînui toate formele de acţiune şi luptă revoluţionară, potrivit necesităţilor. Prin exemplul ţării noastre s-a confirmat astfel încă o dată adevărul incontestabil că reuşita activităţii partidului pentru cucerirea de către clasa muncitoare şi aliaţii săi a puterii şi pentru edificarea socialismului depinde în măsură hotărîtoare de capacitatea de a aplica principiile generale ale marxism-leninismului la particularităţile istorice şi naţionale ale fiecărei ţări.

La 30 decembrie 1947 s-a împlinit, pe un plan superior, idealul spre care au năzuit atîtea generaţii de înaintaşi. Momentul proclamării Republicii, parcă simbolic ales la sfîrşitul unui an şi începutul altuia, a marcat în evoluţia societăţii româneşti sfîrşitul unei epoci şi începutul alteia, începutul epocii glorioase a revoluţiei şi construcţiei socialiste.

ştire laconică avea să consemneze consumarea ultimei scene a acestui act : „Suita fostului rege se compune din 30 de persoane şi călătoreşte într-o garnitură formată din 8 vagoane (6 vagoane-salon şi 2 vagoane bagaje)."

În plină noapte trenul părăsea ţara. La Budapesta, la Viena şi la Linz, alţi corespondenţi de presă au încercat şi ei să-l abordeze pe fostul monarh. Inutil, însă, deoarece acesta s-a abţinut de la orice declaraţie.

La Linz, Salzburg, ca şi pe teritoriul elveţian, o mînă de transfugi au încercat să organizeze acţiuni promonarhiste. Tentative penibile, pe care nu le-a luat nimeni în seamă. Nici măcar fostul rege... De altfel, guvernul elveţian acceptase intrarea lui pe teritoriul ţării, cu condiţia ca Mihai să se abţină de la orice activitate politică îndreptată împotriva României, precum şi a altor ţări. „Regele — se arăta într-o emisiune a unui post de radio elveţian — trebuie să se conformeze legilor ţării care îi oferă ospitalitate".

După o scurtă şedere acolo, la începutul lunii martie 1948 fostul suveran a plecat în S.U.A. În vara aceluiaşi an, revenind în Europa, s-a căsătorit la Atena cu principesa Anna de Bourbon-Parma, stabilindu-se ulterior definitiv în Elveţia. Consemnat la rubricile mondene ale presei occidentale, evenimentul n-a depăşit limitele senzaţionalului efemer. Domnul Mihai de Hohenzollern, persoană particulară ca orice muritor de rînd, n-avea cum să mai iasă din anonimatul la care îl condamnase istoria..,

l'Unità Le Monde ПРАВДА THE TIM

PRESA INTERNAȚIONALĂ DESPR

„Cu atît mai bine pentru

TRAIAN CARACIUC
Doctor în istorie

Memorabilul eveniment de la 30 decembrie 1947 a avut un puternic ecou în presa internațională. Numeroase organe de presă de peste hotare au consemnat momentul, apreciind instaurarea Republicii ca o victorie a poporului și subliniind contribuția oamenilor muncii din România la întărirea sistemului mondial socialist.

Entuziasmul prietenilor, furia dușmanilor

Întreaga țară, de la București pînă la Iași și de la Constanța pînă la Arad, arăta, de exemplu, ziarul **Pravda** din 5 ianuarie 1948, este cuprinsă de un entuziasm fără precedent. Într-un alt articol, același organ de presă sublinia : „Succesele obținute de poporul român dovedesc din nou lumii întregi forța vitală nelimitată a acestui tip de stat — Republica Populară".

Reliefînd semnificația istorică a nașterii unei noi republici în această zonă a Europei, ziarul **Borba** din 1 ianuarie 1948, arăta: „Poporul Iugoslaviei se bucură de noua victorie a democrației române — proclamarea Republicii Populare Române. Aceasta constituie victoria forțelor democratice în luptele lor pentru construcția țării și întărirea democrației". „Poporul albanez împreună cu toate națiunile democratice — consemna **Bashkimi** din 2 ianuarie 1948 — privește cu admirație dezvoltarea democrației române și urează poporului român noi succese în această direcție". **Rabotnicesco Delo,** organul P.C. din Bulgaria, scria : „Înlăturarea monarhiei înseamnă consolidarea definitivă a democrației populare în România. Fără îndoială, aceasta este un mare succes pentru apărarea democrației și păcii în lumea întreagă". În Ungaria, ziarul **Szabadnép** din 4 ianuarie 1948, releva că „abolirea monarhiei și transformarea României într-o republică democratică fac democrația română mai puternică. Salutăm cu căldură lichidarea monarhiei, ca un succes al democrației române". La rîndul său, ziarul polonez **Glos Ludu** din 4 ianuarie 1948, într-un articol special consacrat României, sublinia că „lichidarea monarhiei a fost rezultatul schimbărilor democratice din această țară".

Succesul marii bătălii pentru Republică a fost comentat cu deosebite elogii de organele partidelor comuniste și muncitorești din țările capitaliste. „Victoria Republicii în România — releva de pildă ziarul **L'Humanité** din 1 ianuarie 1948 — contribuie la bilanțul pozitiv cu care se încheie anul pentru forțele democrației din lumea întreagă *. „Întreaga presă britanică — constata **Daily Worker** din 1 ianuarie 1948, organul Partidului Comunist din Marea Britanie — a înregistrat cu viu interes știrea abdicării fostului rege al României și instituirea Republicii Populare Române. Această abdicare — aprecia în continuare ziarul — constituie o răsturnare a tuturor planurilor uneltite în Vest de folosire a monarhiei drept instrument împotriva poporului după eliberarea României". Ziarul **Le Drapeau Rouge** din 2 ianuarie 1948, or-

---

* Articolul care ocupa locul central pe prima pagină era o replică dată de organul de presă al P.C.F. unui comentariu făcut de cunoscutul diplomat burghez francez André François-Poncet, care, analizînd evoluția vieții internaționale, inclusiv evenimentele din România, aprecia, din punctul său de vedere, anul 1947 ca „un an trist" *(Le Figaro,* din 31 decembrie 1947).

30 DECEMBRIE

u România !“

ganul P.C. din Belgia, sublinia semnificaţia deosebită a evenimentului, faptul că : „poporul român a devenit suveran deplin în ţara sa, ceea ce deschide larg drumul spre dezvoltarea democraţiei populare“. Într-un alt număr al aceluiaşi ziar, erau relevate cele două tendinţe conturate în presa occidentală : „Dacă presa democratică salută cu simpatie tînăra Republică, presa reacţionară a dezlănţuit un atac furibund împotriva noului regim“. În Italia, presa partidului comunist a primit cu entuziasm ştirea. Astfel, **L'Unita** din 3 ianuarie, sublinia importanţa victoriei poporului român, „condus de partidul comunist în lupta cu monarhia“.

În perioada care a urmat, presa partidelor comuniste şi muncitoreşti a continuat să acorde transformărilor din ţara noastră importante spaţii pentru articole informative şi de analiză. Presa comunistă de pretutindeni a relevat cu satisfacţie fiecare succes al tinerei Republici, şi-a declarat solidaritatea cu lupta pentru socialism a poporului român.

La ora 17,15 — prima ştire

Abdicarea regelui Mihai şi instaurarea Republicii Populare Române au fost larg oglindite în publicaţiile de cele mai diferite tendinţe din lumea capitalistă, au fost viu comentate de marile agenţii de presă, de posturile de radio. Ziarele de orientare democratică au surprins aspecte veridice ale evoluţiei confruntării dintre forţele democratice şi monarhie. În acelaşi timp, o parte a presei burgheze, deşi recunoştea inevitabilitatea debarcării monarhului din România şi chiar caracterul progresist al fenomenului, s-a angajat într-o campanie de calomnii împotriva tinerei Republici. Alte organe de presă s-au situat pe poziţii neutre.

În ziua de 30 decembrie 1947, la orele 17,15, agenţia **France Presse** a captat prima informaţie despre abdicarea regelui, transmiţînd-o imediat prin radio. Posturile de recepţie ale acestei mari agenţii au zăbovit mai multe zile asupra Bucureştiului, retransmiţînd şi comentînd toate ştirile primite. Primul număr din anul 1948 al cotidianului **Le Monde** a consacrat prima pagină evenimentelor din România, pe care le considera „normale“. „Pentru nimeni din România, ca şi din străinătate, nu constituiau un secret contradicţiile adînci dintre regele Mihai şi guvernul Groza. Menţinerea monarhiei reprezenta o anomalie, al cărei sfîrşit se putea uşor prevedea“. Inevitabilitatea înlăturării monarhiei a fost consemnată şi de alte organe de presă franceze. „De mult timp — arăta ziarul **Le Parisien Libéré** din 31 decembrie 1947 — paradoxul unei republici populare în conţinut, adăpostită sub egida unei monarhii formale de fapt, era sortit eşecului“. Sub un titlu uriaş „Republica Română face primii săi paşi“, cotidianul **Ce Soir** din 1 ianuarie a scris : „Regele a înţeles că monarhia a devenit anacronică“.

Opinia publică din Anglia s-a găsit din primele ore ale instaurării Republicii în România, în faţa unui adevărat „val“ de ştiri şi comentarii. In ziua de 30 decembrie 1947 şi în zilele următoare, posturile de radio din Marea Britanie şi-au întrerupt programele obişnuite, pentru a transmite un mare număr de informaţii din România. „În Anglia — spunea comentatorul **B.B.C.**-ului, la cîteva ore după proclamarea Republicii — nu abdicarea regelui a surprins lumea, ci faptul că el a putut domni atît de mult într-un stat comunist. În ultimul timp, comuniştii s-au întărit, iar puterea regelui a scăzut“. Dacă organul conservatorilor **Daily Telegraph** scria : „Marea Britanie regretă sincer că regele Mihai a fost silit să abdice“, într-un comentariu din ziua de 2 ianuarie 1948 al postului de radio Londra se arăta că „declaraţiile premierului Petru Groza, metoda românească de a rezolva problemele importante, au făcut o impresie excelentă (în opinia publică — **n.a.**), fiind comentate pe larg de majoritatea ziarelor“. Articolul publicat în ziarul liberal **Manchester Guardian** din 31 decembrie 1947 de corespondentul B.B.C.-ului la Moscova, Alexander Werth, scotea în relief faptul că „în vremurile actuale, continuarea monarhiei în România ar fi fost o anomalie istorică“. Ziarul **Times** din 2 ianuarie 1948 arăta că situaţia dificilă a lui Mihai era urmarea „alunecării din ce în ce mai accentuate a României spre stînga“.

Realizări mari, cu complicații mici

În Elveția, **La Suisse** din 31 decembrie 1947, remarcînd, pe bună dreptate, că „monarhia a devenit ireconciliabilă cu noul regim", arăta că „ruptura a putut să se producă fără complicații, avînd în vedere că de aproape trei ani regele nu mai avea practic nici o putere". Reluînd această idee, în concluzia unui amplu articol consacrat îndepărtării regelui Mihai, **Gazette de Lausanne** din 1 ianuarie 1948 scria : „A realiza lucruri mari cu complicații cît mai mici și nu lucruri mici cu complicații mari, aceasta este formula ultimilor ani".

Presa din Italia aprecia în general pozitiv transformările esențiale intervenite în structura de stat a României. **Il Messagero** din 31 decembrie 1947 constata că „abdicarea lui Mihai nu a surprins opinia publică italiană". Numeroase organe de presă din Belgia au acordat o atenție deosebită „problemei românești" de la sfîrșitul anului 1947. „Dacă abdicarea regelui Mihai a surprins lumea, aceasta este numai datorită datei", scria **Le Peuple** din 1 ianuarie 1948.

Marile cotidiene din Statele Unite ale Americii au relevat, în ample articole și comentarii, abdicarea regelui Mihai și instaurarea unei noi forme de stat în România. Părerile exprimate prezentau în general o notă dominantă negativă, cu toate că și în acestea se recunoștea că monarhia „era o anomalie în condițiile schimbărilor fundamentale petrecute în viața acestei țări" **(New-York Times** din 31 decembrie 1947). Tot **New York Times** din 2 ianuarie 1948, arăta că „de cînd comuniștii ajunseseră stăpîni în țară, Mihai al României nu era decît o umbră a unui rege".

Abolirea monarhiei și instaurarea Republicii Populare Române au găsit, de asemenea, ecouri și reacții în presă și în comentariile posturilor de radio din Turcia, Spania, Portugalia, Danemarca, Austria, Finlanda, Norvegia, în țările din America Latină, precum și în alte părți ale lumii.

Momentul abdicării a constituit tema unor ample comentarii de presă, scrise de autori amatori de elemente senzaționale și care adeseori denaturau adevărul. Corespondenții străini acreditați la București transmiteau de asemenea marilor cotidiene și posturi de radio știri, unele dintre ele provenind din anturajul regal. Cotidianul american din statul Ohio **Cincinatti Star** din 6 ianuarie 1948 arăta : „Nefericitul adevăr (!) este că Mihai a fost detronat fiindcă era un obstacol în calea comuniștilor".

Exregele despre exrege

Unele organe de presă occidentale remarcau totuși că, în momentul înlăturării regelui, în țara noastră nu exista un curent promonarhic. „În România — menționa publicația pariziană **Regards** din 9 ianuarie 1948 — nu s-a ridicat nici un singur protest în fața abdicării regelui Mihai și Adunarea română a votat proclamarea Republicii în unanimitate".

Încercînd să discrediteze tînăra Republică cercurile reacționare din Occident au declanșat un val de calomnii împotriva regimului democratic din țara noastră, unele dintre ele cerînd intervenția directă în treburile interne ale poporului român. „Mihai — scria ziarul belgian **Vrai** din 11 ianuarie 1948 — [...] a fost lăsat singur și fără apărare". Alte ziare imputau puterilor occidentale lipsa de unitate și indiferența față de „revoluțiile comuniste", cerînd o intervenție imediată, „deoarece mîine ar putea fi prea tîrziu". La 31 decembrie 1947, exregele Carol II, care se afla la Lisabona, și-a dat cu presupusul că evenimentele „sînt extrem de grave pentru România și pentru situația internațională". Ziarul francez **Combat** publica un adevărat rechizitoriu împotriva noii Republici, făcînd zadarnice apeluri la o „analiză internațională a situației din România". Mai realist, **L'Ordre** din 5 ianuarie 1948 scria : „Momentul istoric pe care îl trăiește România este, păstrînd proporțiile și ținînd seama de timp și de loc, asemănător cu momentul istoric pe care l-a trăit Franța în 1792. **România s-a debarasat de regele său. Republica România nu s-a născut în sînge [...] și este cu atît mai bine pentru România"** (subl. ns.).

Retrospectiva mărturiilor internaționale, a ecoului pe care proclamarea Republicii l-a avut peste hotare, pun în valoare prezența activă a poporului român în complexul marilor probleme ale contemporaneității. În pofida unor aprecieri diferite, a unor informații contradictorii sau a unor aspecte de senzație, majoritatea relatărilor pun în evidență — cu voia sau fără voia lor — contribuția oamenilor muncii din România la întărirea forțelor socialismului, democrației și păcii, atașamentul profund al poporului nostru față de marile idealuri ale umanității, progresului și civilizației.

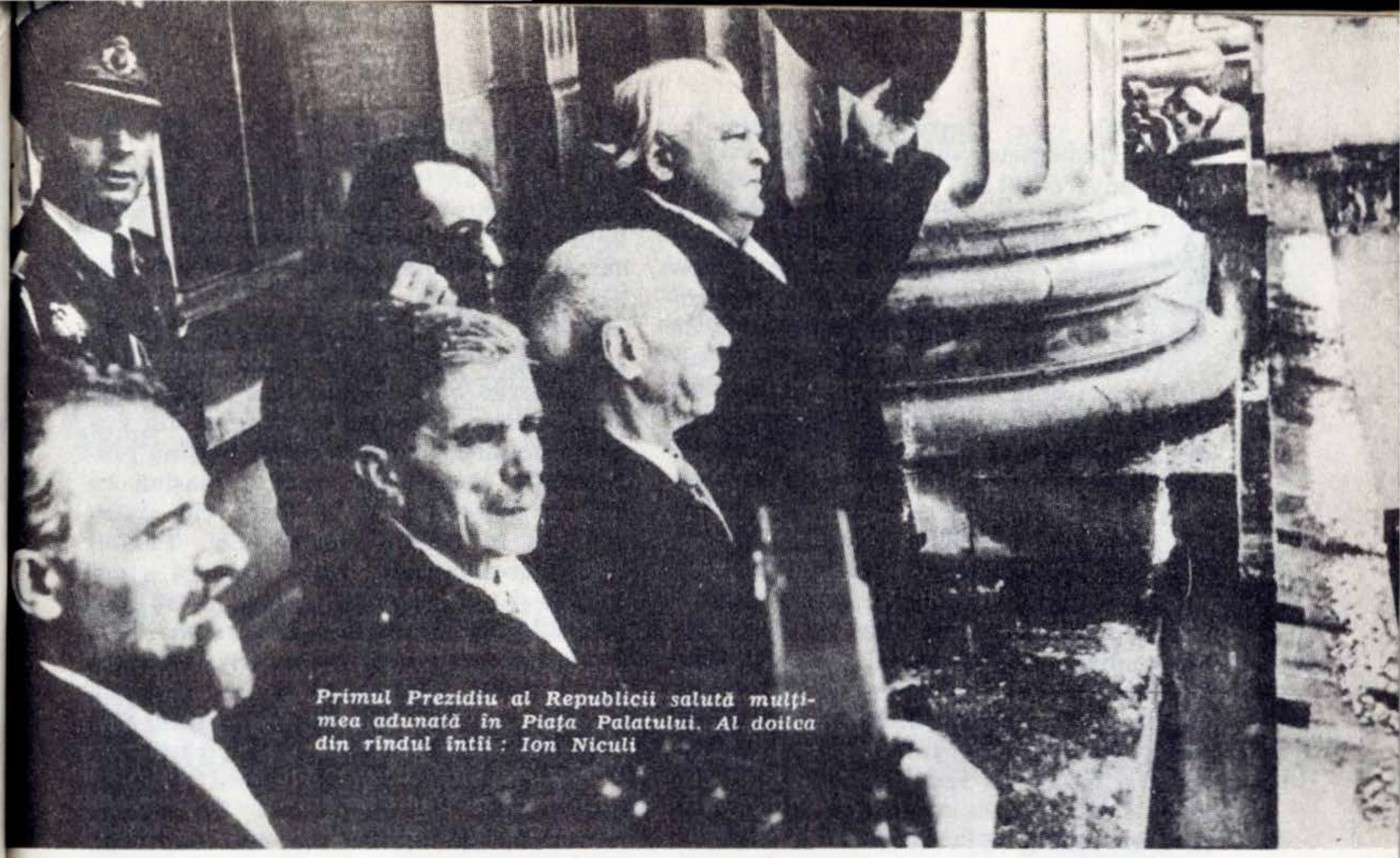

Primul Prezidiu al Republicii salută mulțimea adunată în Piața Palatului. Al doilea din rîndul întîi : Ion Niculi

Membru al primului Prezidiu

ION NICULI

Am regăsit Iașii într-o zi blîndă de toamnă, cînd orașul îmbrăcase haină de sărbătoare pentru reînceperea cursurilor universitare. În stada Păcurari, la numărul 10, aproape de Biblioteca Centrală Universitară, tovarășul Ion Niculi **mă aștepta ca să depene, în fața microfonului, amintirile sale ; la 30 decembrie 1947, a devenit membru al primului Prezidiu al Republicii. La cei 85 ani ai săi, moș Niculi — cum îi spun tovarășii mai tineri și cum el însuși își spune uneori — e în continuare vioi și interesat de tot ce se petrece în jurul său. L-am găsit citind (fără ochelari !)** Război și pace, **de Tolstoi, un volum pe care, în 1948, muncitorii tipografi de la Editura Scrisul Românesc din Craiova l-au trimis „cu frățească tovărășie, vechiului și aprigului luptător pentru democrație și progres, Ion Niculi"... Omagiul avea valoare de simbol : moș Niculi, muncitor tipograf și el — fusese zețar la tipografia „Viața Românească" din Iași — împlinise 30 ani de activitate în cadrul mișcării muncitorești.**

Discuția noastră s-a închegat de la aceste amănunte... Înapoi, înspre 1918, după demobilizare... Primele revendicări... primele succese ; o grevă în ajunul celei de la 13 decembrie, din București... Reînființarea sindicatelor, constituirea Partidului Comunist Român. Tovarășul Niculi trece în revistă, ordonat, toată succesiunea evenimentelor acelor ani. În 1924, a fost ales secretar al Comisiei locale a sindicatelor, și a candidat la alegerile pentru Consiliul comunal din Iași. Îmi istorisește toate acțiunile întreprinse în calitate de consilier comunal, adevărate bătălii, în condițiile în care regimul de atunci înțelegea să-și mobilizeze toate forțele împotriva mișcării muncitorești.

— Ei, bădiță, m-am străduit și eu, și-am muncit, și-am luptat cît am putut, în mijlocul oamenilor, și pentru ei...

De altfel, și azi, moș Niculi e tot în mijlocul oamenilor și, pe cît îl țin puterile, tot pentru ei activează.

Pentru cititorii Magazinului istoric, **tovarășul Ion Niculi evocă evenimentele dinainte și din timpul proclamării Republicii *. Am transcris, cît am putut mai fidel, relatarea sa, plină de culoare și pitoresc.**

Ștefan S. GOROVEI

---

* Vezi și *Magazin istoric*, nr. 9/1967.

În 1945, eram președintele Comisiei locale a sindicatelor din Iași. După instaurarea guvernului dr. Petru Groza la cîrma țării, am inițiat unele acțiuni pentru ca patronii care își părăsiseră întreprinderile să plătească muncitorilor salariile restante, să se achite taxele de asigurări sociale pentru care fuseseră oprite sume de bani din lefuri, să li se plătească muncitorilor concediul etc. În acțiunea aceasta, am avut un mare sprijin din partea partidului comunist și din partea primului ministru Petru Groza. Și am reușit să obținem de la patroni ca să le dăm muncitorilor drepturile lor. Asta a fost în '45.

În '46, la alegerile din noiembrie, am fost și eu propus candidat pentru Camera Deputaților și am fost ales. La deschiderea Camerei, regele Mihai a venit, după un vechi obicei, să rostească „mesajul tronului". Și a venit, în fine, a spus mesajul, ne-a felicitat pentru alegerea în Cameră și ne-a urat spor la muncă. S-a hotărît, după asta, ca să se dea un răspuns la acest mesaj, și în Cameră s-a trecut la alcătuirea unei delegații de 40 deputați, între care au fost alese și patru femei.

Ei, și s-a întocmit răspunsul la mesaj, urmînd ca a doua zi, după ședință, să mergem in corpore pentru a-l prezenta la Palatul Regal. Dar trebuia să mergem în ținută de rigoare. Întrucît eu, ca muncitor, nu aveam așa o îmbrăcăminte, am gîndit că oi face ce-oi face să mi-o procur. De unde ? M-am gîndit că poate găsesc la careva din conducerea Uniunii tipografilor ; sediul ei era în strada Gutenberg ; m-am dus pe acolo. Dar se făcuse tîrziu, era ora nouă și jumătate. Acolo n-am găsit decît garda care păzea sediul și vreo doi salariați care mai aveau treburi pe acolo. Întors acasă, am stat și m-am frămîntat de unde să iau eu haine, pentru că eu nu puteam să nu țin socoteală de conducerea partidului și nu-mi convenea să se creadă că sînt un recalcitrant.

Și atunci, m-am sculat a doua zi, așa, pe la orele cinci, și m-am dus în strada Orlando, unde era sediul deputaților comuniști, crezînd că voi găsi acolo pe vreun tovarăș care să-mi procure costumul necesar, ca să mă pot prezenta în ținuta cerută de protocol. N-am găsit pe nimeni. Știam că la alt sediu, din B-dul Primăverii, mai sînt niște deputați de-ai noștri, și-am întrebat de doctorul Mîrza. Cu chiu, cu vai, am nimerit la sediul respectiv. Însă și acolo mai erau vreo doi-trei deputați care n-aveau haine, ca și mine. Au apucat ei să se împrumute, așa că eu tot fără haine am rămas. Și atunci doctorul Mîrza a spus : „Uite ce facem : hai să te îmbrac eu, cu hainele mele". El avea haine de diplomat, fusese numit ambasador în Belgia.

Și așa, îmbrăcat cu hainele lui, m-am pornit spre Cameră. De acolo, am plecat cu un escadron de jandarmi în față ; după dînșii, venea un inspector general din Poliția Capitalei, pe urmă venea mașina președintelui Sadoveanu, apoi o mașină cu doi vicepreședinți, și pe urmă cîte patru deputați în fiecare mașină. La Palatul Regal, ne-a introdus într-o cameră a palatului și s-a prezentat în fața noastră un mareșal, Ulea, care ne-a spus cum se va desfășura ceremonia prezentării răspunsului la mesaj. Maiestatea Sa va fi acolo, în sala tronului ; domnul Sadoveanu va fi la cîțiva metri de el, va citi răspunsul și i-l va înmîna, și după aceea Maiestatea Sa, împreună cu domnul Sadoveanu, va veni în fața noastră, iar noi, deputații, fiind aranjați cîte patru în rînd la o distanță de doi metri rînd de rînd, va merge Maiestatea Sa, va da mîna cu fiecare și fiecare va spune : „Să trăiți Maiestate : mă numesc **așa,** sînt deputat din **cutare** localitate". A venit și în fața mea și eu am stat și m-am gîndit : să-i mai spun acuma „Să trăiți Maiestate ?". Cînd a ajuns în dreptul meu, am spus simplu : **„Mă numesc Ion Niculi și sînt deputat de orașul Iași"** — și gata socoteala.

În 1947, pe la începutul lui noiembrie, s-a hotărît ca Gh. Tătărăscu să fie scos din funcția de ministru de Externe. Mihai însă n-a vrut să semneze acest decret. Refuzînd regele, s-a hotărît ca Tătărăscu să fie scos prin votul deputaților Camerei. A fost convocat la Parlament de trei ori. Odată n-a venit, motivînd că-i bolnav, a doua oară n-a venit, tot așa motivînd, a treia oară tot n-a venit. Și atunci s-a hotărît să-l scoatem din funcție pe Tătărăscu, în absența lui. Am avut cinstea ca ședința aceasta s-o prezidez eu. E un eveniment mare în viața unui muncitor dintr-un fund de Moldovă, să conducă o adunare a deputaților, în care se afirmă în adevăr suveranitatea poporului.

Spre sfîrșitul lui decembrie 1947, se prezintă acasă la mine tovarășul Zaharia Dumitru, și el deputat în Cameră, și-mi spune să mă îmbrac și să-mi iau și cîteva schimburi, că mergem la București, unde avem niște treburi de rezolvat.

La Bucureşti, sîntem cazaţi la hotelul **Continental,** unde ni se spune să ne odihnim puţin şi să aşteptăm, că o să fim anunţaţi cînd să mergem la Cameră. Mergem, în fine, la Cameră, noi, deputaţii de Iaşi, ca şi cei veniţi din alte localităţi.

În şedinţă, se anunţă abdicarea regelui şi se dă citire unei legi care spune că dr. Constantin Parhon devine preşedinte al Prezidiului Republicii Populare Române. Alături de dînsul, patru membri ai Prezidiului : M. Sadoveanu, Ştefan Voitec, Gheorghe Stere şi... Ion Niculi.

Am trăit evenimente pe care n-am să le uit cît am să trăiesc, şi care m-au umplut de bucurie. M-am gîndit numaidecît că s-a terminat cu familia regală şi că, desigur, lucrurile se vor schimba din ce în ce mai bine pentru întregul popor muncitor.

...Şi, cu aceste gînduri, ne-am pus cu toţii la treabă...

30 decembrie 1947

Emisie specială de noapte

C. KORMOS

O seară blîndă de iarnă. Pînă la sfîrşitul anului 1947 mai erau 30 ore.

Mergeam liniştit spre imobilul din strada N. Filipescu, unde se afla pe atunci agenţia de presă „Agerpres". În calitate de gazetar, cu 13 luni în urmă — înaintea alegerilor din noiembrie 1946 — aici îl auzisem pe primul ministru dr. Petru Groza spunînd unui diplomat apusean : „Nu mă surprinde că vă miraţi de buna mea dispoziţie. Ştiu că după remiterea ultimului protest care mi-a fost adresat de către guvernul Dv., v-aţi aşteptat să am o faţă mai lungă, însă, orice aş face, n-aş putea s-o lungesc atît cît să egaleze lungimea notei Dv. : bărbia mea ar atinge podeaua !"

De 13 săptămîni făceam acest drum de două ori pe zi. De două ori pe zi redactam buletinul de ştiri „Agerpres" în limba engleză, transmis în eter de către un telegrafist de la Poşta Mare, primul serviciu cotidian de informare pentru străinătate în istoria presei româneşti. Înfiinţarea lui răspundea unei nevoi acute de a răspîndi adevărul despre România în lume. Îmi amintesc cît de presantă era această nevoie după 23 August 1944 cînd, aflîndu-mă la Londra, am fost mai lipsit de ştiri demne de încredere despre ceea ce se întîmpla acasă decît chiar în perioada 1941-1944, în care B.B.C.-ul şi presa urmăreau şi preluau cît mai multe din informaţiile despre Rezistenţa antifascistă din România. Zvonuri şi minciuni născocite în cafenele, cluburi, cabinete, reportaje fabricate de „martori oculari" care nu păşiseră pe pămîntul românesc, erau difuzate de mari agenţii de presă şi ziare apusene de larg tiraj. Acestei avalanşe de dezinformare, mijloc de război psihologic şi de presiune politică, i se opuneau noile realităţi româneşti, profundele transformări revoluţionare care începuseră să fie înregistrate în ţara noastră după 23 August 1944 şi pe care le aducea la cunoştinţa străinătăţii un mic colectiv compus din... doi gazetari şi o dactilografă.

Ideea creării acestui colectiv se născuse cu trei ani în urmă, din iniţiativa partidului, fiind elaborată şi discutată în primăvara anului 1947. Trecerea la faptă s-a realizat în luna septembrie a aceluiaşi an sub îndrumarea şi cu sprijinul acelei forţe care era motorul schimbărilor înnoitoare în toate sectoarele vieţii noastre — Partidul Comunist Român. Şi de 13 săptămîni transmitea operativ ştiri despre vijelioasele transformări din viaţa politică, economică şi socială a României noi. Citez din paginile 3-4 ale fondului nr. 196, Presa internă, M.P. care se află în Arhivele statului :

„Pentru informarea străinătății în toate domeniile de mai sus și îndeosebi pentru combaterea propagandei antidemocratice dusă de cercurile reacționare și fasciștii aflați în străinătate, «Agerpres» consideră că este absolut necesar să se înceapă emisiunile prin radio-telegrafie pentru agențiile de presă din străinătate. Pentru asigurarea buletinului de presă pentru străinătate al agenției e necesară perfectarea convenției cu P.T.T. pentru închirierea postului de la Sân Petru care poate fi recepționat cu ușurință atît în Vest cît și în Est și — cu unele dificultăți — chiar dincolo de ocean... În 60 de minute se pot transmite și recepționa prin morse 1 500 cuvinte, ceea ce înseamnă aproximativ 3 coloane de gazetă de știri..."

În acea noapte de 30 spre 31 decembrie 1947 am transmis mult peste trei coloane de gazetă pentru a spune lumii cum am înfăptuit și cum a salutat poporul romîn prima sa Republică.

Am urcat la etajul întîi și am deschis ușa biroului care devenise sediul emisiunii „Agerpres" pentru străinătate. În loc de bună seara, „documentaristul" mi-a spus laconic : „Ai auzit ? Pleacă ! S-a anunțat într-o ediție specială a ziarelor de după-amiază".

N-am mai intrat. Cu toate că nu mă așteptasem la această știre în acea zi, nu m-am mirat peste măsură. Dispariția monarhiei era un fenomen pe care îl impunea, în mod logic, mersul evenimentelor. Mulți observatori și comentatori credeau că Mihai nu va reveni din călătoria sa în Anglia și Elveția. Se spunea că ceruse sfatul lui Winston Churchill și bătrînul politician britanic îl îndemnase să se întoarcă. Oricum, situația nefirească a unor Hohenzollerni reacționari într-o țară care pășise pe drumul revoluției populare trebuia lămurită. Și a fost lămurită în ziua de 30 Decembrie 1947.

Spre uimirea mea, nu am putut găsi nici un exemplar al ediției speciale cu actul abdicării și proclamația guvernului. „Fă-ți rost de undeva", mi s-a spus. Salvarea mea a fost Tereza Macovescu, de la Radiodifuziune. Răspunzînd apelului meu telefonic, m-a anunțat că îmi poate împrumuta un ziar, dar va trebui să vin să mi-l iau. Alergînd spre studioul de radio, am avut norocul să găsesc un taxi vechi. L-am luat, fără să mă tocmesc cu șoferul-proprietar. La întoarcere, am constatat că piețele și străzile cunoșteau o animație neobișnuită.

Emisiunea „Agerpres" în limba engleză din 30 decembrie 1947 a început cu transmiterea celor două documente istorice. Între timp se întrunise Parlamentul, alegîndu-și drept organ conducător un Prezidiu. Lucrările Adunării, discursurile și declarațiile deputaților au fost transmise imediat. Acest lucru a devenit posibil grație alcătuirii unei „ștafete" de ziariști, care aducea succesiv de pe Dealul Mitropoliei și rezuma din mers filele procesului verbal al ședinței. După cîte îmi amintesc, din acest releu făceau parte Grigore Preoteasa, Vasile Dumitrescu, George Ivașcu, Octav Livezeanu, I. Pecher.

Operativitatea era asigurată. Redactarea buletinului era impulsionată de fluxul rapid al știrilor, și mai ales de faptul că eram conștienți de importanța lor. Ceea ce nu înseamnă că nu am avut dificultăți. De exemplu, trebuiau rezolvate probleme lingvistice cu implicații politice : cum numești în engleză Republica Populară Română, Marea Adunare Națională etc. ? Am găsit termenii potriviți, pînă atunci inexistenți în limba insulelor britanice, termeni care continuă să fie folosiți și astăzi.

Orele se scurgeau repede, în muncă intensă și încordată. Era noaptea tîrziu cînd am terminat relatarea evenimentelor memorabile din ziua aceea. Atunci am primit spaltul articolului de fond al ziarului **Scînteia** care urma să apară a doua zi. L-am rezumat și tradus, transmițîndu-l ca ultimă știre a buletinului. Înainte de închiderea emisiunii, însă, am mai dictat o propoziție, neplanificată în acea noapte plină de neprevăzut : „Long live the Rumanian People's Republic !"

Ridicîndu-mă de pe scaun, am văzut că deasupra mea atîrna — ca în toate instituțiile publice de atunci — portretul oficial al fostului rege. L-am luat jos și l-am așezat pe podea, cu fața spre perete.

Republica este un stat în care oamenii adunaţi îngrijesc singuri de soarta lor fără a-şi pune stăpîni pe cap, avînd în lucrarea lor drept regulă dreptatea şi drept ţintă frăţia.

NICOLAE BĂLCESCU, 1848

Iar de cînd veni Carol,
Ne-a lăsat cu capu gol.
Carol e lege de neamț,
La ciocoi sîntem argați.
Doamne, ce-om fi vinovați ?

Oltenia, 1907

* * *

Noi ți-am spus : „Drăguț cocon,
Ia mai dă-te jos din tron
Căci, făr' de Măria Ta,
Tot ne curge Dunărea".

Oltenia, 1949

* * *

Foaie verde, bob negară
Ce mai veselie-n țară,
Pling ciocoii de se-omoară
C-a plecat vodă din țară.
N-are cin' să-i mănuiască
Cine să-i mai ocrotească.
Au zburat pogoanele,
S-au dus milioanele,
Ce se fac cucoanele ?

Măgura, Prahova, 1949

* * *

...Am răsturnat monarhia
Azi mai mîndră-i România.

Făgăraș, Brașov, 1958

(Din arhiva Institutului de etnografie și folclor)

Că nu-i domnie mai fericită
Decît o republecă așezată

. . . . . .

În republecă-s toți cetățenii
Frați și fii ai unei maice bune.

ION BUDAI-DELEANU, 1800

Dinastiile au cauzat întotdeauna
suferințe și nenorociri națiunilor.

. . . . . .

...națiunile sînt mai presus de tronuri

ION HELIADE-RĂDULESCU, 1886

Esența republicii e dominațiunea voinței generale [a] celei adevărate [...] Republicii i se opune despoția, adică dominațiunea voinței celei private a dominatorilor ca atare...

SIMION BĂRNUȚIU, 1870

Lucrul acesta trebuie lămurit și propagandei stăpînilor, care se silesc a ne otrăvi viața politică cu o credință mincinoasă privitoare la monarhie, trebuie opusă propaganda oamenilor cinstiți și luminați, care să spuie verde : monarhia este o minciună și o nebunie.

CONSTANTIN C. BACALBAȘA, 1885

A fost odată, a fost un rege cumplit și lacom, care s-a lăsat ca o foamete strașnică asupra unui popor nenorocit, blajin, darnic și îndurător din cale-afară.

. . . . . .

Geld **[bani în lb. germană]**, Geld **și iar** Geld, **atîta știa el.**

ALEXANDRU VLAHUȚĂ, 1887

În adevăr, republica adevărată, republica socialistă, nu poate veni decît odată cu izbînda socialismului.

CONSTANTIN MILLE, 1890

Noi, socialiștii [...] dacă vroim sincer dezrobirea muncitorilor, dacă vroim desființarea monarhiei [...], atunci trebuie să căutăm să distrugem rădăcinile, temeliile acestor instituțiuni.

C. DOBROGEANU-GHEREA, 1892

...numai sub un regim republican lupta clasei muncitoare se poate desfășura în toată puterea ei.

TUDOR ARGHEZI, 1914

Poporul român va deveni fericit cînd se va scutura de monarhie, de regimul neoiobag, de falsitatea politicianismului și de regimul prezent. Socialismul va fi singurul aducător de fericire pentru poporul român, ca pentru toate popoarele.

MIHAI GH. BUJOR, 1914

...pretutindeni și întotdeauna [...], republicile au fost mereu victorioase, vecinic superioare pe toate cîmpurile de luptă asupra tiraniilor celor mai bine organizate.

N. D. COCEA, 1924

Hrana poporului în gura unui lup lacom

M. FLORESCU, V. NICULAE

De pe banca ministerială primul ministru Ion C. Brătianu îşi roteşte privirea prin sala Adunării Deputaţilor. Rîndurile „reprezentanţilor naţiunii" sînt mai subţiri ca de obicei. Viitorul „vizir" e neliniştit. „Dacă nu voi putea realiza cele plănuite ?", pare că se întreabă atotputernicul şef de guvern, omul aflat de opt ani în fruntea puterii executive, care a izbutit de nenumărate ori să tempereze opoziţia şi să aducă la matcă numeroşi „nesupuşi" din propriul partid, mai puţin pe fostul amic din tinereţe, C. A. Rosetti şi pe partizanii acestuia din aripa liberal-radicală. Ce va spune Maiestatea-Sa, pe care de atîtea ori a convins-o de autoritatea lui, cîştigîndu-i încrederea ? În toamnă, probabil, vor fi alegeri legislative. Va apela regele, cumva, la conservatori, la Rosetti, la Vernescu *, la D. Brătianu ** ? Nu, acest lucru nu se va întîmpla. În nici un caz ! Trebuie acţionat, mai ales că această şedinţă nu are de dezbătut vreun banal proiect de lege, cum au fost atitea de-a lungul ultimilor ani. A trecut el cu bine prin alte încercări (a proclamat regatul, în 1881, de curînd a revizuit Constituţia, aşa cum a conceput-o el). Va obţine şi votul de azi, doar pentru asta ceruse prelungirea sesiunii Corpurilor legiuitoare şi regele, bineînţeles, i-o acordase.

* În 1880, gruparea acestuia („liberalii sinceri") se desprinsese din Partidul Liberal şi se unise, în martie 1884, cu Partidul Conservator — *n.r.*

** Despre Dimitrie Brătianu, fratele lui Ion, vezi *Magazin istoric* nr. 11/1972.

118 286 hectare pentru „patronul suprem“

Poate la asemenea ipoteze se va fi gîndit bătrînul politician liberal în ziua de 5 iunie 1884, cînd în numele unei comisii de elaborare, N. Gane supunea dezbaterii Adunării următorul proiect de lege :

„Art. 1 Se instituie domeniul Coroanei. Fac parte din acest domeniu următoarele imobile rurale :

1. Ruşeţul din judeţul Brăila
2. Sadova din judeţul Dolj
3. Segarcea din judeţul Dolj
4. Cociocul din judeţul Ilfov
5. Bicazul din judeţul Neamţ
6. Gherghiţa din judeţul Prahova
7. Clăbucetul Taurului şi Muntele Caraiman din judeţul Prahova
8. Domniţa din judeţul Rm. Sărat
9. Mălini din judeţul Suceava
10. Borca din judeţul Suceava
11. Sabasa şi Fărcaşa din judeţul Suceava
12. Dobrăvăţu din judeţul Vaslui.

Art. 2. Coroana are dreptul de folosinţă asupra suprafeţei şi a subfeţei acestor proprietăţi, fără a fi supusă la vreo dare de cauţiune...“

Cu toate că acţiunea fusese minuţios pregătită, deruta stîrnită de această propunere a fost evidentă. Mulţi dintre cei 87 deputaţi prezenţi au încercat să părăsească sala sau să se eschiveze de la vot. Nu puteau rămîne insensibili la protestele opiniei publice împotriva acestui act de trădare a intereselor ţării. Mulţi erau conştienţi de faptul că se crea un precedent periculos cu urmări uşor previzibile.

Liberalii guvernamentali, în dorinţa de a face din Carol „cel dintîi sătean al ţării“ frustrau averea statului de 12 din cele mai mănoase moşii, însumînd 118 286 ha teren arabil, păduri şi izlazuri. Nu le păsa că zeci de mii de familii ţărăneşti, lipsite de pămînt, se zbăteau în sărăcie şi cereau insistent să fie împroprietărite. Trebuia o recompensă pentru felul cum regele îşi îndeplinea rolul său de strajă a intereselor celor bogaţi.

Ideea proiectului fusese primită cu revoltă de către opinia publică, iar cu trei zile în urmă, la 2 iunie, C. A. Rosetti, Gr. Serurie, P. Grădişteanu şi V. A. Urechia, împreună cu alţi opt partizani ai fruntaşului radical, îşi înaintaseră demisiile. I. Brătianu era hotărît, prin orice procedee, să obţină votul Adunării. Şi n-a ezitat, văzînd deruta deputaţilor, să intervină direct, brutal şi ameninţător : **„Nici unul din deputaţii care nu vor vota dotarea Coroanei, nu vor mai fi realeşi. Voi merge eu însumi din oraş în oraş, din sat în sat, din cătun în cătun, şi voi face împotriva voastră o astfel de propagandă, încît oricare vor fi influenţele voastre locale nu veţi reuşi în alegeri“.**

Cu chiu cu vai, Brătianu a reuşit să înjghebe o firavă majoritate, asigurîndu-şi şi pe această cale prelungirea cu încă patru ani a mandatului. 16 deputaţi au votat contra, iar patru s-au abţinut de la vot. În Senat, din 70 votanţi, 45 au susţinut dotarea Coroanei.

În urma votului, regele s-a grăbit şi el să sancţioneze legea.

Un val de proteste s-a declanşat în întreaga ţară. Din motive politicianiste şi demogogice la campania de demascare a servilismului guvernului liberal în faţa Coroanei s-au alăturat şi unele elemente conservatoare şi liberal-disidente, aflate atunci în opoziţie. Dar principalul factor al luptei antimonarhice l-au constituit masele populare, frustrate de drepturile lor legitime şi jignite în sentimentele patriotice prin acceptarea unui asemenea act slugarnic. Chiar Titu Maiorescu, monarhist convins, remarca, la 19 iunie 1884, că : **„dotaţia Coroanei a împins agitaţia împotriva regelui la culme... studenţii universitari s-au unit cu lucrătorii, din toate părţile se aţiţă zi cu zi, oră cu oră...“**

Monarhul în proces cu ţăranii

Dotaţiunea Coroanei a făcut obiectul unor critici virulente din partea lui G. Panu, în coloanele ziarului **Lupta.** Deosebit de elocventă apare şi poziţia exprimată de N. I. Philippide, în lucrarea sa intitulată **Regimul regelui Carol I.** Amintind chestiunea apanajelor preciza : **„S-au dat Maiestăţii Sale regelui douăsprezece domenii din cele mai mari şi mai frumoase ale ţării, s-a smuls cea mai frumoasă bucată din hrana poporului pentru a se arunca în gura lupului lacom“.**

Şi, într-adevăr, ca urmare a dotării din 1884, regele a devenit unul dintre cei mai mari proprietari funciari ai ţării, exploatator rapace al maselor de ţărani de pe întinsele sale domenii. Datele statistice au înregistrat cifre care reflectă rapida îmbogăţire a monarhului. Dacă în anul 1884, la înfiinţarea Domeniului Coroanei, s-au obţinut prin exploatarea ţăranilor 355 917 lei, în anul 1887 profitul s-a dublat, pentru ca, în 1888, să ajungă la impresionanta cifră de 838 839 lei.

Dar aceste bogăţii au ajuns curînd să nu mai satisfacă poftele de înavuţire ale monarhului. Procedînd aidoma celorlalţi mari proprietari de pămînt, regele nu s-a dat în lături de la anexarea micilor loturi ale ţăranilor învecinate cu domeniile regale. De-a lungul anilor Carol I a fost deseori implicat în procese de răpire a pămînturilor locuitorilor. Aşa s-a întîmplat, de pildă, în cazul conflictului juridic cu locuitorii cătunului Cîrjei, din judeţul Suceava, cărora administraţia moşiei regale le acaparase în mod silnic pămînturile cu

care fuseseră împroprietăriţi în 1864, proces calificat de ziarul **Lupta** ca **„revoltător de nedrept din partea regelui“.**

În asemenea împrejurări nu este de mirare că printre focarele de răscoală din primăvara anului 1888 s-au numărat şi unele comune de pe cuprinsul domeniilor regale. Astfel, răsculaţii din comuna Cocioc, judeţul Ilfov, Gherghiţa, judeţul Prahova, au devastat conacele arendaşilor de pe moşiile Coroanei, iar cei din comunele Ştefăneşti şi Afumaţi, judeţul Ilfov, au cerut să li se împartă pămînturile, pe nedrept deţinute de rege. În multe localităţi răsculate, ţăranii s-au ridicat la luptă sub deviza **„Jos Carol ! Trăiască Cuza !“**

Promisiuni nerespectate

În 1884, tînăra mişcare socialistă s-a alăturat hotărît acţiunilor de protest declanşate în întreaga ţară cu prilejul votării de către Parlament a dotaţiei Coroanei.

Edificatoare în acest sens este scrisoarea unui grup de studenţi socialişti din străinătate, trimisă ziarului **România** în care se spunea : **„Noi, studenţii români din Bruxelles, puţini şi tineri, nu putem face alta decît să arătăm ţării întregi indignaţiunea ce ne-a cuprins şi să hărăzim ura noastră neîmpăcată nelegiuiţilor care au săvîrşit o aşa de neomenoasă faptă“.**

În 1891, la trei ani după căderea liberalilor şi formarea cabinetului conservator, V. G. Morţun (deputat socialist al Colegiului II Roman) interpela guvernul dacă intenţionează să readucă cele 12 moşii în posesia statului, aşa cum se angajase, în mod demagogic, Partidul Conservator în anii cînd se afla în opoziţie. **„Faţă cu angajamentul lămurit luat de Partidul Liberal-Conservator pe cînd era in opoziţiune, de a lucra şi stărui pentru întoarcerea în domeniul statului a celor 12 bogate moşii date în 1884 ca apangiu Coroanei, am onoarea de a întreba pe actualul minister liberal-conservator dacă se află şi azi în aceste bune şi lăudabile dispoziţiuni, sau care sînt principiile care-l fac să stea în neactivitate şi nu vine mai curînd cu un proiect de lege în această privinţă !“** La 1 iunie 1891, deputatul socialist şi-a dezvoltat interpelarea, spulberînd afirmaţiile miniştrilor şi deputaţilor conservatori, care încercau să demonstreze că moşiile lui Carol I nu mai pot fi luate înapoi, deoarece, chipurile, i se cuveneau pe merit. Arătînd că independenţa o datorăm luptei eroice a maselor populare ţărăneşti şi orăşeneşti şi nu monarhiei, deputatul socialist spunea : **„Dar oare dacă s-au dat regelui 12 domenii în trei zile, dacă s-au dat regelui, căruia nu-i murise nici o rudă, frate, fiu, ori tată la Smîrdan, ori la Grivita, nu era drept să se puie aceiaşi grabă să se recompenseze şi pe nenorociţii ţărani, ai căror fraţi, fii ori părinţi scăldaseră cu sîngele lor cîmpiile bulgare, a căror leşuri, grămădite în şanţurile redutelor, au făcut**

În p. 59 : *Bălcescu în viziunea lui Vasile Socoliuc*

În p. 61 : *Carol I faţă de România — la început şi mai tîrziu* (Ghimpele, *26 septembrie 1871*)

Domeniul Coroanei (Le Bossu, *1885*)

punte, de-aţi putut străbate în cetăţile vrăjmaşe? Dacă se dădeau aceste moşii ca recompensă, atunci trebuie să se dea la toţi, în raport cu jertfele ce făcuseră, cu suferinţele ce îndurase fiecare.“

În încheierea cuvîntării sale, în vacarmul întreruperilor şi al zgomotului unei Adunări în totalitatea ei ostilă, deputatul socialist a prezentat următorul proiect de lege : **„Cele 12 moşii, care alcătuiesc dotaţiunea Coroanei instituită în 1884, se vor relua în stăpînire de stat, se vor parcela şi pune imediat în vînzare în conformitate cu legea vînzării bunurilor statului“.** Încercarea sa n-a izbutit şi proiectul de lege n-a fost luat în dezbatere.

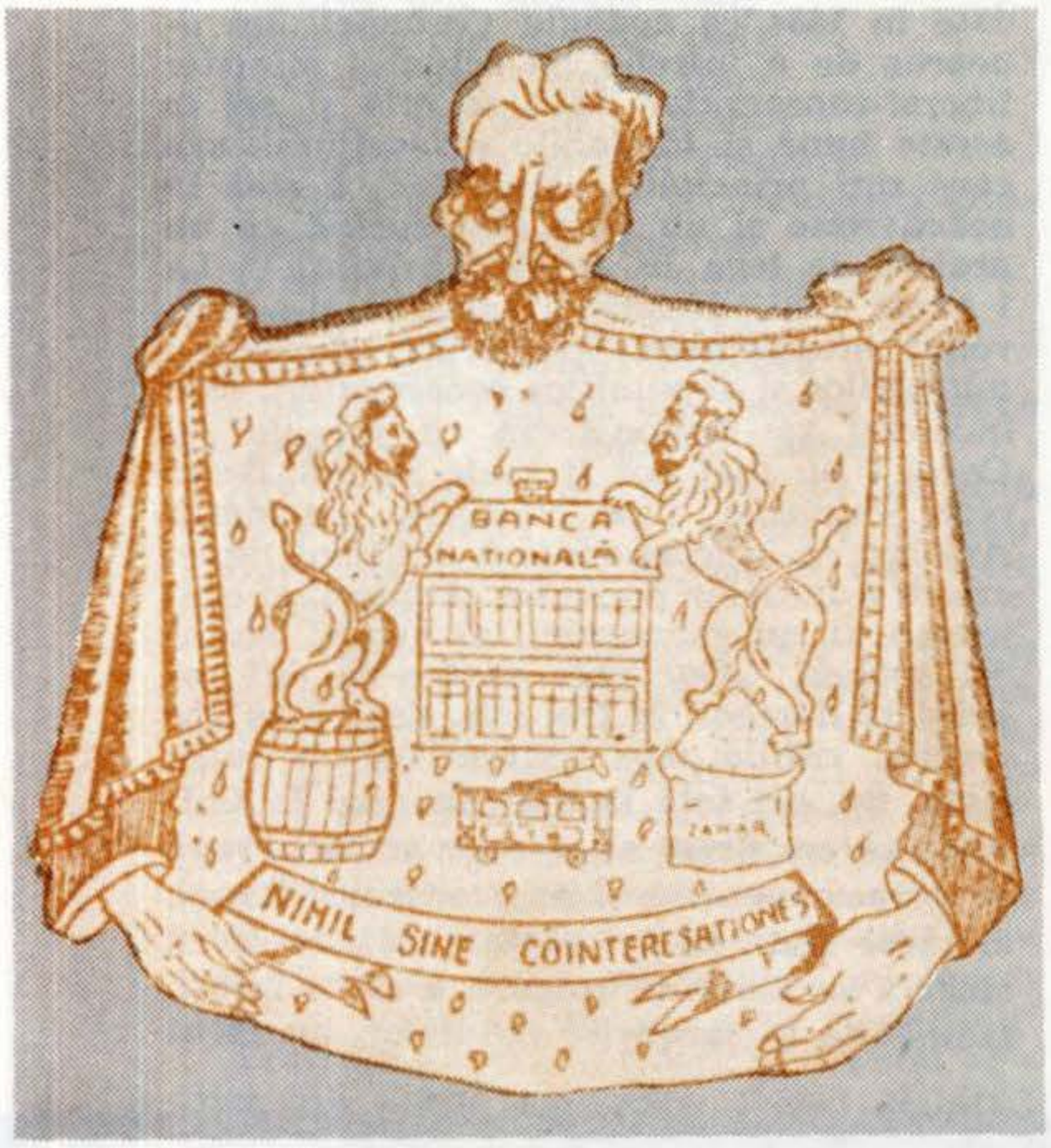

Intre liberali şi Ferdinand existau numeroase interese comune (Adevărul, *25 iulie 1919*)

Cît costa Casa Regală

Guvernul conservator nu numai că s-a mulţumit cu menţinerea apanajelor acordate lui Carol I de către liberali în 1884, dar în noiembrie 1892 a adus în dezbaterea Adunării Deputaţilor un proiect de lege pentru acordarea unei dotaţii anuale de 300 000 lei pentru moştenitorul tronului, Ferdinand, cu prilejul căsătoriei sale. Socialiştii au luat atitudine potrivnică, văzînd **„dotaţia făcută de Camera burgheză viitorului ei şef, ca un furt săvîrşit în dauna ţării“.**

Documentele programatice ale mişcării noastre muncitoreşti şi socialiste, printre care şi Programul P.S.D.M.R., adoptat în 1893, ca şi manifestele electorale elaborate şi răspîndite la sfîrşitul veacului trecut, au inclus, pe lîngă obiective care vizau îngrădirea puterii regelui, diminuarea prerogativelor sale şi anularea apanajelor cu care fusese înzestrat.

La începutul sec. XX mişcarea socialistă şi-a continuat campania antimonarhică. Numeroase articole publicate în **România muncitoare, Lupta zilnică** şi în alte organe de presă socialiste, manifestele lansate conţineau atacuri antimonarhice. La 31 martie 1913, Comitetul Executiv al P.S.D. din România a organizat un miting muncitoresc în sala din Piaţa Amzei, pentru a protesta împotriva hotărîrii Adunării Deputaţilor de a vota prinţului Carol, viitorul rege Carol II, cu prilejul majoratului, o dotaţie anuală de 100 000 lei. **„Votarea dotaţiei de 100 000** — se spunea într-un manifest lansat atunci — **e o adevărată batjocură adusă intereselor ţărănimii şi muncitorimii. Cînd ţăranii din Moldova strigă că li s-a terminat şi porumbul mucegăit, cînd ţăranii din restul ţării cer bani pentru sămînţă, cînd muncitorii petrec luni întregi fără lucru... cînd toată ţara se zbate într-o mare criză economică şi seceta neîntreruptă din luna martie o ameninţă cu o catastrofă nu este oare o sfidare îndrăzneaţă votul Camerei noastre!“.** La miting au luat cuvîntul, înfierînd noul act de slugărnicie al oligarhiei stăpînitoare, socialiştii Gh. Cristescu, C. Racovski şi Toma Dragu. În moţiunea adoptată de participanţii la întrunire se sublinia că dotaţia **„constituie preţul ce oligarhia noastră îl plăteşte dinastiei pentru rolul de strajă al interesului de partid şi de clasă ce joacă aceasta din urmă“** şi că astfel de acte antinaţionale nu vor înceta a se produce **„atîta timp cît va exista sistemul electoral cenzitar, care dă toată puterea politică în mîinile oligarhiei“.**

Evenimentele ulterioare au confirmat justeţea acestei previziuni. Spre sfîrşitul anului 1914, la scurt timp după moartea lui Carol I şi încoronarea lui Ferdinand, Corpurile legiuitoare au hotărît sporirea substanţială a listei civile regale de la 1 900 000 lei la 3 100 000 lei. Ridicîndu-se împotriva noului jaf în finanţele statului P.S.D. din România a organizat mari mitinguri de protest. În cadrul celui de la Bucureşti, din 22 noiembrie 1914, s-a adoptat o moţiune prin care sporirea listei civile regale a fost calificată drept **„o sfidare la adresa muncitorimii şi ţărănimii române“** şi s-a condamnat **„slugărnicia şi risipa Parlamentului monarhic“.** Cu privire la sporirea listei civile a regelui, ziarul **Lupta zilnică** (organ al P.S.D.),

(Continuare în p. 71)

Capul hidrei trebuie retezat!

Dr. NICOLAE PETREANU

Cultivarea ideilor republicane de către socialiștii români, situați pe pozițiile cele mai înaintate ale gîndirii social-politice din țara noastră, a îmbrăcat diferite forme de manifestare. Această activitate a cunoscut și anumite sinuozități, determinate în bună măsură de însuși gradul de dezvoltare obiectivă a societății, de conjunctura politică internă sau internațională în momentul dat. La aceasta s-au adăugat factori de natură subiectivă, ținînd de dezvoltarea conștiinței de clasă, de gradul de organizare a proletariatului, precum și de afirmarea elementelor de stînga din mișcarea muncitorească.

Printr-o varietate de forme și metode de acțiune, în documentele programatice ale mișcării muncitorești și socialiste, în articole publicate în presă, prin conferințe cultural-educative și întruniri, clasa muncitoare, socialiștii români s-au pronunțat cu hotărîre împotriva monarhiei, demascînd caracterul ei parazitar, reacționar, antidemocratic. Convinși de faptul că forma republicană de stat era cea mai adecvată condițiilor de atunci, socialiștii își manifestau convingerea că popoarele o vor adopta chiar înainte de revoluția socialistă.

La început, deși necesitatea luptei împotriva monarhiei era recunoscută și afirmată în presa democratică și socialistă, ideea de republică era insuficient clarificată. Pe măsura dezvoltării mișcării muncitorești și socialiste, a creșterii conștiinței de clasă, principiul republican a cunoscut un proces evolutiv de la ideea de republică enunțată în general la ideile de republică democratică, republică socială, republică socialistă. Încă la sfîrșitul veacului trecut, mișcarea socialistă a reușit să dezvăluie esența de clasă a republicii burgheze și să fundamenteze ideea necesității înlocuirii orînduirii burgheze, indiferent de forma sa de guvernămînt, printr-o orînduire nouă, socialistă.

„...nici rege, nici tron, dar nici jefuitori și jefuiți"

Constituit ca partid al clasei muncitoare în 1893, Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România a preluat tradițiile de luptă ale cercurilor progresiste împotriva formei monarhice de guvernămînt și a dinastiei străine, apreciind republica drept **„singura formă posibilă și compatibilă cu socialismul".**

Gîndirea socialistă lega idealul republican de înfăptuirea unor profunde transformări sociale, subliniind că nu înțelege mișcarea republicană fără mișcarea socialistă română. Socialiștii cereau **„distrugerea răului de la rădăcină"**, iar acțiunea pentru înlăturarea monarhiei trebuie să aibă în vedere cucerirea puterii politice de către muncitori, exproprierea claselor exploatatoare, înlăturarea orînduirii capitaliste. **„Dacă revoluția va trebui să fie** — scria **Munca — apoi acea revoluție nu trebuie să fie între ȚARĂ și TRON, ci între APASĂTORI și APASAȚI."** La întrebarea pusă, dacă socialiștii sînt sau nu republicani, gazeta declara: **„Da, sîntem republicani... Dar sîntem pentru republica socială, în care nu va mai fi nici rege, nici tron, dar nici jefuitori și jefuiți."**

Cu multă convingere au fost exprimate aceste țeluri programatice de C. Dobrogeanu-Gherea în articolul său **Socialismul și republica. „Dacă noi** — scria el — **vom putea organiza pe muncitori și a-i face să capete stăpînirea politică, dacă prin această stăpînire politică vom putea**

ca mijloacele de producere, unelte şi pămînt, să nu fie în mîna unei singure clase, ci în mîna naţiunii întregi, dacă prin aceste mijloace am pus în neputinţă de a se exploata şi jefui om pe om... atunci domnia burgheziei va dispărea, domnia silniciei şi jafului nu vor mai fi, alcătuirea societăţii de azi va pieri cu toate instituţiile ei, cu armată, regalitate, poliţie etc.“

Declarîndu-se pentru forma de guvernămînt republicană, programul P.S.D.M.R. conţinea o serie de prevederi cu caracter tranzitoriu, ca : **„restrîngerea prerogativelor regale şi mai ales a dreptului de a schimba ministerele şi de a dizolva şi proroga toate corpurile alese“,** întoarcerea domeniilor coroanei la stat etc. Socialiştii români arătau maselor pe cine se sprijină monarhia, care sînt forţele interesate în menţinerea acestei forme de guvernămînt perimate, reliefînd comunitatea de interese dintre dinastie şi clasele dominante.

Deşi legau în mod just cauza republicană de cea a eliberării sociale, unii socialişti români, invocînd limitele de clasă ale republicii burgheze, considerau în mod greşit că muncitorii nu trebuie să adere la curentul republican burghez. Abia mai tîrziu, reluînd acest aspect, ziarul **România muncitoare,** din 18 martie 1912, intervenind în polemica dintre revista **Facla** şi unele ziare burgheze cu privire la forma de stat monarhică sau republicană, a reliefat caracterul progresist al instituţiei republicane faţă de cea monarhică. **„Republica este forma cea mai prielnică pentru dezvoltarea democraţiei burgheze“,** ca atare socialiştii români se declarau gata să sprijine **„orice mişcare care ar tinde spre mai multă democratizare a ţării“,** deoarece, **„proletariatului** — se scria în articolul **Republica — nu îi este indiferent dacă trăieşte în regimul monarhic constituţional sau în regim republican.“**

„Trăiască Republica ! Jos monarhia !“

La sfîrşitul sec. XIX, în condiţiile intensificării procesului de radicalizare a clasei muncitoare, a maselor de la oraşe şi sate, cînd se întrevedea perspectiva unei mişcări revoluţionare de masă care să unească acţiunile muncitorimii cu ale ţărănimii, atitudinea socialiştilor în problemele formei de guvernămînt s-a caracterizat printr-o combativitate crescîndă. Astfel, în presa muncitorească şi socialistă şi îndeosebi în organul central al partidului, **Lumea nouă,** au apărut nume-

„Dar dacă ne trebuie neapărat un rege şi cu preţul de a nu face nimic, apoi de ce nu deschidem mai bine Văcăreştii [închisoarea cu acest nume — n.r.] şi, luînd din grămadă pe cel dintîi pungaş sau omorîtor, să-l punem pe tron ?

Acesta desigur că nu ne-ar face mai mult rău decît actualul ; ar fi cît se poate de la locul său şi, în tot cazul, ne-ar costa mai puţine parale.“

(Drepturile omului, 12 octombrie 1885)

„Nu voim o substituire falsă de monarhism sub masca cuvîntului frumos de republică. Nu. Voim ca, lovind sus, retezînd capul cel mare al hidrei, să operăm mai lesne la uciderea celor mai mici şi mai numeroase.

Aici la noi acest cap este regele Carol I de Hohenzollern [...]

Căci noi nu voim retezarea capului lui Carol, ceea ce nu ar însemna nimic, dar retezarea capului principiului ce admite regimul monarhic [...]

Vom căuta să înmormîntăm aci, la noi, pentru vecie regimul monarhic.

Aşa va fi ! Capul hidrei trebuie retezat.“

(Reforma socială, 2 octombrie 1890)

„În faţa acestei stări de lucruri, noi, ca şi întregul popor care suferă, cerem schimbarea formei monarhice şi înlocuirea ei prin cea republicană. Ce fel de republică voim, republică dreaptă şi naţională, vom arăta mîine.

Strigătul nostru de luptă este : Jos monarhia ! Trăiască Republica !“

(Reforma socială, 7 octombrie, 1890)

„Cică regele serbează al 25-lea an al stăpînirii sale. La această serbare muncitorii n-au ce căuta, căci în adevăr ce ar avea ei de împărţit, ei stăpînii, cu sărbătoarea stăpînitorilor, cu sărbătoarea regelui.

Afară dar de această mascaradă, de această sărbătoare de bilci, partidul muncitorilor *nu poate decît să se gîndească la timpul apropiat cînd regii şi clasele stăpînitoare vor dispare şi cînd socialismul şi republica socială vor fi stăpîni asupra lumei [...] Noi nu putem decît să strigăm :* Trăiască republica socială ! Trăiască socialismul !“

(Calendarul pozitivist, 1892)

„A trecut un sfert de veac de cînd întîmplarea ţi-a dat tronul ţării Româneşti. Sărac la pungă, dar, desigur, bogat în năzuinţe, ai venit în România [...] Nu ai fost însă croit din stofa acelora pe care istoria îi numeşte Mari, Buni *sau* Vitezi [...] *Pentru poporul ro-*

mân azi nu mai poți însemna nimic, și dacă mîine întîmplarea ar face să pierzi tronul, în casele săteanului nu vei găsi legendele și părerile de rău ce le-a lăsat în urmă domnitorul care le-a dat pămînt, cu toată vrăjmășia claselor stăpînitoare [...]"
(Lumea Nouă, 11 noiembrie 1894)

„Șah !... celui care, urcat pe ruinele tronului democratului Cuza Vodă, *a inaugurat și protejat îngenuncherea și ruina muncitorimei agricole-industriale și de condei la picioarele haitei nesaturabile de leneși și lași.*

Șah !... celui care nesocotește aspirațiunile legitime și naturale ale poporului român și de ale cărui nobile sentimente el își bate joc...

Șah !... celui care tolerează a ni se suge pînă și măduva din oase pentru a se răsfăța o clică nesățioasă din fructele ostenelilor noastre, iar cînd ridicăm mîna pentru drepturi ne răspunde, ca în primăvara anului 1888, cu gloanțe din cartușe cumpărate din sudoarea feței noastre.

De aceea, dar, pioni români de pretutindeni cari ați cucerit tunurile de oțel din care i-au făurit lui coroana cu care se mîndrește, iar nouă lanțul ce ne înjosește, luptați matematicește să reușim a duce la frontiera țării pe cela căruia să-i zicem : Mat, rege !"
(Revolta socială, 19 mai 1898)

„Vrem ca poporul român să hotărască !... Vrem o Constituantă aleasă de tot poporul, care să hotărască republica socială, darea moșiilor la țărani, confiscarea averilor, fabricilor și a tuturor mijloacelor de producție..."
(Manifest din decembrie 1917, redactat de un grup de socialiști)

„...O republică a muncitorilor și țăranilor care să garanteze înăuntru puterea în mîinile poporului prin măsuri economice și politice, iar înafară pacea și prietenia"
(Lupta de clasă, *nr. 4-5/1927*)

„[Carol II] ... cel mai mare moșier, acționar, spoliator și asupritor al poporului muncitor"
(Scînteia, *nr. 8, 10 martie 1932*)

„Stîlp și ocrotitor al reacțiunii politice și al exploatării maselor, regele poartă răspunderea directă pentru mizeria și asuprirea lor, regele sprijină și sfințește [patronează — n.r.] *toate legile îndreptate contra maselor..."*
(Rezoluție *a C.C. al P.C.R., aprilie 1934*)

roase articole conținînd idei înaintate. **„Azi, cînd se pare că furtuna care va da jos tronurile a început să sufle** — se arăta în articolul **Jos monarhia,** publicat în numărul din 2 decembrie 1894 — **nu ne mai e permis a ne face că nu știm de monarhie și de credințele noastre republicane".** Articolul se încheia cu îndemnurile : **„Trăiască Republica ! Jos monarhia !"**

Cerințele unei orientări de clasă mai ferme, în care prevederile muncitorești-revoluționare să dobîndească o pondere mai mare, au determinat accentuarea curentelor și tendințelor divergente în P.S.D.M.R. și mai ales în conducerea lui. În aceste împrejurări, elementele burghezo-liberale ca I. Nădejde, V. Morțun ș.a. au început să se dezică de ideile cu conținut antimonarhic și republican pe care le afirmaseră în prima parte a activității lor, au făcut, în scrierile lor, concesii privitoare la forma viitoare de stat, considerînd că în acea perioadă **„pentru socialiști nu e timpul să facă agitații republicane".** Încercînd să justifice poziția lor capitulardă, ei susțineau că agitarea problemei republicane constituia o **„primejdie națională"** și că în acele condiții dinastia în România era **„un rău inevitabil și chiar necesar".** Desolidarizîndu-se de o astfel de politică, elementele înaintate ale mișcării muncitorești și socialiste au continuat să militeze cu combativitate și fermitate împotriva monarhiei și a regimului burghezo-moșieresc. C.Z. Buzdugan, cu ocazia Anului Nou 1900, arăta : **„Dacă pînă acum am luat legalismul în înțeles prea restrîns, dacă tactica noastră a fost o tactică mai mult de umilință, asta am făcut-o atîta timp cît am fost legați la ochi, cît timp ne-am făcut iluzii prea mari despre rolul civilizator al regelui Carol... Trebuie să se știe că, fiind socialiști, preconizăm revoluția socială și că sîntem cei mai convinși republicani."**

Mișcarea muncitorească din România a pășit în noul secol — XX — slăbită din punct de vedere organizatoric, dar cu o experiență bogată, cu potențe sporite pe linia afirmării luptei clasei muncitoare. Partea înaintată a proletariatului, militanții revoluționari ca Ion C. Frimu, Ștefan Gheorghiu. Al. Ionescu, Mihail Gh. Bujor, Alecu Constantinescu, Vasile Anagnoste, au dat expresie sentimentelor muncitorilor, au susținut cu tărie că **„mișcarea muncitorilor nu moare",** că aceasta este mereu vie, n-au încetat să militeze cu combativitate și fermitate împotriva monarhiei și a regimului burghezo-moșieresc. Presa muncitorească și progresistă, muncitorii și țăranii, oamenii politici înaintați

Chemarea

Ziar popular de dimineață

ntăi Mai

Victor Hugo : *„...și steagul roș va fîlfîi vesel în vînt, înfipt în țeasta celui din urmă rege..."* (Chemarea, *1920*)

Prețul ziarelor

Ofensiva cal

La Lipova Cristos nu a înviat

filtrul criticii, alimentînd spiritul antimonarhic. Sînt demne de menționat, între altele, articolele cu conținut antimonarhic publicate în **România muncitoare** și **Lupta zilnică,** organe de presă ale P.S.D., pamfletele de o rară virulență ale lui N.D. Cocea și cele de înaltă ținută literară semnate de I.L. Caragiale ș.a.

Destrămînd cu pana și penelul lor vălul pe care clasele dominante îl țeseau în jurul dinastiei prezentată drept încarnare a „virtuților românești", mișcarea socialistă, oamenii de artă și litere au demascat împletirea de interese dintre familia domnitoare și clasele posedante, lăcomia fără margini a regelui, prăpastia care-l separa de popor.

Organizînd lupta clasei muncitoare, a maselor largi populare, pentru eliberarea de orice exploatare și asuprire, Partidul Comunist Român — continuatorul celor mai valoroase tradiții de luptă ale poporului — exprima în documentele sale programatice dezideratul instaurării „republicii populare". O primă confruntare de idei pe această problemă a avut loc în timpul procesului din Dealul Spirii, cînd militanții comuniști au afirmat răspicat că partidul comunist „urmărește proclamarea republicii muncitorești". De-a lungul anilor, P.C.R. a arătat maselor contrastul izbitor între interesele majore ale țării și existența monarhiei, faptul că numai statul în care puterea va aparține muncitorilor și țăranilor poate să asigure mersul înainte al societății, îndeplinirea nobilelor idealuri de dreptate socială și libertate națională. Nu întîmplător forța politică sub conducerea căreia s-a înfăptuit acest vis a fost Partidul Comunist Român.

ai epocii își ridicau glasul împotriva împilării, împotriva nedreptății economice și politice, patronate de monarhie. Sub înrîurirea ideilor republicane ale mișcării socialiste, cercuri progresiste, democratice, personalități politice, oameni de artă și cultură, publiciști printre care I.L. Caragiale, G. Coșbuc, C. Mille, N. D. Cocea, O. Băncilă, T. Arghezi, I. Iser, C. Ressu și mulți alții au criticat cu tărie monarhia. Toate aspectele vieții economice, politice și sociale au fost analizate și trecute prin

Din cauza abundenței de materiale, rubricile permanente Zîmbete din cronici *și* Poșta redacției *nu apar în acest număr.*

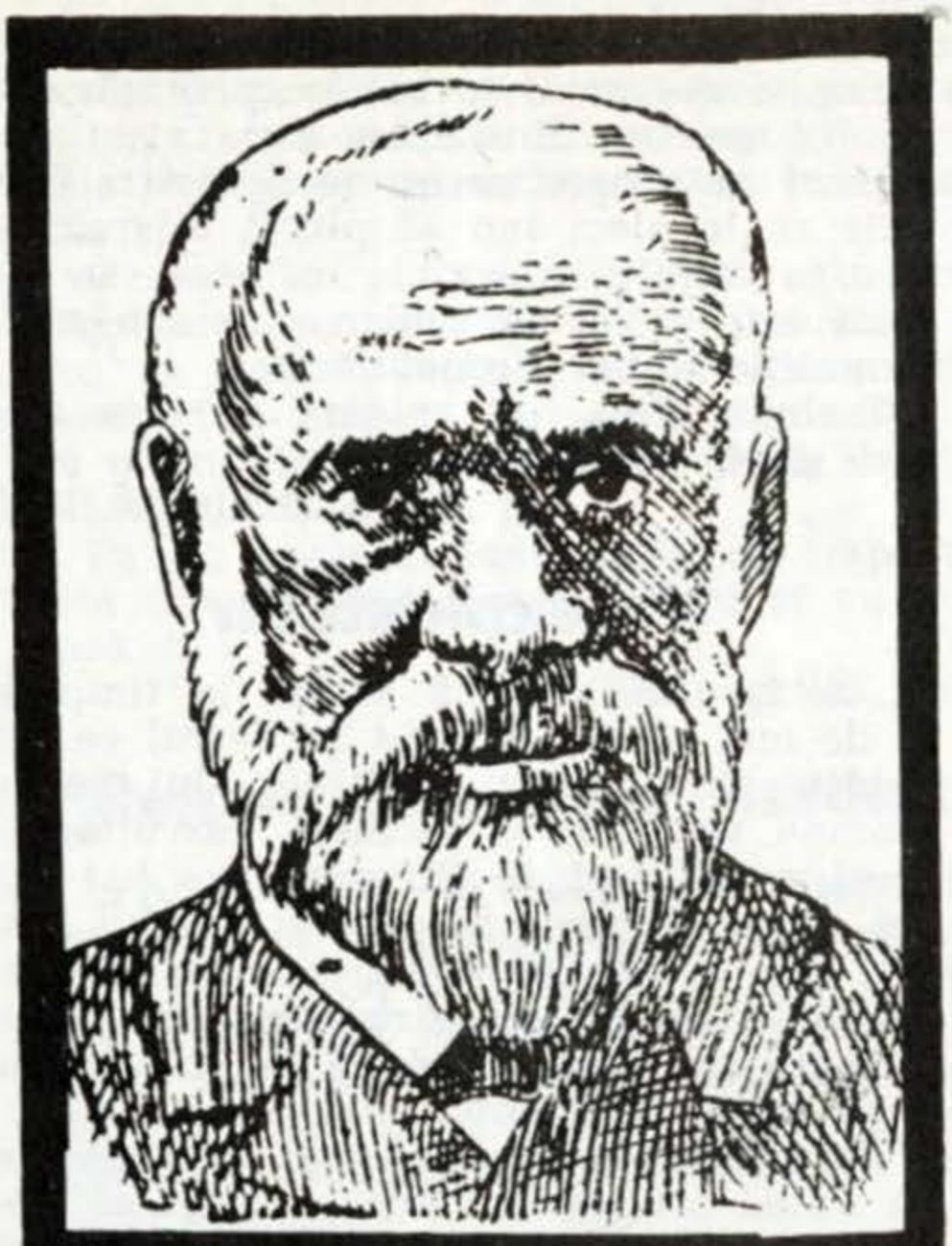

G. PANU despre CAROL I „Izvorul tuturor relelor, samsarul tuturor trădărilor“

Personalitate marcantă a vieţii politice şi culturale româneşti, temut şi duşmănit de unii, dar apreciat şi respectat de cei mai mulţi dintre contemporanii săi, G. Panu (1848-1910) — republican convins — a fost un înverşunat adversar al regalităţii. Condeiul său scînteietor s-a răzvrătit „în contra acestui tron care s-a făcut ocrotitorul tuturor abuzurilor“, împotriva aceluia care „este un om de afaceri, un speculant, un negustor, dar regele României nu poate să fie“. „Noi sîntem republicani — se definea el — de convingere şi de idei şi duşmanii formei monarhice, care ni se pare că nu mai convine ideilor largi şi democratice...“

Critic acerb al instituţiilor monarhice, Panu a urmat însă calea sinuoasă şi inconsecventă a multora dintre oamenii politici burghezi, care şi-au început activitatea politică militînd de pe poziţiile radicalismului liberal şi sfîrşind prin a trece de partea elementelor conservatoare. Odată cu retragerea sa de la direcţia ziarului Lupta **(scos de el între 1886-1891), cel care formulase critici dintre cele mai vehemente la adresa regelui şi a regalităţii, cel care pentru articolul** Omul periculos **fusese condamnat la 2 ani închisoare şi 5 000 lei amendă, a sfîrşit prin a trăda propriile sale convingeri în favoarea unei sperate cariere politice, pe care însă nu a realizat-o.**

Iată cîteva fragmente din impresionantul număr de articole antimonarhice pe care omul politic, publicistul, memorialistul, juristul şi istoricul G. Panu, le-a publicat în Lupta **din anii 1887-1888. (În redarea textelor s-a păstrat ortografia din original.)**

Corneliu MATEESCU

Să ia seama regele

„...Adevăratul culpabil, singurul culpabil este regele. A fost pentru noi o nenorocire suirea pe tron a acestui om [...] După douăzeci şi unu de ani ce am cîştigat în această privinţă? [...] Regele Carol este un despot deghizat; el conduce politica externă; prin urmare el ne-a aruncat în încurcăturile politice în care ne aflăm; el face ce vrea în ţară [...] Egoist şi calculat, el s-a lipit de un singur om [I. Brătianu — **n.r.**] ca de singurul care îi poate realiza idealul de guvern personal care îl hrăneşte [...] În tradiţia regelui stă despotismul şi arbitrarul; în familia sa nu să ştie ce este constituţionalism...“

(12 februarie 1887)

Regele deficit

„...Regele de cînd este în Țara Românească, habar n-are de e, vreme rea ori vreme bună, de e belșug ori calicie, de e lume fericită ori în suferință. Regulat, din trei în trei luni înainte, Majestatea sa-și primește lefușoara în aur, întreagă și neatinsă de impozitul de 5 la sută care lovește orice salariu care trece peste 100 lei lunar. Afară de aceasta regele Carol I este chiar autorul deficitului actual...“

(16-17 februarie 1887)

Regimul personal

„...La noi în țară regele conduce politica exterioară, el este cheia tuturor combinațiilor. Regele știe în politica externă mai mult decît primul său ministru [...]

Apoi un rege care face politică în țară avînd preferințele sale pentru oameni de partide, care conduce politica exterioară și de la care atîrnă catastrofe pentru țară, poate să se numească rege neresponsabil ? [în sensul rolului pe care-l are Coroana într-o monarhie parlamentară — **n.r.**]

Noi în această privință nu ne putem număra între monarhiile constituționale, ci între cele semi-constituționale sau autocrate [...] Ni se pare că nu se poate un regim mai personal.

Regele Carol a mers așa de departe pe calea regimului personal, încît își are un ministru de externe al său propriu, indiferent și independent de titularul de la Ministerul de Externe care este pus acolo de paradă [...]“

(4 martie 1887)

Omul periculos

(Pentru publicarea acestui articol G. Panu a fost acuzat și condamnat la 2 ani închisoare și 5 000 lei amendă ; hotărîrea tribunalului nu a putut fi însă aplicată întrucît Panu a plecat din țară, revenind după alegerea lui ca deputat în Cameră).

„...Omul care a impus voința sa străină ministerului și Camerei, este acea ființă care de ani este la noi instrumentul străin, este acel personagiu egoist și neiubitor de țară care se numește rege și care în realitate nu este decît cînd o **catană nemțească, cînd un ulan prusian** [...]

Astăzi mai mult decît oricînd, este constatat că izvorul tuturor relelor, omul care comite abuzuri și permite guvernului să facă totul, este regele. El este samsarul tuturor trădărilor intereselor naționale, el este sufletul blestemat al regimului ce ne guvernează [...]

Culpabilul cel mai mare este el ; el trebuie lovit fără cruțare, el trebuie arătat cu degetul.

Pericolul cel mare este acest om, trebuie deci pus la rezon. Trebuie ca țara în picioare să-i zică cuvintele care s-ar părea că pentru dînsul au fost inventate : **Il faut se soumettre ou se démettre** [trebuie să te pleci sau să pleci]. A mai tolera în condițiile actuale influența sa nefastă este a voi să vedem țara **subjugată și politicește și economicește.**

Trebuie, deci... să arătăm pe rege cine este și ce voiește“.

(1 aprilie 1887)

Un exploatator

„De la 1866 și pînă astăzi, în timp de 21 de ani, ni s-a dovedit în destul ce era prințul german cu tradițiile lui, ce înseamnă regulata și pacinica dezvoltare a țărei supt Carol de Hohenzollern [...] Aurul nu se risipește în palatul regelui nostru, dar se adună cu îngrijire în buzunarele sale ; țara nu e oarbă de splendoarea și luxul său, dar e sărăcită de cupiditatea și de reaua lui voință.

De cîte ori țara a stat mai rău bănește, de atîtea ori regele Carol a cerut să i se dea mai mult, cînd tezaurul public era mai sleit, atuncea a cerut cu încăpățînare apanagiile [...]

N-a fost afacere, n-a fost răscumpărare, n-a fost concesie și întreprindere mai însemnată în care glasul public să nu acuze pe regele că și-a băgat mîinile pretutindeni și că le-a scos întotdeauna pline cu acțiuni și cu aur, pentru el sau pentru protejații lui [...]

Regele Carol stă liniștit și nepăsător în palatul său, adunînd grămezi de bani peste grămezi de bani și primindu-și regulat veniturile imense stoarse toate din munca unui popor întreg [...]

A venit vremea ca să ne întrebăm dacă putem merge mai departe. Regelui Carol trebuie să i se spuie că țara nu-l mai poate îmbogăți mai departe“.

(3 aprilie 1887)

Pentru ce critic pe rege

„...Eu susținător a vreunui pretendent la tronul României nu sînt de loc [...] În criticile mele niciodată nu am lăsat să se înțeleagă chiar că am simpatii pentru cutare persoană. Atacurile la adresa purtării regelui nu le-am legat niciodată de laude la adresa vreunui pretendent [...]

Ei bine [...] dacă am atacat și atac pe rege vina este a lui, și dacă voiește să încetez cu criticile apoi ar face mai bine să-și schimbe purtarea decît să mă dea în judecată [...]

Eu am criticat și critic pe rege, fiindcă am dreptul, fiindcă el mi-a dat acest drept prin atitudinea sa politică incorectă. Îl critic cum aș critica pe orice funcționar public. Îl critic ca pe orice călcător

de lege. Îl critic că sînt cetăţean român **şi în această calitate am drept de a controla şi a-mi da ideia atît prin grai cît şi prin scris asupra tuturor puterilor publice, asupra tuturor factorilor însemnaţi din stat** [...]

Ce este el ?, o fiinţă divină, este ceva supraomenesc de care ceilalţi muritori să nu se ocupe decît stînd în genunchi ? Asemenea legendă pot să o stîrnească şi să o împrăştie lacheii galonaţi ai Palatului, miniştrii servili [...]

Ea nu poate fi însă niciodată împărtăşită de cetăţenii liberi, demni şi cu cultură...".

(8-22 aprilie 1887)

Regele fluierat şi huiduit

„Fluierăturile şi huiduielile iaşanilor l-au scos cu de-a sila pe rege din atmosfera de ficţiuni şi minciuni în care îi plăcea să trăiască. Astăzi regele s-a lovit de cruda realitate, fluierăturile cu care i-au spart urechile o stradă întreagă a fost glasul de deşteptare pentru acest om prefăcut adormit.

De acum regele nu mai poate zice că este bine primit de public pe unde călătoreşte, nu mai poate să se mulţumească cu aparenţele. Huiduielile cu care a fost salutat îl opresc de a mai juca rolul de duplicitate constituţională, rol pe care îl joacă de ani cu perfidie îndrăzneaţă [...]"

(26 aprilie 1887)

Cearta de la tron

„...Noi nu credem în oameni providenţiali. Reformele pe care le rîvnim nu le aşteptăm, nici le dorim să vină din partea vreunui liberator, aşezat pe tron şi purtînd titluri de rege, principe etc. [...] Voi lucra la răsturnarea regelui Carol însă, nu pentru ca să aduc pe un alt Carol pe tron [...], ci pentru a suprima pe toţi Carolii şi toate dinastiile străine şi pămîntene în ţara românească. Numai combătînd pe regele Carol şi dinastia pe acest teren, numai aşa înţeleg a face un pas înainte. Căci făcînd astfel schimb nu o persoană, ci un regim, suprim definitiv o instituţie care este mai rea prin sine decît prin persoanele care o reprezintă"

(18 august 1888)

HRANA POPORULUI ÎN GURA UNUI LUP LACOM

(Urmare din p. 64)

din 21 decembrie 1914, scria : **„Cînd poporul român geme sub jugul unei lipse şi sărăcii grozave ; cînd statul, comunele şi judeţele suspendă toate lucrările, ameninţă cu licenţierea unor funcţionari, cu reducerea salariilor celor rămaşi ; cînd traiul devine tot mai scump ; cînd mii şi mii de lucrători rămîn fără mijloace de existenţă ; cînd statul trebuie să se gîndească să vie în ajutorul tuturor acestora, acum s-a găsit momentul cel mai potrivit de a ridica lista civilă a regelui... În numele zecilor şi sutelor de flămînzi, supţi de foame şi de boli, în numele poporului suferind şi în zdrenţe, protestăm contra scandalului ruşinos şi fără nume petrecut la Cameră ! Jos monarhismul !"**

În 1884, I. C. Brătianu a făcut doar începutul. Guvernanţii care i-au succedat la putere i-au preluat şi urmat pilda, întrecîndu-se în a oferi regelui bunuri materiale rupte din avuţia ţării.

Încă de la sosirea sa în ţară, Carol I a primit în dar Palatul din Calea Victoriei şi două moşii în suprafaţă de peste 45 000 hectare în judeţele Iaşi şi Neamţ. Totodată, i s-a fixat lista civilă anuală de două milioane franci aur, sumă care în 1881 s-a ridicat la trei milioane, iar în 1894 la cinci milioane. Pe lîngă aceasta i s-au acordat 20 000 franci lunar, pentru întreţinerea familiei, bani care luau drumul spre Prusia...

Şi an de an, instituţia monarhiei a devenit tot mai costisitoare, agravînd starea economică şi aşa precară a ţării. Ziarul **Adevărul** din 11 mai 1894 a calculat că în 28 ani de domnie ai lui Carol I, statul a cheltuit, pentru întreţinerea familiei regale, peste 175 000 000 lei aur, fără a fi luate în considerare veniturile realizate din exploatarea terenurilor agricole şi a acelora provenite din activitatea economică a întreprinderilor la care Casa Regală avea participaţii. După unele estimări, veniturile „agonisite" de familia regală pe seama statului, în perioada anunţată, reprezenta echivalentul următoarelor înfăptuiri : împroprietărirea a 100 000 familii de ţărani cu cîte 3 ha pămînt, construirea a 600 şcoli, 3 000 biblioteci săteşti, 150 atenee populare, 600 ferme model, două universităţi, înzestrarea şcolilor existente cu noi materiale didactice, organizarea de laboratoare pentru învăţămîntul universitar, precum şi electrificarea a patru judeţe.

Cîrdăşia de interese dintre monarhie şi clasele exploatatoare, cimentată decenii de-a rîndul prin servicii şi favoruri reciproce a dăinuit atîta vreme cît regele, burghezia şi moşierimea au deţinut frînele puterii. Acestei situaţii i s-a pus capăt, definitiv şi irevocabil, la 30 decembrie 1947, data de naştere a Republicii.

O domnie fără dreptate

NICOLAE COPOIU

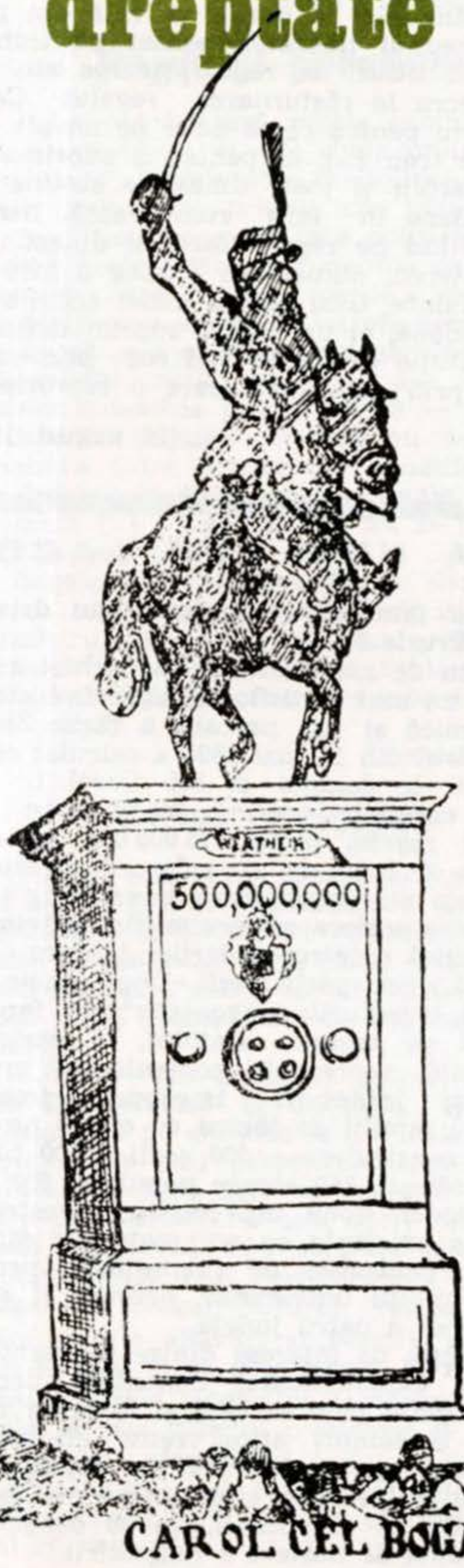

„În adevăr, ce înseamnă această Expoziţiune de la Filaret * unde, sub cuvînt de jubileu pentru 40 ani de domnie, se aruncă milioanele ţării ?

Milioanele ţării, cînd ?

Cînd n-au trecut patru ani de la ruşinoasa mărturisire ce se făcea de pe banca ministerială de un ministru de atuncea — ministru şi astăzi — că România era la marginea falimentului, cînd în fiecare zi biruri se îngrămădesc peste biruri, doar vom putea face faţă cheltuielilor bugetare ordinare ; cînd soldatul nostru, anul trecut încă, era lăsat cu o singură cămaşă, iar dacă îi venea timpul să o mai spele, fiindcă nu avea alta de schimb, apoi pînă se usca cea pe care o spăla, îşi purta tunica de-a dreptul pe piele ; cînd pelagra a luat în vara trecută prin sate proporţiuni nemaipomenite din cauza porumbului stricat ce ţăranii au fost siliţi să mănînce ; cînd nu avem arme ca să ne apărăm, cînd nu avem vagoane ca să ne transportăm cerealele ; cînd podgoriile noastre sînt pustiite de filoxeră ; cînd din cauza lefurilor prea scăzute şi a cinismului unui guvern cu oameni descalificaţi se fură în toate administraţiile regatului ca pe vremurile cele mai rele. Ironie supremă, regele însuşi ne este bolnav. Şi-n ţară aşa bolnavă, cu regele bolnav, în loc de muncă şi de reculegere se umblă cu chefuri şi cu alaiuri !

Din lemnul de casă cu care s-ar întocmi coliba se face scrînciob ! În loc de doctori se aduc lăutari ! Ce poate fi o Expoziţiune în asemenea timpuri ? E uşor de priceput. O nerușinată minciună“.

* Vezi articolul *Regele milionarilor* din numărul acesta.

Cu acest ton vehement își marca apariția, în 1906, primul număr al ziarului **Protestarea.** Nume semnificativ, dacă ne gîndim că unul din principalele obiective pe care și le propunea noua publicație era tocmai dezbaterea cu luciditate a rosturilor monarhiei în România, consecințele existenței acesteia pentru regimul politic și mai ales — problema la ordinea zilei — caracterul fals al jubileului de patru decenii și al expoziției organizate în vara anului 1906.

O lungă scamatorie

Fără să abdice de la un anume dinasticism (explicabil, gîndindu-ne că era de inspirație junimist-conservatoare), **Protestarea** punea în relief faptul că **șubrezenia** devenise o caracteristică permanentă a „tronului" dinastiei de Hohenzollern în România. În decursul celor patru decenii, șubrezenia ieșise la iveală sub diferite forme, în raport cu împrejurările concrete, cu interesele aflate în joc și, bineînțeles cu oamenii. **„După generația de patrioți luminați, au venit curtezanii, care gîndindu-se numai la favorurile personale ce pot dobîndi de la protecțiunea Palatului, au transformat laudele utile în proslăviri și în lingușiri slugarnice... Maiestatea Sa nu a înfrînat adulațiunile și platitudinea. Poate că i-au plăcut. În tot cazul s-a servit de ele".**

Ziarul a urmărit să dezvăluie realitățile sumbre ale regimului social-politic sub lunga domnie a lui Carol I, care contraziceau violent serbările jubiliare. **„O repede privire asupra lungei domnii a Suveranului și a regimului Constituției,** scria ziarul, **ne va edifica asupra legitimității și oportunității jubiliare.**

Ce așteptări a realizat, ce neajunsuri a stăvilit Constituția noastră ca să merite jubileul ? — Ce rezultate a dat, iată-le : după o lungă scamatorie, o crudă dezamăgire ; discreditarea sistemului reprezentativ. Grație unei practice nesincere timp de 40 de ani, parlamentarismul este azi o tristă parodie, o cutezătoare minciună !

Numai lungimea unei domnii însă nu o face glorioasă : mai trebuiesc fapte care să înfrunte veacurile ; fapte mari naționale, nu abilități diplomatice, ce trăiesc o zi.

Nu e glorioasă, bunăoară, o domnie fără dreptate și fără solicitudine pentru maselo poporului, oricît ar dura.

Pentru obijduita populație rurală încărcată cu toate sarcinile Statului, goală și flămîndă, ce s-a făcut în tot timpul de lungă domnie regală ? A mers ca racul ! Bîntuită și decimată de boale, fără medici, fără spitale, apăsată de o administrație hrăpăreață țărănimea degenerează, piere pe zi ce merge".

Jubileul regal din 1906 a stîrnit comentarii diverse, fiecare grupare politică încercînd să exploateze prilejul, fie pentru a-l linguși pe rege (în special guvernamentalii), fie pentru a-l amenința mai mult sau mai puțin voalat (opoziția liberală). A fost totodată un prilej binevenit de a scoate la iveală „chestia țărănească". Deși o mare parte a dezbaterilor izvorau din considerente demagogice, politicianiste, **fondul** lor era **real. Protestarea** a exprimat în termeni energici gravitatea situației mizere a țărănimii și bîlciul de suprafață al agitațiilor politice, inconștiența partidelor de guvernămînt și a regelui în ce privește atitudinea față de țărănime. Una dintre căile prin care se punea sub semnul îndoielii „domnia" lui Carol era evocarea domniei lui Alexandru Ioan Cuza și a marilor realizări ale acestuia pentru țărani, pentru popor în general. **2 Mai 1864** era titlul unui editorial în care data dizolvării Adunării Elective de către Cuza — pentru că adunarea se opunea legiferării reformei agrare — era socotită **„o dată memorabilă pentru români", „o mîndră pagină în istoria renașterii noastre naționale".** Cu alt prilej, semnalînd interesul opiniei publice pentru domnia lui Cuza, într-un moment cînd cercurile oficiale o canalizau spre jubileul regal, ziarul **Protestarea** scria : **„Un lucru e sigur — tot Cuza săracul, precum în anul 1864 de pe tron, tot așa și în anul 1906, din fundul mormîntului său, prin spaima și prin invidia ce o inspiră urmașilor, îi silește să-și aducă aminte că în țara asta populațiunea rurală a rămas prea mizerabilă și că trebuie lucrat la ridicarea ei materială și morală".**

Minciuna și lingușirea — în ospeție la Palat

Participînd cu însuflețire la adunarea fondurilor necesare ridicării statuii lui Cuza (ce avea să fie dezvelită abia în 1912), ziarul — înfierînd tendința spre îmbogățire și fast a monarhiei — s-a declarat împotriva ideii de a se ridica un monument regelui Carol, în vederea căruia Parlamentul votase un credit de un milion. **„Țara a dat regelui douăsprezece dintre cele mai mănoase moșii ale ei. I-a dat și-i dă atîta că Suveranul nostru este azi poate cel mai bogat monarh din Europa.**

Pentru sărbătorirea celor patruzeci de ani de domnie a sa, i s-a votat un milion spre a i se turna în bronz chipul, în viață fiind, ceea ce nu s-a mai făcut credem pentru nici un Cezar sau Napoleon al lumei. Cincisprezece milioane dacă nu și mai mult, se cheltuiesc pentru Expoziția de la Filaret înjghebată tot pentru prea mărirea Maiestății Sale.

Și în vremea asta, peste cinci milioane de țărani români se prăpădesc de pelagră și de mizerie".

În articolul **Pomană şi loterie pentru ţărănime,** se arăta că în timp ce **„Cuza vodă numai după cinci ani de domnie a dat la 1864 soluţionarea care se reclama atunci** [în problema ţărănească — **n.r.**], **regele Carol după 40 de ani de domnie a ajuns la anul 1906 cu o ţărănime goală, pelagroasă...“** Ziarul îl acuza direct pe rege pentru grija pe care a avut-o de a-şi mări averea personală şi de a organiza jubileul cu **„banii scoşi din sudoarea ţăranilor pentru nişte fantasmagorii deşerte şi demobilizatoare“.**

Un pelerinaj la mormîntul lui Mihail Kogălniceanu a prilejuit ziarului noi atacuri la adresa regelui Carol ; a anunţat chiar publicarea unui document prin care marele om politic exprima **„despre vodă Carol o opinie puţin măgulitoare“.** Evocînd discursul lui Kogălniceanu la alegerea lui Cuza („...urechea ta să fie pururea deschisă la adevăr şi închisă la minciună şi linguşire...“), ziarul constata că **„aceste vorbe trebuie necontenit repetate, ...cînd în loc de un domn-cetăţean avem un rege atotputernic şi cînd minciuna şi linguşirea sînt oaspeţii cărora li se deschid mai des uşile Palatului“.** Observaţia aceasta era aşa de răspîndită în opinia publică, încît Vlahuţă a reluat-o un an mai tîrziu, în cunoscutul vers **„Minciuna stă cu regele la masă“**

Pe şantierele Expoziţiei, muncitorii în grevă

Poziţia acestei gazete faţă de regimul social-politic creat şi dezvoltat sub domnia monarhiei era limpede expusă în editorialul **40 de ani de decadenţă morală : „Istoria — care nu va fi scrisă nici de paraponul unei Mite Kremnitz** [aluzie la colaborarea acesteia în redactarea memoriilor regelui Carol — **n.r.**], **nici de fudulul Kalinderu, nici de pupăciosul Sturdza** [aluzie la faptul că acesta cînd mergea în audienţă, săruta mîna regelui — **n.r**], **va zugrăvi ca o epocă de decadenţă vremea în care trăieşte generaţia actuală“.**

Unul dintre obiectivele centrale ale criticilor **Protestării** l-a constituit Expoziţia jubiliară de la Filaret. Se ştie că anul 1906 s-a caracterizat printr-o puternică intensificare a mişcării greviste în ţara noastră, care a cuprins înseşi şantierele edificiului menit să simbolizeze progresele social-economice ale ţării. Ziarul a publicat relatări despre grevele de la Expoziţie, indicînd cifra de 330 grevişti la începutul lunii aprilie (dulgheri şi zugravi). De altfel, lucrările au fost întîrziate şi Expoziţia nu s-a deschis la 10 mai 1906, cum s-ar fi cuvenit, ci abia la mijlocul lunii iunie, cînd mai avea încă pavilioane neterminate. Colaboratorul-poet al **Protestării, Spiriduş** (George Ranetti) comenta vesel această întîrziere : **„Expoziţia în care/ zvîrlim banii cu lopata/, Un cusur, doar unul are : /Expoziţia nu-i gata“.** Cînd, în sfîrşit s-a deschis, corespondentul ziarului observa indiferenţa publicului, deşi se distribuiseră **„un număr considerabil de invitaţiuni“. „Era penibil să vezi în acel vast cîmp, pe lîngă lucrătorii şi personalul Expoziţiei, pe lîngă muzici şi coruri, pe lîngă un mănunchi restrîns de oficiali, numai vreo două sute de curioşi“.**

Sub titlul : **Impresiile unui provincial la Expoziţie,** era satirizat **„bîlciul de la Filaret“,** unde **„toate acestea probează că actualii conducători ai ţării au voit să arate încă un progres făcut în arta scamatoriei şi jocurilor de păpuşi...“** După cîteva săptămîni **Protestarea** şi-a consacrat editorialul **(Fiasco Expoziţiei — răspunderea regelui)** problemei lipsei de interes cu care a fost întîmpinată Expoziţia de către publicul larg.

Ziarul a găzduit în coloanele sale semnăturile unor mari personalităţi ale literaturii noastre, uneori, din motive lesne de înţeles, ascunse sub pseudonime. În această situaţie a fost marele Caragiale, care a publicat în **Protestarea** cunoscuta sa diatribă la adresa regelui şi anturajului său, **Mare farsor, mari gogomani.** Eugen Lovinescu, P.Locusteanu, George Ranetti au fost colaboratori aproape permanenţi ai ziarului care, în mod neaşteptat, şi-a suspendat apariţia la 22 iulie 1906, promiţînd că va reapare toamna.

Din păcate promisiunea n-a fost respectată. Desigur, nemulţumirile pe care le-a produs în cercurile guvernamentale au contribuit la încetarea apariţiei ziarului care în forme variate, prezenta tarele regimului social-politic şi economic patronat de rege, după 40 ani de domnie a acestuia.

În p. 72 : Carol cel Bogat ; *proiect de statuie, apărut în paginile ziarului* Protestarea

◀ ***Cuza către Carol I : Pe ţăranul ăsta nu-l pui la Expoziţie ?*** **(Protestarea, *1906*)**

În spatele jubileului de la 1906

Regele milionarilor

Dr. V. LIVEANU

Zorii zilei de 19 iunie 1906 (6 iunie după vechiul calendar atunci în vigoare) au fost vestiți bucureștenilor de salvele trase de 101 tunuri. În cursul zilei, salvele de tun aveau să se repete. Se inaugura marea „expoziție națională" din recent amenajatul parc al Capitalei — astăzi Parcul Libertății.

Expoziția fusese organizată de guvernul conservator, pentru aniversarea a 40 ani de domnie a regelui Carol I. Lucrările legate de pregătirea expoziției n-au fost terminate la timp, deschiderea neputînd avea loc, așa cum ar fi dorit inițiatorii, la 10 mai — ziua urcării lui Carol de Hohenzollern pe tronul României.

S-au mai înregistrat și alte incidente sau accidente organizatorice. Conducătorii Partidului Liberal, aflați în opoziție, au refuzat să ia parte la inaugurare, pentru că era o manifestare organizată de rivalii lor conservatori, aflați la guvern; liderii liberali au considerat suficientă aruncarea unor buchete de flori asupra trăsurii regale, în momentul cînd aceasta, îndreptîndu-se de la Palat spre expoziție, a trecut pe sub balconul clubului liberal de pe Calea Victoriei.

Cîteva zile după inaugurare, s-a produs o explozie în depozitul de saci cu praf de pușcă, pregătiți pentru a se simula pe lacul parcului bătălii navale cu machete ale unor vase de război. S-a iscat panică printre vizitatori, s-a încercat să se cheme telefonic ajutoare; dar era deja întuneric și s-a constatat că nu se asigurase personalul necesar pentru ca telefoanele expoziției să poată funcționa după orele opt seara...

Dincolo de caracterul ei oficial, însă, dincolo de unele neajunsuri de organizare, expoziția cuprindea, în numeroasele ei pavilioane, nu puține lucruri interesante. Cea de-a doua jumătate a secolului XIX a fost, pentru România, o perioadă de afirmare a relațiilor capitaliste. Dezvoltarea acestor relații a fost însoțită, potrivit condițiilor istorice ale timpului, de o serie de progrese ale tehnicii, ale producției și căilor de comunicație, ale vieții culturale și ale altor domenii ale vieții sociale. Expoziția inaugurată la 19 iunie 1906, ca și o serie întreagă de publicații oficiale, prezentau aceste progrese, atribuindu-le însă monarhiei, meritelor personale ale regelui. Propaganda oficială trecea sub tăcere faptul că roadele progreselor tehnice și culturale fuseseră acaparate, în cea mai mare parte a lor, de clasele dominante de atunci — burghezia și moșierimea.

Progresele materiale...

Iată, însă, că, în atmosfera creată de festivitățile oficiale, a apărut o broșură intitulată **Patruzeci de ani de sărăcie, de robie și rușine.** Era manifestul Cercului socialist „România muncitoare", din Capitală, constituit în 1902. În cadrul său au activat militanți de seamă ai clasei muncitoare: I.C. Frimu, Al. Constantinescu, Dumitru Marinescu, Ștefan Gheorghiu, Gh. Cristescu, M. Gh. Bujor etc. Cei patruzeci de ani de sărăcie și robie la care făcea aluzie titlul broșurii erau cei patruzeci de ani trăiți pînă atunci de poporul român sub domnia regelui Carol I. Broșura, care a cunoscut în anul 1906 mai multe ediții, expunea în limbajul brut, dar elocvent, al faptelor, adevăruri crude despre situația reală a țării, despre rolul real al monarhiei Hohenzollernilor în istoria României.

Firește, anul înregistrase și alte atitudini curajoase de demascare a regelui sărbătorit de clasele dominante, ca, de pildă, marele articol antimonarhic publicat de cunoscutul ziar **Adevărul,** pe două pagini întregi, semnat de Constantin Mille, chiar în ziua împlinirii celor 40 ani de domnie ai lui Carol. Dintre luările de atitudine de acest fel, cea mai consecventă și fermă era, însă, cea a muncitorilor înaintați și a intelectualilor grupați în cercurile socialiste.

Broșura nu se limita la a vorbi despre persoana regelui sau despre instituția monarhică, ci pornea de la analiza situației **de ansamblu** a societății românești. Ea începea prin a constata marile progrese materiale realizate de România în cîteva decenii, subliniind, totodată, că problema era cine a profitat de pe urma lor: **„În răstimpul ultimilor patruzeci de ani, țara românească a făcut progrese materiale conside-**

Istoria antidinasticismului în România. *Desenul îi înfățișează pe Al. Beldiman și G. Panu, cunoscuți prin atitudinile lor antidinastice ; în ultimul cadru : un țăran și un muncitor arestați pentru că au răspîndit broșura* 40 de ani de robie... (Furnica, *nr. 101 din 1906)*

rabile. Întrebarea însă e, în folosul cui s-au săvîrșit ele ? Vom vedea că nu în folosul poporului, ci în acela al unei minorități".

În cele patru decenii, suprafața cultivată cu grîu și porumb crescuse mai mult decît de două ori. Începuse să se dezvolte industria, a cărei producție brută ajunsese în primii ani ai sec. XX să echivaleze, după unele aprecieri, cu aproximativ jumătate din venitul național creat în agricultură. Se crease o rețea de căi ferate de 3 500 km și un început de flotă maritimă și fluvială. Se dezvoltase mult comerțul exterior. Diverse realizări tehnice ale epocii fuseseră introduse și în țara noastră.

...și febra foamei

Cine beneficia, însă, de pe urma acestor realizări ? Faptele expuse în broșura-manifest a Cercului „România muncitoare" erau grăitoare. Potrivit datelor oficiale, 920 000 țărani cu proprietăți mai mici de 10 ha stăpîneau **mai puțin** pămînt decît 2 071 moșieri, cu 500 ha fiecare. Peste 400 000 țărani nu aveau pămînt deloc. Țăranii fără pămînt sau cu pămînt puțin, care se angajau să muncească la moșieri pe bani, primeau, pentru o zi de muncă, un salariu mai mic decît prețul unui bilet de intrare (2 lei) la faimoasa expoziție jubiliară. Chiar în anii îmbelșugați — scriau cercetători ai problemei agrare citați în broșură — cei mai mulți țărani nu mai aveau porumb din primăvară pînă la noua recoltă. În 1906, ziarele publicaseră raportul medicului primar al județului Rîmnicu-Sărat privitor la populația unui sat care suferea de „febră de inaniție" — adică de foamete acută. Medicul primar al județului Fălciu, doctorul Nicolae Lupu, cunoscutul om politic de mai tîrziu, recunoștea în același an că în județul său, din 16 400 țărani capi de familie numai 6 173 tăiaseră în anul precedent un porc la Crăciun. Depășind cadrul broșurii reproduse pînă acum, citățm dintr-o expunere făcută tot în acea vreme la Academia Română de D. A. Sturza, șeful Partidului Liberal, fost prim-ministru și care avea să devină șef al guvernului, în martie 1907 : **„...La noi, foametea e o stare de lucruri constantă, fiindcă ea există nu numai atunci cînd țăranul nu are ce mînca, dar și atunci cînd țăranul e silit să mănînce porumbul stricat și cînd porumbul stricat într-atîta îi devine nutrimentul lui exclusiv, încît îi distruge organismul."**

Industriei îi era propriu procesul de concentrare a capitalului. În patru la sută din întreprinderi era investit 45 la sută din capital. În timp ce însăși statisticile oficiale mărturiseau beneficii extrem de mari ale patronilor, proletariatul trăia în condiții inumane. Cei mai buni muncitori cizmari cîștigau 2,50-3,50 lei pe zi — ziua lor de muncă fiind de 14 ore. Muncitorii de la tramvaie primeau 1,50 lei pentru o zi de muncă de pînă la 17 ore. Zidarii primeau 2 lei pentru 16 ore etc. Cam tot la 2 lei se ridica, în medie, cîștigul unui lucrător de la atelierele C.F.R.

Manifestul aducea, de asemenea, date despre situaţia grea a păturilor mijlocii, funcţionari, meseriaşi ş.a.

Vieţii de mizerie a celor ce munceau, manifestul cercului socialist îi opunea viaţa de huzur a claselor stăpînitoare. Ca exemplu amintea cazul — care trezise oarecare vîlvă în presa vremii — al lui Teodor şi Radu Văcărescu, tată şi fiu ; între 1892 şi 1903, aceştia cheltuiseră în chefuri şi alte distracţii nu mai puţin de 14 milioane lei, proveniţi din averea de 16 milioane moştenită de la Maria Văcărescu, soţia lui Radu...

Acest caz nu era o excepţie, ci un simptom al repartiţiei averilor din România acelei vremi. Extrem de edificatoare în acest sens sînt datele reproduse în broşura cu privire la statistica moştenirilor. În 1900-1903, dintre cei 264 000 adulţi decedaţi 248 901 lăsaseră ca moştenire averi sub 500 lei. Dar 42 persoane, care moşteniseră fiecare o avere de peste un milion de lei, primiseră în total 120 milioane lei. Alţi 42 moşteniseră între 100 000 şi un milion, în total 113 milioane lei.

Numai în lumina acestei situaţii de ansamblu a societăţii româneşti — reieşea din manifestul socialiştilor — putea fi înţeles cu adevărat rolul monarhiei, problema fiind de partea cui era regele.

I. Iser : *Carol I „Chibiţul"*

O meserie bănoasă

Carol I — se arăta în **Patruzeci de ani de sărăcie, de robie şi ruşine — „a căutat încă de la începutul domniei sale să-şi identifice interesele economice cu ale ciocoilor şi ale capitaliştilor, şi astăzi a reuşit să ajungă unul din cei mai mari proprietari şi capitalişti din ţară. Regele e părtaş ca acţionar la mai multe mari stabilimente industriale, ca fabricile de postav, de lumînări, de geamuri şi altele. Îl veţi găsi apoi în societăţile de asigurare ca «Dacia», în bănci şi alte aşezăminte financiare."**

Nu numai postavul, geamurile şi lumînările erau sursă de venituri în care era interesat monarhul. „[...] prin legea de la 10 iunie 1884, liberalii [...] au făcut Coroanei un dar de 12 imobile rurale" [moşii — **n.r.**], ale căror venituri erau evaluate la 5 milioane lei anual ; în deceniile următoare, ca urmare a scutirii de impozite şi a exploatării eficiente a pădurilor de pe Domeniile Coroanei şi a întreprinderilor industriale înfiinţate pe aceste domenii, veniturile respective aproape s-au dublat.

Printre posesiunile monarhului, broşura mai amintea moşiile cumpărate ulterior cu titlu personal. Era vorba, cum s-a putut citi mai tîrziu, în testamentul primului rege, de alte patru latifundii, printre cele mai mari din ţară : Broşteni din Munţii Bistriţei, Sinaia-Predeal, Monastirea din judeţul Ilfov şi Slobozia-Zorleni din judeţul Tutova.

Prezentînd situaţia din 1906, broşura arăta : **„...Regele primeşte o listă civilă de un milion şi jumătate pe an, iar prinţul moştenitor 300 000 lei. Pe lîngă aceasta, statul dă reginei 15 000 lei pentru operele sale de binefacere."** După cum se vede, filantropie cu banii contribuabililor.... — **n.a.] „În afară de toate aceste sume, familia regală mai are în jurul ei o mulţime de funcţionari militari şi civili, aparţinînd diferitelor ministere, plătiţi din budgetul statului, dar ataşaţi cu serviciul la curte."**

Aveau dreptate autorii manifestului din 1906 să conchidă : **„O familie de cinci la şase inşi** [atîţia membri avea familia regală în 1906 — **n.a.**] **primeşte o leafă odată şi jumătate mai mare decît suma pe care o cheltuieşte anual statul pentru învăţămîntul a 6 500 000 de români. O, nu mai încape nici o îndoială : meseria de rege şi mai ales meseria regelui României e o meserie bănoasă, pentru care orice prinţ din lume şi-ar fi jertfit, bucuros, liniştea şi... patria sa."**

(Continuare în p. 83)

„Încrederea noastră : guvernul republicii socialiste“

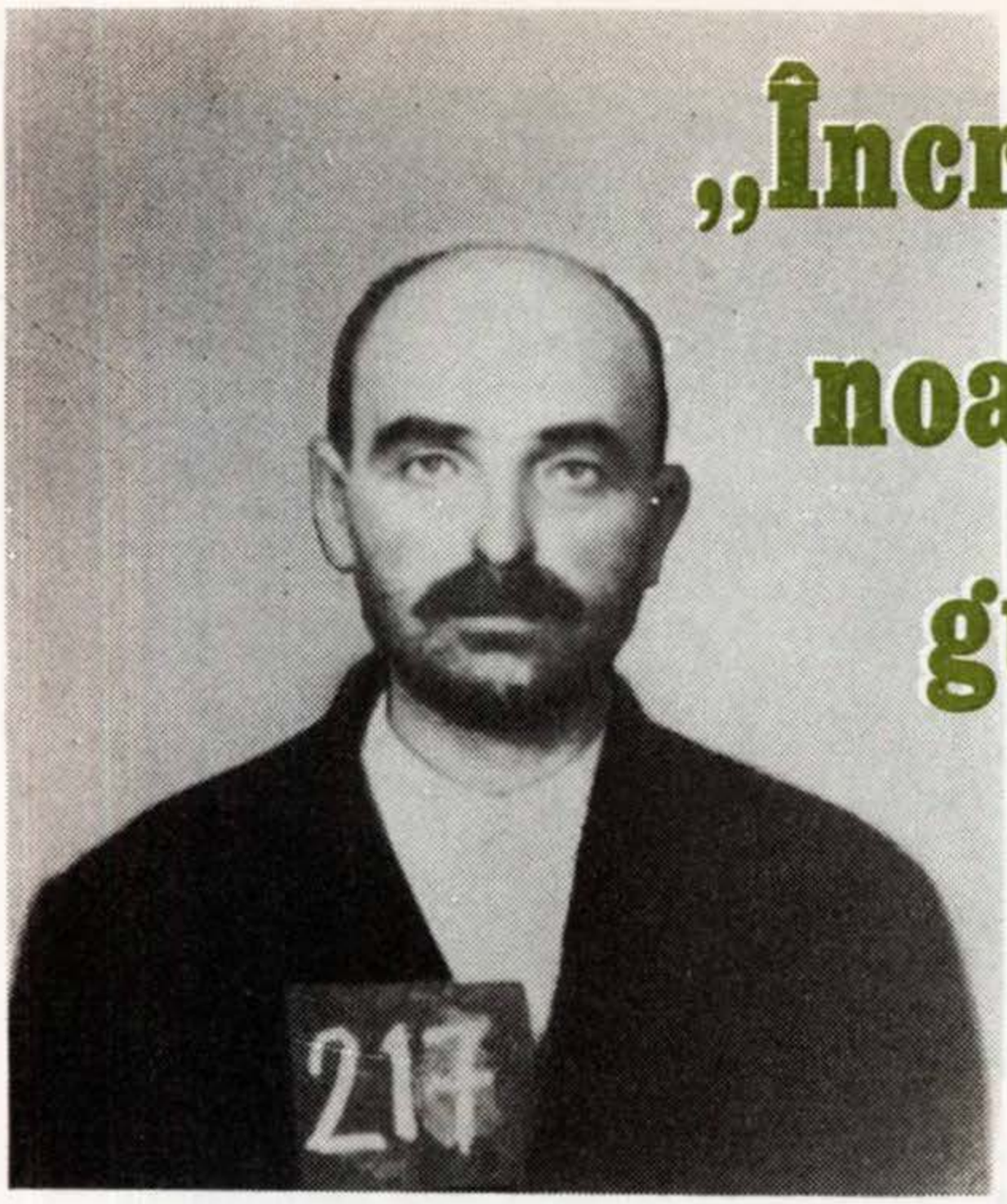

Gheorghe Tănase în perioada detenției

Dr. M. C. STĂNESCU

„N-am avut încredere în guvernele burgheze trecute, cum nu vom avea încredere în nici un guvern burghez. Încrederea noastră merge la un singur guvern : la guvernul izvorît din conștiința maselor muncitoare socialiste, la guvernul republicii socialiste.“ **Cel care rostea aceste cuvinte în ședința Parlamentului din 17 ianuarie 1922 era Gheorghe Tănase, membru al Comitetului Executiv Provizoriu al P.C.R. În numele grupului de deputați socialiști-comuniști el a prezentat la acea ședință o moțiune de neîncredere în guvernul Take Ionescu prin care demasca politica antipopulară și îndeosebi antimuncitorească a tuturor guvernelor care cîrmuiseră țara în primele două decenii ale secolului XX. În același timp, documentul exprima încrederea în victoria luptei finale a clasei muncitoare, pentru transformarea României într-o republică socialistă.**

Muncitorul tipograf Gheorghe Tănase, născut în Iași, la 8 februarie 1894, era în acea perioadă unul din fruntașii muncitorimii din România, conducătorul de necontestat al mișcării ieșene. Bun organizator și excelent orator, Gheorghe Tănase era, totodată, și un talentat publicist. Popularitatea și activitatea sa i-au determinat, în 1919, pe alegătorii din Iași să-l aleagă deputat în Parlament, unde s-a dovedit deosebit de activ și combativ, apărînd cu mult curaj cauza clasei sale.

„...o clasă întreagă își ridică glasul...“

Atitudinea luată în Parlament, în 1922, nu era prima manifestare antimonarhică a lui Gheorghe Tănase. În toamna anului 1919 a publicat, în **Moldova socialistă** (foaia organizațiilor socialiste și sindicale din Moldova), din 24 octombrie, un curajos articol, intitulat : **Armata, Coroana și forma de guvernămînt.** Materialul, conceput în trei părți distincte, reprezenta o aspră critică la adresa instituțiilor menționate în titlu. Pentru acest act, autorul a fost trimis în judecată. Mînia autorităților a fost provocată mai ales de partea a doua a articolului, intitulată : **Să nu atacăm Coroana ? : „Coroana țării românești, iresponsabilă din punct de vedere politic, se folosește și ea de răbdarea acestui popor pentru a face politică liberală.**

Coroana țării românești, care se apleacă părtinitoare către acei ce asupresc poporul și jefuiesc această țară ;

Coroana care stăpînește în chip absolut țara și care a dat mînă liberă banditilor din Partidul Liberal să taie și să spînzure pe muncitori ;

Coroana care vede, aprobă și acoperă toate fărădelegile partidelor istorice în dauna poporului muncitor, și care în martie 1907 și în decembrie 1918 n-a găsit cuvînt de mîngîiere pentru țăranii și orășenii ai căror fii au fost măcelăriți din ordinele lui Brătianu, acea Coroană, care prin politica ei de slăbiciune, lasă răul să dăinuiască și să se întindă [...]

În felul cum astăzi guvernează Coroana în țara românească, împotriva voinței poporului, ea s-a scoborît la rolul de a primi îndemnuri și a asculta de interesul familiei Brătianu și ca atare vom duce lupta împotriva acestui nenorocit fel în care Coroana își înțelege menirea.“

Gheorghe Tănase a fost arestat și acuzat de crimă de lez-maiestate.

Procesul, judecat la Curtea marțială a Corpului 4 armată din Iași, a început la 14 noiembrie 1919. Apărarea a fost asigurată de un grup de avocați din localitate, în frunte cu Matei Cantacuzino, profesor de drept la Universitatea din Iași, jurist de reputație europeană.

În timpul desfășurării procesului, muncitorii au pătruns în sala de judecată, făcînd o caldă manifestație de simpatie și solidaritate cu inculpatul. Mult timp, de pe scările tribunalului, oratorii socialiști au vorbit mulțimii masate în curte. Totodată, în numeroase centre din țară, oamenii muncii au ținut adunări de protest, exprimîndu-și solidaritatea cu cel judecat.

„Nu un om, ci o clasă întreagă își ridică glasul insistent spre tron, cerînd regelui înlăturarea «favoritismului» august“ — scria despre acest proces M. Sevastos în **Iașul socialist,** din 30 noiembrie 1919.

În dimineața zilei de 16 noiembrie, completul de judecată și-a pronunțat sentința : doi ani închisoare și 2 000 lei amendă. Totodată, comandamentul Corpului 4 armată, printr-un ordin, a interzis, începînd din 27 octombrie, apariția ziarului **Moldova socialistă.**

„...ca socialist îmi voi face datoria“

Între timp, neînfricatul revoluționar a fost depus la închisoarea centrală din Iași și supus unui aspru regim de viață. De acolo, dintre zidurile umede și reci ale temniței, el a continuat să dea indicații prețioase organizației socialiste și sindicatelor din Iași. În condițiile grelei captivități, Gheorghe Tănase a ținut și un caiet în care a consemnat întîmplările zilnice din închisoare, opiniile sale asupra unor evenimente politice mai deosebite. Tot în acel caiet se află și copia scrisorii pe care a trimis-o regelui Ferdinand. Autorul îmbină acuzația gravă, directă cu ironia amară, realizînd un vehement act de acuzare antimonarhică. Gheorghe Tănase face un întreg rechizitoriu instituției monarhice din România, persoanei regelui.

Scrisoarea a ajuns la cunoștința autorităților, căci la 16 februarie, Tănase nota în caietul amintit : **„Directorul închisorii mă anchetează asupra scrisorii adresată regelui și găsită asupră-mi la inspecție. Răspund : ca socialist îmi voi face datoria oriunde și oricînd.“**

Iată și textul acestui document acuzator :

„DOMNULUI FERDINAND DE HOHENZOLLERN, DE PROFESIE I-IUL REGE AL ROMÂNIEI MARI, DOM. CALEA VICTORIEI Nr. 157

Nu știu dacă surdul zgomot al judecării procesului meu și al sentinței care mi-a răpit libertatea pe timp de doi ani a ajuns la augustele urechi ale Maiestății-Voastre ; nu știu dacă aveți cunoștință de urzeala acestui proces și în care scop a fost el înscenat ; nu știu dacă cu consimțămîntul

D. Olek : *Ce gîndește regele*

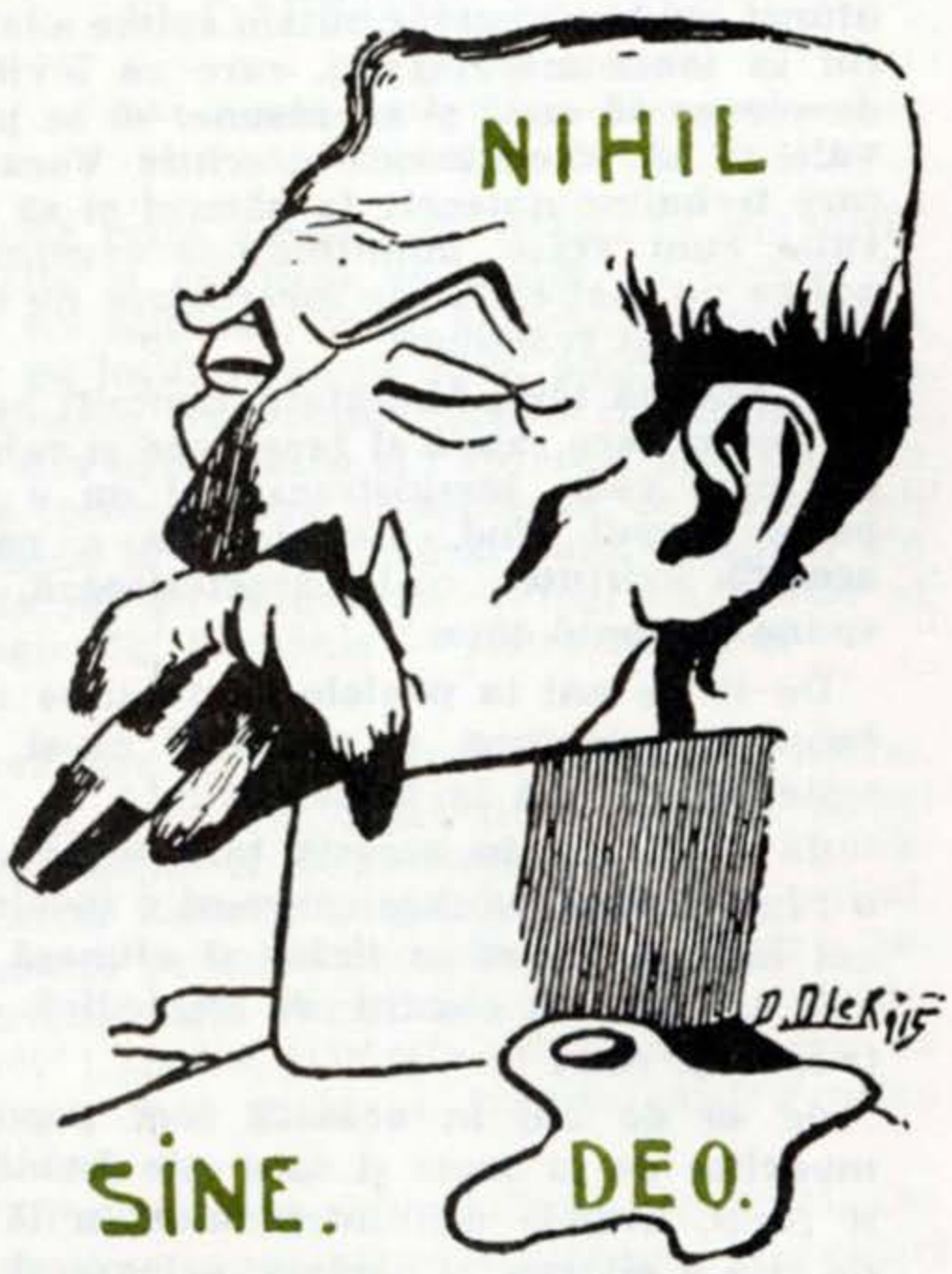

augustei Voastre persoane s-a judecat și condamnat nemernica mea persoană, care, în fața idealurilor permanente ale omenirii, se pierde asemenea gloriei deșarte și măririi adulatoare cu care Vă înconjoară ipocrizia sfetnicilor M. V.; nu știu dacă în sferele înalte în care tronați Vă puteți da seama de frămîntările și năzuințele care Vă valorifică numele ce-l purtați care în altfel era un Ferdinand oarecare, pierdut prin văgăunile Germaniei; nu știu dacă simțiți laolaltă cu poporul ceea ce îl face să tresalte, să se revolte și să se avînte în lupta pentru consolidarea națională a României Mari; nu știu dacă nu mai sonor și mai impunător ar fi sunat particula de rege al României noi decît aceea de rege al României Mari; nu știu dacă acei ce Vă îndulcesc auzul cu pelteaua patriotismului sforăitor și al naționalismului decolorat nu tot ei sînt în același [timp] cioclii ce vor îngropa alături de numele M. V. destinele «naționale», fredonate pe ton ridicat de slugile augustei Voastre curți; nu știu dacă Le știți toate acestea, dar, [cu] o datorie imperioasă de muncitor cinstit cu convingeri socialiste internaționale care implică republicanismul socialist, Vi le înșirui pe toate tocmai în interesul României Mari ce va să vie, dar care nu implică în fruntea ei prezența Voastră care să contrasteze cu viața și voința poporului muncitor.

Dacă le știți toate acestea, Maiestate, și totuși nu interveniți pentru curmarea răului ce dăinuiește în această blagoslovită țară de un timp destul de îndelungat, atunci cu drept cuvînt putem spune adevărul în toată măreția lui, care ca lovituri de ciocan să cadă și să răsune, să se prăvale și să sfredelească urechile Voastre, care trebuiesc aplecate la pămînt și să asculte cum vîjîie, anunțîndu-se vremurile noi ce nu mai îngăduie încercuirea de fier a tiraniei și reacțiunii.

În această țară, Maiestate, domniți peste un popor care rabdă și tace, tace și rabdă, dar care vede, înregistrează, și nu e departe timpul cînd, aruncînd la o parte această «virtute» ce-l caracterizează, va spune cu tonul tăios:

De 40 de ani la poalele tronului se rostogolește minciuna, și adevărul nu-și găsește drum pînă la spetezele lui;

de 40 de ani în această țară legea este o funie întinsă pe care cei mari o încalecă, cei mici la suflet se tîrăsc și alunecă pe sub ea, iar cei cinstiți se împiedică într-însa și cad;

de 40 de ani în această țară poporul muncitor de la orașe și sate este jecmănit și furat, averile concentrîndu-se în lăzile de fier a cîtorva, și sărăcia, pelagra și sifilisul în bordeele satelor și șoproanele orașelor;

de 40 de ani în această țară bătaia e legală și închisoarea numai pentru cei săraci;

de 40 de ani ne biciuiește desfrîul și ne despoaie jaful;

de 40 de ani perceptorul vinde țolinca, primarul satului este unealtă boierească, jandarmul învinețește pielea și zdrobește pieptul la săteni, iar învățătorul și preotul administrează obștiile și lasă uitării băncile școalelor și stranele bisericilor;

de 40 de ani politicăria murdară de tejghea și de buzunar guvernează și rîde triumfătoare în auzul și vederea tuturor.

Astăzi, după acest glorios război, în urma căruia pămîntul s-a îngrășat de oseminte și s-a îmbibat de sînge; astăzi, după ce s-a făurit România atotputernică, pintenul Balcanului și cordonul sanitar al Europei; astăzi de la un capăt la altul [al] României poporul muncitor își impune dreptul la o viață cetățenească cu adevărat.

Și peste toate acestea, care laolaltă alcătuiesc suferința și nădejdea unui popor, domnești, Maiestate, și hlamida regală binevoitoare și cu aer de curtenire acoperă, și zîmbetul regal nu lipsește pentru a completa sinistra comedie ce se desfășoară în al 1920-lea an după Cristos și în care rolul principal îl are M. V.

Fierbe țara, Maiestate, chiuie văzduhul, vîjîie durerea unui popor care cere libertate, dreptate și lege pentru toți.

Nu Vă ascundeți fața, căci cu nimic nu se va putea opri să fie bătută de crivățul vremii, care e mai puternic și mai vijelios decît atotputernicia unui tron și mai îndrăzneț decît nemernica mea persoană, care Vă adaugă 2 000 lei la averea personală a M. Tale.

Nu uitați, Maiestate, că trăiți în vremuri cînd «cascada tronurilor», prevestită acum cîțiva ani, azi se înfăptuiește și nu mai e o himeră pentru nimeni.

Pătrundeți-Vă de spiritul vremurilor noi pe care le trăim, căci nu știu cum, dar parcă simt, văd și pipăi traducerea în fapt a vechiului cîntec:

Ia-ți lădița și domnița
Și treci iute Dîmbovița...

Primiți salutări cetățenești (ss) Gh. Tănase — Iași,

cetățean al României Mari, fost rănit pentru înfăptuirea acestui ideal, secretar al tuturor sindicatelor din Iași, actualmente, prin grația lui Dumnezeu și voința regelui Ferdinand I, unul din cei mai disciplinați pușcăriași ai închisorii centrale din Iași".

Magnatul petrolului la București

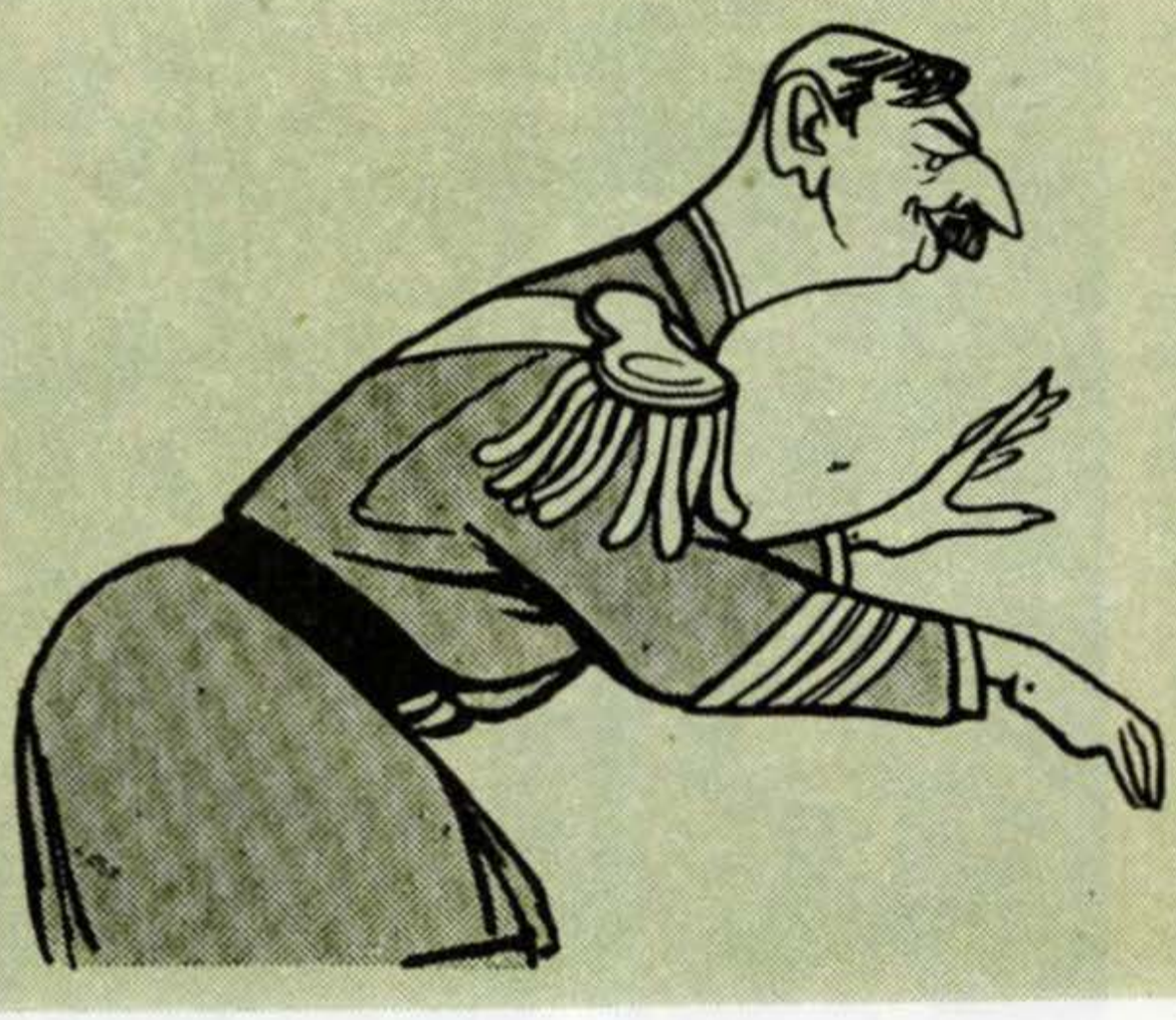

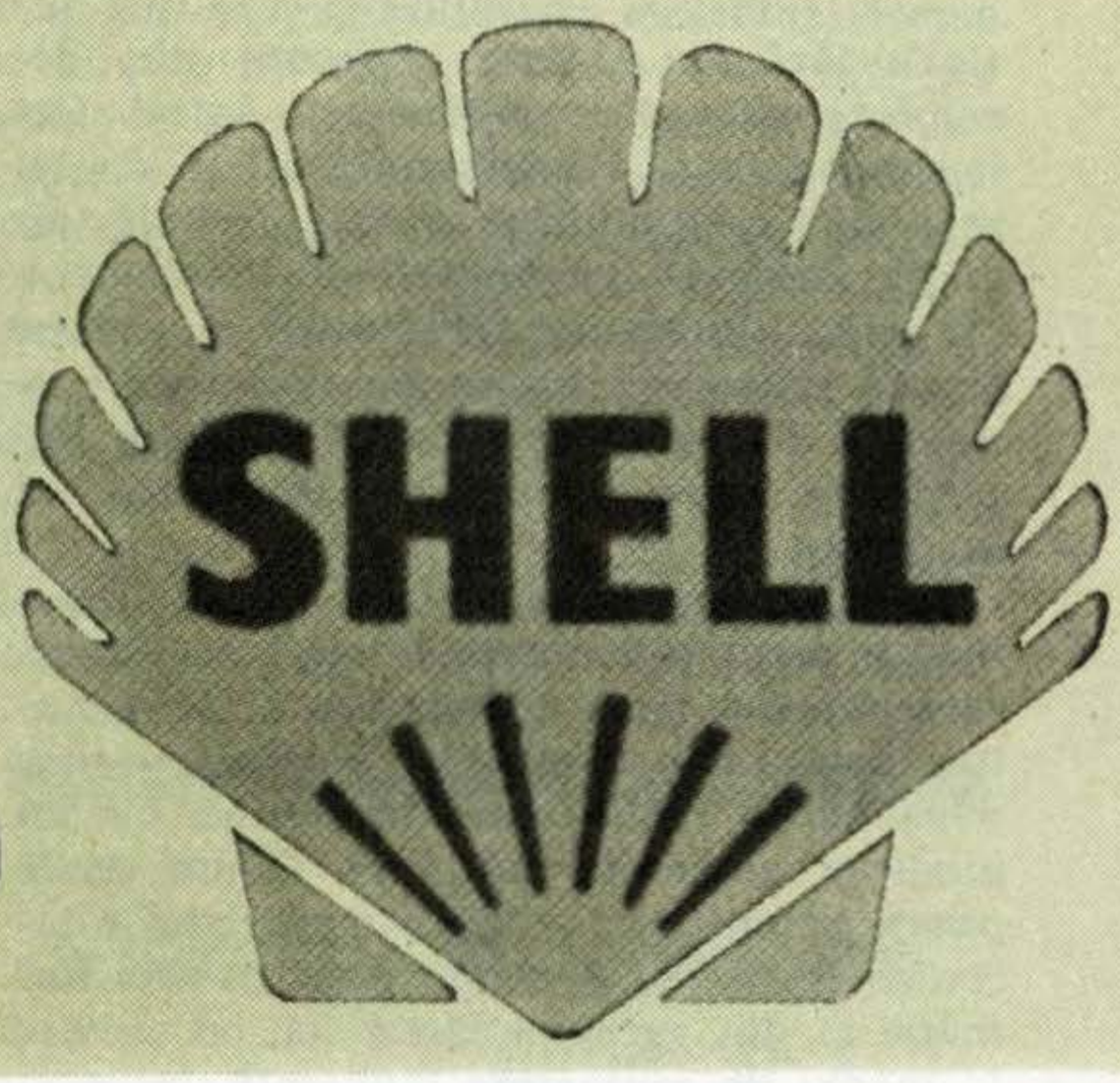

Întîlnire între doi monarhi

ECATERINA CIMPONERIU
Doctor în istorie

Sîntem în România anului 1931, în plină criză economică. Aflate în proporție de 3/4 în mîinile capitalului străin, producția și exportul de petrol au crescut în anii 1929-1931, în ciuda crizei, de la 4,1 la 6,5 milioane tone. În ierarhia mondială a exportului de petrol, România a trecut de pe locul șapte pe locul patru. În schimb, în 1931, datorită prăbușirii prețurilor, valoarea exportului scade cu 63 la sută. Industria funcționează cu cel mult jumătate din capacitatea ei ; aproape jumătate din muncitori șomează. Mizeria se întinde peste întreaga țară. Bineînțeles, ea nu bîntuie printre domnii din consiliul de administrație de la Astra-Română, **care, începînd din luna ianuarie, pregătesc cu înfrigurare vizita lui Sir Henry Deterding, conducător al Companiei** Royal Dutch Shell **și al filialei sale din România** — Astra Română.

Revărsarea de petrol românesc peste graniță, la prețuri de nimic — impusă de concurența pieței capitaliste și de nevoia de cîștiguri a guvernanților de sub oblăduirea regelui Carol II — secătuia una din principalele bogății ale țării. Ea ajunsese să neliniștească pînă și pe Deterding, desigur, nu din considerente filantropice, după cum nu din motive patriotice se îngrijorase și regele, unul din marii acționari ai **Astrei.** Cauza temerilor amîndurora provenea din faptul că ei considerau drept proprietatea lor **tot** petrolul românesc și nu numai pe cel care se scurgea prin conductele **Astrei.**

În februarie, scurt timp înaintea vizitei celebrului H. D. în România, ziarul **Frankfurter Zeitung** „deplîngea", într-un articol, soarta petrolului românesc : „Industria petrolului din România stă în fața prăbușirii" ; **„Astra** primește azi, pentru o mie de tone, mai puțin ca înainte pentru patru sute".

Pescuind în apele tulburi ale crizei, Deterding spera să achiziționeze, la prețuri derizorii, noi concesii de exploatare a țițeiului de pe pămînturile statului, rămase

încă nedate în folosinţă. Venea, deci, să culeagă fructele noii legi a minelor din 1929, votată sub presiunea capitalului străin.

Un loc pe agenda vizitei îl ocupa, de asemenea, întărirea poziţiilor guvernului naţional-ţărănesc. Într-o scrisoare din decembrie 1928 către conducerea **Astrei,** Deterding scria : „Pentru înfăptuirea acestei reforme [legea minelor — **n.a.**], trebuie asigurat succesul guvernului în Parlament. De aceea, guvernul trebuie să se bucure în străinătate de tot sprijinul posibil, cunoscînd că existenţa noastră viitoare depinde în mare măsură de rămînerea lui la putere. "*

Înainte de mult aşteptata vizită, Deterding a cerut conducerii **Astrei** o scurtă caracterizare a fiecărui membru al guvernului român şi a oamenilor politici cu care avea să se întîlnească, împreună cu un program al acestor întîlniri. Citäm unele pasaje semnificative din caracterizările laconice fomulate de conducătorii **Astrei Române** şi din recomandările lor cu privire la modul de contactare (audienţă, întrevedere sau lăsarea unei cărţi de vizită).

„**G. G. Mironescu.** Preşedintele Consiliului de Miniştri ** şi ministrul Afacerilor Externe. Audienţă. A fost preşedinte al Consiliului de Administraţie al **Astrei.** Profesor universitar din Iaşi. Bogat, se pricepe puţin la afaceri, caracter slab."

„**I. Mihalache.** Ministru de Interne. Carte de vizită. Învăţător, inteligent, demagog, slab."

„**M. Popovici.** Ministru al Finanţelor. Carte de vizită. Influenţă în P.N.Ţ., inteligenţă mediocră, face gafe, caracter slab, prea puţin scrupulos, parvenit."

„**V. Madgearu.** Ministrul Agriculturii Audienţă. Profesor la Academia de Comerţ. Inteligent, fără scrupule. Violent, tipul perfectului demagog."

„**I.G. Duca.** Şeful partidului liberal. Întrevedere. Foarte inteligent, cinstit, sărac, viitor mare."

„Mareşalul **Al. Averescu.** Şeful partidului poporului. Militar desăvîrşit, politician mediocru, bătrîn, f. influenţabil."

„**N. Iorga.** Şeful Partidului Naţional. Profesor la Universitatea Bucureşti al cărei rector este. Savant, nu se pricepe de loc la probleme financiare, dezordonat, foarte cinstit."

„**G. Brătianu.** Şeful Partidului Liberal desident. Profesor universitar la Iaşi. Tînăr, bogat, n-a arătat mult caracter pînă acum. Foarte influenţabil."

„**C. Argetoianu.** Independent. Om de viaţă, cinic, inteligent, bogat, lipsit de scrupule, nu prezintă încredere."

Cît despre regele Carol II, el era prea cunoscut în lumea marii finanţe internaţionale, pentru a mai fi nevoie de caracterizarea lui.

La 21 martie 1931, H. Deterding a sosit în Bucureşti cu Orient-Expresul, fiind aşteptat pe peron de trei subsecretari de stat, un mareşal al Curţii Regale, ambasadori şi politicieni.

A doua zi dimineaţa, Deterding a fost primit de rege ca un monarh. De altfel,

▲ *1932, pe străzile Capitalei : ciocnire între demonstranţi şi poliţişti*

Criza apăsa din greu pe umerii oamenilor muncii (miner din Valea Jiului, 1931) ▶

* **Documentele folosite în acest articol fac parte din Arhiva Ministerului Petrolului, *Petrolifera Muntenia*, fond Arhiva *Astrei Române*.**

** **În perioada 10 octombrie 1930—18 aprilie 1931 — *n.r.***

toată săptămîna care a urmat a fost pentru el un lung şir de dineuri, recepţii, întrevederi, încununate cu prezenţe ministeriale, princiare şi regale, în cursul cărora s-au oferit, refuzat, tocmit, împărţit şi reîmpărţit bogăţiile petroliere ale ţării şi pe deasupra şi monopolul alcoolului. După numai două zile, ziarul **Curentul** nota, printre succesele vizitei, „un eventual nou împrumut, bazat pe principiul concesionării bogăţiilor noastre naturale“ şi crearea unor noi debuşeuri pentru petrolul românesc în Germania. Mai tîrziu, Hitler însuşi va profita de pe urma acestor acorduri.

Toată această tîrguială asupra bogăţiilor ţării s-a făcut între cei doi regi, în timpul mai multor dineuri, seri muzicale şi parăzi militare în cinstea lui Deterding, cu ocazia decorării acestuia cu marele cordon al Ordinului „Steaua României“, precum şi cu prilejul unor întrevederi între patru sau şase ochi, cu regele Carol şi prinţul Nicolae.

După discuţii atît de fructuoase, după ce a obţinut, printre altele, promisiunea de a se concesiona monopolurile statului creditorilor din Apus, Deterding a ajuns la concluzia că poate face declaraţii publice. În ziua de 26 martie, el a dat un interviu Agenţiei de presă Rador. Spicuim cîteva „perle“ : „E o ţară fericită, pentru că posedă două bogăţii esenţiale, grîul şi petrolul... Mi s-a spus că ţăranii trebuie să plătească o dobîndă de 35 la sută pentru împrumuturile primite, ceea ce este intolerabil. Dar banii în sine nu sînt o bogăţie...“, şi alte asemenea declaraţii au ieşit din gura proaspătului decorat cu „Steaua României“, pentru care, după cum se ştie, banii nu contau... deloc.

REGELE MILIONARILOR

(Urmare din p. 77)

Politica regelui era dictată de solidaritatea de interese cu clasele dominante. Concluzia pe care o desprindea manifestul privea nu numai pe rege ca persoană, ci privea monarhia ca instituţie, poziţia sa rezultată din sistemul relaţiilor sociale existente atunci. **„Aceşti ţărani —** scriau socialiştii **— au dreptul să strige împreună cu tot proletariatul român, în faţa regelui care sărbătoreşte cei patruzeci de ani de «glorioasă» domnie : «Eşti regele milionarilor. Cu noi, flămînzii şi desmoşteniţii n-ai nimic comun».“**

Demascînd Coroana, manifestul Cercului „România muncitoare“ chema, în acelaşi timp, la acţiuni unite, pentru înlocuirea vechii orînduiri sociale, pentru înlăturarea claselor exploatatoare şi a monarhiei. Însufleţiţi de încredere în forţele poporului, socialiştii scriau :**„Ca şi leul adormit, poporul românesc astăzi tace, dar cît de puternică şi de teribilă va fi vocea lui în ziua în care el se va deştepta... Atunci el va învinge, şi va învinge nu numai pentru că are de partea lui numărul, dar mai ales pentru că cu el e inteligenţa şi dreptatea.“**

Cîteva luni după ce au apărut aceste cuvinte, leul vremelnic adormit s-a ridicat, în adevăr, şi vocea lui plină de mînie şi revoltă a făcut să se năruie întregul eşafodaj festiv, atît de şubred, pe care oficialităţile încercaseră să-l înalţe cu prilejul aniversării urcării lui Carol pe tron. A izbucnit răscoala din 1907...

Goana după căpătuială a Hohenzollernilor a atins momente culminante în timpul lui Carol II*. Iată două documente care vorbesc despre milioanele pe care le manipula fostul monarh în 1936.

V. ARIMIA

CASA MAIESTĂȚII SALE REGELUI AD-ȚIA BUNURILOR PRIVATE

COMPONENȚA

contului depozite (VENITURI) la 31 decembrie 1936.

Venitul pe 1936 al titlurilor în depozit la Bank of Roumania Buc. conform inventarului	Lei	2 402 065	
Venitul pe 1936 al titlurilor în depozit la Banca Națională a României conform inventarului	,,	1 962 544	
Venitul pe 1936 al titlurilor în depozit la Palatul Regal, conform inventarului	,,	1 259 114	
Venitul pe 1936 al titlurilor în depozit la Credit Suisse, Zurich conform inventarului	,,	1 106 780	
Venitul pe 1936 al titlurilor în depozit la Credit Suisse, rubrica „Fides" conform inventarului	,,	462 500	
Venitul pe 1936 al titlurilor în depozit la Bank of Roumania, Londra conform inventarului	,,	20 000	
Venitul titlurilor pe 1936 în depozit la Deutsche Bank und Disconto Gesellschaft, Berlin conform inventarului	,,	57 527	Lei 7 270 530
Valoarea a 125 acțiuni Fabrica de ciment Azuga drept diferență de divident	Lei	125 000	
Cota parte atribuită Maiestății Sale Regelui din fondul de rezervă pentru emisiunea de acțiuni Fabrica de hîrtie Bușteni	,,	970 500	
Beneficiu din eșirea la sorți a titlurilor germane	,,	9 249	
Divident la 30 000 acțiuni Soc. Astra de vagoane	,,	750 000	
Dividentul la 3 500 acțiuni Banca Națională a României vîndute Măriei Sale Marelui Voievod	,,	665 000	,, 2 519 749
Divident 1931-1934 la 3 acțiuni Royal Dutch Comp.	Lei	55 452	
Divident 1934 la 1 500 acțiuni Fabrica de hîrtie Bușteni, cumpărate de la D-na Nelly Ornioley	,,	183 096	
Cupoane 1934-1935 Rheinische Hyolekenbank	,,	11 818	
Cupoane 1934-1935 Ville de Munchen	,,	78 785	
Cupoane 1934-1935 Meklenburg Schwerin	,,	40 694	
Cupoane 1934-1935 Ville de Heidelberg	,,	19 868	
Dobînzi cont curent Bank of Roum. Buc.	,,	42 791	
,, ,, ,, Banca Românească	,,	109 710	
,, ,, ,, Fab. de hîrtie Bușteni	,,	55 647	
,, ,, ,, Fab. de postav Azuga	,,	2 135	
,, ,, ,, de Lstg. la Credit Suisse Zurich	,,	200	
,, ,, ,, Deutsche Bank und Disconto Gesellschaft	,,	300	
Dobînzi la ratele de plată asupra terenurilor vîndute la Azuga	,,	72 000	,, 672 496
Se scade :			Lei 10 462 775 —
Speze de cont și taxă de păstrare la titluri depuse în străinătate	,,	10 851	
Soldul contului la 31 decembrie 1936 conform registrului			Lei 10 451 924

CASA MAIESTĂȚII SALE REGELUI AD-TIA BUNURILOR PRIVATE

MIȘCAREA
CONTULUI CAPITAL
de la 1 ianuarie-31 decembrie 1936

Sold la 1 ianuarie 1936 — **Lei 83 835 142,65**

Incasări :				
De la Contabilitatea I-a				
Gestiunea 1935	Lei 19 427 394,32			
Gestiunea 1936	,, 45 469 677,12		Lei	64 897 071,74
Din vînzare terenuri Azuga	52 000 000 —			
minus 1/3 din taxe	1 846 250		Lei	50 153 750
Din acțiunile Fides			,,	14 459 738
Din restituirea de capital Generala Petroliferă			,,	3 000
Din atribuirea gratuită a 4 030 acțiuni Fabrica hîrtie Bușteni			,,	4 030 000
Vărsămintele moșiei regale Sinaia, Predeal cu care s-a micșorat datoria din anul 1935 de la capital de realizat			,,	1 185 648
Vărsămintele Parcului Regal Snagov cu care s-a mișcorat datoria din anul 1935 de la capital de realizat			,,	52 575
		Total	Lei	134 781 782,74 —
Minus valoarea terenului cumpărat de la D-l General Castano			,,	120 000
				Lei 134 661 782.74
Soldul contului la 31 decembrie 1936				,, 218 496 925,39
Beneficiul anului 1936				,, 22 614 320,90
Capital conf. bilanțului la 31 decembrie 1936				Lei 241 111 246,29

* Vezi și *Magazin istoric*, nr. 11/1972.

ENIGMISTICĂ

REPUBLICA, UN VECHI IDEAL

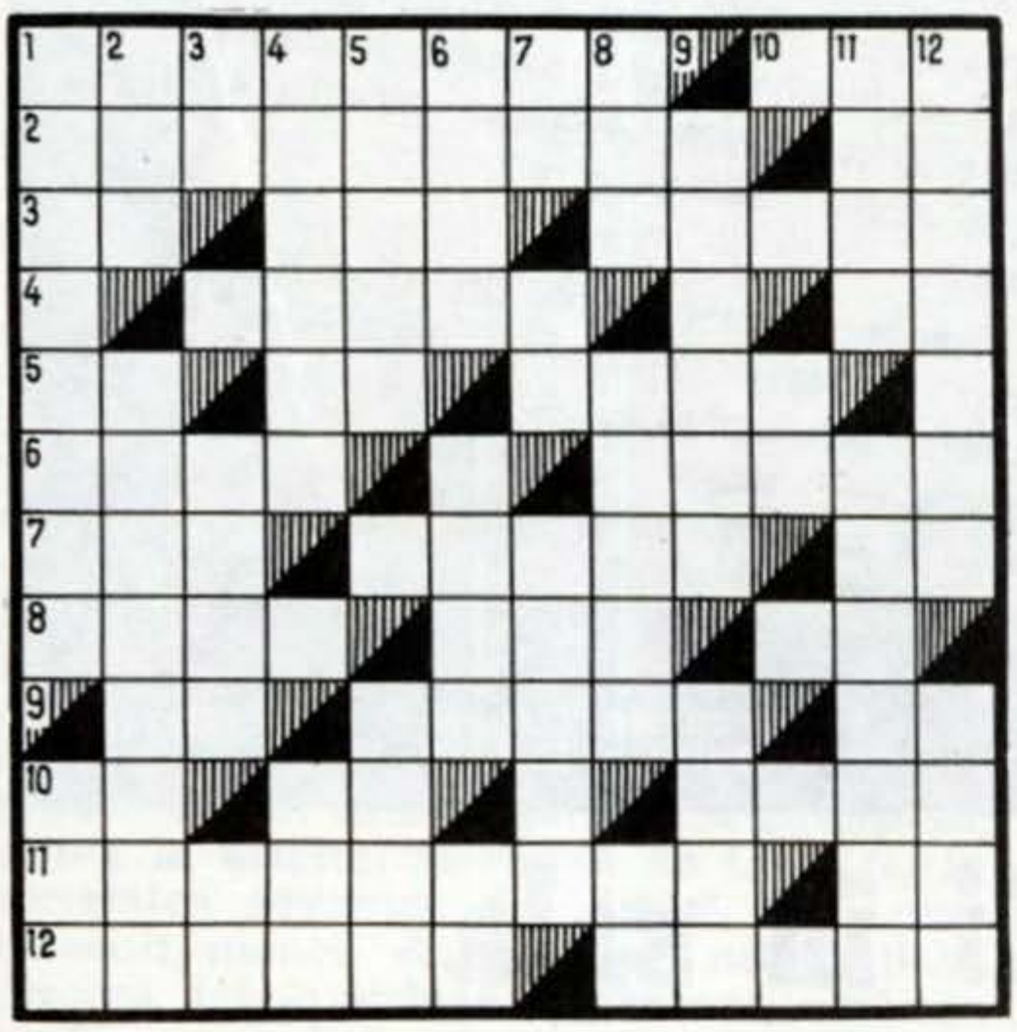

ORIZONTAL : 1) Articol publicat în 1912, în *Facla*, de Alexandru Filipescu, şi în care regele era asemuit cu un parazit. — H_2O. 2) Ziar socialist, care, alături de *România Muncitoare*, *Lupta zilnică* ş.a., a dus o neobosită campanie antimonarhică (2 cuv.). — Măsură de suprafaţă. 3) Olga Xenopol. — Ciunt (reg.). — Pădurice. 4) Ziarist şi scriitor român antidinastic (1866-1931), pentru care căsătoria lui Ferdinand era *O farsă ridicolă*. — Exclamaţie de nemulţumire. 5) În Teba ! — Pronume. — Trai greu. 6) Şase (reg.). — Locul marii adunări a revoluţionarilor munteni de la 1848, unde s-a citit *Proclamaţia* care preconiza ca domnul să fie ales după merite, din toate straturile societăţii şi de către toţi cetăţenii... 7) Localitate în U.R.S.S. — Adiere. — Literă grecească. 8) *Ne trebuie un...?*, articol publicat de către Constantin Bacalbaşa în *Drepturile omului* (1885) şi în care considera monarhia ca o „patentă netrebuinţă socială". — Fular. — Afirmaţie. 9) Plantă textilă. — Scriitor român, consecvent republican, autor a nenumărate articole antidinastice (1880-1949). — Nicolae Cernescu. 10) Posed. — „Scaun" de poveste. — Acaret, conac (reg.). 11) Numele a doi publicişti români (Anton : 1865-1899 şi Constantin : 1856-1935), care s-au ridicat împotriva afacerilor camarilei regale. — Jean Zaharia. 12) Gazetar român de la *Adevărul*, care a condamnat abuzurile regale şi ale burgheziei aflate la conducere. — Scriitor şi publicist român (1895-1964), antimonarhist şi antifascist, care l-a numit pe Ferdinand „regele suveică".

VERTICAL : 1) Oraş în care, la 8 august 1870, s-a proclamat „republica". — Arbore de pîine din Gabon. 2) Etalarea bogăţiei. — Ziarist român, partizan înflăcărat al lui Al. I. Cuza şi adversar al dinastiei de Hohenzollern (1832-1898). 3) Cel mai preţios capital al republicii noastre socialiste. — Doi din coautorii şi semnatarii manifestului-pamflet antimonarhic (Iorgu şi Toader), redactat de revoluţionarii paşoptişti din Moldova. — Centigram. 4) Clipe de istorie. — Jocul regilor. 5) A tocmi, a angaja. — Drum. 6) Conjuncţie adversativă. — Alt coautor şi semnatar al manifestului-pamflet al moldovenilor revoluţionari. 7) Tonă (abr.). — Natriu. — Publicaţie social-politică şi literară de orientare antidinastică şi democratică, condusă iniţial de N. D. Cocea şi apoi de I. Vinea (între 1910-1940). 8) Ab urbe condita (lat.). — Alt remarcabil publicist şi scriitor român (1861-1927), care în articole ca *Prea tîrziu, maiestate !*, *Comedia parlamentară*, *Jos monarhia ! Regele şi proletarii*, a demascat regimul monarhic şi instituţiile sale. — Sergiu Vasilescu. 9) Ziarist de orientare democratică şi antiregală, care sub nume propriu sau sub pseudonimele „Spiriduş", „Călin", „Urmini" a înfierat în *Lumea Nouă* şi *Protestarea* racilele regimului burghezo-moşieresc. — *Trece...*, articol de A. Bacalbaşa în care ironiza serbările de la 10 mai (neart.). 10) Roman Lucescu. 11) Scriitor şi om politic (1848-1910) care în articolul *Regalitatea* (*Lupta* — 1889) arată că „remediul defectelor regalităţii constă în suprimarea ei radicală". — *Regele şi...* articol publicat în *Republica română* din 20 mai 1890 de Alex. Bădulescu şi în care autorul face o comparaţie între viaţa familiei regale şi viaţa de mizerie a populaţiei muncitoare (neart.). 12) Mare poet român şi neobosit publicist. — Domn pămîntean, legat de popor, care, deşi plecat din ţară, a fost ales în ianuarie 1870 ca deputat de Mehedinţi, în semn de sfidare a dinastiei de Hohenzollern.

Cuvinte rare : CIŞ ; TLI ; LEAU ; ABA.

I. PĂTRAŞCU

SOLUŢIILE CAREULUI DIN Nr. 11

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	S	P	A	N	G	A	■	C	O	A	S	A
2	C	A	L	A	R	A	S	■	A	R	M	E
3	U	L	A	N	I	■	P	U	S	C	I	■
4	T	O	M	A	■	P	O	R	T	A	R	I
5	U	S	I	■	E	M	I	N	E	S	C	U
6	R	■	U	C	A	■	T	I	■	I	U	G
7	I	S	■	A	■	I	I	■	T	■	R	A
8	■	T	È	P	E	S	■	C	A	V	I	■
9	B	A	L	I	M	E	Z	U	R	I	■	T
10	I	T	I	T	■	R	A	Z	A	S	I	E
11	T	E	S	A	C	■	L	A	N	U	R	I
12	A	■	A	N	A	L	E	○	I	L	I	E

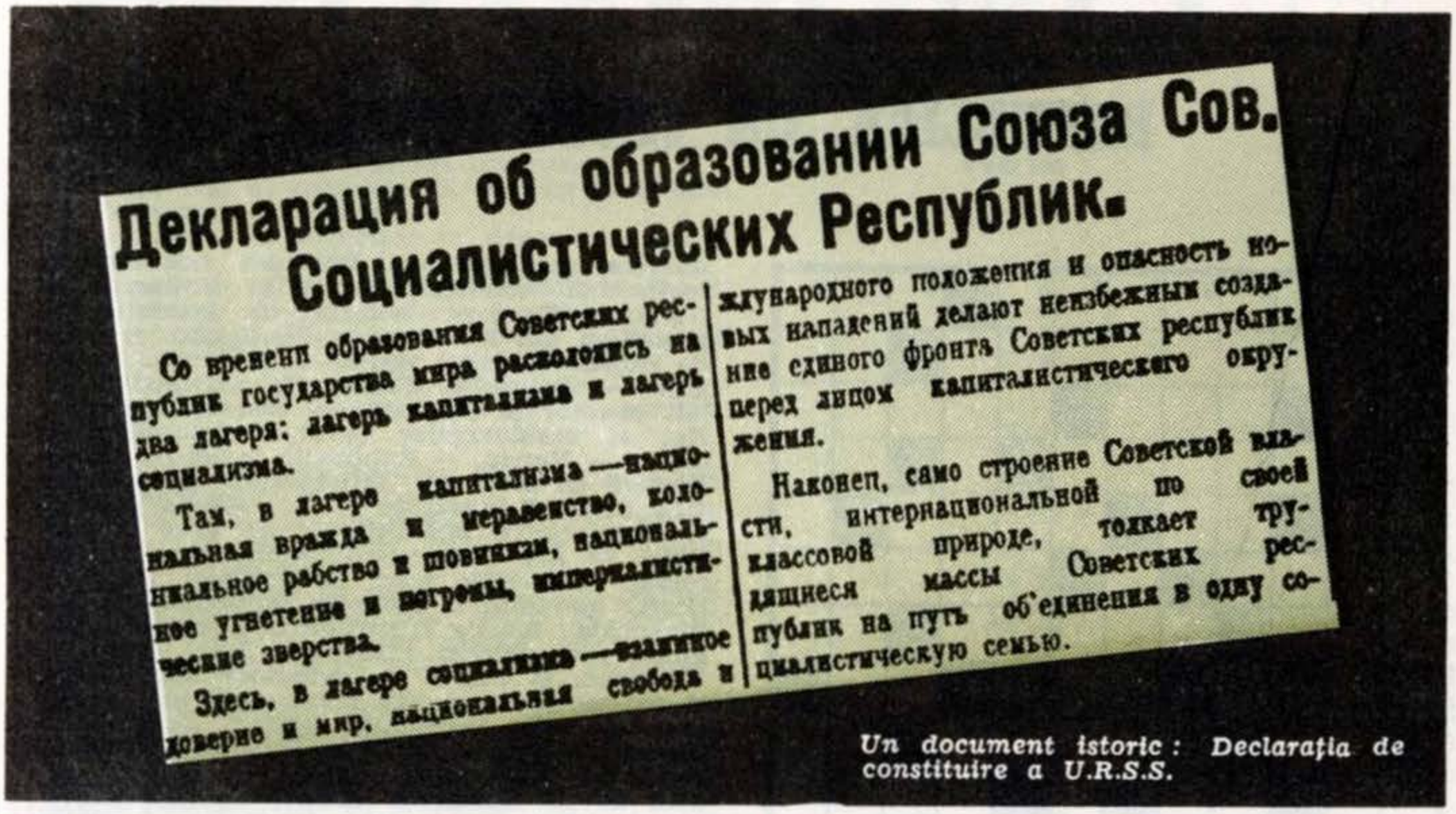

Декларация об образовании Союза Сов. Социалистических Республик.

Со времени образования Советских республик государства мира расположились на два лагеря: лагерь капитализма и лагерь социализма.

Там, в лагере капитализма — национальная вражда и неравенство, колониальное рабство и шовинизм, национальное угнетение и погромы, империалистические зверства.

Здесь, в лагере социализма — взаимное доверие и мир, национальная свобода и

жлународного положения и опасность новых нападений делают неизбежным создание единого фронта Советских республик перед лицом капиталистического окружения.

Наконец, само строение Советской власти, интернациональной по своей классовой природе, толкает трудящиеся массы Советских республик на путь об'единения в одну социалистическую семью.

Un document istoric: Declarația de constituire a U.R.S.S.

Acum cinci decenii în sala Teatrului Mare din Moscova

Dr. VERA LVOVNA BELȘAI

O femeie de 69 ani își povestește amintirile. Vera Lvovna Belșai, doctor în științe juridice, nu este însă omul care să trăiască din amintiri. Continuă să scrie, să țină conferințe, să răspundă la solicitările ziariștilor. Rugată să acorde un interviu revistei Magazin istoric, **Vera Lvovna Belșai a avut extrema amabilitate de a reveni special la Moscova pentru a răspunde cîtorva întrebări legate de aniversarea constituirii statului sovietic. Acum cinci decenii, la 30 decembrie 1922, în sala Teatrului Mare din Moscova, printre cei 2 215 delegați ai celui dintîi Congres unional al Sovietelor, care a proclamat constituirea U.R.S.S., s-a aflat și interlocutoarea noastră.**

— Ce a însemnat, în cadrul noii istorii care a început în țara dv. odată cu 7 Noiembrie 1917, anul 1922, anu' constituirii U.R.S.S.?

— Aș începe prin a aminti cititorilor români că încă în 1920 Federația Rusă și Ucraina au încheiat un tratat de colaborare în cele mai importante domenii de activitate. În cursul aceluiași an și în anul următor, Rusia a încheiat tratate similare cu Bielorusia și cu republicile sovietice transcaucaziene. Un nou pas pe drumul apropierii dintre republicile sovietice independente a fost făcut în 1922, cînd Gruzia, Armenia și Azerbaidjanul s-au unit în Federația Transcaucaziană.

Astăzi, cînd privesc evenimentele din 30 decembrie 1922 cu experiența a cinci decenii, înțeleg — poate mai bine ca altădată — și sînt convinsă că este evident pentru oricine că întemeierea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste a fost o necesitate istorică; fără un stat sovietic unional, așa cum l-a conceput Lenin, ar fi fost cu neputință de refăcut forțele de

producție distruse în timpul războaielor purtate împotriva dușmanilor dinafară și dinăuntru ; ar fi fost imposibilă crearea unei economii socialiste planificate, utilizarea rațională a bogățiilor țării (iar cînd spun bogății mă gîndesc, evident, și la resursele umane) ; adăugați la toate acestea posibilitatea de a realiza egalitatea în nivelul de dezvoltare a tuturor națiunilor și naționalităților din cadrul U.R.S.S., de a asigura capacitatea de apărare a independenței statului, de a dobîndi un loc de prestigiu în relațiile internaționale.

Îmi amintesc cu emoție de zilele Congresului de constituire a U.R.S.S. Vladimir Ilici Lenin, grav bolnav, n-a putut lua parte la lucrări. Președinte al congresului a fost ales Mihail Kalinin, care, adresîndu-ni-se, a spus : „Timp de milenii, cele mai luminate minți ale omenirii au căutat forme potrivite ca [...] oamenii să trăiască în prietenie și frăție. Astăzi, aici, noi am așezat o piatră de temelie în această direcție. Sînt convins că succesul operei începute de noi este asigurat". Și gîndiți-vă, acum, la drumul străbătut de U.R.S.S., la societatea sovietică de astăzi, în care oamenii muncii de diferite naționalități rezolvă, într-o strînsă colaborare, umăr la umăr, sarcinile construcției comuniste. Poate să existe o confirmare mai elocventă că, după descătușarea adusă oamenilor de Revoluția din Octombrie, constituirea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste a avut o importanță hotărîtoare ?

— Vă rog să evocați, pentru cititorii revistei Magazin istoric, **personalitatea cîtorva oameni pe care i-ați cunoscut, precum și unele evenimente trăite acum 50 ani.**

— S-au întîmplat multe acum o jumătate de veac. Dar cînd o să vă povestesc cîte ceva despre viața mea o să înțelegeți ce am simțit la cei doar 19 ani cîți aveam pe atunci, o dată cu alegerea mea în Comitetul Central Executiv al Ucrainei și, curînd după aceea, cu delegarea mea la primul Congres al Sovietelor din întreaga Uniune.

Înfiorată de emoție, am ascultat cuvîntul unor militanți de vază ca Mihail Kalinin, Mihail Frunze, Serghei Kirov și am votat, alături de cei peste 2 000 delegați — ruși și uzbeci, gruzini și bielorusi, ucraineni, azerbaidjeni, inguși, buriați, armeni, evrei, iakuți, tătari și alți reprezentanți ai patriei noastre multinaționale — crearea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

Oameni pe care i-am cunoscut ? Mă bucur că am prilejul să evoc, odată mai mult, figura unui om pe care nu-l voi uita cît timp voi trăi. Vreau să vorbesc despre Mihail Frunze *, personalitate care îmbina curajul, principialitatea, bărbăția, cu bunătatea, blîndețea. Știa să se apropie de oameni, să pătrundă în sufletul omenesc. Să vă povestesc o întîmplare. În 1923, Frunze a venit la Ekaterinoslav (actualul Dnepropetrovsk) pentru o consfătuire secretă cu membrii de partid din localitate. Intrasem în rîndurile partidului comunist la vîrsta de 16 ani, mă bucuram de încrederea tovarășilor mei vîrstnici, dar de data aceasta mi s-a atras atenția să nu vin la consfătuire ! Ce să vă spun ? Am simțit că se învîrte lumea cu mine. Greșisem oare cu ceva ? De ce fusesem îndepărtată de la consfătuire ? Tulburarea mea n-a trecut, desigur, neobservată. Și iată că la sediul organizației pentru femei, unde lucram, a venit Mihail Frunze, locțiitorul președintelui Consiliului Comisarilor Poporului al Republicii Ucrainene ! Parcă îl aud din nou cum mi s-a adresat :

— Dacă nu ești prea grăbită, aș vrea să stau de vorbă cu dumneata. Nimeni n-are dreptul să-ți interzică participarea la consfătuire, **dar ai fost rugată** să nu vii. Se discută un secret de partid pe care trebuie să știi să-l păstrezi. Muncești excelent, avem încredere în d-ta, dar dv., tinerii, nu aveți încă suficientă experiență pentru a ști să păstrați un secret desăvîrșit, nu ați avut cînd s-o acumulați.

Mi-a explicat apoi ce înseamnă un secret de partid. Mai tîrziu, am aflat că la consfătuire fusese vorba despre starea gravă a sănătății lui Vladimir Ilici Lenin, despre eventualitatea morții lui. Și în aceste împrejurări deosebit de grele, Mihail Frunze a găsit timp nu numai să se gîndească la un om ce se considera jignit, dar și să vină personal la el. Vedeți și dv. ce fel de **om** a fost Frunze !

— În propriul dv. destin, ce ecou a avut evenimentul din 30 decembrie 1922 ?

— Să vă spun de unde am pornit și concluzia va veni de la sine. Aveam 16 ani, în 1919, cînd un frate de-al meu (am fost șapte copii într-o familie de țărani ucraineni fără pămînt), comisar bolșevic, a fost împușcat de albgardiști. Îmi lăsase o scrisoare, în care mă îndemna să pășesc pe urmele lui și, dacă voi fi torturată, să îndur totul fără să trădez pe cineva.

(Continuare în p. 92)

* Eminent activist de partid și de stat, M. Frunze (1885-1925) a fost unul dintre organizatorii Forțelor Armate Sovietice. În 1921 a devenit membru al C.C. al P.C.U.S., iar în 1925 a fost numit comisar al poporului (ministru) pentru armată și marină.

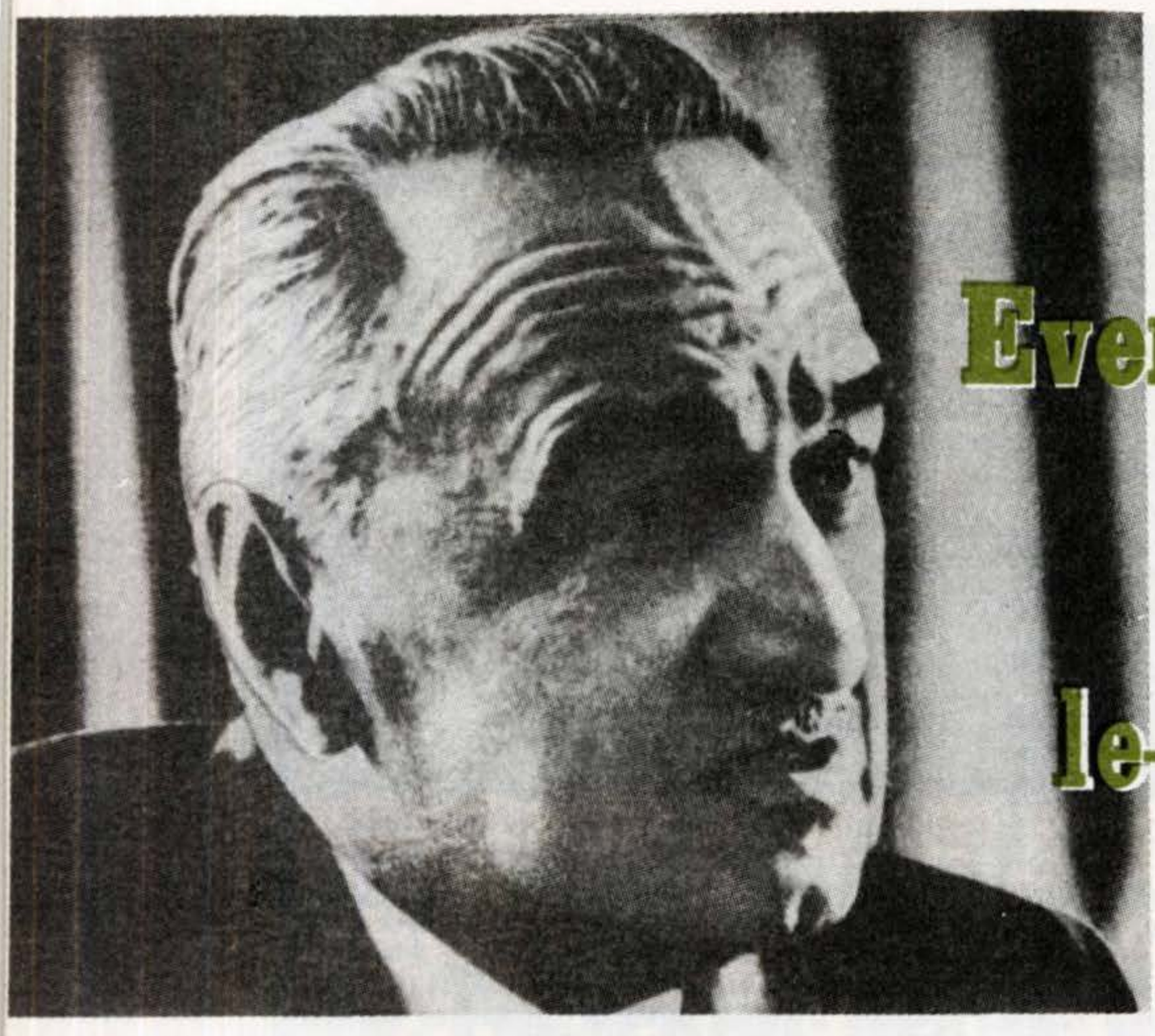

Evenimentele așa cum le-am văzut atunci...

ANASTAS MIKOIAN

Din volumul de amintiri intitulat Pe drumul luptei **(Politizdat, 1971), în care cunoscutul om politic și de stat al U.R.S.S. Anastas Ivanovici Mikoian relatează evenimente din perioada 1917-1920, publicăm al doilea fragment,* consacrat unor dramatice evenimente din anul 1918.**

În vara anului 1918, la scurt timp după ce la Baku luase ființă Consiliul Comisarilor poporului, orașul s-a aflat în mare primejdie: pe de o parte trupe germane și turcești încercau să acapareze regiunile petrolifere, pe de alta, contrarevoluționari și intervenționiști englezi făceau tot posibilul pentru a doborî puterea sovietică din Baku.

Un preludiu îngrijorător

[...] Puterea trecuse în mîinile menșevicilor, socialiștilor-revoluționari și dașnacilor** care, la 1 august 1918, formară faimoasa **Dictatură Ţentrokaspi**. Flota Mării Caspice [acaparată de contrarevoluționari] fusese expediată la Enzeli, pentru a aduce trupe engleze. Și într-adevăr, la 4 august văzurăm navele acostînd în portul Baku. Odată debarcați, **Tommies** [denumire dată soldaților englezi] se încolonară și începură să defileze pe străzile principale ale Bakului. Nu erau încă prea numeroși, vreo 200 în total, de aceea, pentru a-i impresiona pe locuitori, trecură de cîte două ori pe aceeași stradă.

Știrile ce ne parveneau nu erau deloc îmbucurătoare. Trupele turcești, care la începutul lunii august nu izbutiseră să pună mîna pe Baku, aduceau întăriri pentru a lua orașul cu asalt. În acel moment — după părerea lui Șaumian — nu puteam fi siguri că Armata Roșie din Rusia Centrală ne-ar putea ajuta. Și chiar dacă am fi reușit să punem mîna pe putere, n-am

* Vezi *Magazin istoric*, nr. 11/1972. Titlul și subtitlurile aparțin redacției.

** Ibidem.

fi fost în stare s-o menţinem, să facem faţă forţelor armate ale Turciei şi Angliei. Dată fiind situaţia, Şaumian propuse evacuarea trupelor noastre din Baku în Rusia, prin Astrahan. Propunerea lui Şaumian obţinu majoritatea de voturi. Împuterniciţii noştri discutară apoi cu reprezentanţi ai **Dictaturii Ţentrokaspi,** pentru a cădea la înţelegere asupra evacuării fără incidente a oamenilor noştri. După tratative îndelungate, reprezentanţii **Dictaturii** îşi dădură consimţămîntul, cu mare greutate.

În după-amiaza zilei de 14 august 1918, din portul Baku plecară 17 nave. Prima dintre ele, KOLESNIKOV, transporta pe comisarii poporului şi alte persoane cu munci de răspundere. Stăteam pe chei şi le făceam cu mîna ; eram convinşi, atunci, că pe prietenii şi tovarăşii noştri îi aştepta o soartă bună. În ceea ce ne priveşte pe noi, cei rămaşi, puteam fi arestaţi în orice clipă. Eram însă mîndri de responsabilitatea ce ne revenea, mîndri de a-i înlocui, în ilegalitate, pe aceşti tovarăşi cu mai multă experienţă, mai maturi decît noi, pe aceşti autentici conducători comunişti.

Dar după trei zile ne sosi o ştire zguduitoare : toate navele noastre fuseseră interceptate de flotila militară a **Dictaturii Ţentrokaspi** şi readuse cu forţa în portul militar, iar comisarii din Baku şi alţi tovarăşi, în total 35 persoane, în frunte cu Şaumian, arestaţi şi întemniţaţi.

La 14 septembrie, dis-de-dimineaţă, aflai că menşevicii şi socialiştii-revoluţionari părăseau în grabă Baku şi că turcii erau pe punctul de a intra în oraş. Se impunea salvarea urgentă a tovarăşilor noştri arestaţi, dar abia dacă dispuneam de cîteva ore pentru a acţiona. Şi totuşi, mi se încredinţă misiunea să tratez cu autorităţile **Dictaturii Ţentrokaspi** fie pentru a obţine eliberarea celor arestaţi, fie, în cel mai rău caz, evacuarea lor, pentru a împiedica forţele de ocupaţie să-i masacreze.

Mă primi un membru al **Ţentrokaspi,** pe nume Velunţ, care îmi spuse că nu avea dreptul să-i elibereze pe întemniţaţi, dar că nici el n-ar dori să-i lase în seama cotropitorilor. Insistai :

— Aveţi însă dreptul să-i evacuaţi !

Dar Velunţ mă asigură de contrariul, adăugînd că habar n-avea cine ar fi fost în măsură să se ocupe de treaba asta. Îi demonstrai că eu eram acela, în calitatea mea de membru în Sovietul din Baku. În pofida aşteptărilor mele, Velunţ acceptă.

Străbătui în goană coridorul închisorii. Toţi tovarăşii noştri aşteptau, înghesuiţi lîngă uşile celulelor ; auziseră bubuitul tunurilor şi împuşcăturile. Îi anunţai că urma să-i conduc de îndată la bordul navei TURKMEN.

La postul de control nr. 3

Convoiul de nave, printre care şi TURKMEN, primise ordin să se îndrepte spre Petrovsk (actualul Mahacikala), aflat atunci în mîinile contrarevoluţionarilor. Îi propusei lui Şaumian să-l convingem pe căpitanul navei noastre ca, profitînd de întuneric, să se îndepărteze de convoi şi să se îndrepte spre Astrahan.

Cu căpitanul ne înţeleserăm uşor. Era leton şi spera ca din Astrahan să ajungă mai uşor la Riga, unde se afla familia lui.

Toate acestea ne ridicară considerabil moralul. Visam cu toţii să ne vedem cît mai repede la Astrahan, în Rusia sovietică, şi credeam că visul nostru se va realiza curînd.

Bucuria noastră nu dură însă mult.

Aflînd că TURKMEN îşi schimbase direcţia, corpul de comandă al navei, compus din socialişti-revoluţionari, hotărî să ne îndreptăm spre Krasnovodsk care, pretindeau ei, era bine aprovizionat, pe cîtă vreme la Astrahan bîntuia foametea.

În seara zilei de 16 septembrie ajunserăm în rada portului Krasnovodsk. Ni se ordonă să coborîm, pentru un simplu control, după cîte se părea. Înaintam pe chei încet, în şir indian. Cînd îmi veni rîndul trecui repede, căci n-aveam pe mine decît o pufoaică, încinsă cu o curea, pantaloni bufanţi şi cizme. Pe cap, un chipiu fără cocardă. Nici un bagaj. Într-o cută a pufoaicei ascunsesem însă un revolver. Pe atunci eram atît de slab, încît speram că arma avea să treacă neobservată. Ceea ce se şi întîmplă.

La vreo treizeci de metri mai departe, pe chei, se afla un al doilea post de control. O nouă percheziţie superficială şi mă lăsară să trec. Nu ni se cerură acte de identitate. Toţi pasagerii erau consideraţi refugiaţi din zona de front ; cei mai mulţi nu aveau nici un fel de acte. Deodată, observai un al treilea post de control. Nimic suspect, în aparenţă, dar în apropierea postului simţii o mînă pe umăr. Mă întorsei brusc şi mă pomenii faţă în faţă cu un funcţionar al autorităţilor din port ; purta un veston de un alb imaculat şi chipiu marinăresc. Individul îmi ordonă

să-l urmez. Înaintam în tăcere de-a lungul cheiului, spre capătul unde se găsea un vaporaş, VIATKA.

Dar surpriza abia avea să urmeze. Pe puntea VIATKAI îi văzui pe Şaumian şi pe Djaparidze, iar lîngă ei, pe Fioletov cu soţia şi pe nevasta lui Djaparidze. Şi ei mă văzură, dar nu se arătară miraţi. Pe vapor se găseau aproape toţi tovarăşii noştri. Discutînd între noi, puturăm deduce că printre refugiaţii de pe TURKMEN se strecuraseră provocatori şi agenţi care îi cunoşteau din vedere pe mulţi dintre ai noştri.

Pe puntea vasului fură aduşi şi alţi tovarăşi. Eram, în total, 35 persoane în stare de arest.

Curînd sosiră şi autorităţile, însoţite de indivizi înarmaţi. Ni se ordonă să ne dezbrăcăm, pentru a fi perchiziţionaţi din cap pînă în picioare. Îmi veni şi mie rîndul. Nu ştiam ce să fac cu revolverul ascuns în pufoaică. Ştiind că mi-ar fi prins bine în închisoare şi furios că eram nevoit să renunţ la el, mă hotărîi să joc o festă jandarmilor. Drept care, la întrebarea :

— Care sînt lucrurile d-tale ?

Smulsei revolverul din pufoaică. Crezînd că aveam de gînd să trag, jandarmul din faţa mea sări cît colo, iar un altul mă prinse de braţ, urlînd :

— Ce naiba faci ?

Mă prefăcui indignat :

— Cum ce fac ? Nu vedeţi că vă dau singurul lucru pe care îl am ?

După terminarea percheziţiei ni se anunţă că eram arestaţi şi puşi la dispoziţia guvernului contrarevoluţionar din Krasnovodsk, condus de socialişti-revoluţionari. Şaumian protestă, declarînd că nu ne făcuserăm vinovaţi de nici o crimă şi că, de altminteri, guvernul din Krasnovodsk nu avea nimic comun cu noi şi, în consecinţă, nefiind subordonaţi lui, nu avea dreptul să ne aresteze.

Şeful autorităţilor, un oarecare Kondakov, răspunse că nu intenţiona să discute cu noi pe această temă şi că el avea doar misiunea să execute ordinele guvernului său.

Seara, vaporaşul nostru porni spre cheiul oraşului Krasnovodsk. Ni se anunţă că închisoarea fiind arhiplină, o parte din noi urmam să fim încarceraţi în localul primăriei.

Trecură trei zile interminabile. În celula înţesată de deţinuţi, căldura era înăbuşitoare. Nu aveam voie să ieşim în curte, iar hrana era mizerabilă. Dar toate acestea ne îngrijorau mult mai puţin decît nesiguranţa în care ne aflam.

Reconstituirea martiriului celor 26

În noaptea de 19 spre 20 septembrie, pe la ora unu, ne pomenirăm cu mai mulţi indivizi — unii dintre ei beţi — conduşi de Alania, şeful poliţiei din Krasnovodsk.

În 1919, reîntors la Baku, Anastas Mikoian (stînga jos) a fost din nou arestat şi întemniţat ▼

Armata Roşie şi-a făcut intrarea în Baku la începutul anului 1920

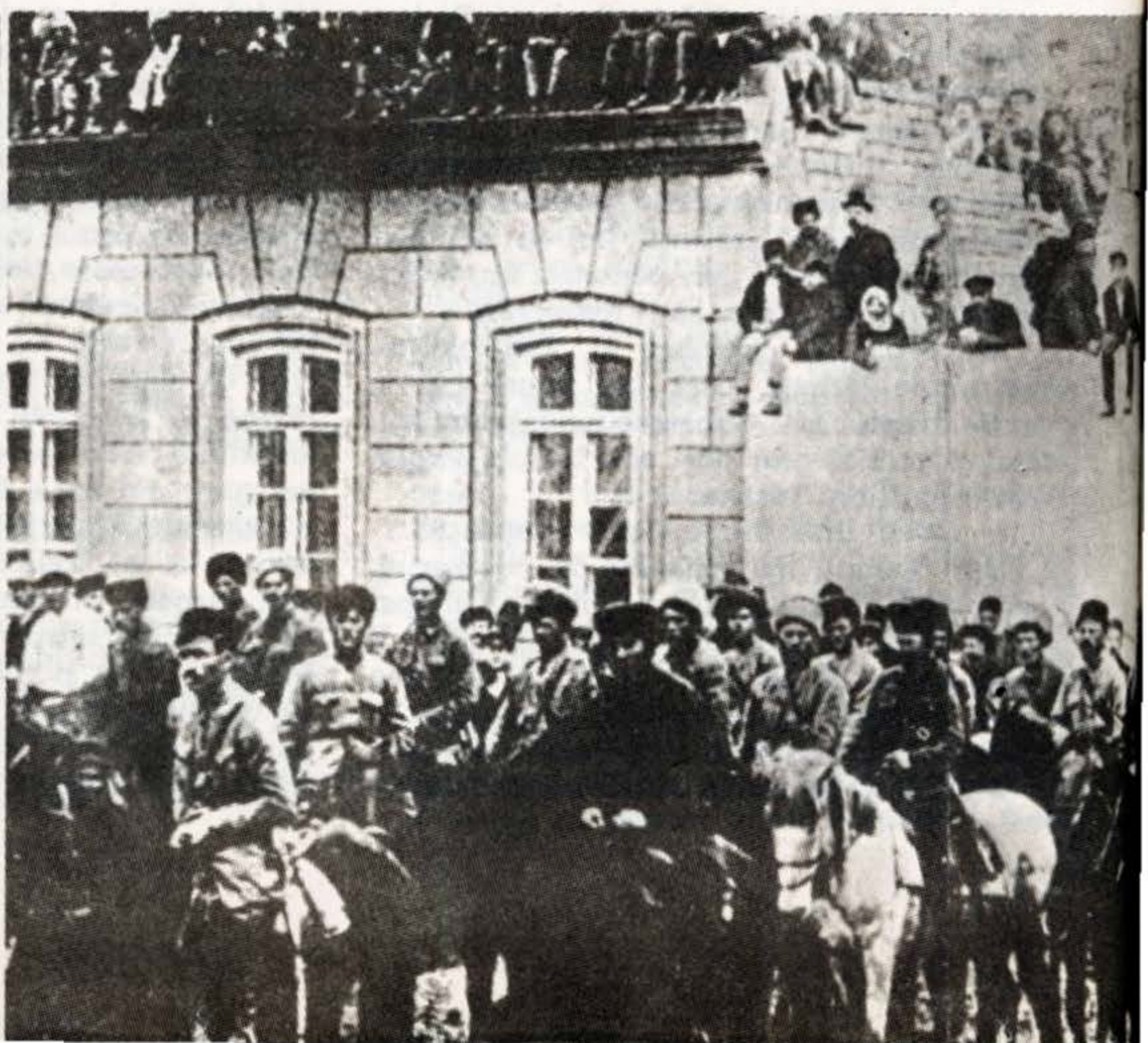

Pătrunzînd în celula noastră, vizitatorii nocturni se aşezară în faţa uşii întredeschise. (Mai tîrziu aveam să aflăm că printre ei se găsea şi un oarecare Funtikov, preşedintele guvernului contrarevoluţionar din Aşhabad.) Alania ne informă că printr-o hotărîre a guvernului transcaspian o parte dintre noi aveam să fim transferaţi în închisoarea din Aşhabad, unde urma să fim judecaţi, iar restul vor fi puşi în libertate. În continuare ne citi lista celor ce trebuiau să plece la Aşhabad. Numele meu nu figura pe listă. Aveam deci să fiu eliberat. Şaumian îmi şopti :

— Încearcă să ajungi la Astrahan cu fiii mei, Suren şi Lev. De acolo pleacă la Moscova şi comunică-i lui Lenin cele întîmplate.

Eram încă destul de naivi ca să sperăm că tovarăşii noştri aveau să fie găsiţi nevinovaţi, căci nu făptuiseră nici o crimă. Nu întrezăream pericolul ce ne ameninţa şi nici tragedia ce avea să se petreacă...

Pentru a înţelege motivele care au determinat guvernul transcaspian şi pe reprezentanţii comandamentului britanic să întocmească o listă de 26 persoane, alese dintre cele 35, cîţi eram cu toţii, să dăm citire depoziţiilor scrise ale lui Suren Şaumian, citat ca martor la procesul lui Funtikov, în iunie 1925 :

„[...] Pe la mijlocul lunii august 1918 am fost arestaţi la Baku de către englezi, socialişti-revoluţionari şi menşevici. În închisoare şeful nostru de grupă a fost Pavel Zevin [Suren Şaumian a greşit : şeful de grupă a fost Korganov — **n.a.**], care avea asupra lui lista tuturor deţinuţilor — 30 la număr — pentru a le putea transmite coletele de la tovarăşii aflaţi în libertate. Cu cîteva zile înainte de intrarea turcilor în Baku şi de «eliberarea» noastră, tovarăşul Kandelaki s-a îmbolnăvit şi, fiind transportat la spitalul închisorii, a fost şters de pe lista de distribuire a coletelor. În ceea ce mă priveşte, am fost eliberat pe cauţiune cu două zile înainte de evacuarea din Baku şi deci numele meu a dispărut, de asemenea, de pe listă. Alţi trei tovarăşi nu fuseseră prinşi şi aduşi pe vaporul nostru [VIATKA], reuşind ulterior să ajungă în Rusia sovietică.

Cînd am fost arestaţi la Krasnovodsk, în timpul percheziţiilor a fost găsită şi lista lui Zevin, ceea ce a uşurat depistarea noastră printre cei 600 refugiaţi. În afara tovarăşilor rămaşi pe listă [25] au mai fost însă arestate încă zece persoane, printre care A. Mikoian, T. Amirov [...] şi eu. Autorităţile din Krasnovodsk nu ne cunoşteau, arestîndu-ne numai pentru că le fuseserăm indicaţi de agenţi. Mai exact, îl ştiau doar pe Amirov ca partizan al roşilor şi de aceea numai numele lui a fost adăugat — al 26-lea — la cele 25 nume de pe listă.

Aşa se face că, nefigurînd pe acea listă, bolşevici eminenţi ca Anastas Mikoian şi Samson Kandelaki au scăpat cu viaţă, în timp ce printre cei 26 de pe listă au fost persoane cu o activitate mult mai modestă sau pur şi simplu arestate la Baku din greşeală. Ei toţi au figurat însă pe lista de distribuire a alimentelor, ceea ce le-a fost fatal. Nu este exclus că, fără această listă, ar fi fost împuşcaţi fie toţi cei 35 deţinuţi, fie doar cei mai cunoscuţi dintre ei [...]".

În aceste împrejurări, trei dintre conducătorii Comunei din Baku, Kandelaki, Guigoian şi cu mine evitarăm tragica soartă a celor 26 comisari din Baku. O lună mai tîrziu oribila veste ajunse la urechile noastre. Un feroviar povesti tovarăşilor din Krasnovodsk că se afla în trenul ce-i transporta pe comisarii din Baku şi că în zorii zilei de 20 septembrie, la kilometrul 207 (depărtare de Krasnovodsk), îi văzu coborînd din vagon, între staţiile Ahtuba-Kuima şi Pereval. De acolo ei fură duşi în deşert şi împuşcaţi sau doborîţi cu lovituri de sabie.

Mulţi dintre cei care luaseră parte la masacrul comisarilor din Baku au reuşit să scape de pedeapsă şi să fugă în străinătate înainte de victoria puterii sovietice în regiunea transcaspiană şi în Transcaucazia. Totuşi, unul din principalii instigatori şi executori direcţi ai masacrului, Fiodor Funtikov, a fost prins în 1925 şi judecat de un tribunal sovietic.

Memoriile mele se referă la o epocă îndepărtată. Nu-mi pare însă lipsit de importanţă să relatez în ele şi anumite episoade relativ recente.

În august 1966 am primit o scrisoare de la fiul generalului englez Malleson. Iată ce-mi scria Malleson junior, căpitan de fregată, în rezervă.

„[...] În repetate rînduri, aţi acuzat pe comandantul militar britanic din Sud de a fi organizat acest asasinat în masă. Comandantul la care vă referiţi a fost tatăl

meu, general-maior Sir Wilfred Malleson (decedat în 1946). Ţin să vă asigur că tatăl meu este absolut nevinovat, aşa cum rezultă din tot ce mi-a povestit el despre acest caz. Potrivit informaţiilor pe care le deţinea, crima a fost săvîrşită de albgardişti. Vă scriu pentru că n-aş vrea să rămîneţi cu convingerea că tatăl meu a fost cel care a organizat masacrul tovarăşilor dv. [...]".

Malleson junior nu mi-a furnizat însă nici o dovadă care să confirme nevinovăţia tatălui său, mulţumindu-se să se refere la cele povestite de acesta [...]

ACUM CINCI DECENII ÎN SALA TEATRULUI MARE DIN MOSCOVA

(Urmare din p. 87)

Îmi începusem activitatea revoluţionară un an mai devreme, în 1918, pe cînd Ucraina era ocupată de trupe germane. Am fost agent de legătură al partizanilor. Îndată după retragerea albgardiştilor, am vrut să intru în rîndurile Armatei Roşii, ca să lupt împotriva duşmanilor. Cu acest gînd am plecat la Zolotonoşa, o localitate apropiată, unde exista un **Revkom** (comitet revoluţionar) şi m-am prezentat la locţiitorul preşedintelui, un marinar pe nume Gaidamaka. Acesta m-a măsurat cu privirea — eram mică, firavă — şi m-a întrebat dacă ştiu să trag cu puşca.

— Nu, nu ştiu...

— Dar ce ştii să faci ?

— Să cos.

— Ehei, fetiţo, nădăjduiesc că ţoalele astea or să mă ţină pînă la revoluţia mondială...

M-a luat, totuşi, la **Revkom** ; într-o noapte, cînd în localitate au năvălit bande de contrarevoluţionari, am ajutat la transportarea răniţilor şi, nu mult după aceea, Gaidamaka mi-a întocmit formele pentru candidatura în partid.

Prima mea misiune de partid a fost să atrag femeile la activitatea sanitară, în ajutorul ostaşilor răniţi. N-a fost o muncă uşoară, în acei ani fiind foarte răspîndită mentalitatea că „femeile trebuie să stea la cratiţă". Din însărcinarea lui Gaidamaka am convocat un miting al femeilor, la care urma să iau cuvîntul şi să le explic ce era de făcut. A fost o încercare grea pentru mine. Aveam doar patru clase elementare la şcoala sătească şi nici cea mai slabă idee despre modul în care se ţine o cuvîntare. Nu ştiu ce m-aş fi făcut dacă n-aş fi dat peste o broşură a Alexandrei Kolontai *, în care se vorbea despre activitatea femeilor în sprijinul frontului. Am stat trează o noapte întreagă, învăţînd pe dinafară broşura. La miting, cînd Gaidamaka mi-a dat cuvîntul, m-am ridicat, am dat să debitez textul şi... n-am putut rosti nici un cuvînt. Oamenii din sală aşteptau, îl auzeam pe Gaidamaka şoptindu-mi : „Vorbeşte, haide, nu te sfii !", eu însă amuţisem ; în primul rînd de bănci o văzusem pe fosta mea învăţătoare. Se cuvine oare — mă gîndeam atunci — să vorbesc în faţa celei care m-a învăţat carte, s-o învăţ eu ce are de făcut ? M-a scos din încurcătură Gaidamaka, luînd el cuvîntul. În acest timp am reuşit să mă liniştesc, să-mi adun gîndurile şi să le vorbesc femeilor, cu cuvintele Alexandrei Kolontai.

Nu întîmplător v-am relatat aceste amănunte. Pentru mine, ca şi pentru atîţia alţii, activitatea din acei ani a fost prima şi adevărata şcoală. Fiecare conferinţă, fiecare congres la care participam cu echivalat cu o etapă de învăţătură, fiecare expunere făcută de oratori şi tribuni străluciţi ca Frunze, Lunacearski, Kirov, a fost un izvor de cunoştinţe şi învăţăminte, pe care numai o şcoală superioară ni le putea da. Păşind pe calea ce mi-a fost deschisă de Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, îndată după primul congres al Sovietelor am început să învăţ la Universitatea comunistă din Harkov şi m-am consacrat studiului teoriei şi practicii privind promovarea femeii. După cum vedeţi prima mea misiune de partid — activitatea în rîndurile femeilor — a lăsat urme adînci în întreaga mea viaţă.

În anii care au trecut de atunci, întreaga mea energie am închinat-o activităţii de promovare a femeilor în toate domeniile de activitate, pentru a le atrage la înfăptuirea idealului în numele căruia noi am luptat din fragedă tinereţe şi care astăzi, sub conducerea partidului creat de Lenin, a devenit o realitate impresionantă.

Interviu consemnat la Moscova de
Domnica ZAVOICINSCHI

* Diplomat sovietic, militantă pentru promovarea femeii.

Milenii de istorie la Baku

Dr. GH. I. IONIȚĂ

Numai la cîteva ore de zbor spre sud, după plecarea din Moscova, ajungem într-o zonă de un deosebit interes și farmec, cu pămînturi scăpărînd în bătaia soarelui arzător. Este Azerbaidjanul.

Ținut cu o istorie străveche, posesor al unor multiple semne ce atestă o civilizație demnă de atenția cercetătorului de azi și de mîine, Azerbaidjanul ni se dezvăluie cum nu se poate mai elocvent pentru trecutul său — în sălile excelentului Muzeu de Istorie din Baku, iar pentru prezent și viitor — în realitatea vieții zilnice.

Muzeul înfățișează vizitatorului exponate care atestă că aceste pămînturi au fost locuite încă din cele mai îndepărtate timpuri, din paleolitic, că Azerbaidjanul e un străvechi focar al prelucrării metalului.

Un abundent material muzeistic înfățișează procesul de constituire a primelor formațiuni statale pe teritoriul azerbaidjan — Manna, Mydia, Atropaten și Albania caucaziană. Aflate într-o continuă înfruntare cu populațiile vecine și chiar mai îndepărtate (cum aveau să fie romanii) și făcînd față incursiunilor acestora, formațiunile statale s-au menținut secole de-a rîndul, locuitorii lor apărîndu-și libertatea cu dîrzenie.

Cu mult interes urmărim relicvele culturii azerbaidjene din primele secole ale erei noastre, ornamente picturale de o rară frumusețe, interesante obiecte casnice și de cult. Sălile care înfățișează evul mediu aduc în prim plan numeroase unelte de muncă, arme, obiecte din ceramică, machete ce reconstituie dezvoltarea forțelor de producție, viața socială și culturală, exponate referitoare la luptele împotriva cuceritorilor, pentru libertate și independență, la relațiile istorice cu alte popoare. Ni se prezintă pe larg istoria hanatelor azerbaidjene din sec. XVIII, etnografia, contribuția unor învățați (Jevanshir, Babek, Shah Ismail, Fatalihan) la îmbogățirea culturii acestui popor. Aici se pot cerceta munuscrise de o valoare excepțională ale unor oameni de litere, de artă și de știință din Azerbaidjanul evului mediu, cum sînt poetul filozof M. Bakoui, poeții Nizami, Nassimi, Vaghif, savantul astronom Nassreddin Tussi ș.a.

În veacul XVIII, martor al unor ample mișcări populare atît împotriva asupririi străine, cît și pentru înlăturarea jugului feudal propriu, au fost realizate legături tot mai strînse între Azerbaidjan și Rusia, legături ce aveau să se amplifice la începutul secolului trecut pînă cînd, în 1824, istoria avea să înregistreze unirea Azerbaidjanului cu Rusia. Vizitatorul face cunoștință cu rolul înaintat al clasei muncitoare azerbaidjene, care a aderat ferm la lupta generală a proletariatului din Rusia. Contactele tot mai strînse cu marxismul, cu ideile socialiste, au permis, într-un timp scurt, declanșarea unor lupte sociale și politice deosebit de puternice, care au pregătit pas cu pas ceea ce avea să se petreacă și aici la începutul veacului XX, în vîltoarea primei revoluții ruse, dar mai ales a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Pătrundem în sălile care prezintă perioada sovietică de existență a Azerbaidjanului. Ele cuprind nenumărate materiale despre remarcabilele bătălii ale poporului azerbaidjan pentru instaurarea și consolidarea puterii sovietice pe aceste pămînturi, surprinzînd impresionant momentul victoriei noii orînduiri în Azerbaidjan ; 28 aprilie 1920.

În anii puterii sovietice, Azerbaidjanul a cunoscut, ca toate celelalte republici trezite la viață de forța oamenilor eliberați de exploatare, o dezvoltare fără precedent Materialele expuse în muzeu sînt revelatoare în acest sens, evocînd succesele obținute an de an pe calea industrializării, a cooperativizării, a revoluției culturale.

Vizitatorilor li se rezervă o plăcută supriză în ultima sală, intitulată „Prietenia și colaborarea între popoare". Aici sînt expuse darurile oferite republicii și poporului azerbaidjan de oaspeți din Uniunea Sovietică și din multe țări ale lumii. Printre oaspeții de seamă ai acestui muzeu s-a numărat, la 7 aprilie 1971, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al C.C. al Partidului Comunist Român.

„În cadrul relațiilor dintre România și Uniunea Sovietică, un loc important îl ocupă R.S.S. Azerbaidjană — *sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, în aceeași zi, în cadrul întîlnirii sale cu oamenii muncii din R.S.S. Azerbaidjană.* În general, în cadrul colaborării largi și multilaterale dintre țara noastră și Uniunea Sovietică, se dezvoltă tot mai larg relații și schimburi economice și de colaborare între oamenii muncii din Azerbaidjan și din România"

ÎN PATRU LUCRĂRI DE CULTURĂ POLITICĂ

Mărturiile unui binemeritat prestigiu

Puternica afirmare a țării noastre pe plan internațional în perioada de după Congresul IX al Partidului Comunist Român este urmarea firească a succeselor importante ale României Socialiste în domeniul politicii interne, a realizărilor istorice obținute de poporul nostru în domeniul economic, social, cultural ; ea corespunde totodată bogatei și prestigioasei activități internaționale a partidului și statului nostru. Parte integrantă a acestei activități, contactele la nivel înalt, vizitele și convorbirile tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, precum și cele ale altor conducători de partid și de stat, alcătuiesc tema a patru substanțiale volume apărute în Editura Politică.

Lucrarea SUB STEAGUL INTERNAȚIONALISMULUI SOCIALIST, în două volume, consemnează momente de importanță istorică în cadrul eforturilor pentru întărirea prieteniei și colaborării multilaterale frățești dintre toate țările socialiste, în spiritul principiilor marxism-leninismului. Aci sînt grupate întîlniri reciproce ale conducătorilor de partid și de stat ai României cu conducători de partid și de stat ai țărilor socialiste din Europa și Cuba, în intervalul iunie 1965-iunie 1972. Același titlu a fost dat și unui al treilea volum, consacrat vizitei întreprinse, între 1 și 24 iunie 1971, de delegația de partid și guvernamentală a Republicii Socialiste România, condusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu în țările socialiste din Asia : Republica Populară Chineză, Republica Populară Democrată Coreeană, Republica Democrată Vietnam și Republica Populară Mongolă. Celor două etape ale vizitei tovarășului Nicolae Ceaușescu în unele țări africane (7-11 decembrie 1970 și 11 martie-6 aprilie 1972) le este consacrat volumul intitulat PRIETENIE, COLABORARE, SOLIDARITATE. Editura a inclus, de asemenea, în volume, succinte documentare istorico-geografice și politico-economice despre țările vizitate.

Oglindă vie și fidelă a principiilor directoare și a unor momente de cea mai mare importanță ale activității internaționale a partidului și statului nostru, documentele și celelalte materiale incluse în aceste patru volume, (cuvîntări, convorbiri, declarații și comunicate comune, interviuri, toasturi, tratate), atestă din plin efortul constant de a adînci relațiile de prietenie și colaborare cu toate statele socialiste, întemeiate pe principiile respectării suveranității și independenței naționale, ale egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc și întrajutorării, pe principiile internaționalismului socialist ; de a statornici și dezvolta relații de prietenie, colaborare și solidaritate cu tinerele state care au pășit pe calea evoluției independente, cu mișcările de eliberare națională, cu toate popoarele angajate în lupta contra imperialismului, a neocolonialismului, pentru progres și pace.

Pe fundamentul realităților românești din ultimii 28 ani s-a bazat prezența activă și aportul substanțial al țării noastre la consolidarea socialismului în lume, la făurirea unui nou tip de relații între state, indiferent de orînduirea lor social-politică, a unui climat de destindere, propice contactelor și colaborării. În vizitele efectuate în țările socialiste și în țările nesocialiste, oglindite în volume, conducătorii de partid și de stat ai României s-au bucurat de o primire călduroasă, nenumărate manifestări populare de simpatie și prețuire fiind martore în acest sens.

Publicarea unor astfel de lucrări — remarcabil act de cultură politică — se cerea necesarmente continuată. Următoarele volume ale aceleiași serii — care vor prezenta vizitele conducătorilor de stat ai României în unele țări din Asia, contactele la nivel înalt ale conducătorilor noștri de stat cu cei ai unor state europene și ai S.U.A., precum și relațiile P.C.R. cu partidele comuniste, muncitorești, socialiste, social-democrate, cu mișcările de eliberare națională, cu forțele revoluționare de pretutindeni — sînt în curs de pregătire.

Aceste noi volume, ce văd lumina tiparului în preajma unei date majore a istoriei noastre naționale — aniversarea a 25 ani de la instaurarea Republicii — vor completa imaginea vastei și rodnicei activități internaționale a partidului și statului nostru socialist, ilustrînd, prin puterea cuvîntului și tăria faptei, principiile și sentimentele profund patriotice și internaționaliste care animă poporul român, conducerea sa de partid și de stat.

G. OANCEA

SUMARUL SUMARELOR

ISTORIA ROMÂNIEI

VECHE

		Nr.	Pag.
Străvechea moştenire tracică	—Bereiu D.	7 (64)	11—17
Miraculoasa lume a tracilor	—Condurachi E.	8 (65)	2—9
Sanctuarul de la Căscioarele	—Dumitrescu V.	5 (62)	68—70
Pe urmele unui oraş dispărut — Ester	—Mateescu T.	10 (67)	10—14
Carpii îşi dezvăluie tainele	—Protase D.	1 (58)	44—51
Artemis în România	—Rişcuţia C.	2 (59)	76—77
De la Tomis la Constanţa	—Vulpe R.	6 (63)	3—7

MEDIE

Costinii — un şir de căpitani de oaste, de dregători şi cărturari	—Almaş D.	4 (61)	80—86
Un proiect de republică la începutul veacului XIX	—Almaş D.	9 (66)	13—16
Matei Basarab face dreptate	—Braniştе M.M., —Pârnuţă Gh.	6 (63)	77
Un monument necunoscut din vremea lui Neagoe Basarab	—Cazacu M., —Andreescu Şt.	2 (59)	11—12
1655: Răscoala seimenilor şi dorobanţilor	—Cazacu M.	10 (67)	2—7,14
Învăţăturile lui Neagoe Basarab	—Cândea V.	2 (59)	2—5
Logofătul Tăutu *nu* a băut cafea	—Decei A.	6 (63)	57—61
Cînd s-a tipărit prima carte bucureşteană?	—Demény L.	10 (67)	46—49
Izvoade de lumină şi cuget ale strămoşilor	—Duţu Al.	5 (52)	76—80
Prin Moldova de altădată	—Gane G.	3 (60)	38—43,72
Dragoş Vodă şi-a lui ceată...	—Gorovei Şt. S.	1 (58)	2—9
Opt amintiri dispărute?	—Gorovei Şt. S.	8 (65)	55
Ordinul Jartierei de la... Suceava	—Gorovei Şt. S.	11 (68)	72—73
Saşii, şvabii, ţipţerii şi landlerii	—Kroner M.	11 (68)	62—63,67
Stema Moldovei	—Mănescu I.N.	5 (62)	37—42
Originalul *Învăţăturilor lui Neagoe Basarab*. Răspuns la o ipoteză	—Mihăilă Gh.	10 (67)	63—65
Chipul fermecător al domniţei... şi puţin cunoscuta ei viaţă	—Minei N., —Gorovei Şt.S.	7 (64)	52—53
Pietrele castelului şi bolovanii de sare	—Olteanu Ş.	1 (58)	91—94
Veneţia şi ţările române	—Papacostea S.	4 (61)	18—24
Rucărenii în faţa Divanului domnesc	—Pârnuţă Gh.	6 (63)	77—87
Cnezii din Haţeg	—Popa R.	11 (68)	2—9
Glorioasa pribegie a lui Mihai Viteazul	—Rezachevici C.	3 (60)	57—65
Manuc-Bey — între legendă şi adevăr	—Siruni H. Dj.	9 (66)	52—57
Dicţionar istoric — Birul (I, II, III)	—Stoicescu N.	6, 7, 8 (63, 64, 65)	92—93, 83,86, 71,74
Un moldovean printre dregătorii lui Ţepeş	—Şt.A.	6 (63)	84
Iancu de Hunedoara înfruntă Semiluna	—Tvetkova B.	6 (63)	26—31
Gîndul şi fapta marelui domn al Ţării Româneşti	—Vranoussis L.	2 (59)	6—10

MODERNĂ

Episod post-revoluţionar paşoptist	—Árvay Á.	9 (66)	94—96
O farsă politică şi substratul ei	—Avramescu T.	6 (63)	50—51
Craiul munţilor	—Badea M.	9 (66)	10—11
Februarie 1866 — complotul împotriva ţării	—Beldiman V. Al.	10 (67)	23—30
„Chemarea“ a răsunat în pustiu	—Brădişteanu M.	10 (67)	56—59
„Republica“ de la Ploieşti	—Bulei I.	9 (66)	18—22
...La ora 4 am intrat în Plevna!	—Cernat A.	5 (62)	4—9
„...Sub un stindard care să reprezinte unirea şi înfrăţirea tuturor lucrătorilor“	—Copoiu N.	10 (67)	52—55
O domnie fără dreptate	—Copoiu N.	12 (69)	72—74
Mărăşti - Mărăşeşti - Oituz în amintirea contemporanilor	—Cupşa I.	7 (64)	38—42
„Inamicul faptelor neomenoase“	—Decei A.	9 (66)	11—12
Teleki Sándor	—Demény L.	2 (59)	64—68
Stephan Ludwig Roth	—Ehrlich H.	3 (60)	73—77
Un proces de „lez-majestate“ acum 100 ani	—Graur M.	8 (65)	72—74
„Afacerea“ V.M. Kogălniceanu	—Hurezeanu D.	9 (66)	84—89
Acolo unde a luptat Peneş Curcanul	—Lăzărescu D.	5 (62)	10—11
„La Palat! Trăiască Republica!“	—Marinescu B., —Rădulescu-Zoner Ş.	10 (67)	20—22
G. Panu despre Carol I	—Mateescu C.	12 (69)	69—71

NOTĂ : articolele sînt clasificate în ordinea alfabetică a numelor autorilor.

		Nr.	Pag.
„Străbătuseră biruitori pe culmi“	—Mihalache M.	8 (65)	38—42
Un diplomat britanic despre răscoala din 1907	—Minei N.	3 (60)	50—56
Mircea Rosetti — de la pașoptiști la socialiști	—Munteanu N.Z.	3 (60)	27—28
Rosetteștii	—Netea V.	3 (60)	21—26
Un erou al poporului român — Avram Iancu	—Netea V.	9 (66)	2—9
Socialiștii români și războiul de independență	—Niculae V.	5 (62)	12,25
Tinerețea lui Avram Iancu	—Pascu Șt.	7 (64)	25—30
Drapelul tricolor la Prefectura din Muscel	—Pop Z.N.A.	6 (63)	45—49
Misiune cu obstacole diplomatice	—Rădulescu Z.S., —Lahovary VI.	4 (61)	48—51
Republica în conștiința românilor	—Spălățelu I.	11 (68)	16—21
Carol Davila, fiul lui Franz Liszt?	—Stan V.	1 (58)	79—82
Cu mai bine de un veac în urmă: românii și Institutul Africii	—Stănică V.	5 (62)	93
Înrudiți cu Garibaldi	—Stănică V.	10 (67)	68—69
O inițiativă populară din anul 1866	—Totu M.	4 (61)	44—47
Hrana poporului în gura unui lup lacom	—Vasile N., —Florescu M.	12 (69)	61—64
Al. I. Cuza îl înfruntă pe marele vizir	—	1 (58)	83—84

CONTEMPORANĂ

Informație și dezinformație enciclopedică	—Busuioceanu O.	8 (65)	66—67
Presa internațională despre 30 decembrie	—Caraciuc T.	12 (69)	52—54
Alături de Republică	—Ceaușescu I.	12 (69)	30—32,37
Magnatul petrolului la București. Gh. Munteanu-Murgoci	—Cimponeriu E.	12 (69)	81—83
Cazul Stere	—Codarcea Al.	7 (64)	82
Pentru Maiestatea Sa — salariile a 20 000 muncitori	—Coman I.	6 (63)	19—23
Tulburătoarea lume a adîncurilor	—Coman I.	11 (68)	22—27
De trei ori fost prinț (I, II)	—Cosma V.	4 (61)	90—91
Muzeul Țării Crișurilor la un veac de la înființare	—Dumitru H.	6,7) 63,64)	70—75 90—94
Traian Vuia	—Faur V.	10 (67)	82—83
Sfert de veac republican	—Firoiu V.	8 (65)	75—78
Din amintirile unui fost aghiotant regal	—Ionel N., —Nichițelea P., —Popescu Al.	12 (69)	3—7
George Călinescu și simțul istoriei	—Ionescu E.	12 (69)	38—43
Emisie specială de noapte	—Ivașcu G.	3 (60)	31
Ultimele zile ale monarhiei, prima zi de Republică	—Kormos C.	12 (69)	57—58
1933: dialog dr. Petru Groza — dr. N. Lupu	—Lache Șt.	12 (69)	44—51
Un fiu care luptă departe	—Livezeanu O.	9 (66)	38—40,70
Membru al primului Prezidiu	—Nania I.	5 (62)	52—53
Mărturiile unui binemeritat prestigiu	—Niculi I.	12 (69)	55—57
Ciudata „grevă regală“ și firescul ei eșec	—Oancea Gh.	12 (69)	94
Istorie nouă pe pămînt românesc	—Petric A.	12 (69)	19—24
Maiestatea Sa Republica se îndreaptă spre tron	—Popișteanu Cr.	7 (64)	2—4
Mutare cu regele, dar... mat	—Tuțui Gh.	12 (69)	8—18
Dr. Petru Groza: „Multe am văzut, prin multe am trecut“	—Ureche G., —Ștefan M.	12 (69)	25—29
	—I.M.	1 (58)	67—69

INTERVIURILE NOASTRE

Acad. V. I. Georgiev: Originile scrisului: Mesopotamia sau ... sud-estul Europei	—Andreescu Șt.	3 (60)	18—20
Prof. dr. doc. C.C. Giurescu: La Columbia University o catedră de civilizație românească	—Apreotesei G.	3 (60)	66
Acad. prof. Al. Rosetti: O limbă — o națiune	—Berciu A.	10 (67)	8—9

		Nr.	Pag.
Grigore Tănăsescu: Primul Congres internațional de studii ovidiene	—Buduru V.	7 (64)	54—57,63
Roberto Bonchio: Un editor italian în vizită la *Magazin istoric*	—Covaci M.	10 (67)	31—32
Prof. dr. doc. D. Berciu: Neamurile tracice, strămoșii noștri îndepărtați și autentici	—Diaconu I.	4 (61)	8
Prof. dr. doc. D.M. Pippidi: La sursa activității istoricului, interesul pentru om	—Diaconu I.	11 (68)	29—32
Acad. P. Constantinescu-Iași: E mai lesne să citești istoria, decît să participi la împlinirea ei	—Firoiu V.	11 (68)	64—67
Prof. dr. L. Bányai: Pe făgașul tradițiilor frățești	—Ioniță Gh. I.	1 (58)	29—30
Prof. dr. Lajos Elekeș: Memoria istorică a popoarelor noastre	—Șimandan V.	6 (63)	86—87
Prof. dr. Ștefan Ștefănescu: Menirea unui muzeu:	—Ștefan I.M.	8 (65)	86—87
Dr. Vera Lvovna Belșai: Acum cinci decenii în sala Teatrului Mare din Moscova	—Zavoleinschi D.	12 (69)	86—87,92

MIȘCARE MUNCITOREASCĂ

August 1944: Unica soluție	—Anton C.	8 (65)	10—14
Tineri soli de pace din România	—Babici I.	2 (59)	17—21
13 martie 1936: eșecul intimidării	—Broder Z.	3 (60)	15—16
Patru limbi — un singur gînd	—Bunta P.	5 (62)	81
Tineretul, viitorul poporului	—Ceaușescu N.	3 (60)	2—3
Prieteni de luptă și suferință. Panait Istrati — Ștefan Gheorghiu	—Copoiu N.	7 (64)	5—9,66
„Manifest" — iulie 1934	—Dimitriu Gh. C.	2 (59)	24,32
Primele rînduri pe caietul unei fete	—Felea I.	8 (65)	52—54
Justin Georgescu	—Georgescu E.	11 (68)	85—87
Meditație despre caractere	—Georgescu P.	2 (59)	21—22
Gh. Gh. Niculescu-Mizil; Eufrosina Cotor Niculescu-Mizil	—Ioniță Gh. I,	4 (61)	10—17
„Un succes al spiritului de solidaritate"	—Ioniță Gh. I.	10 (67)	60—62
Max Wexler	—Lacs M.	7 (64)	62—63
Regele milionarilor	—Liveanu V.	12 (69)	75—77,83
Generațiile Ceneiului	—Marin W.	9 (66)	66—69
Frontul Democrat Universitar	—Matei Gh.	1 (58)	16—17,51
„Mergi cu noi"	—Mihalache M.	2 (59)	22—23
Voluntari utecișți pe frontul antihitlerist	—Mihalache M.	5 (62)	49—51
Privind o fotografie	—Munteanu N.Z.	11 (68)	46—47
Poți fi împăcat cu inevitabilul risc	—Năvodaru P.	3 (60)	15
Socialiștii români și Republica	—Petreanu N.	12 (69)	65—68
Grenadele n-au mai ucis...	—Popescu C.	3 (60)	16—17
Însemnări la o carte atotgrăitoare	—Popescu M.	3 (60)	96
„Cavalerii speranței"	—Roman V.	1 (58)	54—57
Și lupta abia începea...	—Stănescu M.C.	1 (58)	10—14
„Încrederea noastră: guvernul republicii socialiste"	—Stănescu M.C.	12 (69)	78—80
Arme pentru insurecție	—Șiperco Al.	3 (60)	17,32
Cînd cea mai frumoasă vîrstă a omului era un calvar	—Ștefan M., —Tănăsescu F.	6 (63)	8—11
În Valea Piersicilor se ucideau vise	—Ștefănescu T.	2 (59)	13—17
...Dintr-o cronică a jertfei și demnității comuniste	—Tomoș N., —Ureche G., —Ștefan Al.M.	3 (60)	4—14
Statornicie și încredere	—Teodorescu Șt.	1 (58)	14—15
August 1944: „Noul guvern român are în spate întregul popor"	—Zaharia Gh., —Tuțu D.	8 (65)	16—21

ISTORIA UNIVERSALĂ VECHE

Milenile Balkhului	—Bageacu V.	2 (59)	25—31
Celții	—Berciu D.	4 (61)	2—7
La primul Congres internațional de tracologie	—Berciu D.	10 (67)	84—87
Cele șapte minuni	—Büscher G.	11 (68)	88—95
O năpăstuită a antichității	—Caraiman A.	6 (63)	90—91
Jurămîntul olimpic	—Crețeanu R.	7 (64)	58—61
Herodot despre traci	—Derjavin S.N.	6 (63)	14—17
Secretul micului templu	—Dumitriu D.	6 (63)	88—90
Destinul unei opere în cultura europeană	—d'Elia Salvatore	8 (65)	43—44
Crassus: un învingător învins	—Fair Ch.	4 (61)	60—64
Metamorfozele — ce fel de poem?	—Kenney E.J.	8 (65)	44—45
La originile civilizației tracice	—Moscalu E.	5 (62)	14—19

		Nr.	Pag.
Triumful omului vinător	—Pfeiffer J.	2 (59)	69—76
Dramele din Palatul Lochias	—Rădulescu E.	5 (62)	20—24
De cînd ne scriem...	—Rădulet E.	8 (65)	85—88
Insomniile lui Alexandru cel Mare	—Toynbee J.A.	1 (58)	25—28
Cutremurul de la Sparta	—Toynbee J.A.	3 (60)	44—49
Olimpia, regină despotică...	—Tudor D.	1 (58)	18—24
„Un război de-a lungul întregii Italii"	—Tudor D.	4 (61)	54—60
O frescă complexă...	—Vulih N.V.	8 (65)	47—48
Pe urmele ilirilor	—Vulpe R.	11 (68)	54—57
Motivul surghiunului la Tomis	—Verdière R.	8 (65)	46—47
Străvechea civilizație chineză	—Wechsler B.	10 (67)	15—19

MEDIE

Harun ar-Rașid	—Anghelescu N.	6 (63)	64—69
Vecerniile siciliene	—Berciu A.	9 (66)	58—64
Asediul Famagustei	—Bragadin M. A.	10 (67)	39—45
Petru cel Mare	—Buganov V.	5 (62)	26—29
Europa și Soliman Magnificul	—Cazan F.	2 (59)	50—54
Un oarecare Ioan, denumit Gutenberg	—Creţeanu R.	9 (66)	90—93
Aachen — prima capitală medievală europeană	—Erhardt K.	11 (68)	38—40
Richard III, legitimist sau uzurpator?	—Farca E.	9 (66)	43—49
Ienicerii	—Gemil T.	3 (60)	91—95
Neobișnuita călătorie a fraților Bacheville	—Georgescu T.	5 (62)	89—91
Peripețiile unui orologiu istoric	—Kimbo E.	10 (67)	50—51,59
Amirali în boxa acuzaților	—Koslinski N.	10 (67)	88—92
Mînia lui Jacques Bonhomme	—Manolescu R.	2 (59)	38—47
Prieteni și colaboratori ai lui Petru I: Dimitrie și Antioh Cantemir, David Corbea	—Meteș Șt.	5 (62)	26—29
Incunabulul din 1491	—Mircea I.R.	8 (65)	50—51
Richard III și Bobby Kennedy	—Motaș D.	9 (66)	48
Vagabondările post-mortem ale lui Cristofor Columb	—Nicorescu E.	9 (66)	30
Mică și incompletă poveste a sării	—Root W.	1 (58)	88—90
O zi din viața țarului Petru I	—Strindberg A.	5 (62)	30—32
Sfîrșitul lumii nu a avut loc	—Strindberg A.	7 (64)	72—76

MODERNĂ

Cavour	—Antip C.	1 (58)	58—66
Sfîrșitul regelui Romei	—Castelot A.	4 (61)	65—71
Căderea Bastiliei	—Castelot A.	7 (64)	19—23
Onoarea se spăla cu singe	—Cernea Al., —Grigorescu Ș.	3 (60)	82—89
Din istoria electorală a Statelor Unite ale Americii	—Hera F.	7 (64)	77—81,82
Reformatorul danez Johann Friedrich Struensee (1772)	—Gregor W.	11 (68)	81—84
Un secol de lupte pentru un ideal de secole	—Maksutovici G.	11 (68)	50—53
Țara lui Van Diemen	—Morris J.	11 (68)	68—71,73
Neverosimila cruciadă a copiilor	—Motaș D.	5 (62)	45—48,80
Noua adresă a Clopotului Independenței	—Motaș D.	11 (68)	28
Mazzini	—Netea V.	11 (68)	10—15
Strămoșii automobilului	—Rousseau P.	8 (65)	90—96
Edgar Quinet către români	—Stoia M.	1 (58)	70—71
Divinul și infernalul Paganini	—Tarozzi G.	8 (65)	79—84
Îndepărtate bătăi de tobă	—Tuchman B.	8 (65)	57—65

CONTEMPORANĂ

Captivi printre gheţarii Nordului	—Bolotnikov N.	10 (67)	70—74
Cato cîștigă partida (I,II)	—Delmer S.	2, 3 (59, 60)	55—63,68 67—72
Jefuirea trecutului	—Demetrescu H.	5 (62)	82—88
Un alt pseudoagent al Abwehrului	—Florescu A.	4 (61)	37,92
Mahatma Gandhi — ultimele clipe	—Frei B.	7 (64)	46—47
Ghinioanele cuirasatului DEUTSCHLAND	—Gălătescu N.	7 (64)	84—89
Milenii de istorie la Baku	—Ioniță Gh. I.	12 (69)	93
Mahatma Gandhi — crimpeie de viață	—Kalarthi M. S.	7 (64)	50
Citind în osemintele străvechi	—Lăzărescu D., —Ștefan I.M.	9 (66)	79—83
Numărul și istoria	—Liveanu D.	5 (62)	71—75
Martor al vremii	—Mann Th.	1 (58)	38—43
Ardenii în flăcări	—McMillan R.	5 (52)	54—61

		Nr.	Pag.
Evenimentele aşa cum le-am văzut atunci (I,II)	—Mikoian A.	11,12 (68,69)	58—61 88—92
Cea mai lungă noapte	—Minei N.	9 (66)	71—78,83
Istanbul—eterne valori ale trecutului	—Minei N.	10 (67)	66—67
Monumentul viking	—Motaş D.	10 (67)	38
Eroul necunoscut	—Olteanu M.	6 (63)	94—96
Începutul unui veac necunoscut	—Paustovski K.	2 (59)	80—89
Tehnica modernă şi istoria	—Petrescu-Dîmboviţa M.	4 (61)	88—91
La Toulon, cel mai mare sabordaj din istorie	—Prodan G.	1 (58)	72—77
Ultima zi de pace — ultima zi de război	—Rokossovski K.K.	5 (62)	62—67
Kemal Mustafa Atatürk — „Părintele turcilor“	—Sillard A.	6 (63)	52—54
Cel căruia i s-a spus „Suflet Mare“. Mahatma Gandhi	—Sillard A.	7 (64)	44—46
Pete de rugină pe „Pactul de oţel“	—Simion A.	6 (63)	39—44,75
Din memoriile unui diplomat	—Tevfik Rustü-Aras	8 (65)	68—70
Prăbuşirea frontului belgian — o nouă reconstituire (mai 1940)	—Vanweikenhuyzen J.	4 (61)	72—73
Kemal Mustafa Atatürk despre Turcia şi alţii despre el	—	6 (63)	54—56
F.D. Roosevelt văzut de fiul său	—	4 (61)	25—31

MIŞCAREA MUNCITOREASCĂ, REZISTENŢA ANTIFASCISTĂ

Fasciştii părăsesc insula lui Napoleon	—Chambard C.	6 (63)	79—83
Operaţia „Typical“ (I,II,III)	—Deakin F.W.D.	9, 10, 11 (66, 67, 68)	24—29,31 75—81,83 75—80,96
Un deţinut al naziştilor, laureat al premiului Nobel	—Frei B.	11 (68)	41—45
Amintiri despre G. Dimitrov	—Ignatov P.	7 (64)	65—66
Gheorghi Dimitrov: 90 ani de la naştere	—Iliescu C.	7 (64)	31—32
Murind, Matteotti a învins!	—Ionaşcu F.	3 (60)	78—81
Din cronica Rezistenţei antifasciste: Un om înfruntă tenebrele — Jean Moulin	—Popişteanu Cr.	8 (65)	24—32
Jertfa muncitorilor	—Unteanu C.	6 (63)	82
În primii ani de luptă a comuniştilor italieni	—	6 (63)	37

Sutelor de mii de cititori ai revistei noastre, colegiul şi redacţia le adresează călduroase felicitări cu prilejul marii sărbători a sfertului de veac republican şi a Anului Nou 1973. Însoţim tradiţionala urare LA MULŢI ANI de ceea ce a devenit nu mai puţin tradiţional la Magazin istoric *— o sumară anticipare a viitorului. Şi cum spaţiul nu ne îngăduie ca din proiectele redacţionale ale anului 1973 să semnalăm mai mult decît că în locul unui singur concurs anual dotat cu numeroase premii, vor avea loc* cîteva *asemenea concursuri, ne vom mărgini de data aceasta la numărul 1 al anului 1973, din care spicuim :*

● „Principele cel mai puternic şi mai viteaz“ : Mircea cel Bătrîn ● Două procese celebre în secolul trecut. Implicate : partidele conservator şi liberal ● „Idee răpede despre resbelul de partizani“ ● Istorie imediată : ultimele zile ale generalului De Gaulle ● Unirea Principatelor şi mişcarea socialistă ● Un mare istoric francez — Jules Michelet despre România ● Există vreo legătură între climă şi istorie ? ● Cine l-a finanţat pe Hitler ● Trimisul Bourbonilor la Congresul de la Viena ● Anglia 1381 : răsculaţii dărîmă închisorile şi ard palatele

CONTENTS

N. IONEL, P. NICHITELEA and **AL. POPESCU** A Quarter of a Century since the Proclamation of the Republic 2
GH. ŢUŢUI August 23, 1944 — December 30, 1947 8
ARON PETRIC 1945 — „The Royal Strike" and Its Failure 19
GELU URECHE and **MARIAN ŞTEFAN** The Romanian Communist Party Foils the Attempts to Unleash a Civil War....25
ILIE CEAUŞESCU On the Side of the Republic 30
EMILIAN IONESCU I was H.M.'s Adjutant 38
ŞTEFAN LACHE The Last Days of the Monarchy, the First Day of the Republic 44
TRAIAN CARACIUC The World Press about December 30 ..52
ION NICULI A Member of the First Presidium 55
N. FLORESCU and **V. NICULAE** 1884—The Crown's Estate....61
NICOLAE PETREANU The Romanian Socialists and the Republic.....65
CORNELIU MATEESCU G.Panu's Antidynastic Writings 69
NICOLAE COPOIU The Newspaper *Protestarea* and the 1906 Jubilee 72
V. LIVEANU Carol I, King of the Millionaires 75
M. C. STĂNESCU Sentenced for Lese-Majesty 78
ECATERINA CIMPONERIU 1931 Carol II and Deterding 81
VERA BELSHAI USSR — Fifty Years 86
ANASTAS MIKOYAN Memoirs 88
GH.I. IONIŢĂ Millenaries of History in Baku 93

SOMMAIRE

N. IONEL, P. NICHIŢELEA et **AL. POPESCU** Un quart de siècle depuis la proclamation de la République 2
GH. ŢUŢUI 23 Août 1944—30 Décembre 1947 8
ARON PETRIC 1945 — „La grève royale" et son échec 19
GELU URECHE et **MARIAN ŞTEFAN** Le Parti Communiste Roumain déjoue les tentatives de guerre civile 25
ILIE CEAUŞESCU Aux côtés de la République 30
EMILIAN IONESCU J'ai été aide de-camp royal 38
ŞTEFAN LACHE Les derniers jours de la monarchie, le premier jour de la République 44
TRAIAN CARACIUC La presse internationale sur le 30 Décembre 52
ION NICULI Membre du premier Praesidium 55
N. FLORESCU et **V. NICULAE** 1884 — Le domaine de la Couronne 61
NICOLAE PETREANU Les socialistes roumains et la République 65
CORNELIU MATEESCU Pages antidynastiques de G. Panu 69
NICOLAE COPOIU Le journal *Protestarea* et le jubilé de 1906 72
V. LIVEANU Carol I, le roi des millionnaires 75
M.C. STĂNESCU Condamné pour lèse-majesté 78
ECATERINA CIMPONERIU 1931 Carol II et Deterding 81
VERA BELCHAÏ l'URSS — 50 ans 86
ANASTAS MIKOYAN Mémoires 88
GH. I. IONIŢĂ Millénaires d'histoire à Bakou 93

СОДЕРЖАНИЕ

Н. ИОНЕЛ, П. НИКИЦЕЛЯ, А. ПОПЕСКУ 25-летие провозглашения Республики ..2
Г. ЦУЦУЙ 23 Августа 1944-ый г. — 30 Декабря 1947-ой г. 8
А. ЦЕТРИК 1945 — «Королевская забастовка» и ее срыв 19
Г. УРЕКЕ, М. ШТЕФАН Румынская Коммунистическая Партия срывает попытки реакции начать гражданскую войну.....25
И. ЧАУШЕСКУ Вместе с Республикой 30
Е. ИОНЕСКУ Я был королевским адьютантом 38
Ш. ЛАКЕ Последние дни монархии, первый день Республики 44
Т. КАРАЧУК Международная печать про 30-ое Декабря 52
И. НИКУЛИ Член первого Президиума 55
Н. ФЛОРЕСКУ, В. НИКУЛАЕ 1884—Королевские угодья..61
Н. ЦЕТРЯНУ Румынские социалисты и Республика 65
К. МАТЕЕСКУ Страницы антимонархических мемуаров Г. Пану 69
Н. КОПОЮ Газета Протестаря и юбилей 1906-го г. 72
В. ЛИВЯНУ Карол I-ый, король миллионеров 75
М.К. СТЭНЕСКУ Приговорен за «оскорбление королевской личности» 78
Е. ЧИМПОНЕРИУ 1931: Карол II и Детердинг 81
В. Л. БЕЛЬШАЙ 50-летие СССР 86
А. МИКОЯН Мемуары 88
Г.И. ИОНИЦЭ Тысячилетняя история Баку 93

INHALT

N. IONEL, P. NICHIŢELEA und **AL. POPESCU** Ein Viertel Jahrhundert seit der Ausrufung der Republik 2
GH. ŢUŢUI 23. August 1944 — 30. Dezember 1947 8
ARON PETRIC 1945 — „Der königliche Streik" und sein Misserfolg.....19
GELU URECHE und **MARIAN ŞTEFAN** Die Rumänische Kommunistische Partei vereitelt die Versuche der Reaktion einen Bürgerkrieg zu entfesseln....25
ILIE CEAUŞESCU An der Seite der Republik 30
EMILIAN IONESCU Ich war Königlicher Adjutant 38
ŞTEFAN LACHE Die letzten Tage der Monarchie, der erste Tag der Republik 44
TRAIAN CARACIUC Die Weltpresse über den 30. Dezember 52
ION NICULI Mitglied des ersten Präsidiums 55
N. FLORESCU und **V. NICULAE** 1884 — Die Krongüter 61
NICOLAE PETREANU Die rumänischen Sozialisten und die Republik 65
CORNELIU MATEESCU G. Panus antimonarchische Schriften 69
NICOLAE COPOIU Die Zeitung *Protestarea* und das Jubiläum von 1906 72
V. LIVEANU Carol I, der König der Millionäre 75
M. C. STĂNESCU Verurteilt wegen Majestätsbeleidigung 78
ECATERINA CIMPONERIU 1931 Carol II und Deterding 81
VERA BELSCHAI UdSSR — 50 Jahre 86
ANASTAS MIKOJAN Memoiren..... 88
GH. I. IONIŢĂ Jahrtausendelange Geschichte in Baku 93

ABONNEMENTS : ROMPRESFILATELIA — Serviciul Import — Export presă, Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64-66, P.O.B. — 2001

magazin istoric

Bucureşti, str. Oneşti, nr. 5 — Sectorul 1. Oficiul poştal Nr. 1, telefon 16 68 72, 15 16 68

REDACTORI: Ioan Dragomirescu, Ştefan Sorin Gorovei, Vasile Şimandan, I. M. Ştefan, Marian Ştefan, Ioana Ursu, Domnica Zavoicinschi
SECRETAR GENERAL DE REDACŢIE : Valeriu Buduru
PREZENTAREA GRAFICĂ : Radu Ion Popescu
TEHNOREDACTOR : Anton Tănase

Apare lunar, se găseşte de vînzare la chioşcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali, difuzorii din întreprinderi, instituţii şi de la sate. Preţul unui număr 5 lei, abonamentul pe 6 luni — 30 lei, pe un an — 60 lei.
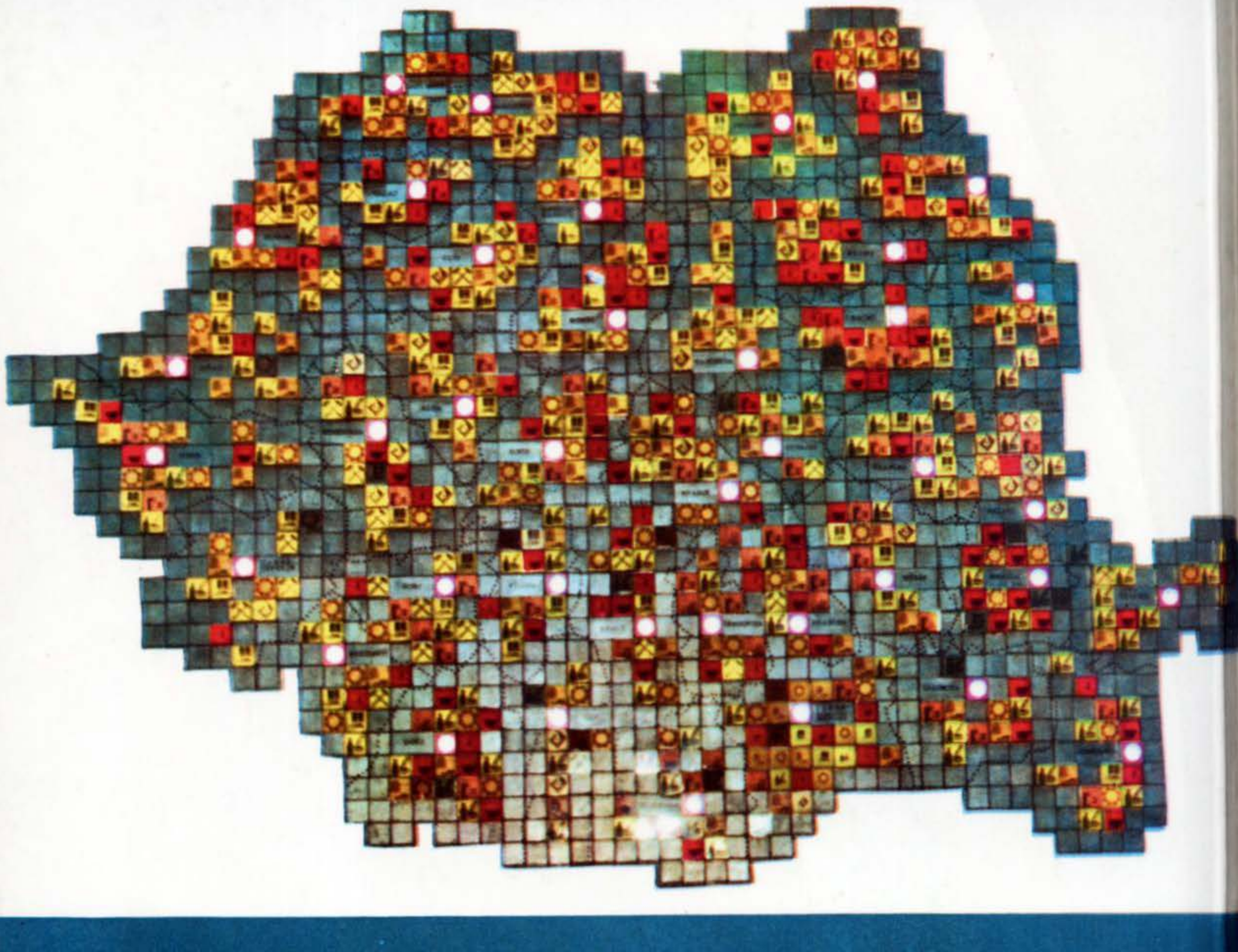
Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii" — Bucureşti